

Luonnos hallituksen esitykseksi Metsähallituksen uudelleenorganisointia koskevaksi lainsäädännöksi

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Esitysluonnoksen 7 §:ssä todetaan, että ”Metsähallituksen toiminnassa otetaan huomioon tutkimuksen, opetuksen, puolustusvoimien ja rajavartiolaitoksen maankäytön tarpeet”. Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, ettei uusi laki saa muuttaa metsäalan koulutusta antavien ammatillisten oppilaitosten ja ammattikorkeakoulujen opetusmetsiä koskevia nykyisiä käytäntöjä ja käyttöoikeuksia. Pykälän pitäisi turvata koulutukseen ja opetukseen käytettävien opetusmetsien käyttö. Pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että ”Metsähallituksen hallinnassa olevia valtion alueita on käytetty tutkimus- ja opetustoimintaan jo vanhastaan Metsähallituksen ja toiminnasta vastaavien viranomaisten ja laitosten välisin sopimuksin”. Tarkempi sanamuoto olisi: ”...Metsähallituksen ja ammattikorkeakoulujen tai ammatillisen koulutuksen järjestäjien välisin sopimuksin.”

Opetus- ja kulttuuriministeriö tiedusteli myös Opetushallituksen näkemystä nyt kyseessä olevasta hallituksen esityksestä. OPH:n näkemyksen mukaan on edelleen tärkeä turvata mahdollisuus käyttää Metsähallituksen metsiä oppimisympäristöinä OKM:n 17.6.2014 antaman lausunnon mukaisesti.

Valtiovarainministeriö

Ehdotukseen sisältyvä Metsähallituksen sisäisen taseen käsittely ja eri tase-erien ohjausvalta ja keskinäisten suhteiden ongelmallisuus on nostettu esiin erityisesti Metsähallituksen sisältä. Ilmeistä on, että asia vaatii vielä jatkotarkastelua ja ehkä myös ehdotuksen tarkistamista. Lakiesityksen Metsähallituksesta perustelutekstiin (16 §:n yksityiskohtaisiin perusteluihin) on sisällytetty toteamus: ”Maa- ja vesiomaisuus, joka ei liity julkisten hallintotehtävien hoitoon ja jolle ei perustellusta syystä asetettaisi tuottovaatimusta, sijoitettaisiin muuhun pääomaan erillisenä tase-eränä.” Tällainen asia sen merkittävyyden vuoksi tulisi säätää laissa. Linjaus ei kuitenkaan tässä vaiheessa ole riittävän tarkasti valmisteltu, vaan asia tulee vielä tarkastella ainakin budjetoinnin ja myös valtion kiinteistövarallisuuden luovutuslain kannalta huomioiden myös perustuslain 92 §:n 2 momentin säännös. Epäselvää on, voidaanko ehdotettavan lain nojalla Metsähallituksen sisäisin päätöksin siirtää Metsähallituksen omaisuutta taseessa muun pääoman yhdestä erästä toiseen erään (esim. liiketalouspuolelta/Laatumaa julkiselle puolelle). Jatkotarkastelussa tulee huomioida myös mm., muuttaako em. ehdotus toimivaltasuhteita budjetoinnissa tai muuten budjetointia, mikä jakautuu nyt valtion talousarviossa kahteen pääluokkaan eli maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön pääluokkiin. Valtion talousarviossa on kuitenkin tärkeää liikelaitoksen kokonaistarkastelun kannalta pitää Metsähallitus -liikelaitos yhtenä kokonaisuutena.

Muutenkin liikelaitoksen muussa pääomassa oleva omaisuus tulisi saada selvemmin eduskunnan ohjaukseen, ei vain liikelaitoksen peruspääoma. Muun pääoman jättäminen kokonaan tuottovaatimuksen ulkopuolelle ei liene myöskään perusteltua. (mm. Metsähallituslain ehdotus 16 § 1 mom. 2 kohta)

Ehdotuksen eteneminen vaatii muutoksia valtion talousarvioon. Muutokset eivät ole tarkasti tiedossa mm. em. syistä. Muutokset valtion talousarvioon ovat budjettiteknisesti melko isoja jo sen johdosta, että ollaan perustamassa kokonaan uutta valtion liikelaitosta ja liikelaitoskonsernia. Ehdotus edellyttää myös lisärahoitusta valtion talousarvioon taikka siirtoja budjetin sisällä (ainakin lisäeläkevakuuutus + 7–9 milj. euroa/noin 600 henkilöä). Tuloutus valtiolle vähenisi ennakoidusta siirtymävuonna (arvio noin -10 milj. euroa). Lisärahoituksesta ei ole hallituksen linjauksia. Näin ollen lakiesitystä ei tulisi viedä eduskunnalle ilman, että budjettiprosessissa on samalla päätetty ko. rahoitus ja muut budjettilinjaukset. Vuoden 2016 talousarvioon liittyvänä lakiesityksenä ehdotettu lakiesitys ei enää käytännössä ennätä. Vuoden 2016 lisäbudjettiesitysaikataulua ei ole vielä päätetty.

Myös eräitä riskikohtia esitysluonnokseen kuitenkin edelleen sisältyy. Yksi riskikohta on mm. se, että miten hoidetaan ja varmistetaan valtion metsien pitkän ajan taloudellisen kestävyuden toteuttaminen ja panostus tuotosta tuottavaan omaisuuteen, josta tuottoja usein saadaan vasta vuosikymmenten kuluttua. Tulisi vielä harkita, saataisiinko tämä velvoite ehdotettua selvemmin lakiesityksen säännöksiin ja koskemaan sekä Metsähallitusta että metsätalouslyhtiötä.

Toinen riskikohta on se, täyttääkö ehdotus kaikilta osin kilpailuneutraaliteettivaatimukset, kun Metsähallituksen emoon jäisi kuitenkin mm. kiinteistökehitys ja tonttien vuokraaminen (Laatumaa) ym.

Valtion monopoliyhtiön perustaminen liiketaloustoimintaan siten, että sillä kuitenkin on myös yhteiskunnallisia velvoitteita, on iso periaatteellinen asia. Vastaavaa mallia ei ole ainakaan Suomessa käytössä. Tässä vaiheessa on vaikea arvioida kaikilta osin miten toimiva tämä malli käytännössä tulisi olemaan.

Vaihtoehto monopoliyhtiön perustamiselle valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan olisi se, että Metsähallitus siirtyisi toiminnassaan ostopalveluiden käyttämiseen ja kilpailuttaisi määräajoin liiketoiminnan eri osa-alueet (mm. taimikonhoidon, puun hakkuun, puunkuljetuksen). Tämä vaihtoehto saattaisi olla sellainen, että se parantaisi Suomen yleistä kilpailukykyä ehdotettua mallia enemmän. Tällä saattaisi olla myös muita etuja mm. aluetalouteen. Vaihtoehdolla olisi kuitenkin merkittävä vaikutus Metsähallituksen henkilöstöön, minkä johdosta siirtymäajan järjestelyjä vaihtoehto varmaan vaatisi. Vaihtoehtomallia ei ole ilmeisesti tutkittu, vaikka se onkin ollut esillä.

Metsähallituksen metsätalousliiketoiminta, joka siirrettäisiin tytäryhtiölle, on määritelty varsin kattavaksi ja vastaamaan Metsähallituksen nykyistä liiketoimintaa. Voidaan kuitenkin asettaa kyseenalaiseksi, onko 3 §:n 2 momentissa luetellut kaikki tehtävät sellaisia, joissa on syytä antaa yhdelle yhtiölle lailla monopoliasema. Eriyisesti tällainen vielä harkintaa vaativa olisi valtion metsistä saatavan puutavaran kuljettaminen asiakkaille.

Metsähallituksen ja metsätalouslyhtiön tarkemmat tasejärjestelyt ja käyttöoikeussopimuksen sisältö ja muut sen puitteet vaativat vielä tarkempaa selvitystä. Selvitystä tulee tehdä yhdessä valtiovarainministeriön kanssa ennen niiden esittelyä valtioneuvostolle.

Kun julkinen puoli ehdotetaan edelleen jääväksi valtion budjettitalouden ulkopuolella ja uuteen liikelaitoskonserniin, myös julkisen puolen tase tulee arvioida lakiesityksessä sitä vasten, millaiset tehtävät julkiselle puolelle on säädetty tai säädetään. Erityistä huomiota tulee kiinnittää siihen, että julkisen puolen tehtävät ja vastuut, tase, muut resurssit ja rahoituksen mitoitus arvioidaan jatkuvasti keskenään sekä otetaan kanta siihen, että ne ovat keskenään tasapainossa ja perustellulla tasolla. Nyt ohjaus ja valvontasäännökset jäävät yleiselle tasolle.

Muita teknisluonteisia huomioita

HE-luonnoksen sivulla 31 on referoitu valtiovarainministeriön aiempaa lausuntoa, mukaan lukien verotusta koskevat kommentit (sivun 31 ensimmäisen kappaleen loppuosa). Mm. nämä verotusta koskevat referoinnit tulisi poistaa sen johdosta, että lausunnon kohteena on tuolloin ollut erisältöinen luonnos. Esimerkiksi sivun 31 tekstissä viitataan nyt liiketoimintasiirtoa koskevasta säännöksestä haettavaan ennakkoratkaisuun. Tässä viimeisessä HE-luonnoksessa ei kuitenkaan enää viitata liiketoimintasiirtosäännökseen. Samoin sivulla 31 viitataan esimerkiksi varainsiirtoverovapauden osalta hakemusmenettelyyn. Tässä viimeisessä HE-luonnoksessa nyt kuitenkin ehdotetaan, että varainsiirtoverovapaus saadaan suoraan, ilman hakemusmenettelyä.

Metsätalousosakeyhtiölain 10 §:n voimaantulosäännöstä on muotoiltu hieman. Pykälän 2 momentin muotoilusta on kuitenkin pudonnut verbi "sovelletaan" pois.

Metsähallitusta koskevan lakiesityksen 42 §:n siirtymäsäännöksessä todetaan, että Metsähallituksen virkasuhteessa olevaan henkilöstöön sovelletaan, mitä valtion virkamieslain (750/1994) 5 a—5 c §:ssä säädetään virkasuhteesta ja viroista. Lakiesityksen 42 §:stä tai sen perusteluista ei käy ilmi, miksi Metsähallituksen nykyisen erätalouspäällikön siirtymisestä erätalousjohtajaksi säädetään siirtymäsäännöksessä erikseen.

Metsähallitusta koskevan lakiesityksen 8 luvun 30 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista. Valtionhallinnon ylimmän johdon erityisistä kelpoisuusvaatimuksista säädetään nykyään valtion virkamieslain 8 §:n 2 momentissa: ylempi korkeakoulututkinto, tehtävän edellyttämä monipuolinen kokemus,

käytännössä osoitettu johtamistaito ja johtamiskokemus. Ylimmän johdon valintakriteerit ovat käytettävissä myös muita valtion johtotehtävien kelpoisuusvaatimuksia määriteltäessä. Valtiovarainministeriö toteaa myös, että lakiesityksen 30 § 3 momentin mukaisista virkanimitysten yleisistä perusteista ei ole tarvetta säätää erikseen.

Esitystä metsähallituslain 36 §:ksi tulee tarkistaa niin, että vahingonkorvausvelvollisuus olisi vain uuden julkisen puolen tilintarkastuslain eli ns. JHT-lain mukainen. Tämä vastaisi vuoden 2010 valtion liikelaitoslain uutta 15 §:n 1 momenttia (1187/2015). Perusteluihin tulee tarkistaa lakiesityksen 35 §:n teksti ja 36 §:n perusteluja tulisi muuttaa em. mukaisesti.

Tärkeätä olisi saada myös selvä tulkinta sille, sovelletaanko ja miten perustuslain 124 §:ää (julkisen vallan käyttö) Metsähallituksen julkiseen puoleen.

Oikeusministeriö

1. Esitysluonnoksen lähtökohdista

Oikeusministeriö on valmistelun aikaisemmassa vaiheessa antanut asiasta lausunnon (17.6.2014 Dnro 107/43/2014), jossa oikeusministeriö on puoltanut Metsähallituksen organisaatiouudistusta ja metsätalouselinkeinon yhdyttämistä EU:n kilpailuoikeudellisten vaatimusten täyttämiseksi. Nyt lausuttavana oleva esitysluonnos rakentuu samoille lähtökohdille. Oikeusministeriö pitää edelleen ehdotettua mallia tarkoituksenmukaisena ratkaisuna.

Tällä hetkellä Metsähallitukseen sovelletaan vuonna 2010 kumottua lakia valtion liikelaitoksista (1185/2002). Vuoden 2010 uuden valtion liikelaitoksista annetun lain (1062/2010) siirtymäsäännösten mukaan kumottua lakia ja sen nojalla annettuja säännöksiä sovelletaan Metsähallitukseen, kunnes Metsähallituksesta toisin säädetään. Tämä siirtymäsääntely tarkoitettiin väliaikaiseksi järjestelyksi. Oikeusministeriön mielestä olisi tärkeää, että Metsähallitusta koskeva lainsäädäntö saataisiin uudistettua ja nykyinen siirtymävaihe ohitettua.

2. Saamelaisia koskevat säännökset; heikentämiskielto ja saamelaisten kotiseutualueella tapahtuva suunnittelu

Viime hallituskaudella lausuntokierroksella ollut hallituksen esitysluonnos Metsähallituslain muuttamiseksi sisälsi kolme säännöstä saamelaisiin liittyen. Säännökset oli valmistellut erillinen työryhmä, joka mietinnössään esitti kyseisten säännösten sisällyttämistä Metsähallituslakiin (MMM 2014:2). Sittenmin kävi selväksi, että esitystä ei annettaisi eduskunnalle valtiopäivillä 2014 käsiteltäväksi. Asian näin ollessa nämä säännökset sisällytettiin hallituksen esitykseen itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskevan yleissopimuksen hyväksymisestä sekä laeiksi yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja Metsähallituksesta annetun lain muuttamisesta (HE 264/2014 vp). Tämä esitys on edelleen vireillä eduskunnassa, mutta sen tarkemmasta käsittelyaikataulusta ei ole päätetty.

Edellä mainituista säännöksistä yksi on sisällytetty nyt käsillä olevaan esitysluonnokseen Metsähallituslain muuttamisesta (39 § Neuvottelukunnat). Oikeusministeriö esittää, että myös kaksi muuta edellä mainitun työryhmän esittämää säännöstä palautettaisiin esitykseen.

Heikentämiskielto on sisällytetty vesilakiin, kaivoslakiin ja ympäristönsuojelulakiin. Vastaavan säännöksen sisällyttämistä Metsähallituslakiin voidaan pitää perusteltuna lain ollessa saamelaisten perinteisten elinkeinon ja kulttuurin ylläpitämisen kannalta keskeisessä asemassa.

Edellä viitattu työryhmä kirjasi hallituksen esityksen muotoon laaditussa mietinnössään, että esityksen pääasiallisena tavoitteena on turvata säädösperusteisesti saamelaisten oikeus osallistua saamelaisten kotiseutualueella olevien valtion maa- ja vesialueiden käyttöä koskevien päätösten valmisteluun sekä suojata saamelaisten oikeutta alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.

Suomi on syyskuussa 2014 YK:n yleiskokouksen yhteydessä pidetyssä alkuperäiskansojen huippukokouksessa hyväksynyt myös huippukokouksen loppuasiakirjan. Loppuasiakirja vahvistaa valtioiden sitoutumisen vuonna 2007 hyväksytyyn YK:n alkuperäiskansajulistukseen ja toimii tulevien vuosien tiekarttana alkuperäiskansojen oikeuksien täytäntöönpanon edistämiseksi. Sekä alkuperäiskansojen oikeuksia koskeva julistus

vuodelta 2007 että alkuperäiskansojen huippukokouksen loppuasiakirja ovat luonteeltaan poliittisia sitoumuksia. Julistus ja loppuasiakirja ovat saaneet YK:ssa ja alkuperäiskansojen keskuudessa paljon huomiota osakseen. YK:ssa seurataan järjestelmällisesti valtioiden toimenpiteitä niissä kirjattujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Asiakirjoilla voidaan katsoa olevan Suomessa lainvalmistelussa ohjaava vaikutus.

Heikentämiskiellon voidaan osaltaan katsoa ilmentävän erityisesti julistuksen 25 ja 26 artikloja:

25 artikla

Alkuperäiskansoilla on oikeus ylläpitää ja vahvistaa tunnusomaista hengellistä suhdettaan perinteisesti omistamiinsa tai muutoin hallussaan pitämiinsä ja käyttämiinsä maihin, alueisiin, vesistöihin, rannikkomeriin ja muihin luonnonvaroihin sekä säilyttää tähän liittyvät vastuunsa tuleville sukupolville.

26 artikla

1. Alkuperäiskansoilla on oikeus perinteisesti omistamiinsa, hallussaan pitämiinsä tai muutoin käyttämiinsä tai hankkimiinsa maihin, alueisiin ja luonnonvaroihin.
2. Alkuperäiskansoilla on oikeus omistaa, käyttää, kehittää ja hallita niitä maita, alueita ja luonnonvaroja, jotka ovat niiden hallussa perinteisen omistuksen tai muun perinteisen hallussapidon tai käytön perusteella tai jotka ne ovat muutoin hankkineet.
3. Valtiot tunnustavat nämä maat, alueet ja luonnonvarat laissa ja suojelevat niitä lailla. Tässä tunnustamisessa on asianmukaisesti kunnioitettava kyseisten alkuperäiskansojen tapoja, perinteitä ja maanhallintajärjestelmiä.

Suunnitelmien arviointia koskevan säännöksen sisällyttäminen Metsähallituslakiin puoltaa myös sen ristiriitoja ennaltaehkäisevä vaikutus. Yhteisellä arvioinnilla toteutetaan osaltaan myös saamelaiskäräjälain neuvottelevuoroitteen tarkoittamaa toimintaa. Säännös toteuttaa osaltaan julistuksen 32 artiklassa esitettyjä tavoitteita:

32 artikla

1. Alkuperäiskansoilla on oikeus määrätä ja kehittää ensisijaisia tavoitteita ja strategioita maidensa tai alueidensa ja muiden luonnonvarojensa kehittämistä tai käyttöä varten.
2. Valtiot neuvottelevat vilpittömässä mielessä ja toimivat yhteistyössä kyseisten alkuperäiskansojen kanssa näiden omien edustuselinten kautta saadakseen niiden vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen ennen kuin valtiot hyväksyvät hankkeita, jotka vaikuttavat alkuperäiskansojen maihin tai alueisiin ja muihin luonnonvaroihin, erityisesti kehitettäessä, käytettäessä tai hyödynnettäessä mineraali- tai vesivaroja tai muita luonnonvaroja.
3. Valtiot tarjoavat tehokkaat järjestelmät, joiden avulla hyvitetään asianmukaisesti ja oikeudenmukaisesti edellä mainittu toiminta, ja niiden on toteutettava asianmukaiset toimet, joilla lievennetään ympäristöön kohdistuvia, taloudellisia, sosiaalisia, sivistyksellisiä ja hengellisiä haittavaikutuksia.

3. Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät

Esitysluonnoksen mukaan Metsähallituksen julkisia hallintotehtäviä hoidettaisiin edelleen erillisessä julkisten hallintotehtävien yksikössä. Metsähallituksella säädetyt julkiset hallintotehtävät säilyisivät esitysluonnoksen mukaan asiallisesti ennallaan. Myös maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön ohjaustoimivallan sääntely vastaisi asialliselta sisällöltään voimassa olevaa lainsäädäntöä ja noudatettua käytäntöä.

Voimassa oleva Metsähallituksesta annettu laki on aikanaan säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 38/2004 vp, PeVL 47/2004 vp). Valiokunta arvioi tuolloin, että viranomaistehtävien osoittaminen Metsähallituksen yhteydessä toimivaan liikelaitoksesta erilliseen ja riippumattomaan julkisten hallintotehtävien yksikköön on tapa organisoida viranomaishallintoa eikä järjestelyssä ole perustuslain kannalta huomautettavaa (PeVL 38/2004 vp, s. 2-3). Valiokunta kuitenkin katsoi, että parempi vaihtoehto olisi Metsähallituksen viranomaistehtävien hoitaminen omassa erillisessä virastossa tai keskuksessa. Tähän valiokunta viittasi myös myöhemmin käsitellessään lakia Metsähallituksen erävalvonnasta (PeVL 46/2005 vp, s. 2/I).

On selvää, että julkisten hallintotehtävien järjestäminen liikelaitoksen yhteyteen tuo päätöksentekoon, ohjaukseen ja valvontaan omat vaikeutensa ja vaatimuksensa. Oikeusministeriön käsityksen mukaan esitysluonnoksessa ehdotettua, nykytilaa vastaavaa ratkaisua voidaan kuitenkin puoltaa niillä hyödyillä ja eduilla, jotka

muodostuvat valtion maa- ja vesiomaisuuden hallinnasta ja suojelusta tarkoituksenmukaisesti yhtenä kokonaisuutena valtion liikelaitoskonsernissa.

Esitysluonnoksen ja voimassa olevan lainsäädännön mukainen määrittely Metsähallituksen julkisista hallinto-tehtävistä kattaa sinänsä ehkä laajemman tehtäväkokonaisuuden kuin mitä perustuslaissa tarkkaan ottaen ymmärretään julkisen hallintotehtävän käsitteellä. Julkisten hallintotehtävien yksikön toimialassa on otettava huomioon myös toiminnan perustuminen valtion budjettirahoitukseen ja sen edellyttämään palomuurivaatimukseen samoin kuin toiminnan organisointiin vaikuttava kilpailuneutraliteettivaatimus sekä yksikön tehtäviin välittömästi liittyvien maa- ja vesialueiden tarkoituksenmukaisen hallinnon järjestäminen. Tällaiselle sääntelylle ei ole oikeusministeriön mielestä perustuslaista johtuvaa estettä.

Esitysluonnoksen säännöksissä ja niiden perusteluissa on eräin kohdin täsmennetty julkisia hallintotehtäviä hoitavan yksikön aseman erillisyyttä ja riippumattomuutta nykyiseen verrattuna. Tämä on oikeusministeriön mielestä perusteltua julkisten hallintotehtävien asianmukaisen hoidon kannalta. Yksikön toimintaan kohdistuva maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön ohjaustoimivalta sekä Metsähallituksen hallituksen ja toimitusjohtajan toimivalta on säännösehdoituksissa asianmukaisesti ja riittävällä tavalla järjestetty.

4. Muita huomautuksia

Laki Metsähallituksesta

20 § Vastuu julkisten hallintotehtävien hoidossa

Vahingonkorvausvastuuta koskeva säännös on luonteeltaan informatiivinen, ja se voidaan poistaa tarpeettomana. Vahingonkorvausvastuu julkisten hallintotehtävien hoidossa määräytyy vahingonkorvauslain 3 luvun 1 §:n 2 momentin ja 2 §:n 1 momentin mukaisesti.

21 § Muutoksenhaku

Pykälän 1 momentin mukaan luonnonsuojelulain nojalla tehtyyn Metsähallituksen päätökseen saa hakea muutosta valittamalla siten kuin luonnonsuojelulaissa säädetään. Säännös on siis kirjoitettu aineellisoikeudellisen säännöksen muotoon. Muutoksenhausta luonnonsuojelulain nojalla tehtyyn Metsähallituksen päätökseen säädetään kuitenkin jo mainitun lain 61 §:ssä. Metsähallituksesta annetun lain muutoksenhakusäännöksessä ei siten tule olla aineellisoikeudellista säännöstä asiasta vaan säännös tulee muotoilla informatiivisen viittauksen muotoon: *Muutoksenhausta luonnonsuojelulain nojalla tehtyyn Metsähallituksen päätökseen säädetään mainitussa laissa.*

Saman pykälän 2 momentin mukaan muuhun kuin 1 momentissa tai 18 §:n 3 momentissa tarkoitettuun yksittäistä lupaa koskevaan päätökseen haettaisiin muutosta hallintolainkäyttölain mukaisesti. Jatkovalitukseen ei siis vaadittaisi valituslupaa. Tämä todetaankin säännöksen perusteluissa. Oikeusministeriön näkemyksen mukaan valituslupa tulisi kuitenkin ottaa käyttöön. Yleislinjaus viranomaisen organisaatiota koskevassa lainsäädännössä on nykyisin, että jatkomuutoksenhaussa on käytössä valituslupa (ks. tästä HE 230/2014 vp).

36 § Vahingonkorvausvelvollisuus

Metsähallituksen hallituksen jäsenen ja toimitusjohtajan vahingonkorvausvastuuta koskevassa säännöksessä viitataan osakeyhtiölain 22 luvun säännöksiin. Tarkoituksena on, että hallituksen ja toimitusjohtajan vahingonkorvausvelvollisuus liikelaitokselle määräytyisi samojen periaatteiden mukaisesti kuin osakeyhtiössä hallituksen ja toimitusjohtajan vastaavat velvollisuudet. Oikeusministeriö esittää selvennettäväksi ehdotuksen perusteluissa, miten osakeyhtiölain 22 luvun 1 §:n 3 momentissa säädettyä osakeyhtiölain ja yhtiöjärjestyksen rikkomisesta seuraavaa ns. ”tuottamusolettamaa” sovelletaan metsähallituksen hallituksen jäsenen tai toimitusjohtajan aiheuttamaan vahinkoon.

Kanneoikeuden vanhentumiseen sovelletaan ehdotuksen viittaussäännöksen perusteella osakeyhtiölain 22 luvun 8 §:ää. Osakeyhtiölain mukainen viiden vuoden vanhentumisaika poikkeaa nykyisestä kolmen vuoden vanhentumisajasta (siirtymäsäännöksen perusteella sovellettava vanhan liikelaitoslain 16 §). Poikkeava kanneaika tulisi ottaa huomioon siirtymäsäännöksellä, jonka perusteella ennen uuden lain voimaantuloa tapahtu-

neeseen tekoon tai laiminlyöntiin perustuvaan vahingonkorvaukseen sovelletaan vanhan lain vahingonkorvaussäännöstä.

Laki valtion metsätalousosakeyhtiöstä

2 § Luovutusvaltuus

Pykälässä säädettäisiin valtioneuvostolle valtuus luovuttaa Metsähallituksen hallinnassa olevaan maa- ja vesiomaisuuteen kohdistuva oikeus harjoittaa metsätaloutta (valtion metsätalous)osakeyhtiölle. Maa- ja vesiomaisuus muodostaa ilmeisesti yhtenäisen kokonaisuuden, minkä vuoksi luovutusta ei voida lain tasolla kohdistaa yksinomaan maaomaisuuteen. Luovutuksen täsmällinen kohde ja ehdot täsmentyisivät kuitenkin lain 3 §:n mukaisesti.

4 § Oikeus edustaa valtiota eräissä tapauksissa

Oikeusministeriöllä ei ole huomautettavaa metsätalousosakeyhtiölle osoitetusta, valtiolle maanomistajana kuuluvan puhevallan käyttöoikeudesta eräissä rajatuissa tilanteissa. Säännösehdotukset ovat yhdenmukaiset perustuslain 92 §:n 2 momentin kannalta, jonka katsotaan edellyttävän valtion maaomaisuuden luovutuspuhevallan säilymistä valtio-oikeushenkilöön kuuluvissa toimielimissä.

5 § Vahingonkorvausvastuu valtiota edustettaessa

Pykälässä säädettäisiin osakeyhtiön velvollisuudesta korvata 4 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa valtion puhevallan käyttämisestä aiheutunut vahinko. Säännös selkeyttää vahingonkorvausvastuun määräytymistä siltä osin, kun asiassa on kyse valtiolle aiheutuneen vahingon korvaamisesta. Sen sijaan säännöksen ja perusteluiden valossa jää epäselväksi, keitä olisivat ne muut tahot ja muulle taholle aiheutuneet vahingot, joiden korvaamiseen säännöstä sovellettaisiin. Ehdotuksesta tai sen perusteluista ei myöskään käy ilmi, miksi valtion metsätalousosakeyhtiön osalta on tarpeen poiketa yleisistä vahingonkorvauksen edellytyksistä laissa säädetyissä edustustilanteissa.

Työ- ja elinkeinoministeriö

TEM puoltaa hallituksen esitystä, jonka mukaan Metsähallitus harjoittaa metsätaloutta valtion metsätalousosakeyhtiöstä annettavassa laissa tarkoitettussa osakeyhtiössä. Perustettavalle valtion metsätalousosakeyhtiölle annetaan lailla säädetty yksinoikeus metsätalousliiketoiminnan harjoittamiseen valtion maalla. Näin Metsähallitusta koskeva lainsäädäntö uudistetaan vastaamaan unionin lainsäädännön ja EU komission vaatimuksia.

TEM pitää ehdotettua kaupallisten toimintojen ja julkisten tehtävien erottamista toisistaan välttämättömänä uudistuksena. Ministeriö yhtyy ehdotuksen perusteluissa esitettyyn näkemykseen siitä, että liiketoimintaan liikelaitosmuodossa liittyvää konkurssietua ei voi käytännössä poistaa muutoin kuin yhtiöittämillä toiminta. TEM korostaa samassa yhteydessä, että täysin liiketoiminnan juridisesta muodosta riippumatta Metsähallituksen taloudelliset toiminnot ja niiden taserakenteet on järjestettävä tavalla, joka vastaa Kilpailulakiin vuonna 2013 lisätyn kilpailuneutraliteettisäännöksen kriteereitä.

Omistajaohjauksen tulee huolehtia siitä, että valtion metsien tehokas kestävä käyttö sekä riittävä teollisuuden puuhuolto taataan, metsähallituksen hakkuiden vuotuinen 6 miljoonan kuutiometrin taso tulee säilyttää. Näin osaltaan turvataan suomalaisen metsiin perustuvan biotalouden sekä teollisuuden toimintaedellytykset. Tämän takia TEM korostaa omistajaohjauksen vahvaa roolia metsätalouden tavoitteiden määrittelyssä.

Lisäksi TEM tähdentää, että metsätalouden liiketoiminnan yhtiöittäminen ei saa heikentää metsätalouden ja luontopalveluiden hyväksi kehittyntä yhteistyötä ja eri toimintojen yhteensovittamista.

Yhtiön tulevan liiketoiminnan kannalta on tärkeää, että laadittavassa käyttöoikeussopimuksessa ja yhtiön omistajaohjauksessa huomioidaan alan luonteen mukaisesti riittävä pitkäjänteisyys ja toiminnan luonteen mukaiset suhdannevaihtelut. Yhtiön toiminnan tulee olla taloudellisesti kannattavaa niin, että se voi vastata toimintansa kehittämistä ja että se voi tulouttaa osan voitostaan valtiolle. Samalla on syytä huomioida edellä jo todettu kilpailuneutraliteetti.

TEM korostaa yhtiöittämisprosessissa noudatettavan valtionhallinnon muutosturvasäännösten linjauksia henkilöstön asemasta organisaatiomuutostilanteissa.

TEM kiinnittää huomiota siihen, että alkujaan kaupallisen toiminnan yhtiöittämistarpeesta käynnistynyt uudistushanke on ollut vireillä jo vuodesta 2007 mutta kiistanalaiset peruskysymykset ovat merkittävästi osin edelleen ratkaisematta. TEM ei ota niihin muutoin kantaa, mutta toteaa, että EU:n uusien hankintadirektiivien voimaantulo 17.4.2016 ilmeisesti rajoittaa merkittävästi mahdollisuuksia säilyttää nykyinen taloudellinen toiminta ja toimintamalli, ellei yhtiöittämistä ole toteutettu sitä ennen. Ns. konsessiodirektiivin mukainen velvollisuus tehdä käyttöoikeussopimuksista määräaikaista ja kilpailutettavia saattaa pakottaa Suomen jatkossa toimintamalliin, jossa valtion kiinteää omaisuutta hallinnoiva virasto- tai liikelaitosmuotoinen toimija ei voi siirtää metsävarojen taloudellista hyödyntämistä pysyväisluonteisesti tytäryhtiölleen vaan joutuu kilpailuttamaan hakkuuoikeuksien hyödyntämistä ja mahdollisia muita kaupallisia oikeuksia. TEM ei pidä tällaista tilannetta kansallisesti hyväksyttävänä ja katsoo siksi, että asiassa on voitava tältä osin edetä hankintadirektiivien voimaantulon huomioon ottavalla aikataululla.

TEM pitää yhtenä vaihtoehtona asiassa etenemiselle taloudellisen toiminnan yhtiöittämistä erillään Metsähallituksen muusta uudistamisesta. Tämä jättää edelleen erikseen ratkaistavaksi kysymykset Metsähallituksen johtamisjärjestelmästä, eri toimintojen sijoittamisesta jatkossa yhteen tai kahteen liikelaitos- tai virastomuotoiseen organisaatioon ja näiden ministeriöohjauksesta samoin kysymykset taloudellisen toiminnan laajuudesta niillä alueilla, joihin liittyy ensisijaisesti luontoarvoja, vähemmistökansallisuuksien oikeuksia koskevia kysymyksiä tms. Maankäyttöä koskevien kysymysten väliaikainen ratkaiseminen nykyisten käytäntöjen pohjalta ei voine kuitenkaan olla este uudistuksen vaiheistamiselle ja yhtiöittämisen toteuttamiselle muusta liikelaitos uudistuksesta erillisenä.

Puolustusministeriö

Metsähallitus on puolustushallinnolle välttämätön strateginen kumppani. Puolustusvoimat vuokraa tarvitsemansa maa- ja vesialueet Metsähallitukselta, joka omalla rahoituksellaan hankkii myös puolustusvoimien tarvitsemat lisäalueet. Metsähallituksella on tärkeä rooli myös yhteiskunnan huoltovarmuuden ja valmiuden kannalta.

Luonnoksen valmistelussa on huomioitu Metsähallituksen ja puolustushallinnon välinen yhteistoiminta. Puolustusministeriö pitää tärkeänä, että uudistuksen yhteydessä yhteistoiminnan jatkuvuus turvataan. Uudistus ei saa vaikuttaa heikentävästi puolustushallinnon käytössä olevien tai sen käyttöön tulevien Metsähallituksen hallinnoimien alueiden käytettävyyteen, eikä tarvittavien aluejärjestelyiden (aluehankinnat, vaihdot yms.) suorittamiseen. Uudistuksesta ei saa aiheutua puolustushallinnolle myöskään lisäkustannuksia esimerkiksi vuokrista tai metsätalousliiketoiminnasta johtuen.

Ympäristöministeriö

Ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö ovat toimineet hyvässä yhteistyössä lainsäädännön valmistelun eri vaiheissa. Ministeriö pitää uuden metsähallituslain säätämistä välttämättömänä ja kiireellisenä. Ympäristöministeriö on sitoutunut uudistuksen perustavoitteisiin ja myös valittuun ratkaisumalliin. Yhtenäisen Metsähallituksen toiminnan turvaaminen metsätalouden harjoittamisen osalta edellyttää ehdotettua yhtiöittämistä. Laatumaan harjoittama monipuolinen liiketoiminta jää ainakin toistaiseksi yhtiöittämättä. Siihen saattaa liittyä samankaltaisia kilpailuoikeudellisia ongelmia kuin metsätalouden osalta on havaittu.

Metsähallituksen keskeisiä ympäristöministeriön toimialan tehtäviä ovat etenkin ja perinteisesti luonnonsuojelun tehtävät. Luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun teemat ovat nousseet voimakkaasti. Uusia tehtäviä Metsähallitukselle on tullut EU:n vesien ja merien suojelua koskevan lainsäädännön myötä. Strategisen kulttuurihistoriallisen omaisuuden keskittäminen Metsähallitukselle on tuonut YM:n tulosohjauksen piiriin kulttuuriympäristön ja rakennusperinnön hoidon ja rakennussuojelun tehtäviä. Ministeriön tulosohjauksen ala määrittäyty siten sen mukaan, miten erityislainsäädännössä Metsähallituksen julkisille hallintotehtäville osoitetaan tehtäviä, jotka kuuluvat ympäristöministeriön toimialaan.

Vuonna 2010 tehty periaatepäätös valtion kiinteistöstrategiaksi on ollut yksi valmistelun peruslähtökohdista. Kiinteistöstrategia tukee tiukentuvan valtiontalouden kestävästä hoitamisesta. Kiinteistöstrategian mukaan tule-

vaisuuden haasteina tulevat olemaan myös ilmastonmuutoksen hillintään, yhdyskuntarakenteen eheyttämiseen, asuntotuotannon edistämiseen, kulttuuriympäristön vaalimiseen ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseen liittyvät ja edelleen lisääntyvät velvoitteet ja tavoitteet. Kiinteistöstrategian peruslauseisiin kuuluu, että valtion kiinteistövarallisuuden omistus- ja omistaja-hallintajärjestelyissä tulee aina ottaa huomioon valtion kokonaisedun toteutuminen. Valtion kokonaisedulla tarkoitetaan taloudellisten vaikutusten lisäksi myös sosiaalisia, ympäristöllisiä ja kulttuuriperinnön vaalimiseen liittyviä seikkoja sekä muita yhteiskunnallisia näkökohtia kuten yhdyskuntarakenteen eheyttämistä, elinkaariajattelua, kestäväää kehitystä, energiatehokkuuden edistämistä sekä toimivia kiinteistömarkkinoita. Kokonaisedun harkinta tulee tehdä lyhyellä ja pitkällä aikajänteellä ja koko valtiontalouden kannalta. Harkinnan tulee tapahtua tarvittaessa valtakunnalliset, alueelliset ja paikalliset vaikutukset huomioon ottaen. Tämä linjaus on ympäristöministeriön käsityksen mukaan sisään rakennettu hallituksen esityksen luonnoksen perusratkaisussa.

Metsähallitus-kokonaisuuden sitoo yhteen valtion maa- ja vesiomaisuus, jonka kattavuus ja eri alueiden luonne ovat kehittyneet yhä monitahoisemmaksi. Mielikuva liikelaitoksesta valtion metsien isäntänä Pohjois- ja Itä-Suomessa on vain osa totuudesta, toki olennaisen tärkeä valtiontaloudelle ja perinteinen arvokas.

Vuodesta 1971 alkaen valtiolle on hankittu maita suojelutarkoituksiin yli 400 000 hehtaaria. Näistä alueista puolet sijoittuu eteläisen Suomen maakuntiin, joissa Metsähallitus on aikaisemmin ollut vähäinen toimija. Valtiolle kuuluu suojelualueita jopa pääkaupunkiseudun kaupunkien ydinalueilla. Uudet suojelualueet ovat vieneet valtion omistuksen saaristoihin ja rannikolle.

Metsähallitus ei siten enää ole tärkeä vain Itä- ja Pohjois-Suomen metsätalousalueilla, joilla se on suurin maanomistaja. Se on monipuolinen virkistyspalveluiden, luontomatkailemahdollisuuksien, asuinympäristöjen vihreän verkoston ja luonto-opetuksen tuottaja väestön painopistealueilla Etelä-Suomessa. Metsähallitus näkyy ja näyttäytyy luontopalveluiden toiminnan kautta aivan uuden tyyppisenä kuntien ja yritysten yhteistyökumppanina.

Suojelun, virkistys- ja talouskäytön alueet liittyvät maastossa usein toisiinsa. Luonnonvarasuunnittelun myötä myös talousmetsiin on syntynyt vihreä verkosto. Peruspääoman ja muun oman pääoman alueet ovat toistensa lomassa. Valtion maaomaisuuden on edullista olla yhden laitoksen hallinnassa, vaikka se tarkoittaa väistämättä kaksijakoisen rakenteen Metsähallituksessa.

Ympäristöministeriö on ollut yhtenäisen Metsähallituksen kannalla lain valmistelun ajan. Julkisten hallintotehtävien irrottaminen suojellut valtionmaat ja vedet mukanaan itsenäiseksi virastoksi olisi toki mahdollista, mutta valtion kiinteistöstrategian tavoitteet voidaan turvata paremmin yhden liikelaitoskokonaisuuden puitteissa. Tämä siitäkkin huolimatta, että liiketoimintojen ja julkisten hallintotehtävien välillä on tietty jännite, jonka tasapuolinen ja yhteiskunnan kokonaisuutensa parhaiten palveleva johtaminen on vaativaa. Julkisten hallintotehtävien tulohajauksesta ovat vastanneet maa- ja metsätalousministeriö ja ympäristöministeriö kumpikin omalla toimialallaan, mutta hyvässä yhteistyössä.

Kaksijakoisessa rakenteessa palomuurin merkitys on keskeinen. Liiketoimintojen ja budjettitalouden piirissä olevien julkisten hallintotehtävien välillä ei saa kulkea rahaa eikä olla taloudellisia riippuvuussuhteita. Eduskunnan myöntämien talousarviovarojen käyttöä on voitava jatkuvasti seurata ja toiminnan tulokset tulee tilikauden päätyttyä todentaa. Liiketoimintojen tulokset ovat selkeästi rahamittaisia, kun taas julkiset hallintotehtävät tuottavat palveluita kansalaisille ja yritystoiminnalle. Julkiset hallintotehtävät on tehtäviensä vuoksi luonteeltaan viranomaisyksikkö. Tulohajauksessakin on siten kaksi erilaista toimintamallia.

Edellä esitetyllä perusteella Metsähallituksen viranomaistehtäviä voisi vielä harkita eriyttävän selkeämmin kuin lakiesityksessä nyt on tehty, ja eräitä nyt perusteluihin kirjattuja viranomaistehtävien eriyttämistä koskevia seikkoja voisi vielä harkita kirjattaviksi itse lakiin helpottamaan tulevia soveltamistilanteita. Erityisesti julkisten hallintotehtävien kirjanpidon sekä hallituksen ja toimitusjohtajan toimivallan osalta voimassa olevaan lakiin tehdyt muutosesitykset eivät välttämättä vielä riittävästi selkiytä Metsähallituksen johtamisjärjestelmää. Johtamisjärjestelmän tulee varmistaa, että valtion talousarviovarojen käytöstä ja kohdentamisesta päättävät luontopalveluja ohjaavat eduskunta ja asianomaiset ministeriöt, kuten nykyisinkin.

Pykäliä koskevat näkökohdat:

1 §, 5 § ja 9 §

Kuulemistilaisuuksissa esillä ollut luonnosta on muutettu siltä osin, miten määritellään ympäristöministeriön asema Metsähallituksen tulohjaajana. Muutosehdotus on lakiteknisesti epäselvä muodostuessaan

1 §:n, 5 §:n ja 9 §:n välisistä viittauksista. Olisikin hyvä vielä harkita pykäläviittauksiin perustuvan ratkaisun toimivuutta suhteessa kuulemistilaisuuksissa esillä olleeseen versioon.

Ympäristöministeriön ohjaustoimivallan kytkeminen ministeriön toimialaan olisi johdonmukaista suhteessa valtioneuvoston ohjesäännön 11 §:ään. Luonnoksessa ohjaustoimivalta olisi rajattu vain 5 §:ssä mainittuihin säädosperusteisiin tehtäviin. Mahdolliset tulevat muun lainsäädännön muutokset, joilla olisi vaikutusta toimialaan, pitäisi valitun säädöstekniikan vuoksi näin ollen kulloinkin päivittää metsähallituslakiin. Jos toimialan määritellään luonnoksen mukaisesti, sen tulisi olla määritelty tyhjentävästi. Tältä osin luonnoksessa on joitakin puutteita.

14 §

Toimitusjohtajan tehtävänä on johtaa ja kehittää liikelaitoksen toimintaa, huolehtia Metsähallituksen juoksevasta hallinnosta sekä siitä, että kirjanpito on lainmukainen ja varainhoito luotettavalla tavalla järjestetty. Laissa ja sen perusteluissa olisi hyvä selvyuden vuoksi todeta, että julkisten hallintotehtävien osalta toimitusjohtajan tehtävät vastaavat liikelaitoksen hallituksen toimivaltaa.

19 §

19 § 2 momentin 3 kohdan mukaan hallituksella olisi oikeus päättää kiinteistövarallisuuden hankintaa, luovuttamista ja vuokraamista koskevan päätösvallan järjestämisestä Metsähallituksessa. Ympäristöministeriö katsoo, että tätä nykytilaan verrattuna merkittävää laajennusta hallitukseen toimivaltaan olisi hyvä vielä harkita.

Lakiehdotuksen perusteluissa on ilmaistu tarkoitus kahdesta muun oman pääoman tase-erästä. Niiden välisten mahdollisten muutosten päätösvallasta ei ole säädetty. Edellä mainittu hallituksen toimivallan laajennusesitys saattaisi näin kirjoitettuna merkitä sitä, että julkisten hallintotehtävien hoidossa olevan tase-erän päätösvalta voitaisiin siirtää julkisten hallintotehtävien ulkopuolelle liikelaitoksen hallituksen päätöksin. Tämä ei liene ollut tarkoitus. Asiaa käsitellään vielä 25 ja 34 §:ien yhteydessä.

25 §

Metsähallituksen omaa pääomaa koskeva pääoman kahteen osaan jakava säännösehdotus on selkeä. Yksityiskohtaisten perusteluiden mukaan on tarkoitus tosiasiallisesti jakaa maa- ja vesiomaisuus tarvittaessa kolmeen luokkaan. Lain ja sen perusteluiden välistä suhdetta olisi syytä täsmentää.

33 §

33 §:n 1 momentin mukaan kirjanpitoon ja tilinpäätökseen sovelletaan kirjanpitolakia ja osakeyhtiölakia. Julkisten hallintotehtävien kirjanpidossa siis siirryttäisiin talousarviokirjanpidosta liikelaitoskirjanpitoon, vaikka julkisten hallintotehtävien hoidosta laaditaan erillinen tilinpäätös noudattaen valtion talousarviosta annettua lakia ja asetusta.

Ympäristöministeriö katsoo, että erillinen talousarviokirjanpito turvaisi selkeimmin palomuurin liiketalouden ja talousarviotalouden välillä ja loisi luontevan pohjan erilliselle tilinpäätökselle talousarviolain ja -asetuksen mukaisesti. 33 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa oleva toteamus ”esitys ei merkitsisi muutosta voimassa olevaan käytäntöön” ei ole aivan onnistunut, koska muutoksella on käytännössä merkitystä.

34 §

Edellä 25 §:n kohdalla viitataan yksityiskohtaisten perusteluiden mukaiseen tarkoitukseen tosiasiallisesti jakaa maa- ja vesiomaisuus tarvittaessa kolmeen luokkaan jakamalla muu oma pääoma kahtia. 34 §:ssä säädetään mm. menettelystä siirrettäessä omaisuutta peruspääoman ja muun oman pääoman välillä. Siirrot muun oman

pääoman liiketalouden ja julkisten hallintotehtävien välillä ovat mahdollisia ja jopa todennäköisiä, mutta tältä osin ehdotukseen ei sisälly säännöstä toimivallasta. Tällöin jää tulkinnan varaa sille, olisiko päätösvalta liikelaitoksen hallituksella vai olisiko toimivalta ajateltu olevan valtioneuvostolla. Ympäristöministeriö katsoo, että valtioneuvosto olisi tältä osin luonteva päätöksentekijä ja lakiehdotusta olisikin hyvä vielä tarkentaa.

34 §:n 2 momenttia voitaisiin täydentää toisella virkkeellä esimerkiksi: ”Valtioneuvosto päättää myös muuhun omaan pääomaan kuuluvan omaisuuden osoittamisesta julkisten hallintotehtävien hoitoon tai muuhun tarkoitukseen.” tai ”Valtioneuvosto päättää myös, mihin tarkoitukseen muun oman pääoman omaisuus osoitetaan.”

Luonnonvarakeskus

Luonnonvarakeskus pitää tärkeänä, että lakimuutos mahdollistaa nykyisenkaltaisen joustavan yhteistyön jatkumisen Luonnonvarakeskuksen ja Metsähallituksen välillä myös jatkossa.

7 §:n perusteluihin liittyen Luonnonvarakeskus haluaa todeta, että Metsähallituksen tuottama havaintotieto riistalinnuista ja nisäkkäistä on kantojen arvioinnille ja edelleen suojelulle ja kestäväälle hyödyntämiselle erittäin tärkeää. Erityisesti ahmakannan arvioinnissa Metsähallituksen tuottama aineisto poronhoitoalueella on ensiarvoisen tärkeä.

Metsähallitus

Metsähallituksen käsityksen mukaan on tärkeää saada Metsähallituksen lainsäädäntö uudistettua vastaamaan EU:n vaatimuksia. Samalla pitää Metsähallituksen johtamisjärjestelmä selkeyttää siinä määrin kuin se metsähallituslailla on mahdollista. Metsähallitusta ohjataan usealla muullakin lailla ja johtamisjärjestelmässä on kuitenkin paljolti kysymys toimintatavoista sekä liikelaitosta ohjaavien ministeriöiden kanssa että liikelaitoksen sisällä.

Hallituksen esityksen lähtökohtana on valtion mittavan maa- ja vesiomaisuuden säilyttäminen valtion suorassa omistuksessa ja sen hallinnan sijoittaminen yhteen liikelaitoskokonaisuuteen. Metsähallituksen kaikki tehtävät on oltava yhdessä liike laitospäätöksessä, mukaan luettuina yhtiömuodossa toimivat osat EU:n vaatimusten mukaisesti. Tämä lähtökohta on hyvin perusteltu, sillä Metsähallituksen tehtävät ovat

kokonaisuutena yhteiskunnallisesti erittäin merkittäviä niin Suomen talouden kuin luonnon ja ihmisten hyvinvoinnin kannalta. Metsähallituksen tehtävät ovat nyt ja tulevaisuudessa erittäin merkittäviä Suomelle tärkeän biotalousklusterin rakentamisessa.

Metsähallituksen toimivuuden kannalta on tärkeää, että omistajan ääni kuuluu yhtenäisenä. Tässä kaksijakoisessa rakenteessa ns. palomuri-käsite on keskeinen. Liiketoimintojen ja budjettitalouden välillä ei saa kulkea rahaa eikä saa olla taloudellisia riippuvuussuhteita. Liiketoimintojen ja julkisten hallintotehtävien erilaisuuden takia niiden välillä on myös jännitettä, mikä tekee johtamisen vaativaksi. Tämän vuoksi omistajan äänen on oltava selkeä ja yhtenäinen. Metsähallitus pitää toivottavana, että ympäristöministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön yhteistyö on hyvää ja mahdollisimman saumatonta.

Pykälän 19 perusteluissa todetaan, että ”Metsähallituskokonaisuuden tehokkaan ja tarkoituksenmukaisen toiminnan turvaamiseksi sekä tehtäväkokonaisuudesta saatavien synergiaetujen hyödyntämiseksi olisi tärkeää, että hallitus ja toimitusjohtaja osallistuvat yleisellä tasolla julkisten hallintotehtävien ohjaukseen ja valvontaan.” Metsähallituksen kokonaisuus on erittäin monitahoinen. Selkeä vastuunjako on perusta sille, että voidaan harjoittaa tehokasta yhteistyötä ja tulkinnanvaraisuudet vältetään. Organisaatorakenteen ja ohjausjärjestelmän selkeys edesauttaa hyvää johtamista. Metsähallitus toteaa, että lain ohella tarvitaan toimintatapojen ja johtamisen kehittämistä Metsähallituksen sisällä ja ministeriöiden välillä. Tässä suhteessa on ollut nykyisin ongelmia, joihin tulisi voida puuttua ja hoitaa hyvässä yhteistyössä. Omistajaohjauksessa tulisi korostaa yhteistyötarvetta sekä ympäristöministeriön että maa- ja metsätalousministeriön taholta. Luottamuksen rakentaminen niin molempien ohjaavien ministeriöiden kanssa kuin Metsähallituksen sisällä on ratkaisevaa kokonaisuuden tuloksellisuuden saavuttamiseksi.

Vaikka päätöksenteko liittyen julkisten hallintotehtävien hoitoon sekä liiketoimintaan on eriytettävä toisistaan, Metsähallitus toimii sekä omistajan että asiakkaiden kannalta parhaiten, jos koko liikelaitos toimii ja sitä johdetaan mahdollisimman yhtenäisesti.

On tärkeää, että myös Metsähallituksen sisällä eri yksiköitä voidaan ohjata yhtenäisesti niin, että toiminta on mahdollisimman taloudellista. Siksi on perusteltua, että hallituksen ja toimitusjohtajan päätösvaltaan kuuluvat esimerkiksi luonnonvarasuunnittelu, koko liikelaitoksen henkilöstöpolitiikka, yhteinen henkilöstö- ja taloushallinto, tietohallinto, viestintä ja julkaisutoiminta.

Liikelaitoksen eri yksiköissä on useita prosesseja, joiden toiminta ja johtaminen tulee järjestää yhtenäisesti. Ne voivat liittyä sekä käytännön toimintaan (esim. hankintamenettelyt, autojen käyttö) että sisältöön (esim. kämppien vuokraus erilaisilla valtion mailla). Liikelaitoksen hallinnolliset prosessit on syytä hoitaa mahdollisimman yhtenäisesti, jotta myös eduskunnan myöntämien talousarviovarojen käyttö on mahdollisimman tehokasta. Näin tulisi voida toimia talon sisällä riippumatta siitä, mikä ministeriö mitään tehtävää ohjaa. On myös tärkeää, että valtion kiinteistöstrategiaa noudatetaan johdonmukaisesti.

Metsähallitus pitää valtion maa- ja vesialueiden hallinnan sekä toiminnan että taloudenpidon järjestämisen kannalta tärkeänä, että sillä on yksi tase, jossa on liikelaitoksen vastuulle säädettyjen erilaisten tehtävien hoitoon tarkoitettuja eriä.

Metsähallituksen tasekokonaisuuden hallinnan tulee olla hallituksen ja pääjohtajan vastuulla kuten nykyäänkin. Liikelaitoskonsernilla tulee olla yksi tilinpäätös ja toimintakertomus, jonka liitetietoina on erillislaskelmat läpinäkyvästi toimivien palomuurikäytäntöjen mukaisesti.

Metsähallitus pitää tarkoituksenmukaisena, että julkisten hallintotehtävien kokonaan erillisestä kirjanpidosta luovutaan. Valtion talousarviosäädösten edellyttämä julkisten hallintotehtävien hoitoon myönnettyjen talousarviomäärärahojen tilinpidon eriyttäminen voidaan tehdä lakiluonnoksen 33 §:ssä kuvatulla tavalla myös liikekirjan pidossa, jonka perusteella tehtäisiin erillinen tilinpäätös.

Valtion metsätalousyhtiöstä annettavan lain perusteluissa on todettu, että Metsätalous tulosalueen henkilöstöllä on varsin laaja toimivalta myöntää metsätalouksikäytössä olevaan valtion maahan kohdistuvia käyttö- ja muita oikeuksia sekä lupia ja tehdä sopimuksia esimerkiksi maa-ainesten kotitarveotosta. Tulosalueen henkilöstö on voinut tehdä myös sopimuksia paikallisten matkailuyrittäjien kanssa muun muassa rakennusten, rakenteiden ja muun palveluvarustuksen käytöstä. Hakkuiden ja muiden toimenpiteiden suunnittelussa ja toteutuksessa Metsähallitus on ottanut paikallisten toimijoiden näkemyksiä huomioon laajasti. Noudatettu toimintamalli on tarkoitus säilyttää myös jatkossa.

Edelleen on todettu, että yhtiölle lakiperusteisesti annettavien oikeuksien lisäksi on myös tarkoitus, että Metsähallitus valtuuttaisi tarkoituksenmukaisessa laajuudessa yhtiön tai sen yksittäisiä toimihenkilöitä käyttämään valtiolle maanomistajana kuulu via oikeuksia. Maan myynti ja vaikutuksiltaan merkittävät vuokraukset pysytettäisiin kuitenkin edelleen liikelaitoksella. Koska Metsähallitus pitää tärkeänä, että perustettava uusi metsätalousyhtiö on kiinteä osa liikelaitoskonsernia, metsätalousyhtiön ja emon toimivallan rajapinta tulisi olla selkeä ja hyvin toimiva. Tätä varten on luotava hyvin toimivat käytännöt sekä valtakirjamenettelyyn että emon omistajaohjaukseen. Metsähallitus pyrkii organisaatiouudistuksen jälkeen järjestämään toimintansa siten, että ne toteutuvat käytännössä.

Yksityiskohtaisina kommentteina Metsähallitus esittää edellä sanottuun viitaten seuraavaa:

2 § Metsähallituksen yleistehtävä

Metsähallituksen yleistehtävä valtion maa- ja vesialueiden haltijana olisi hyvä todeta pykälän alussa. Tällöin pykälän ensimmäinen momentti voisi kuulua seuraavasti:

Metsähallituksen tehtävänä on toimia valtion maa- ja vesialueiden haltijana. Metsähallitus käyttää, hoitaa ja suojelee hallinnassaan olevaa valtion maa- ja vesiomaisuutta kestävästi. Metsähallituksen tulee toimia tuloksellisesti. Pykälän perusteluissa olisi paikallaan tuoda esiin lainsäätäjän tarkoituksen selventämiseksi, että val-

tion maa- ja vesialueet ovat kokonaisuus, joiden hallinnasta on tarkoituksenmukaista huolehtia yhdessä organisaatiossa.

5 § Julkiset hallintotehtävät

Julkisten hallintotehtävien yksikön tulisi olla aidosti osa Metsähallitusta. Tarvittava julkisten hallintotehtävien riippumattomuus ja puolueettomuus tulisi toteuttaa niin, ettei se estä yhtenäistä johtamisjärjestelmää. Siksi julkisista hallintotehtävistä tulisi säätää yksilöidysti vain lakien mukaisia tehtäviä ja substanssilakien mukaisin valtuuksin. Pykälän ensimmäistä momenttia selventäisi, jos julkiset hallintotehtävät sidottaisiin suoraan erityislainsäädännössä määrättyihin tehtäviin, jotka on lueteltu pykälän toisessa momentissa. Tällöin pykälän ensimmäisen momentin ensimmäinen virke kuuluisi seuraavasti:

Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien vastuulla on hoitaa ja käyttää liikelaitoksen hallinnassa 2 momentissa lueteltuja tehtäviä varten olevaa valtion maa- ja vesiomaisuutta. [...]

9 § Ministeriön ohjaustoimivalta

Pykälän ensimmäistä momenttia selventäisi, jos se kuuluisi seuraavasti:

Maa- ja metsätalousministeriö tulosoittaa Metsähallitusta. Ympäristöministeriö tulosoittaa Metsähallitusta ministeriön ohjausvastuulle säädettyjen 5 §:n 2 momentissa tarkoitettujen lakien mukaisen julkisten hallintotehtävien hoidossa. Pykälän perusteluissa olisi hyvä tuoda esiin myös se, että liikelaitoksen omistajaohjauksessa noudatetaan myös valtion omistajapoliittisia periaatteita.

12 § Hallituksen tehtävät ja 19 § Julkisten hallintotehtävien ohjaus ja valvonta

12 § 1 momentin ensimmäinen lause hallituksen toiminnasta ministeriöiden ohjauksen ja valvonnan puitteissa voitaisiin poistaa tästä lainkohdasta, jossa määritetään hallituksen toimivaltaa ja tehtäviä.

12 §:n 2 momentin kohdan 7) mukaan hallituksen tehtävä on laatia Metsähallituksen ja Metsähallituskonsernin tilinpäätös ja toimintakertomus. Tämä on ymmärrettävä niin, että hallituksella on kokonaisvastuu kaikista yksiköistä ja siinä tehtävässään sillä on oltava mahdollisuus saada tietoa kaikista yksiköistä ja tarvittaessa tuoda esille niitä mahdollisesti koskevia tarpeita riskien välttämiseksi ja oikaisemiseksi. Jotta tämä olisi mahdollista, tulisi 19 §:n toisen momentin 3) kohdassa olevassa viittauksessa 12 §:n 2 momentin luettelemaan kohtiin mainita myös kohta 6) (päättää Metsähallituksen hallitsemien osakkeiden osalta osakkeenomistajalle kuuluviin oikeuksien käyttämisestä Metsähallituskonserniin kuuluvan tytäryrityksen hallinnossa).

19 §:n 1 momentti toistaa 9 §:ssä säädettyä, joten momentin voisi poistaa.

16 § Julkisten hallintotehtävien hoito

Pykälä on osittain päällekkäinen 5 §:n kanssa. Sääntelyä selventäisi, jos julkiset hallintotehtävät kuvattaisiin 5 §:ssä edellä ehdotetulla tavalla ja 16 §:ssä säädettäviksi ehdotetut tehtävät kuvattaisiin 5 §:n perusteluissa. Kulttuuriomaisuuden vaalimiseen liittyvistä tehtävistä voisi 5 §:ssä säätää erillisessä momentissa. Tällöin 16 §:n voisi poistaa.

Metsähallitus pitää sekä liikelaitoksen asiakkaiden että hyvän ja sujuvan hallinnon kannalta hyvin tärkeänä tuoda lain perusteluissa esille, että Metsähallituksen käyttäessä puhevaltaa valtion maa- ja vesialueiden haltijana on tarkoitus jatkaa nykyistä menettelyä, jossa pääsääntönä on Metsähallituksen kannan ilmaiseminen kokonaisuutena. Metsähallituksella olisi näin ollen edelleen "yksi ääni" esimerkiksi ympäristölakien mukaisissa menettelyissä. Lakisääteisiin viranomaistehtäviin kuuluvissa asioissa Metsähallituksen kannan määrittely tapahtuisi kuitenkin riippumattomasti siitä vastaavien virkamiesten valmistelusta ja ratkaisulla, eikä toimitusjohtajalla olisi kannanottojen sisältöön tältä osin toimivaltaa.

29 § Henkilöstö

Pykälän perusteluja olisi syytä selventää tuomalla esiin tarkoituksena olevan yhtenäisen henkilöstöpolitiikan ja -hallinnon mahdollistaminen koko liikelaitoksessa. Siinä olisi hyvä todeta, että virkojen tarve Metsähallituksessa on tarkoitus arvioida tehtäväkohtaisesti, ja että näitä tehtäviä pyrittäisiin keskittämään organisoimisessa. Toiminnan tehokkaan järjestämisen kannalta on tärkeää todeta, että useissa tehtävissä - esimerkiksi viestinnässä, tiedonhallinnassa, taloudenpidossa, hankinnoissa sekä monissa asiantuntijapalveluissa - tarvittava osaaminen on yhteistä ja henkilöstö voidaan sijoittaa liikelaitoksessa siten, että sitä voidaan käyttää joustavasti eri tehtäviin. Kaikkien Metsähallitus-konsemin työntekijöiden tulisi siirtyä uuteen liikelaitokseen ja yhtiöön entisillä työ- ja virkasuhteiden eduilla. Uuden Metsähallituksen tulisi noudattaa perustamishetkellä voimassa olevien virka- ja työehtosopimusten määräyksiä. Lakiin tulisi myös kirjata tes/ves-neuvotteluvaltuuden järjestäminen liikelaitokselle kuten nykylaissa.

Metsähallitus katsoo lopuksi, että se voi toimia ehdotetun lain puitteissa ottaen huomioon erityisesti yllä mainitut ennen kaikkea toimintatapoihin liittyvät kommentit.

MTK

MTK:n näkemyksen mukaan hallituksen esitys keskittyy aivan liikaa säätelemään kahden Metsähallitusta tulosohjaavan ministeriön valtasuhteita sen sijaan, että siinä pureuduttaisiin Metsähallituksen rooliin koko yhteiskunnan tai Metsähallituksen toiminnallisuuden näkökulmasta.

Hallitusohjelmaan kirjattu vaatimus Metsähallituksen johtamisjärjestelmän selkeyttämisestä on MTK:n mukaan varsin perusteltu. Hallituksen esityksessä on kuitenkin edelleen elementtejä, jotka johtavat sekavaan ja epätarkoituksenmukaiseen johtamisjärjestelmään. Hallituksen esityksen mukaisella mallilla julkisten hallinto-tehtävien yksiköstä tulisi todellisuudessa eriytetty itsenäinen virasto ja oikeushenkilö, jolla on oma eriytetty henkilöstönsä. Se olisi eriytetty Metsähallituksen hallituksen ja toimitusjohtajan toimivallasta ja siis vain hyvin muodollisesti osa Metsähallitusta. MTK pitää välttämättömänä, että Metsähallituksen toiminnot säilytetään yhdessä organisaatiossa ja että eri toimintojen välisen ohjauksen ja yhteistyön tulee jatkossa olla entistä koordinoitumpaa.

MTK:n näkemyksen mukaan ympäristöministeriön ohjaustoimivallasta säättävä 9 § on epäonnistunut. Sen mukaan *Ympäristöministeriö tulosohjaa 5 §:ssä tarkoitettujen Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien hoitoa sen vastuulle säädetyissä asioissa*. Epäselväksi jää viitataan sanalla *sen* ympäristöministeriöön vai julkisten hallintotehtävien yksikköön. Mikäli sillä viitataan ympäristöministeriöön, muuttuisi asetelma olennaisesti nykytilanteesta. Voimassa olevan lain mukaan ympäristöministeriö vastaa Metsähallituksen ohjauksesta luonnonsuojelua koskevissa asioissa. Ympäristöministeriön vastuulle on kuitenkin säädetty runsaasti muitakin tehtäviä, kuten esimerkiksi yhdyskuntia, rakennettua ympäristöä, asumista, luonnon monimuotoisuutta ja luonnonvarojen kestäväää käyttöä sekä ympäristönsuojelua koskevat tehtävät.

Esitetyssä mallissa ei edellytys johtamisjärjestelmän selkeyttämisestä eikä perustuslain edellyttämä hallinnon asianmukainen toiminta Metsähallituksessa toteudu.

MTK pitää erittäin tärkeänä, että valtion maa- ja vesiomaisuus pidetään yhtenä kokonaisuutena, valtion suorassa omistuksessa. Valtion kiinteistöstrategian mukaan valtion omistajahallintaa tulee keskittää ja kehittää entistä yhtenäisemmäksi. Hallituksen esityksellä ollaan kuitenkin julkisten hallintotehtävien yksikölle luomassa uudenlaista maanhaltija-asemaa, mikä väistämättä pirstoo omistajahallinnan kokonaisuutta. Valtion omaisuus on Suomessa ollut rinnasteinen yksityiseen maanomistukseen. Valtion maa- ja vesiomaisuuden hallintaa ei voida missään olosuhteissa määritellä julkiseksi hallintotehtäväksi. Tämä pitää tuoda esityksessä selkeästi esiin.

MTK:n näkemyksen mukaan Metsähallituksen omistajaohjauksen tulisi tapahtua aina hallituksen kautta. Nyt esitetyn mukaan omistajaohjausta ollaan pirstaloimassa epätarkoituksenmukaisesti. Esityksen mukaan luonnonvarojen käytön suunnitelmien roolia vahvistettaisiin nostamalla niiden hyväksyminen omistajan linjauksia toteuttavan Metsähallituksen hallituksen hyväksyttäväksi. Metsähallituksen hallitus ei kuitenkaan saisi hyväksyä luonnonvarojen käyttöä koskevia yleisiä suunnitelmia silloin, kun kyse on julkisiin hallintotehtäviin tarkoitetuista alueista. Ilmeisesti tämä tehtävä kuuluisi luontopalvelujohtajalle. Tämäkin seikka on omiaan heikentämään valtion alueiden kokonaishallintaa sekä johtamisjärjestelmää. Huomattavaa on, että Metsähallituksella on ja pitää olla myös metsäpoliittisia vastuita, eikä niitä voida hämärtää uudella lainsäädännöllä.

MTK pitää erittäin tärkeänä, että metsätalousliiketoiminnan yhtiöittäminen ei saa vaarantaa Metsähallitukselle asetettuja luonnonvarojen kestävä hoidon ja käytön velvoitteita. Luonnon monimuotoisuuteen liittyvät näkökulmat otetaan yhä enenevässä määrin huomioon myös talousmetsissä. Yksityinen maanomistaja ei näe risiiritä metsätalouden ja luonnonsuojelun yhteensovittamisessa, joten on merkittävää, että Metsähallituksessa nämä halutaan räikeästi erottaa toisistaan lain tasolla. Kaikissa tilanteissa Metsähallituksen on otettava huomioon myös luonnon virkistyskäyttö.

Erityisen tärkeinä MTK näkee paikallisten yhteisöjen ja asukkaiden oikeudet. Sidosryhmien kanssa tapahtuva paikallinen yhteistoiminta ja luonnonvarojen käytön suunnittelu tulee jatkua entisillä toimintatavoilla. Luonnonvarojen käyttöä koskevia alueellisia suunnitelmia laadittaessa tulee edelleen ottaa huomioon Metsähallituksen toimintaa koskevat yleiset yhteiskunnalliset velvoitteet ja tämä tulisi näkemyksemme mukaan kirjata myös lakiin.

MTK katsoo, että julkiset hallintotehtävät tulee määritellä nykyistä hallituksen esitystä tarkemmin. Erityisesti tulisi eritellä sellaiset tehtävät, joihin liittyy merkittävää julkisen vallan käyttöä ja joita voidaan antaa vain viranomaisen tehtäväksi. Nämä tehtävät voidaan antaa myös muiden viranomaistahojen hoidettavaksi, jos niin saadaan Metsähallituksen rakennetta yksinkertaistettua.

Julkisten hallintotehtävien sisältö on esityksessä määritelty hyvin laaja-alaisesti. Lisäksi nämä tehtävät ovat päällekkäisiä muiden yksiköiden tehtävien kanssa. MTK:n näkemyksen mukaan Metsähallituksen erillisen julkisten hallintotehtävien yksikön viranomaistehtävät ja Metsähallituksen liiketoiminnalliset tehtävät on pidettävä selkeästi erillään toisistaan. Omistajanhallintaan liittyvät tehtävät eivät voi olla julkisia hallintotehtäviä ja nämä onkin selkeästi erotettava niistä. Lisäksi on kokonaan selvittämättä julkisten hallintotehtävien yksikön eriyttämisen vaikutukset Metsähallituksen toiminnallisuuden kannalta. MTK näkee uhkakuvana, että eriyttäminen korostaa johtamisjärjestelmän sekavuutta ja luo tarpeetonta vastakkainasettelua luonnonsuojelun ja metsätalouden välille.

MTK kiinnittää huomiota siihen, että valtion liikelaitosjärjestelmä on kilpailuneutraliteetisistä purettu viimeisten kymmenen vuoden aikana siten, että aikaisemmat, markkinoilla toimivat liikelaitokset on yhtiötetty ja niiden julkiset hallintotehtävät on siirretty viranomaisille. Metsähallitus on nykyisin ainoa markkinoilla toimivan liikelaitosmallin mukainen organisaatio.

Viimeisen viiden vuoden aikana liki kaikki metsätaloutta koskeva lainsäädäntö on uudistettu. Yksi merkittävä tavoite on ollut kilpailuneutraliteetin lisääminen raakapuu- ja metsäpalvelumarkkinoilla. MTK korostaa, että Metsähallituksen puunmyyntitoiminnalla ja muulla avoimilla markkinoilla tapahtuvalla liiketoiminnalla, tapahtui se missä organisaatiomuodossa hyvänsä, ei voi myöskään olla mitään kilpailua vääristäviä valtiontukia. Korkealla omavaraisuusasemalla toimivan valtio-omistaisen yhtiön kilpailuasema on joka tapauksessa erittäin vahva. MTK:n näkemyksen mukaan tulee kiinnittää huomiota siihen, ettei Metsähallituksen tytäryhtiöiden pääomittaminen estä vapaata kilpailua.

Lakiesityksen mukaan perustettavalla metsätalousosakeyhtiön toimialana olisi metsätalouden harjoittaminen yksinoikeudella valtion omistamalla maalla. Tämä tarkoittaa MTK:n näkemyksen mukaan sitä, että yhtiön tulee olla 100 %:sti Metsähallituksen omistama, eikä yhtiötä voida yksityistää missään olosuhteissa. Samoin mahdollisen uuden yhtiön tulee toimia vain ja ainoastaan valtion omistamalla mailla, eikä se voi myydä palveluita muille metsäomistajaryhmille tai operoida muiden kuin valtion omistamalla mailla. Edellä mainittu koskee myös valtion aktiivista roolia talousmetsien ostajana. Näkemyksemme mukaan Metsätalous Oy:n osalta tulee olla selkeät kirjaukset, mitä liiketoimintaa se voi harjoittaa ja mitä ei.

Oleellinen osa kokonaisuutta on yhtiön toimintaedellytykset takaava käyttöoikeussopimus. Erityisesti kilpailukysymykset konkretisoituvat käyttöoikeussopimuksessa, joka ei ole toistaiseksi ollut sidosryhmien nähtävillä. On tärkeää varmistaa, ettei käyttöoikeussopimus sisällä elementtejä, jotka voitaisiin katsoa kielletyksi valtiontueksi. Käyttöoikeussopimuksen EU-oikeudellinen kestävyys on myös varmistettava.

MTK kiinnittää huomiota kuntatalouden turvaamiseen alueilla, joissa Metsähallituksella on merkittävää metsäomaisuutta ja toimintaa. MTK edellyttää, että Metsähallituksen toimintojen uudelleenorganisointi ei saa vaarantaa kuntien verotuloja. MTK edellyttää, että Metsähallitusta koskeva eduskunnan ja valtioneuvoston ohjausvalta säilytetään ennallaan. Uudessa tilanteessa uskottavuuden ja liiketoiminnan läpinäkyvyyden kannalta

yhteiskunnan ohjausvallan merkitys tulee korostumaan. Olennaista myös on, että Eduskunta voisi asettaa edelleen Metsähallitukselle palvelu- ja muita toimintatavoitteita, jotka voivat koskea myös tytäryhtiöissä harjoitettavaa toimintaa.

Suomen Metsästäjäliitto

Metsästäjäliitto korostaa, että kansallisvarallisuutta on hoidettava ja ylläpidettävä siten, että liiketoimintoja harjoitetaan kestäväen kehityksen periaatteiden mukaisesti ja otetaan huomioon elinympäristöjen merkitys metsästyksen ja muun virkistyskäytön mahdollistavalla ja kestäväällä tavalla. Metsästäjäliitto edellyttää riista- ja kalatalouden sekä muun virkistyskäytön tarpeiden huomioimista liiketoimintoja suunniteltaessa. Metsästäjäliitto katsoo, että lakimuutokset on rajattava aidosti vain välttämättömiin kohtiin osakeyhtiön perustamiseksi metsätaloustoimintaan.

Luontopalveluja ohjaavat sekä ympäristö- että maa- ja metsätalousministeriö toimialojensa puitteissa. Metsästäjäliitosta ohjauksesta tulisi kirjata tarkemmin ja selvemmin lakiin. Eräpalvelujohtajan tulisi johtaa erätalous-toimintoja itsenäisesti ja raportoida suoraan Metsähallituksen hallitukselle ja toimitusjohtajalle eikä häntä tulisi alistaa ympäristöministeriön ohjauksessa toimivan luontopalvelujohtajan alaisuuteen. Metsästäjäliitto huomauttaa lisäksi, että pääosa virkistystoimintojen tuloksesta tulee juuri metsästyks- ja kalastuslupien myynnistä. Metsästäjäliitto korostaa myös metsästyslain 8 §:n merkitystä. Pohjois-Suomessa, missä metsästyslain 8 §:n alueella on paikallisilla asukkailla vapaa metsästysoikeus valtionmailla, on nämä oikeudet säilytettävä koskemattomia edelleenkin.

Metsähallitus tulisi säilyttää mahdollisimman yhtenäisenä kokonaisuutena. Metsästäjäliitto katsoo, että Metsähallituksella tulisi olla selkeästi vain yksi hallitus ja yksi pääjohtaja. Luontopalvelujohtajan, erätalousjohtajan ja tytäryhtiöiden johtojen tulisi raportoida suoraan Metsähallituksen hallitukselle. Selkeä ja yleisen käytännön mukainen johtamismalli parantaisi myös ministeriöiden tulosohtauksen tehokkuutta ja selkiyttäisi sitä.

Julkisia hallintotehtäviä ei ole riittävän tarkasti määritelty. Tämä on hallinto-oikeudellisesti ja organisaation johtamisen kannalta epätydyttävä ratkaisu. Julkiset hallintotehtävät on säädettävä tarkasti ja yksityiskohtaisesti lailla perustuslain edellyttämällä tavalla.

Metsästyks- ja kalastusta säätelevät metsästyks- ja kalastuslaki. Metsähallituksen metsästyks- ja kalastustoimintojen järjestämisessä tulisi lähteä näiden lakien mahdollisimman yleisestä soveltamisesta samalla tavoin kuin niitä sovelletaan yksityisillä mailla. Lupien myynti tulee organisoida joustavasti ja tehokkaasti. Myöskään uusille luonnonsuojelualueille ei tule säätää nykyisestä tilanteesta poikkeavia vaikeutettuja metsästykslupasäädöksiä.

Luonnonhoidon valtionmailla on oltava olennainen osa myös metsätalouden suunnittelua ja toteutusta. Riistametsänhoidolla ja metsästettävien maastojen riittävällä säilymisellä on suuri arvo niin metsästäjille kuin kansalaisten muullekin virkistyskäytölle. Silloin yhteiskuntavastuu toteutuu parhaimmin ja yhteys ympäröivään yhteiskuntaan pysyy edelleen vahvana.

Kuhmon kaupunki

Koska lakipaketin valmistelu ei täytä pohjoismaisen demokratian vaatimuksia, sitä ei tule viedä laisinkaan eduskuntaan. Valmistelu on käynnistettävä alusta tavalla, missä kaikkien valtion metsistä riippuvaisten kuntien ja niiden asukkaiden edut otetaan alusta alkaen huomioon. Kuhmon kaupungin näkemyksen mukaan mitään merkittäviä muutoksia osittain ja kuntien näkökulmasta ristiriitaisen YM- ja MMM-ohjauksen kehittämiseksi ei ole tehty, vaan vaikuttaa siltä, että lakipakettiluonnos synnyttää nykyisen Metsähallituksen sisälle uuden julkisen hallinnon yksikön. Mikäli metsätaloustoimintoa operoisi valtakunnallinen yhtiö, mahdollisissa kiistakysymyksissä Metsähallituksen ääntä käyttäisi todennäköisimmin sen sisään rakentuva julkisen hallinnon yksikkö. On myönteinen asia, että valtion maiden hallinto säilyisi valtiolla ja oikeus hallinnointiin olisi siirtämätön. Kuitenkin metsätaloustoiminnon yhtiöittämisellä otetaan askel tielle, missä myös muut yhtiöt kuin Metsähallituksen omistama metsätaloustoimintayhtiö voisivat ostaa valtion maiden konsessio-oikeuksia. Tämäkin vaihtoehto on ollut Kuhmon kaupungin saamien tietojen mukaan esillä niissä keskusteluissa, mihin pohjoisen kunnat eivät ole päässeet osalliseksi. Tällöin pienten, pk- ja keskisuurten puutuoteteollisuusyritysten mahdollisuudet ostaa valtion metsien puuta heikentyisivät, mikä olisi äärimmäinen riski puutuoteteollisuudesta riip-

puvaisille paikkakunnille. Valtiovarainministeriö on vaatinut lausunnossaan 18.6.2014 lakipaketin aluetaloudellisten vaikutusten selvittämistä. Vaikka valmistelua on tehty pitkään, aluetalousvaikutuksia ei ole vielä kukaan arvioitu. Koska merkittäviä muutoksia lakipaketin sisältöön ei ole saatu, Kuhmon kaupunki vaatii, että lakipakettia ei viedä eduskunnan käsittelyyn. Metsähallitus voi Kuhmon kaupungin näkemyksen mukaan jatkaa menestyksekkästä toimintaansa nykytuotoisena, mikä turvaa parhaiten pohjoisen Suomen metsistä riippuvaisten kuntien yritysten ja asukkaiden edut.

Saamen luonnonystävät ry

Saamen luonnonystävät ry katsoo, että hallituksen esitys ja siihen liitetyt lakiehdotukset tulee kirjata muuttomattomina eduskunnalle annettavaan hallituksen esitykseen. Yhdistys kannattaa muutoinkin hallituksen esitystä ja katsoo, että hallituksen esityksessä on toteutettu asianmukaisesti perustuslain 17 §:n 3 momentissa ja KP-sopimuksen (SopS 7–8/1976) 27 artiklassa turvatut saamelaisien oikeudet omaan kieleen, kulttuuriin ja elinkeinoihin.

On huomattava, että kun kysymys on valtion maiden käytöstä ja käytön suunnittelusta materiaalisena oikeutena, tarkastellaan esillä olevassa hallituksen esityksessä nimenomaan saamelaisien oikeutta omaan kieleen ja kulttuuriin eli kysymys on perustuslain 17.3 §:n turvaamien saamelaiselinkeinojen edellytysten turvaamisesta, mikä tarkoittaa samalla myös mainittujen saamelaiselinkeinojen edellytysten heikentämisen kieltoa. Hallituksen esityksessä siis ei ole tältä osin lainkaan kysymys saamelaisien (*saamelaiskäräjien*) kulttuuri- ja elinkeinotoiminnasta (PL 121.4 §), josta säädetään lähemmin saamelaiskäräjistä annetussa laissa (17.7.1995/974). Kysymys on siis kahdesta eri asiasta.

Hallituksen esityksen yksityiskohtaisten perustelujen (s. 70) mukaan tarkoitus on, että neuvottelukunnat säilyisivät erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomen alueella paikallisen väestön ja Metsähallituksen välisinä yhteistyöelinä. Käsityksemme mukaan tämä edellyttää, että maan ja veden käytön kannalta relevantit tahot ovat edustettuina neuvottelukunnissa.

Saamelaiselinkeinojen osalta on katsottava, että saamelaiskäräjät ei voi edustaa neuvottelukunnissa saamelaiselinkeinojen yksityisoikeudellisia intressejä, minkä vuoksi em. saamelaiselinkeinoja edustaville järjestöille ja yhdistyksille on varattava mahdollisuus esittää nimettäväksi yksi edustaja kutakin elinkeinosektoria (poronhoito, metsästys ja kalastus) kohden. Jos elinkeinosektori ei pääse yksimielisyyteen edustajastaan, Lapin ELY-keskus määrää edustajan valituskelpoisella päätöksellään.

Yhdenvertaisuuslainsäädäntö edellyttää, että kaikkien maan ja veden käytön kannalta keskeiset saamelaiselinkeinot saavat suoran edustuksen neuvottelukunnissa.

Edellä esitetystä tulee ottaa merkintä lopulliseen hallitukseen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen 39 §:n yksityiskohtaisiin perusteluihin siten, että esityksemme toteutetaan neuvottelukuntien tehtäviä, kokoonpanoa ja asettamista jne. annettavassa valtioneuvoston asetuksessa.

Puuliitto

Puuliitto ei kannata hallituksen esitystä Metsähallituksen uudelleenorganisointia koskevaksi lainsäädännöksi sen nykyisessä muodossa.

Esityksessä myönteistä on, että työllisyyden huomioon ottaminen on palautettu Metsähallituksen yhteiskunnallisiin velvoitteisiin. Puuliitto ei kuitenkaan hyväksy lakiesityksen sisältämää metsätalouden liiketoiminnan yhtiöittämistä eikä julkisten hallintotehtävien muusta organisaatiosta eriyttämistä.

Perustelemme kantamme seuraavassa tekstissä, jonka kantava teema on Metsähallituksen yhteiskunnalle tuotama kokonaishyöty. Siihen sisältyvät olennaisesti yleinen työllisyysaspekti, työvoiman yhteiskäyttö Metsähallituksessa ja Metsähallituksen tuottaman yhteiskunnallisen kokonaishyödyn mittariston rakentaminen valtion omistajaohjauksen välineeksi.

Lakiesityksessä Metsähallitus on pilkottu erityisliikelaitosmallin sisällä liikelaitoksen katto-organisaatioksi, yhtiötetyksi metsätaloudeksi ja edellisistä eriytetyksi julkisten hallintotehtävien yksiköksi. Epäyhtenäisyyttä

ja sisäistä ristiriitaisuutta voimistaa edelleen se, että nykyisessä mallissa liikelaitoksen katto-organisaatiolle keskitetty valtion maa- ja vesiomaisuuden hallinta on lakiesityksessä osin hajautettu julkisten hallintotehtävien yksikölle. Edellisen rinnalla organisaation toimijoiden valtasuhteet jäävät lakiesityksessä epäselviksi ja Metsähallituksen hallituksen ja johdon asema häilyväksi. Näin ollen lakiesitys on ristiriidassa pääministeri Sipilän hallitusohjelman kirjauksen kanssa Metsähallituksen johtamisjärjestelmän selkeyttämisestä.

Puuliiton kannan mukaan Metsähallituksesta pitää rakentaa erityisliikelaitosmallin mukainen yhtenäinen organisaatio ilman metsätalouden liiketoiminnon yhtiöittämistä ja julkisten hallintotehtävien eriyttämistä erilliseksi yksiköksi niin, että organisaatio toimii selväpiirteiseen johtamisjärjestelmään nojaten yhtenä työnantajana ja pystyy käyttämään työvoimaa ilma raja-aitoja eri liiketoiminta-alueiden tehtävissä laadukkaiden ekosysteemipalvelujen tuottamiseksi. Metsähallitus pitää rakentaa toimimaan ilman sisäisiä palomuuureja niin, että maa- ja vesiomaisuuden hallinta pysyy katto-organisaation tehtävänä ja että Metsähallituksen hallitus ja johto voivat ohjata kokonaisuutta.

Erityisliikelaitosmallilla voidaan vastata EU-lainsäädännön vaatimuksiin säätämällä Metsähallituksen liiketoimintaa harjoittaville osille tarvittava konkurssikelpoisuus, poistamalla veroedut ja täyttämällä kilpailuneutraliteetin ja läpinäkyvyyden vaatimukset. Asian juridiset perusteet käyvät ilmi Metsähallituksen Puuliitolle pyynnöstä toimittamasta hallinto-oikeuden professori Olli Mäenpään 10.12.2012 päiväystä lausunnosta.

Maa- ja metsätalousministeriön 10.11.2015 päivätyssä lausuntopyyntöissä annettujen taustatietojen suhteen on myös huomattava, että Metsähallitus on erityyppinen toimija kuin Destiaksi yhtiötetty Tieliikelaitos, josta EU komissio antoi Suomelle vuonna 2007 langettavan päätöksen valtiontuen saamisesta samalla kun se toimi avoimilla markkinoilla. Olennainen ero on, että Tieliikelaitos kilpaili avoimilla markkinoilla omalla kalustollaan yksityisten palvelun tarjoajien kanssa, mutta Metsähallituksen metsätalouden liiketoiminto toimii ainoastaan valtion omistamilla mailla niin, että puunkorjuu on ulkoistettu ja kilpailutettu ulkopuolisten urakoitsijoiden kesken.

Puuliiton kannan mukaan erityisliikelaitosmalli on varmin tapa pitää olemassa oleva maa-, metsä- ja vesiomaisuus valtion käsissä siksi, että sen mukaan toimittaessa ulkopuolisilla yrityksillä ei ole perusteita esittää markkinaehtoisia vaatimuksia Metsähallituksen kanssa kilpailevan liiketaloudellisen toiminnan harjoittamiseksi valtion omistamilla alueilla. Sitä vastoin yhtiötetty metsätalous sisältää erinäisiä riskejä, joita lakiesityksen suojalausekkeilla ei pystytä häivyttämään.

Ensinnäkin valtion 100-prosenttinen omistus yhtiötetystä metsätaloudesta on lakiesityksessä asetettu eduskunnan eli poliittisen tahdon taakse valtion yhtiöomistuksesta ja omistajaohjauksesta annetun lain (1368/2007) mukaisesti. Pitkällä aikavälillä takeita 100 prosentin omistuksen poliittisesta kannatuksesta ei kuitenkaan ole olemassa. Sitä vastoin tosiasia on, että jos Metsähallituksen metsätalouden liiketoiminto yhtiötetään, avataan portti osakekannan mahdolliselle ulkopuolelle myymiselle. Yksikin prosentti osakekannan myymisestä johtaa valtion omistaja-aseman heikentymiseen.

Tärkeänä taustatekijänä on huomioitava, että metsätalouden yhtiöittäminen tarkoittaa valtion harjoittaman omistajapolitiikan muutosta yhteiskunnan kokonaishyödyn painottamisesta kaupallisuuden ensisijaistamiseen. Valtion omistajapolitiikkaa koskevan 3.11.2011 annetun valtion periaatepäätöksen mukaan valtion omistajaohjauksen tavoite kaupallisesti toimivissa yhtiöissä on kulloinkin parhaan taloudellisen kokonaistuloksen saavuttaminen, mihin nähden yhteiskunnallinen kokonaishyöty on sekundaari seikka. Tällaista tilannetta ei pidä päästää syntymään.

Lisäksi on syytä nostaa esiin, että vaikka yhtiötetylle metsätaloudelle annetaan lakiesityksessä siirtokelvoton käyttöoikeus metsätalouden harjoittamiseen, voisi käyttöoikeudesta konsernille perittävä vastike teoriassa avata oven kilpaileville tarjouksille ja valituksille, jos kilpailevia tarjouksia ei käsitellä tai hyväksytä. Valtion metsät eittämättä ovat kiinnostava kohde ulkopuolisille metsätalouslyhtiöille ja metsänhoitoyhdistyksille.

Lakiesityksen sisältämä luovutusvaltuus eli 2 § laiksi valtion metsätalouslyhtiöstä sivulla 104 pitää sisällään mahdollisuuden puutavaran hakkuuoikeuksien myymiseen, mikä voidaan arvioida todennäköiseksi toimintamalliksi lakiesityksen mukaiselle voittoa tavoittelevalle metsätalouslyhtiölle. Ongelman ydin on siinä, että hakkuuoikeuskauppa siirtäisi metsätalouden harjoittamisen kolmansiin yrityksiin valtion omistajaohjauksen ulottumattomiin ja muuttaisi nykyiset monikäyttömetsät yksinomaan talousmetsiksi. Tämä puolestaan merkit-

sisi Metsähallituksen nykyisen vahvuuden eli sidosryhmien intressien huomioon ottamisen ja yhteensovittamisen romuttumista. Jos paikallinen väestö kokee menettävänsä metsistä saamansa suoranaisen hyödyn samalla kun ulkopuoliset yritykset käyttävät hakkuuoikeuksiaan intressiensä mukaisesti, ei enää voida puhua yhteiskunnallisesta kokonaisuhyödystä. Sen sijaan on luotu pohja ristiriitojen syntymiselle ja tyytymättömyyden lisääntymiselle yhteiskuntaa kohtaan.

Metsähallituksen osoitettu vahvuus on sen kompetenssi sovitella eri intressiryhmien ajoittain jyrkkiäkin näkemyseroja. Tässä työssä alueelliset luonnonvarasuunnitelmat ovat keskeinen mekanismi, jolla alueiden ihmiset ja sidosryhmät voivat osallistua ja vaikuttaa Metsähallituksen toimintaan. Tätä mekanismia ei pidä lakiuudistuksessa hukata. Riski siihen on kuitenkin nähtävissä, jos lakiesityksen mukaisesti metsätalouden liiketoiminto yhtiöitetään ja sen myötä siirrytään toimituskaupasta hakkuuoikeuksien myymiseen.

Toinen merkittävä ongelma syntyisi siitä, että hakkuuoikeuksien myymisen salliessaan valtio-omistaja mahdollistaisi tilanteen, jossa metsätalouden isot toimijat voisivat hankkia leimikoita haltuunsa siten, että se vaikeuttaisi pienempien toimijoiden asemaa. Tällöin Metsähallituksen rooli ympärivuotisena tasaisen raaka-ainevirran toimittajana heikentyisi, ja sen tuottamat myönteiset vaikutukset aluetalouksiin liudentuisivat siksi, että valtio-omistaja olisi kilpailuneutraliteetin vaatimuksen vastaisesti aiheuttanut puutavaramarkkinoille viikon kilpailuasetelman.

Puuliiton kannan mukaan mahdollisuus hakkuuoikeuksien myymiseen pitää poistaa Metsähallituksen tehtävistä. Lainsäädännöllä on varmistettava, että Metsähallitus pitäytyy toimituskaupassa ja että se ei voi ryhtyä myymään tai huutokauppaamaan hakkuuoikeuksia sen enempää lyhyellä kuin pitkälläkään aikajänteellä.

Metsähallituksen tuottama kokonaisuhyöty muodostuu yhteiskunnallisten velvoitteiden hoitamisen lisäksi sen tehtävästä kansallisvarallisuuden hoitajana ja roolista raaka-ainetoimittajana metsätalouden tuotantoketjussa.

Yleinen yhteiskunnallinen hyöty tiivistyy metsän, maan ja vesistöjen monimuotoiseen käyttöön ja hyödynnettävyyteen. Valtion omaisuus ja siihen liittyvät arvot koetaan kansalaisten keskuudessa yhteiseksi kansallisuusomaisuudeksi. Tämä yhteys on säilytettävä myös uudessa Metsähallituslaissa niin että talous, työllisyys, luonnon monimuotoisuus, virkistäytyminen, kansalaisten tasavertainen kohtelu ja kulttuuriset arvot säilyvät yhteiskunnallisena hyvinvoinnin lähteenä.

Metsätalouden kannalta Metsähallituksen vahvuus on tasaisesti läpi vuoden tuotettu raaka-ainevirta, millä on korostunut merkitys pohjoisen ja itäisen Suomen puuta käyttävälle teollisuudelle ja työllisyydelle. Vaikka Metsähallituksen kymmenen prosentin markkina-asema ei ole missään suhteessa dominoiva, on se kokoaan suurempi toimija teollisen toiminnan jatkuvuuden takeena metsätalouden tuotantoketjussa.

Puuliiton kannan mukaan Metsähallituksen toiminta pitää toteuttaa niin, että organisaation päätehtävä on yhteiskunnallisen kokonaisuhyödyn tuottaminen. Näin ollen lain uudistamisen tavoitteeksi pitää asettaa mahdollisuuksien rakentaminen sille, että Metsähallituksen tuottama yhteiskunnallinen kokonaisuhyöty voi nykyisestään kasvaa.

Puuliiton kannan mukaan Metsähallitukseen on omistajaohjauksen välineeksi luotava nykyistä laaja-alaisempi ja monipuolisempi mittaristo toiminnan tuloksellisuuden ja hyötyjen arvioimiseksi. Nykyiset vuotuinen tulotus valtiolle ja luonnon monimuotoisuuden mittaaminen hakkaamalla jääneellä lahopuulla euroiksi muunneltuna ovat tarttumapinnaltaan omistajaohjauksen tarpeita ajatellen liian suppea väline. Metsähallituksen kustannuksia ja tulosta ei pidä arvioida yksinomaan sisäisen tehokkuuden perusteella, vaan yhteiskunnan saaman kokonaisuhyödyn kriteereillä.

Puuliiton kannan mukaan mittariston pitää kustannusten ja tuloutuksen lisäksi vähintään tuottaa eksaktit tiedot Metsähallituksen toiminnan seurausvaikutuksista, kansantaloudelle, aluetalouksille, työllisyydelle ja luonnonvarataloudelle. Silloin puhutaan esimerkiksi ennallistamistöiden arvosta luonnon monimuotoisuudelle, maakunnittain ja henkilöstöryhmittäin maksetuista palkkasummista, raaka-ainetoimituksia seuraavista välillisistä talous ja työllisyysvaikutuksista sekä Metsähallituksen oman henkilöstön käytöstä suhteessa työllisyyden edistämiseen.

Lakiesityksen sisältämä neljän työnantajan malli (konserni, metsätalous, julkiset hallintotehtävät ja Laatumaa) johtaisi yhtä monen erillisen työpaikan muodostumiseen, siitä seuraavaan henkilöstöpoliittiseen eriytymiseen ja raja-aitojen nousemiseen Metsähallituksen sisälle. Puuliiton kannan mukaan Metsähallituksesta on edellisen sijaan muodostettava esittämämme erityisliikelaitosmallin mukaisesti yksi työnantaja, joka pystyy harjoittamaan yhtenäistä henkilöstöpolitiikkaa.

Työllisyyden huomioon ottaminen on myönteinen muutos lakiesityksessä verrattuna sen edelliseen versioon, mutta asiaan liitetyt yleisperustelut ovat työllisyyden edistämisen kannalta kestävämmällä pohjalla. Lakiesityksen sivulla 45 linjataan ikään kuin kiveen hakatuksi, että Metsähallituksen metsurityövoima tulee luonnollisen poistuman seurauksena automaattisesti vähenemään. Tällaista kehityssuuntaa ei valtio-omistaja voi lakiin millään tasolla lukita.

Puuliiton kannan mukaan lakiuudistuksella on päinvastoin varmistettava, että Metsähallitus alkaa palkata uusia metsureita eläkkeelle siirtyvien metsureiden tilalle ja alkaa kehittää toimintaansa ekosysteemipalvelujen nimikkeen alla. Sen saavuttamiseksi Metsähallitus on omistajaohjauksen keinoin siirrettävä työvoiman yhteiskäyttöön niin, että henkilökunnalla voidaan teettää töitä koko organisaatiossa ja sen eri tehtävissä joustavasti läpi vuoden juuri siellä missä työt ovat vuodenaikaan nähden tehokkaimmin toteutettavissa. Samalla Metsähallitukselle on tarpeen antaa nykyistä enemmän harkinnan- ja liikkumavaraa yhteiskunnallisten velvoitteiden toteuttamisessa vuositasolla alueellisten tarpeiden mukaan. Kysymys on synergiaedun ja kustannustehokkuuden luomisesta. Tämän tukemiseksi on työllisyyden huomioon ottamisen rahoitus nostettava nykyisestä noin kolmen miljoonan euron tasosta kymmeneen miljoonaan euroon vuodessa.

Metsähallituksella on Puuliiton arvion mukaan erinomaiset mahdollisuudet toimia henkilöstöpoliittisena tie-navaajana valtion omistajaohjaukseen kytkettynä toimijana. Yhteiskunnan kannalta on parempi ratkaisu teettää henkilökunnalla Metsähallituksen tehtäviksi annettuja töitä kuin vähentää tai lomauttaa henkilökuntaa ja rasittaa yhteiskuntaa siitä koituvilla kustannuksilla. On tärkeää muistaa, että Metsähallitus toimii nykyisellään kannattavasti ja tuloksellisesti ja että metsätalouden liiketoiminto tekee tuloksesta suurimman osan. Metsähallitukselle osoitettu rahoitus päättyy palkkatuloina, kulutuksena ja veroina ja aluetalouksien ja kansantalouden hyödyksi niin, että sen harjoittama liiketoiminta on taloudellisesti tuloksekasta. Sama tehokas toimintamalli voidaan Puuliiton arvion mukaan ulottaa koko organisaatioon.

Metsähallituksen metsurit on koulutettu luonnon monimuotoisuuden huomioon ottamiseen, mikä mahdollistaa työvoiman yhteiskäytön ekosysteemipalvelujen tuottamisessa. Toisaalta työsuhteisten metsureiden kustannustehokkaan työskentelyn taustalla on ollut Puuliiton työntekijöiden puolelta neuvotteleva metsäalan työehtosopimus ja siihen kytkeytynyt Metsähallitusta koskeva lisäpöytäkirja. Se on sisältänyt mahdollisuuden jaksotyön ja työaikapankin käyttöön. Tarkemmin sanottuna vuosilomia on siirretty paksun lumen aikana pidettäväksi, pekkaspäiviä, lomaraha- ja jaksovapaita on pidetty pääsääntöisesti kevättalvella. Työaikapankista on vaihdettu mahdolliset tulospalkkiot tammi-huhtikuun aikana pidettäväksi. Joustava ja tehokas vuosityöaika on suunniteltu esimiesten ja työntekijöiden kesken käytävissä tulos- ja kehityskeskusteluissa. Se on mahdollistanut ympärivuotisen tulosta tuottavan työllisyyden ja kannustepalkkauksen käytön. Puuliiton kannan mukaan metsäalan työehtosopimus on tällä pohjalla edelleen kehitettävissä ja neuvoteltavissa edellyttäen, että Metsähallitus työnantajana edellä kuvatut lähtökohdat tunnustaa.

Puuliiton kannan mukaan Metsähallituslaissa on henkilöstöpolitiikkaan liittyen lisäksi varauduttava mahdollisen henkilöstörahaston perustamiseen tulevaisuudessa toisin kuin lakiesityksessä sivulla 51 Metsähallituksen hallituksen tehtäviä määriteltäessä linjataan.

Puuliiton havaintojen ja kokemusten mukaan harmaa talous on juurtumassa metsäalalle pysyväksi kielteiseksi ilmiöksi ennen muuta alihankkijoiden käytön yleistymisen seurauksena. Harmaan talouden torjumiseen on valtion omistamassa organisaatiossa kiinnitettävä erityistä huomiota.

Puuliiton kannan mukaan ensinnäkin oman henkilökunnan pitäminen metsurit mukaan lukien on tehokas keino harmaan talouden torjumisessa. Toisaalta metsähallituslain pitää yksiselitteisesti ohjata Metsähallituksen toiminta uomaan, jossa minkäänlaisia yhteiskunnallisten velvoitteiden laiminlyömiä ei hyväksytä, velvoitteensa laiminlyöneet yritykset saatetaan edesvastuuseen ja alihankintasuhdet niihin katkaistaan. Yhteiskunta-vastuun noudattaminen ja harmaan talouden torjuminen on kirjoitettava suoraan Metsähallituslakiin tai sen perusteluihin.

Metsähallituslakiesitys pitää sisällään siinä määrin suuria muutoksia nykyiseen tilanteeseen nähden, että kokonaisuuden arvioiminen edellyttää Puuliiton kannan mukaan eri vaihtoehtoja tarkastelevan vaikuttavuusarvioinnin toteuttamisen. Ilman yhteiskunnallista, taloudellista ja juridista kokonaisarviota kuva vaikutusten laajuudesta tulee etenkin pidemmällä aikavälillä jäämään epätarkaksi. Kansallisvarallisuuden tulevaisuudesta päättäminen voidaan toteuttaa vain riittävän tietopohjan perustalta. Uudistukselle on kiirehtimisen sijaan varattava riittävä aika.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto

Kilpailu- ja kuluttajavirasto pitää julkisen ja yksityisen elinkeinotoiminnan kilpailuedellytysten kannalta kannatettavana ja tärkeänä luonnoksen keskeistä ehdotusta, eli Metsähallituksen markkinaehtoisen toiminnan yhtiöittämistä. Metsähallituksen taloudellisen toiminnan yhtiöittäminen parantaa toiminnan läpinäkyvyyttä verrattuna nykytilanteeseen, jossa Metsähallitus toimii liikelaitosmuodossa ja harjoittaa samalla taloudellista toimintaa.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto toteaa kuitenkin, että taloudellisen toiminnan yhtiöittäminen ei yksin varmista kilpailuneutraaliteetin toteutumista Metsähallituskonsernin toiminnassa. Yhtiöittäminen poistaa Metsähallituksen taloudelliseen toimintaan liikelaitosmuodossa liittyneet verotukselliset edut ja konkurssisuojaan. Yhtiöittäminen poistaa siten toiminnan rakenteeseen liittyvät kilpailuneutraaliteettiin liittyvät ongelmat, mutta Metsähallituskonsernin harjoittamaan taloudelliseen toimintaan ei tule muutoinkaan kohdistua sellaista etua, joka estää tai vääristää kilpailua. Yhtiöittäminen ei siten poista niitä mahdollisia kilpailuneutraaliteettiongelmia, jotka voivat liittyä esimerkiksi yhtiön taloudellisen toiminnan hinnoitteluun tai sen omistajalta mahdollisesti saamiin erityisetujen hyödyntämiseen.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto kiinnittää kilpailuneutraaliteetin varmistamisen osalta huomiota Metsähallituksen elinkeinotoimintaa harjoittavien tytäryhtiöiden taseen muodostamiseen. Elinkeinotoimintaa harjoittavien tytäryhtiöiden, kuten esityksessä ehdotetun valtion metsätalousosakeyhtiön, taseen rakenteella sekä taseeseen siirrettävien varojen ja velkojen arvostamisella voi olla merkittäviä kilpailuneutraaliteettia vääristäviä vaikutuksia. Elinkeinotoimintaa harjoittavien tytäryhtiöiden tasetta muodostettaessa tulee siten kiinnittää huomiota siihen, että Metsähallituskonsernin markkinoilla toimivat yksiköt eivät saa taseen rakenteen tai varojen ja velkojen arvostamisen kautta kilpailijoihinsa nähden sellaista etua, joka estää tai vääristää kilpailua.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto kiinnittää kilpailuneutraaliteetin osalta huomiota myös Metsähallituskonsernin sisäisten suoritteiden hinnoitteluun ja kohdentamiseen. Kilpailuneutraaliteetin varmistamiseksi on tärkeää, että Metsähallituskonsernin eri yksiköiden toisiltaan saamat suoritteet ja tukipalvelut, esim. henkilöstö- ja taloushallinnon palvelut, hinnoitellaan markkinaperusteisesti ja kohdennetaan taloudelliseen toimintaan oikein siten, että kaikki markkinoilla kilpailutilanteessa harjoitettavan toiminnan aiheuttamat kustannukset tulevat otetuksi huomioon ja kohdennetaan oikein.

Lisäksi Kilpailu- ja kuluttajavirasto kiinnittää huomiota perustettavalle valtion metsätalousosakeyhtiölle annettavasta yksinoikeudesta metsätalouden harjoittamiseen perittävän vastikkeen määrittämiseen. Esityksessä on todettu, että yksinoikeudesta perittävän vastikkeen tulee olla käypä. Esityksen mukaan käyttöoikeussopimuksesta perittävä vastike on tarkoitus määrittää siten, että se olisi noin 80–90 prosenttia sopimuksen kohteena olevan omaisuuden tuottoarvosta. Lisäksi esityksessä on todettu, että käyttöoikeussopimuksen taso tarkistettaisiin määräajoin, esimerkiksi viiden vuoden välein, ja että käyttöoikeussopimuksen ehtoja voitaisiin tarkistaa olosuhteiden merkittävässä muutostilanteissa. Kilpailu- ja kuluttajavirasto toteaa, että esityksen perusteella vastikkeen tarkempi määrittämistapa jää epäselväksi. Kilpailu- ja kuluttajavirasto toteaa, että mikäli vastike määritellään esim. vuosittain jälkikäteen sopimuksen kohteena olevan omaisuuden tuottoarvon perusteella, tällainen määrittely saattaa antaa Metsähallitukselle mahdollisuuden tukea valtion metsätalousosakeyhtiötä tavalla, joka ei ole mahdollinen sen kilpailijoille ja joka olisi siten omiaan vääristämään kilpailua. Yksinoikeudesta perittävä vastike tulisi määritellä tavalla, joka ei anna mahdollisuutta valtion metsätalousosakeyhtiön tukemiseen kilpailuneutraaliteettia vääristävällä tavalla. Kilpailu- ja kuluttajavirasto katsoo, että esitystä olisi syytä täsmentää tältä osin.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto toteaa lisäksi, että esitystä tulisi täydentää myös siltä osin, kuin on kyse valtion metsätalousosakeyhtiön omavaraisuusasteen ja metsätalouskäytössä olevien alueiden tuottovaatimuksen määrittämisestä. Esityksessä on todettu, että yhtiön omavaraisuusasteeksi muodostuisi aloittavassa taseessa noin

50 prosenttia. Lisäksi esityksessä on todettu, että valtion metsätaloussäilytyksessä olevien alueiden tuottovaatimus asetettaisiin siten, että se vastaisi muiden samalla toimialalla toimivien yritysten omaisuuden tuottoarvoon perustuvaa tuottovaatimusta. Käyttöoikeussopimuksen kohteena olevan omaisuuden tuottovaatimus olisi esityksen mukaan nykyisillä tasearvoilla laskien noin 5 prosenttia. Kilpailu- ja kuluttajavirasto toteaa, että esityksessä olisi syytä kuvata nykyistä tarkemmin sitä, miten edellä esitettyihin lukuihin on päädytty, sekä sitä, millaisia samalla toimialalla toimivia yrityksiä on käytetty vertailukohtana esitystä laadittaessa.

Savukosken kunta

Metsähallituksen toiminta Savukosken kunnan alueella on erittäin merkittävää. Kunnan kokonaispinta-alasta 6 497 km²:stä on Metsähallituksen hallinnassa yli puoli miljoonaa hehtaaria eli noin 86,3 %. Metsähallituksen hallinnoimaa metsämaata Savukosken kunnassa on yhteensä noin 394 563 hehtaaria. Lisäksi luonnonsuojelualueita on 133 106 hehtaaria, erämaa-alueita 32 470 hehtaaria, virkistysalueita 558 hehtaaria ja muita alueita 74 hehtaaria.

Metsähallituksen hakkuumäärä Savukoskella on vuositasolla noin 230 000 m³, minkä kantohinta-arvio on noin 3,2 miljoonaa euroa. Metsähallituksen työllistämä vaikutus kunnassa on tällä hetkellä 8 toimihenkilöä ja 14 metsuria sekä noin 80 kausityöntekijää (5 htv). Lisäksi Luontopalvelut työllistää 4-5 henkilöä.

Itä-Lapin alueella Metsähallituksen korjuutöissä on yrittäjien työvoimaa 24, kaukokuljetuksessa 12 ja muissa konetöissä, tienrakennuksessa ja metsänhoito-töiden urakoinnissa yhteensä noin 8 työntekijää. Näistä osa kohdistuu Savukoskelle. Savukoskella hakatun puun käsittelystä Metsähallitus maksaa vuositasolla arviolta noin 4,2 milj. euroa (hakkuu ja lähikuljetus), kaukokuljetuksesta noin 2,8 milj. euroa ja VR:n rahtimaksuja yli puoli milj. euroa eli yhteensä noin 7,6 miljoonaa euroa.

Savukosken kunnan yhteisöverosta, 827 516 euroa, metsäerän osuus on 94,5 % ja yritystoimintaerän 5,5 %. Yhteisövero kertyy siten lähes kokonaan Metsähallituksen hakkuista, tällä hetkellä se on noin 760 000 euroa. Tämä on kunnan kokonaisvero-tuloista noin 19 % eli noin viidennes kunnan saamista verotuloista kertyy Metsähallituksen maksamista yhteisöveroista. Metsäerään sisältyy myös luonnonsuojelualueilta saamatta jääneet kantorahatulot, joita ei kuitenkaan huomioida kuin vain osasta luonnonsuojelualueita.

Metsähallituksen yhtiöittämisellä voi olla merkittävä vaikutus metsäerään, koska osakeyhtiömuotoisen metsätaloussyhtiön yhteisöveron jakoperusteeksi tulisi yhtiön henkilöstömäärä kunnassa.

Kunta, jossa valtion metsämaat sijaitsevat menettäisi todennäköisesti huomattavan osan keskeisistä verotuloistaan muualle, joihin yhtiön henkilöstö on keskittynyt ja keskittyisi entistä enemmän. Tähän asiaan ei ole lakiuudistuksessa kiinnitetty lupauksista huolimatta minkäänlaista huomiota.

Uudessa esityksessä on todettu, että uudella lailla olisi vähäinen taloudellinen vaikutus ja erityisesti vain niille kunnille, joilla metsäerän osuus yhteisövero-osuudesta on merkittävä. Savukosken, Kuhmon ja Suomussalmen kaltaisia kuntia on Lapissa ja Kainuussa muitakin. Ministeriö ei ole esittänyt myöskään mitään lukuja asiasta. Pahimmillaan nyt tehty esitys voi johtaa uusien kriisikuntien syntyymiseen Pohjois-Suomeen.

Savukosken kunta vaatii, että yhtiöittäminen ei saa johtaa verotulojen menetyksiin kunnassa, vaan lakiesitykseen tulee sisällyttää pykälä, jolla varmistetaan metsävaltaisten kuntien veronsaaja-asema nykytasoisena. Tästä ei riitä maininta hallituksen esityksen perusteluissa. Savukosken kunta on jo UKK-puistolain kompensatio-työpaikka-asiassa saanut huomata, että pelkkä maininta lain esitöissä ei takaa oikeuden toteutumista. Tästä syystä yhteisöverojen tuloutus on kirjattava uuteen lakiin.

Lisäksi on varmistettava, ettei suojelualueista aiheudu kunnalle veromenetyksiä, vaan päinvastoin valtion tulee tässä yhteydessä selvittää kaikkien kunnan alueella olevien veromenetyksien oikeudenmukainen korvaaminen. Asia on tärkeä Lapille ja Kainuulle, jossa Metsähallitus on suurin yksittäinen maanomistaja.

Kunta ei saa suojelluista talousmetsistä oikeaa verokorvausta, koska korvaukset perustuvat suojeltujen metsien väärin taloudellisiin arvostuksiin. Lisäksi verokorvauksen piiriin ei ole sisällytetty kaikkia kunnassa suojeltujen alueitten talousmetsiä. Kunta on tehnyt asiasta esityksen valtiovarainministeriölle ja myös erillisen esityksen verohallinnolle kiinteistöveron ulottamisesta kaikille luonnonsuojelualueille.

Edelleen UKK-puistosta luvatut kompensatiotyöpaikat eivät ole toteutuneet nykyisen lain aikana. Uudessa lakiesityksessäkään ei ole korvattu tätä vääryyttä millään tavalla. Myös lappilaisille ja kainuulaisille tärkeä vapaa metsästysoikeus on turvattava paikallisille asukkaille myös jatkossa ja tästä on oltava selkeä maininta laissa.

Savukosken kunta vastustaa metsätaloustoiminnan yhtiöittämistä. Euroopan unioni ei vaadi valtion toiminnan yhtiöittämistä sinällään. Kilpailuneutraaliteettivaatimukset vaatimukset voidaan hoitaa muilla järjestelyillä, kuten on tehty monissa muissa EU-maissa. Liiketoiminnan siirtäminen osakeyhtiölle muodostaa merkittävän riskin kunnan verotuloihin ja työllisyyteen ja yleensä paikallistalouteen. Uhkana on myös, että nyt suunnitteilla oleva uudistus, johtaa uusiin muutoksiin, joissa pikkuhiljaa hivutetaan metsämaan ja vesistöjen omistusoikeus ja poliittinen ohjausvalta pois valtiolta. Esimerkkinä tällaisesta salamitaktiikasta on aselaki, jota on muutettu lähestulkoon vuosittain.

Osakeyhtiömuotoinen toiminta voi siirtyä muualta operoitavaksi ja toiminnan läpinäkyvyys heikkenisi sen etäännyessä muualle. Kansalaisten ja metsätalous-kuntien ääntä kuultaisiin entistä vähemmän. Lisäksi uudistus voi johtaa Metsähallituksen nykyisten yhteiskunnallisten velvoitteiden heikentämiseen ja porotalouden toimintaedellytysten ja paikallisten asukkaiden oikeuksien (esim. metsästyksen) heikentämiseen sekä alueitten virkistyskäytön ja matkailun vaikeuttamiseen.

Savukosken kunta esittää, että lakiesitys hylätään kokonaan ja se palautetaan valmisteluun, jossa turvataan kunnille ja niiden asukkaille selkeästi kaikki nykyiset oikeudet.

Lapin liitto

Lapin liitto pitää lakiuudistuksen perusongelmana metsätalouden yhtiöittämistä ja siitä johtuvaa toimintojen tiukkaa eriyttämistä ja samalla valtion maa- ja vesiomaisuuden kokonaishallinnan menettämistä. Paras ratkaisu tässä tilanteessa olisi palauttaa laki uuteen valmisteluun; ottaa aikalisä ja valmistella metsien käyttäjien tavoitteet ja tarpeet huomioon ottava hyvä metsähallituslaki. Mikäli uusi valmistelu ei toteudu, tässä kaikkein keskeisimmät asiat, jotka uudessa Metsähallituslaissa tulee ottaa huomioon:

Lapin liitto on aiemmissa lausunnoissaan kiinnittänyt huomiota Metsähallituksen ohjaus- ja johtamisjärjestelmien vaikeaselkoisuuteen. Ongelmia aiheuttaa Julkisten hallintotehtävien yksikölle annetut maanhaltijatehtävät ja YM:lle annettu laaja-alainen julkisen hallintoyksikön ohjaustehtävä. Ne hankaloittavat olennaisesti liikelaitoksen hallituksen ja toiminnanjohtajan konserninjohtamistehtävää.

Metsähallituslakiluonnoksen § 2 määrää Metsähallituksen tehtäväksi hoitaa, käyttää ja suojella hallinnassaan olevaa valtion maa- ja metsäomaisuutta kestävästi ja tuloksellisesti. Tämän tehtävän onnistunut hoitaminen edellyttää, että

- Valtion maa- ja vesiomaisuutta tarkastellaan yhtenä kokonaisuutena (§2).
- Metsähallitusliikelaitoksen hallitukselle ja toimitusjohtajalle määrätään tehtäväksi varmistaa valtion omaisuuden synerginen kokonaishallinta, mikä pitää sisällään mm. maankäytön yhteensovittamisen (§12 ja §14).
- Julkisten hallintotehtävien yksikön tehtäväksi määrätään vain ne tehtävät, joissa tosiasiallisesti käytetään julkista valtaa. Tehtävät määritellään laissa.
- JHT-yksiköstä ei tehdä maanhaltijavirastoa (§5 ja §25) ja
- Ympäristöministeriön ohjausvastuu rajataan koskemaan nykyisen lain mukaisesti luonnossuojelua koskevia asioita, §9.

Maakuntien liitot laativat ylikunnallisia maakuntakaavoja. On tärkeää, että valtiolla maanomistajana ja metsähallituksella valtion maiden ja vesien haltijana on yksi selkeä näkemys maankäyttötarpeistaan ja tavoitteistaan. Tästä syystä Metsähallituslakiluonnokseen tulee tehdä yllä olevat muutokset.

Lapin liitto pitää ehdottoman tärkeänä, että metsätalouden henkilöstön mahdollisuudet paikalliseen päätöksentekoon säilyvät. Jatkuva puun saanti alueilta, joilla on muitakin käyttäjiä, voidaan turvata vain sovittamalla yhteen eri käyttäjien tarpeita ja tavoitteita. Aitoa kuulemistä ja neuvottelua ei ole, ellei samalla ole valmiuksia ja valtuuksia tehdä muutoksia suunnitelmiin. Metsätalouden henkilöillä tulee olla valtuudet päättää mm. luontokohteiden säästämisestä, paliskuntien kanssa sopimisesta, matkailuyrittäjien reiteistä ja matkailun vuoksi rajoitettuun toimintaan siirrettävistä kohteista, erilaisista kuntien ja yhdistysten kanssa tehtävistä päällekkäiskäytön sopimuksista ja monista muista yksityiskohdista. Joustava yhteensovittamismahdollisuus voidaan säilyttää antamalla laissa Metsätalous oy:n henkilöille valtuudet muihin maankäyttöratkaisuihin kuin maan myyntiin ja luovutuslain mukaisiin vuokrasopimuksiin.

Maakuntien liitot toimivat myös aluekehitysviranomaisena. Metsähallitus on Lapissa ollut merkittävä kumppani useissa luonnonvarojen hyödyntämistä kehittävässä hankkeissa. Tällaisen aluekehittäjäroolin soisi jatkuvan uudenkin Metsähallituksen aikana. Lapin liitto esittää, että Metsähallituksen tehtävissä ja yhteiskunnallisissa velvoitteissa huomioitaisiin maakuntien kehittämistavoitteiden edistäminen. Työllisyyden huomioiminen voitaisiin liittää myös aluekehitystehtäviin. Metsähallitukselle luontevasti sopivia aluekehitystehtäviä olisivat mm. luonnonvaroihin perustuvien elinkeinojen kehittäminen.

Ylitornion kunta

Ylitornion kunnanhallitus on asiaa käsiteltyään päättänyt yhtyä Lapin liiton lausunnossa esille tuotuihin seikkoihin.

Ihmisoikeusliitto

Metsähallituslaki vaikuttaa myös voimakkaasti saamelaisten oikeuksien toteutumiseen. Saamelaisten oikeudet perustuvat perustuslain 17 §:ssä turvattuun alkuperäiskansan oikeuteen ylläpitää ja kehittää kulttuuriaan. Saamelainen kulttuuri on vahvasti sidoksissa ympäristöön muun muassa perinteisen poronhoidon, metsästyksen ja kalastuksen kautta. Kansainvälisestä oikeudesta kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan sopimuksen 27 artikla on myös keskeinen alkuperäiskansan oikeuksia turvaava normi.

Vielä edellisen hallituksen aikana lakiuudistukseen sisältyi säännöksiä, joissa linjattiin, että Metsähallituksen suunnitelmat ja hankkeet eivät saa heikentää saamelaisten mahdollisuuksia harjoittaa perinteisiä saamelaiselinkinoja. Saamelaiskäräjillä olisi ollut oikeus myös hakea muutosta Metsähallituksen tekemiin hallintopäätöksiin.

Heikentämiskielto sinänsä on perus- ja ihmisoikeuksien yleinen oppi, joka on voimassaolevaa oikeutta Suomessa. Heikentämiskielton kirjaaminen lakiin olisi siten askel yleisen opin jatkokodifiointiin ja lainsäädännön perus- ja ihmisoikeusmyönteistä tulkintaa vahvistavaan suuntaan. Jollei heikentämiskieltoa kirjata, se jarruttaa Suomen kansainvälistä sitoumusta turvata alkuperäiskansan oikeudet YK:n vähimmäistasolla.

Esimerkiksi Euroopan ihmisoikeussopimus ja sitä koskeva vakiintunut oikeustapauskäytäntö linjaa, että viranomaisilla on ympäristöllisiä ihmisoikeuksia koskeva edistämisvelvoite. Tämä velvoite edellyttää, että kohtimainen lainsäädäntö on linjassa kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa.

Suomi ei voi valmistella lainsäädäntöä, jolla on merkittäviä perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia, ilman perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointia. Tällä hetkellä laissa ei ole suoritettu lainkaan perus- ja ihmisoikeusvaikutusarviota, vaikka esityksellä on merkitystä saamelaisten oikeuksiin ja ympäristöperusoikeuden toteutumiseen. Julkisuusperiaatteen rajaaminen pois vaikuttaa ympäristöpäätöksentekoa koskevaan tiedonsaantioikeuteen, osallisuusoikeuksiin ja muutoksenhakuoikeuksiin.

Saamelaisalueen maankäyttö on suorassa yhteydessä saamelaisten oikeuteen nauttia omasta kulttuuristaan. Tämä koskee erityisesti perinteistä poronhoitoa. Saamelaisten kiinteän luontosuhteen ja alkuperäiskansastatuksen vuoksi heidän oikeuksiensa turvaamiseen tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Saamelaisten oikeuksien turvaaminen ei aiheuta eriarvoisuutta tai ole syrjivää.

Saamelaisten oikeuksien vahvistamatta jättäminen jatkaa nykyistä oikeustilaa, joka ei ole Suomen kansainvälisten ihmisoikeuspoliittisten lupausten kanssa linjassa. Suomi on myös saanut YK:lta useita huomautuksia, että sen tulisi pyrkiä takaamaan ILO 169 sopimuksen suojataso.

Ihmisoikeusliiton näkemyksen mukaan:

- lakiluonnokseen tulisi palauttaa saamelaisia koskevat heikennyskielto- ja muutoksenhakuoikeudet;
- lain 39 § koskien neuvottelukuntia tulee varmistaa paliskuntien osallistumismahdollisuus;
- tuottovaateita ei tulisi kohdistaa sellaisiin luontoarvoiltaan tärkeisiin kohteisiin kuin tunturit ja meren rannat;
- jatkovalmistelussa tulee kuulla laajemmin kansalaisyhteiskunnan edustajia;
- yhtiöittämissä vaihtoehtoja tulisi edelleen selvittää ja valita vaihtoehto, joka turvaa yleiset intressit parhaalla mahdollisella tasolla.

Maanmittauslaitos

Metsähallituksesta annettavan lain 37 §:ssä säädettäisiin asianosaisena esiintymisestä. Vastaavasti valtion metsätalousosakeyhtiöstä annettavan lain 4 §:ssä säädettäisiin oikeudesta edustaa valtiota eräissä tapauksissa.

Metsähallituksen hallinnoimia ja valtion metsätalousosakeyhtiön hyödyntämiä valtion omistamia kiinteistöjä koskien esimerkiksi kiinteistötoimituksesta tiedottaminen jää edellä sanotun 37 §:n luonnoksen perusteella ilmeisesti tehtäväksi vain Metsähallitukselle. Lainhuuto- ja kiinnitysrekisteriin ei todennäköisesti tule velvoitetta merkitä hallinnoivaa viranomaista eri kiinteistöjen osalta sen seikan osoittamiseksi, minkä tahon hallinnassa jokin tietty valtion omistama kiinteistö on Metsähallituskonsernissa.

Lisäksi tulkintaa koskien sekä valtion metsätalousosakeyhtiöstä annetun lain 6 §:ää että Metsähallituksesta annettavaa lakia tulisi selvittää liittyen Maanmittauslaitoksen tietotekniikan palvelukeskuksen muille julkisyhteisöille taikka näitä vastaaville tarjoamiin tietotekniikkapalveluihin. Valtiokonsernin sisäisten MML:n IT-palvelujen kohdentamisen mahdollisuus myös Metsähallitukselle ja valtion metsätalousosakeyhtiölle on Maanmittauslaitoksen intressissä. Yksityiskohtaisissa perusteluissa voisi avata sitä, voiko Metsähallitus tai metsätalousosakeyhtiö hankkia palveluja ja missä laajuudessa valtiokonsernin sisäisiltä palvelukeskuksilta.

Lapin aluehallintovirasto

Lapin aluehallintovirasto haluaa tuoda esiin Metsähallituksen uuden organisaation sekä sen ohjaus-, johtamis- ja päätöksentekojärjestelmien monimutkaisuuden. Minkäänlaisia johtamisjärjestelmää selkeyttäviä muutoksia luonnokseen ei ole kuulemistilaisuuden jälkeen tehty. Myös se, miten maankäytön intressien yhteensovittaminen sekä muut yleiset yhteiskunnalliset velvoitteet hoidettaisiin käytännössä, jää edelleen epäselväksi. Toimintaa rajoittavia yleisiä yhteiskunnallisia velvoitteita ei ole esityksistä huolimatta kirjattu metsätalousyhtiötä koskevaan lakiin.

Lapin näkökulmasta eri toimijoiden välisen työnjaon epäselvyys ja paikallisten vaikuttamismahdollisuuksien kaventuminen olisivat merkittäviä heikennyksiä nykytilanteeseen nähden. Lapin aluehallintovirasto katsookin edelleen, että luonnosta hallituksen esitykseksi Metsähallituksen uudelleenorganisointia koskevaksi lainsäädännöksi ei tulisi hyväksyä.

Utsjoen kunta

Utsjoen kuntaa ja sen asemaa voidaan pitää Metsähallitusta koskevassa lainsäädännössä erityisenä, koska kunnan alue kuuluu kokonaisuudessaan saamelaiskäräjistä annetun lain (974/95) 4 §:n mukaiseen saamelaisen kotiseutualueeseen. Utsjoen väkiluku on n. 1300 ja enemmistö kunnan asukkaista on saamelaisia.

Utsjoen kunta esittää, että kunta ja koko saamelaisalue tulee jättää liiketoimintayksikön toiminnan ulkopuolelle seuraavilla perusteilla:

1. Utsjoen kunnan alueella ei ole talousmetsiä.
2. Utsjoen kunnan erityisasemaa saamelaisenemmistöisenä kuntana on vahvistettava myös valtion maa- ja vesialueiden käytössä ja käytön suunnittelussa.
3. Luonnonvarojen käyttöön perustuvien elinkeinojen osalta paikallisten oikeudenomistajien asemaa ja vaikutusmahdollisuutta tulee yleisesti vahvistaa ja luonnonvarojen käyttömahdollisuus tulee vaarantamattomana säilyttää.
4. Valtion omistusta metsähallituksen hallinnoimiin maa- ja vesialueisiin pidetään ylä-lapissa edelleen kiistanalaisena.

Niin sanottujen Utsjoen kunnan vanhojen tilojen perinteiset oikeudet ja nautinnat tulee erityisesti huomioida valtion maiden käytössä ja suunnittelussa. Jo olemassa olevat oikeudet ja nautinnat tulee uudelleen tarkistaa aiemmin kiinteistönmääritystoimituksissa tapahtuneiden virheiden ja puutteellisuuksien oikaisemiseksi. Myös valvomatta jääneet oikeudet tulisi selvittää.

Utsjoen kunta pitää tärkeänä, että lakiin palautetaan oma lukunsa Metsähallituksen toiminnasta saamelaisten kotiseutualueella. Säännökset saamelaisten kotiseutualueella tapahtuvasta suunnittelusta ja heikentämiskiellosta kuuluvat olennaisen osana siihen sääntelyyn, mitä Metsähallituslaissa tuleekin olla. Saamelaisten elinkeinojen harjoittaminen ja kuntalaisten moninainen luonnon virkistys- ja hyötykäyttö kohdistuu valtion maihin ja vesialueisiin. Näin ollen Metsähallituksella on erittäin merkittävä ja vastuullinen rooli valtion maiden ja vesialueiden hallinnoijana, käytöstä ja suunnittelusta vastaavana valtion organisaationa. Sen tulee myötävaikuttaa ja mahdollistaa muualla lainsäädännössä saamelaisille turvattu oikeus harjoittaa ja kehittää elinkeinojaan ja kulttuuriaan. Lisäksi sen tulee sovittaa eri käyttömuodot yhteen niin, että kuntalaisia kohdellaan tasavertaisuuden ja yhdenmukaisuuden periaatteiden mukaisesti.

PeL 17.3 §:n saamelaisen kulttuurin käsite on laaja. Käsitteen sisältöä haetaan käytännössä kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (KP-sopimus, SopS 7-8/1976) 27 artiklan soveltamiskäytännöstä, mitä valvoo YK:n ihmisoikeuskomitea.

Perustuslaissa (PeL 17.3 §) turvattu oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltä ja kulttuuria on saamelaisten perusoikeus. Saamelaisten kulttuurimuotoon kuuluvat saamelaisten perinteiset elinkeinot, kuten poronhoito, kalastus ja metsästyminen (HE 309/1993 vp). Utsjoen kunta katsoo, että perustuslain (PeL 17.3 §) tarkoittamaan saamelaisten kulttuuriin ja elämänmuotoon kuuluvat nykyisin myös poronhoitoon, kalastukseen ja metsästyksen liittyvät modernit liitännäiselinkeinot sekä pienimuotoinen maatalous saamelaisten harjoittamina.

Esityksessä mainittu siirtokelvoton oikeus, josta voidaan poiketa vain eduskunnan suostumuksella, tulee vähintään vahventaa niin, että tuo suostumus on saatava perustuslain säätämisyjärjestyksessä.

Mieluummin tulee lainsäädännöllä poistaa kokonaan sellainen mahdollisuus, että valtion maaomaisuus siirtyisi yhtiöoikeudellisiin toimin valtio-omistuksen ulkopuolelle.

Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL

Esitystä perustellaan Euroopan unionin kilpailulainsäädäntöön liittyvillä vaatimuksilla ja siksi siihen sisältyvä ehdotus laiksi valtion metsätalousosakeyhtiöstä. Euroopan unionin alueella valtioiden metsäomaisuuden hallinta on kuitenkin järjestetty usealla eri tavalla. Osa toimii osakeyhtiömallissa ja osa liikelaitosmallissa tai viraston. Konkurssiin eivät tällä hetkellä voi mennä mm. Saksan, Ranskan, Englannin ja Viron metsäomaisuutta hallitsevat yhtiöt. Luonnoksessa hallituksen esitykseksi ei mainita, että mikään näistä maista olisi tällä hetkellä uudistamassa näitä yhtiöitä koskevaa lainsäädäntöään. Useiden asiantuntijoiden ja lakiesitykseenkin sisältyvien EU:n jäsenvaltioiden esimerkkien perusteella kilpailuneutraaliteetin toteuttaminen yhtiöittämissä kautta ei ole välttämätöntä lakiluonnoksessa esitetyllä tavalla.

JHL näkee, että Metsähallituksen säilyttäminen yhtenä kokonaisuutena ilman yhtiöittämistä takaa parhaiten sen, että perustuslain ja muiden säädösten asettamat velvoitteet viranomaistoiminnalle ja valtion omaisuuden ja budjettivarojen käytölle edelleen täytetään. Metsähallituksesta tulee muodostaa erityisliikelaitos, josta tulee

säätää lailla. Erityisliikelaitosmallissa voi olla mahdollista lainsäädännöllä säätää konkurssikelpoisuudesta, ja turvata sillä keinoin kilpailuneutraliteetti

Sipilän hallitusohjelman mukaan Metsähallituksen johtamisjärjestelmää tullaan selkeyttämään. Lakiehdotus Metsähallituksen uudelleenorganisoinnista ei kuitenkaan selkeytä johtamisjärjestelmää vaan säilyttää sen samankaltaisena.

Osaaminen on järkevää säilyttää samassa organisaatiossa ja mahdollistaa henkilöstön yhteiskäyttö. Henkilöstöllä on valmius vastata joustavasti tulevaisuuden haasteisiin ja ottaa hoidettavakseen uusia tehtäviä. Näin turvataan henkilöstön yhdenvertaisuus sekä yhtenäisen toiminta- ja hallintokulttuurin luonnonsuojelun, virkistyspalvelujen, alueiden hallinnan ja liiketoiminnan tehtävissä.

Metsähallituksella on osaava, motivoitunut ja koulutettu henkilöstö. JHL:n jäsenet työskentelevät pääasiassa luontovalvojina ja ovat suorittaneet erikoisammattitutkinnon. Tällaista luotettavaa, laaja-alaista osaamista ja kokemusta, jota tarvitaan Metsähallituksen monipuolisissa ja vaativissa työtehtävissä, on käytännössä mahdollista hankkia muualta. Tällaisella henkilöstöllä on keskeinen merkitys Metsähallituksen uudelleen organisoimista pohdittaessa ja tämä on järkevää ottaa huomioon laajalti uudelleen organisoimisen jokaisessa vaiheessa ja taalla.

Turhia hallinnollisia raja-aitoja ei tule rakentaa tehokkaan toiminnan esteeksi. Metsähallituksen metsätaloustoimintaa ei pidä yhtiöittää. Metsätalouden erityistehtävästä ja pysyvästä yksinoikeudesta valtion maihin tulee säätää laissa metsähallituksesta.

Metsähallituksen metsätalouseliiketoiminnan yhtiöittämisen ei hallituksen esityksen luonnoksen mukaan sinänsä vaikuta metsätalouden henkilöstön määrään, eikä tehtäviin. Luonnoksessa todetaan, että siirtyvän henkilöstön työsuhteiden ehdoista ja eläke-etuuksista sovitaan jo ennen yhtiön perustamista. Yhtiöön siirtyvän henkilöstön osalta kyse on liikkeen luovutuksesta, jolloin voimassa olevat työehtosopimukset ovat edelleen voimassa sopimuskauden loppuun saakka, ellei yhtiöittämisvaiheessa toisin sovita. Yhtiöön siirtyvän henkilöstön eläke-edut tulee turvata. Yhtiöön siirtyvän henkilöstön eläke-edut turvataan luonnoksen mukaan lisäeläkevaikutuksella. Eläketurvan tulee säilyä, mikäli työsuhde yhtiöön päättyy henkilöstä riippumattomista syistä.

Liikelaitokseen jäävän henkilöstön osalta kyse ei luonnoksen mukaan ole liikkeen luovutuksesta, vaan valtiotalon toimintojen uudelleenjärjestelystä. Liikelaitoksen henkilökunta jakaantuu julkisia hallintotehtäviä hoitaviin virkamiehiin ja työsopimussuhteiseen henkilöstöön. Luonnoksessa hallituksen esitykseksi Metsähallituksen uudelleen organisoinnista on liikelaitoksessa olevien työsopimussuhteisten asema, jotka eivät siirtyisi mahdolliseen metsätaloutta harjoittavaan osakeyhtiöön, ilmaistu epäselvästi. JHL vaatii, että henkilöstön asema ei miltään osin heikkene siirryttäessä uuteen Metsähallitukseen.

JHL edellyttää, että liikelaitoksen henkilöstön asema uudelleenorganisoinnissa turvataan. Uudelle liikelaitokselle on siirryttävä kaikki ne oikeudet ja velvollisuudet, jotka edeltäjällä työ- ja virkaehtosopimusten ja muiden sopimusten mukaan oli. On myös varmistettava Metsähallituksen työsopimussuhteessa olevan henkilöstön siirtyminen lain voimaan tullessa siten, että työntekijät siirtyvät työsuhteiden katkeamatta tässä laissa tarkoitettun Metsähallituksen palvelukseen. Samoin työntekijöiden eläke-edut tulee turvata saman tasoisina kuin aikaisemmin. JHL vaatii lakitekstiin yksiselitteistä kirjausta siitä, etteivät työsuhteet katkea siirto vaiheessa. Eläketurvan tulee säilyä, mikäli työsuhde liikelaitokseen päättyy henkilöstä riippumattomista syistä.

JHL:n näkemyksen mukaan henkilöstön aseman, työsuhteen ehtojen ja eläke-etuuksien muuttumattomana säilymisen takaamiseksi on ennen uuden lain voimaan tuloa solmittava aiesopimus näiden turvaamiseksi.

Luonnoksessa hallituksen esitykseksi todetaan, että työsopimussuhteessa oleva henkilö voidaan siirtää vastoin suostumustaan, jos hänet siirretään työssäkäyntialueellaan tai työssäkäyntialueelleen (42 §:n 8 momentti). Työssäkäyntialueella tarkoitetaan työttömyysturvalain (1290/2002) 1 luvun 9 §:n mukaista aluetta.

JHL vaatii, että siirtymäsäännöksestä on ehdottomasti poistettava edellä mainittu kohta. Se on ristiriidassa saman pykälän 6 momentin kanssa, jossa todetaan henkilöiden siirtyvän suoraan lain nojalla. Työsuhteisten työsuhteen ehtojen, työtehtävien ja työn suorittamispaikan on pysyttävä muuttumattomina voimassa lakiluonnoksessa tarkoitettussa uudessa Metsähallituksessa. Työntekijää ei ole JHL:n näkemyksen mukaan mahdollista

siirtää työssäkäyntialueellaan tai työssäkäyntialueelleen vastoin työntekijän suostumusta lakiluonnoksessa esitetyllä tavalla.

JHL edellyttää, että Metsähallitukselle tulee määritellä jatkossakin konkreettisia yhteiskunnallisia velvoitteita: luonnon monimuotoisuuden turvaaminen, virkistyskäytön mahdollistaminen, porotalouden ja saamelaiskulttuurin erityshuomio, työllistämismuoto sekä luontomatkailun edistäminen. Nämä tulee säätää lainsäädäntöön nykyisenlaisena.

Luonnoksessa olevissa perusteluissa on todettu, että työllisyyden edistämistä koskevien vaatimusten huomiointiin ottamisessa ei ole kyse työllistämismuotoista. Ehdotettu työllisyyden vaatimusten huomiointiin ottaminen voitaisiin osaltaan toteuttaa myös siten, että Metsähallitukselta edellytettäisiin muita toimijoita tasaisempaa tuloutusta ja sitä kautta tasaisempaa työllistämistä erilaisissa suhdannetilanteissa.

Työllistämismuotojen merkitys Itä-Suomessa ja Pohjois-Suomessa on erityisen merkittävä. Viime vuosina muun muassa nuorisotyöttömien työllistämiseen on panostettu. Perusteltuna ei siis voi pitää väitettä siitä, että Metsähallituksen vakituisen metsurikunnan ikääntyminen vähentäisi työllisyyden edistämistä koskevan yhteiskunnallisen velvoitteen merkitystä, koska työttömyys ja etenkin nuorisotyöttömyys on korkealla tasolla.

Työllisyyden edistäminen on terminä epämääräinen, eikä sen merkitys avaudu lakiluonnoksessa riittävästi. Pelkästään se, että sanotaan Metsähallituksen sitoutuvan muita toimijoita tasaisempaan tuloutukseen, ei takaa työllistämistä.

Nykyisessä Metsähallituslaissa asetetaan Metsähallitukselle työllistämismuoto. JHL:n näkemyksen mukaan pelkkä työllisyyden edistäminen ei ole riittävää ja näin ollen JHL vaatii voimassa olevan Metsähallituslain mukaisen työllistämismuotojen sisällyttämistä myös uuteen Metsähallituslakiin.

Metsähallituksen merkitys kansallisomaisuuden vartijana on valtava. Yhteiskunnalliset hyödyt ovat merkittäviä, muun muassa luonnossa liikkuminen, jokamiehenoikeuteen perustuvista marjastamisesta ja sienestämisestä nauttiminen Metsähallituksen mailla sekä runsaat retkeilymahdollisuudet tukevat kansalaisten hyvinvointia ja niillä on merkitystä kansanterveydelle.

Retkeilypalvelujen asema ja toiminta on turvattava. Nykyisen Metsähallituksen aikana on suoritettu vaikuttavuusarviointi, jonka mukaan yksi siihen sijoitettu euro tuo n. 20 euroa takaisin. Luontoympäristö itsessään ja luontoliikunta tarjoavat mahdollisuuksia vastata nyky-yhteiskunnan terveys- ja hyvinvointihaasteisiin. Luonnossa liikkuminen lisää mahdollisuuksia pitää yllä sekä fyysistä että psyykkistä terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia.

Lakiesitys kokonaisuutena sisältää suuria muutoksia nykytilaan verrattuna. Tämän vuoksi JHL pitää välttämättömänä suorittaa uusi kattava ja perusteellinen vaikuttavuusarviointi. Kansallisomaisuuttamme voidaan hoitaa ja hallita vain vankan tietopohjan ja selkeän kokonaisarvioinnin pohjalta.

Rovaniemen kaupunki

Metsähallituslain uudistamista on valmisteltu jo vuosia. Samoin EU-direktiiviä, joka tulee voimaan 1.4.2016. Asian valmistelu herättää monia kysymyksiä. Miksi lakiesitys tuotiin julkisuuteen vasta nyt, eikä oikeaa lausuntokierrosta ollen järjestämässä? Kiireen syy on ilmeinen. Lakiesitys on tässä muodossaan tulevan EU-direktiivin vastainen. Euroopassa on jo nyt useita eri malleja hoitaa valtion metsiä eikä EU-lainsäädäntöä pidetä niissä kuitenkaan ongelmana.

Metsäsektori osana kasvavaa biotaloutta on Rovaniemen kaupungille tärkeä. Valtion metsien merkitys on suuri metsäsektorin ylläpitäjänä ja tulevaisuuden mahdollisuutena alueellamme. Muun muassa Napapiirin Energia ja Vesi Oy:n energiapuutoimituksissa valtion metsätalouden ennustettavuudella ja toimitusvarmuudella on tärkeä asema. Uusillekin metsäalan investoinneille olisi maakunnassa puuvarojen puolesta hyvät edellytykset. Metsähallituksen metsätalouden säilyminen vakaana toimijana on uusien investointien saamiseksi erittäin tärkeää. Nyt julkistettu lakiluonnos vaarantaa tämän vakauden. Käyttöoikeussopimukseen perustuva metsätaloyhtiö on konsessiotyyppinen, epävarma tapa järjestää puutoimitukset valtion mailta.

Esityksessä Metsähallituksen nykyinen hyvin toimiva kokonaisuus ollaan hajottamassa yhtiöittämällä metsätalous erilliseen osakeyhtiöön ja samalla lisäämällä Ympäristöministeriön päätösvaltaa julkisten hallintotehtävien yksikköön ja valtion maihin ohi Metsähallitus-liikelaitoksen. Metsätalouden paikallisilta henkilöiltä vietään myös päätös- ja puhevalta, jonka puitteissa on tähän asti voitu yhteen sovittaa eri toimintoja. Paikallinen sopiminen muun muassa matkailureiteistä, hakkuurajoituksista matkailuympäristöissä ja porotalouden, kaupungin ylläpitämien reittien ja muiden kohteiden osalta etäännyty ja byrokratia lisääntyy.

Rovaniemen kaupunki pitää tärkeänä, että Metsähallituslain valmistelu otetaan uuteen tarkasteluun hallitusohjelman tavoitteiden, kuten biotalouden edistämisen, muiden luonnonvarojen hyödyntämisen sekä matkailun kuin myös byrokratian vähentämisen näkökulmasta. Valtion maiden merkitys on Lapin asukkaille ja keskeisille elinkeinoille niin suuri, että Metsähallituslaki pitää valmistella avoimemmassa prosessissa, ottaen huomioon:

Yhteiskunnan monet muuttuvat tarpeet valtion maille ja vesille:

- Biotalouden tulevaisuuden edellyttämän taloudellisesti tehokkaan, mutta yhteiskuntavastuullisen ja ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävän metsätalouden edellytykset
- Kansalaisten retkeilypalvelujen saatavuus lähialueilla, kuten Napapiirin retkeilyalueella sekä suoje-lualueiden hyvä hoito
- Metsästys-, kalastus-, marjastus ym. mahdollisuudet ja jokamiehen oikeudet sekä vapaa metsästysoi-keus ja muut erityisoikeudet valtion mailla
- Valtion maihin ja vesiin liittyvä maan omistajan hallinta ja siihen liittyvät vastuut ja valtuudet
- Julkista valtaa sisältävien viranomaistehtävien riippumaton ja tehokas hoito irrallaan
- liiketoiminnasta ja muusta maan hallinnasta
- Paikallisten asukkaiden, luontoperusteisten elinkeinojen, intressi- ja sidosryhmien mahdollisuudet vaikuttaa elinympäristöönsä ja sitä koskeviin suunnitelmiin.

Edellä mainituilla perusteilla Rovaniemen kaupunki katsoo, että tätä lakiesitystä ei tule hyväksyä.

Pelkosenniemen kunta

Metsähallituksen (MH) metsätalousliiketoiminnan yhtiöittäminen nykyisen lakiluonnoksen mukaan on uhka Lapille, jonka pinta-alasta yli puolet on valtion maita. Pelkosenniemen kunta vastustaa lakiluonnoksen mu-kaista Metsähallituksen metsätalousliiketoiminnan yhtiöittämistä haitallisena alueelle ja monimuotoisen met-sien käytön kehittämiseksi.

Lakiluonnoksessa esitetään, että Metsähallitus yhtiöitetään vedoten Euroopan Unionista tuleviin säännöksiin. EU säännökset eivät kuitenkaan edellytä Metsähallituksen yhtiöittämistä, verotus menettelystä ja konkurs-sisuojusta voidaan säätää erillislailla. Näin on menetelty muissa EU-maissa. Mikäli Metsähallitus yhtiöitetään, siitä tulee osakeyhtiölain mukaista toimintaa. Muutos vaikuttaisi niin aluetalouksiin kuin metsien käyttöönkin. Läpinäkyvyys heikkenisi ja yhtiön toiminnasta annettavat tiedot olisivat merkittävästi vähäisemmät kuin eri-tyislailla valtion alaisuudessa toimivan organisaatiosta annettavat tiedot. Omistajaohjaus heikkenisi, jolloin pienten syrjäisten kuntien ääntä kuullaan entistä vähemmän.

Organisaatiomalli ei ole selkiytynyt. Rajanvedot ja vastuunjaot toimintojen ja yksiköiden välillä ovat jäseny-mättömiä, mikä aiheuttaa helposti tulkintaerimielisyyksiä ja ongelmia asioiden omistajuuksissa sekä rapauttaa nykyisellään varsin toimivia maankäytön suunnittelun yhteistoimintakäytäntöjä. Sekava rakenne vaikeuttaa myös kansalaisten asioimista.

Metsähallituksella on Lapissa ja vastaavilla Itä- ja Pohjois-Suomen alueilla, missä on merkittävästi valtion-maata, paljon suurempi merkitys kuin pelkästään sen operatiiviset tehtävät. Metsähallitus ja sen nykyisenkal-

tainen toiminta ja siihen liittyvät paikallisten asukkaiden oikeudet ja mahdollisuus vaikuttaa mittavien valtiomaiden käyttöön, on yksi vahvimpia osia lappilaista identiteettiä.

Osakeyhtiöllä ei saavuteta mitään sellaisia etuja, joita ei nykytilan mukaisella toiminnalla voida saavuttaa, päinvastoin yhtiöittäminen uhkaa yhteisen omaisuutemme järkevää ja muut elinkeinot avoimesti ja läpinäkyvämmiin huomioon ottavaa nykytoimintaa. Metsätaloustoimintaa ei tulekaan yhtiöittää. Metsätalouden erityistehtävästä ja pysyvästä yksinoikeudesta tulee säätää laissa, jossa metsätaloudelle tulee määritellä selkeämmin yhteiskunnallisia velvoitteita, mm. työllisyydenhoidon, metsien monimuotoisuuden, virkistyskäytön ja porotalouden osalta. Metsästyslain mukaan kuntalaisilla tulee olla edelleen vapaa metsästysoikeus valtionmailla.

Metsistä saatavilla vero- ja muilla tuloilla on merkitystä Pelkosenniemen kunnalle ja erityisen suurta merkitys on niille Lapin kun niille, joille valtion maat ja metsätalous on paljon mittavampaa, näin esimerkiksi naapurikunnissa Sallassa ja Savukoskella. Tilanne on vaarassa selvästi heikentyä, jos verotulot ohjautuvat entistä enemmän alueille, joilla talousmetsiä ja suojelualueita haittoineen ja kustannuksineen ei merkittävästi ole. Hyötyjen valuminen pois toiminta-alueelta haittaa alueen taloudellisen itsenäisyyden kehittymistä ja heikentää Metsähallituksen toiminnan hyväksyttävyyttä.

Osakeyhtiöittäminen vaikutusta kuntien verotuloihin ei ole selvitetty eikä lakiluonnoksiin sisälly tästä sääntelyä. Nyt liikelaitos maksaa kunnille yhteisöveroa perusteena kunnittainen metsäerä, johon vaikuttava puun myynti ja suojelualueet. Yhteisöverosta palautuu nyt merkittävä osa kunnille. Mikäli veron jakoperusteeksi tulisi osakeyhtiölain mukainen yhtiön henkilöstömäärä kunnassa, kuntien verotulot laskisivat merkittävästi. Työpaikat keskittyvät Suomessa Vantaalle ja Lapissa Rovaniemelle. Kuntien veronsaaja-asema tulee ehdottomasti turvata, mikäli lakiuudistus etenee. Pelkosenniemen kunta vaatii, että on huolehdittava siitä, että suojelualueista ei aiheudu kunnalle veromenetyksiä. Tällä hetkellä valtio on sitoutunut korvaamaan osan veromenetyksistä, mutta kaikista suojelluista alueista se ei kuitenkaan niitä maksa tai haitta korvaukset perustuvat vanhentuneisiin laskentatietoihin. Pelkosenniemen kunta onkin esittänyt verohallinnolle, vahvistaen valtion suojelualueille kiinteistöveron, että suojelualueista kunnat voisivat periä kiinteistöveroa. Tämä parantaisi kuntien taloutta ja mahdollistaisi suojelualueiden virkistyskäytön kehittämisen ja ratkaisulla olisi suojelun hyväksyttävyyden kannalta myönteinen merkitys.

Lakiin tulee kirjata, että Metsähallituksella on velvollisuus kehittää metsätaloutta ja teollisuutta ja työllisyyttä toimialueellaan turvata Itä-Lapille tärkeän puutoimialan raaka-aineen toimitusvarmuus. Lakimuutosta ei tule esitettyssä muodossa hyväksyä vaan siirtää se uuteen valmisteluun. Uudistus, mikäli sitä tarvitaan, tulee toteuttaa tavalla, missä säilytetään Metsähallituksen vahva asema lappilaisena yhteiskunnallisena toimijana kaikkine vastuineen ja velvoitteineen sekä turvataan kuntien verotulot ja paikallisten asukkaiden nykyiset vaikuttamismahdollisuudet ja oikeudet kuten esimerkiksi kunnan asukkaana vapaa metsästysoikeus valtionmailla.

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto

Pohjois-Suomessa Metsähallituksella ja sen hallussa olevilla metsillä sekä vesialueilla on suuri taloudellinen, ympäristöllinen, luonnonsuojelullinen sekä virkistysellinen merkitys. Hallituksen esityksessä kuvattu Metsähallituksen uusi, ohjaus-, johtamis- ja päätöksentekojärjestelmät vaikuttavat monimutkaisilta ja nykyisiä sekavammilta. Lakiluonnoksessa Metsähallituksessa eriytetään liiketaloudellisten tehtävien ja julkisten hallintotehtävien hoito. Julkisiin hallintotehtäviin kuuluisivat esimerkiksi suojelualueiden hankinta ja hoito, luonto- ja retkeilypalvelut sekä riista- ja kalataloudelliset hankkeet. Niitä varten Metsähallituksessa olisi edelleen riippumaton yksikkö, jota ohjaisi ympäristöministeriö. Muuten Metsähallitusta ohjaisi maa- ja metsätalousministeriö.

Myös vastuusuhteet jäävät epäselviksi. Esitetyn mallin myötä hyvin toimiva valtion maita koskeva vastuunjako ja päätösvalta hajoaisivat ja asioiden hoitaminen hankaloituisi. Metsähallituksen yhtenäisyyden katoaminen tarkoittaisi myös byrokratian lisääntymistä. Edelleen eri toimijoiden välisen työnjaon epäselvyys ja paikallisesti tärkeiden vaikuttamismahdollisuuksien kaventuminen toisivat merkittäviä heikennyksiä nykytilanteeseen nähden.

On esitetty myös perustuslakiasiantuntijan puolelta arvioita, että luonnos ei täytä kaikilta osin perustuslain vaatimuksia. Ohjaus- ja vastuusuhteet eivät näytä täyttävän selkeyden ja ennakoitavuuden vaatimuksia, joita perustuslaki asettaa ministeriöiden tehtäville ja esimerkiksi ohjaukselle ja valvonnalle.

Pohjois-Suomen aluehallintoviraston alueella on mm. kaivannaistoiminnan, metsätalouden, kansalaisten virkistyskäytön ja matkailuelinkeinon yhteen sovitettavia maankäytön intressejä. Lakiluonnoksesta ei ilmene selkeästi, miten nämä maankäyttäjien intressien yhteensovittaminen ja muut yhteiskunnalliset velvoitteet käytännössä jatkossa hoidettaisiin. Metsätalousyhtiöllä esityksen mukaan ei olisi laissa määrättyä yhteensovittamistehtävää, vaan velvoitteiden toteuttaminen jätettäisiin käyttöoikeussopimuksen ehtojen varaan.

Pohjois-Suomen aluehallintoviraston mielestä Metsähallituksen uudelleenorganisointia ei pitäisi toteuttaa ilman taloudellisia, sosiaalisia, kulttuurillisia sekä ympäristöllisiä sekä luonnonarvoihin liittyviä arviointoja sekä riskianalyyskejä.

Pohjois-Suomen aluehallintoviraston mielestä eri osapuolten, varsinkin kuntien kuuleminen lain valmistelussa on ollut heikkoa. Valmistelu olisi pitänyt toteuttaa siten, että valtion metsistä riippuvaisten kuntien ja niiden asukkaiden edut otetaan alusta alkaen aidosti huomioon.

Edellisellä hallituskaudella laajaan vastustukseen kaatuneen hallituksen esityksen tuomista uudelleen käsitteilyyn vain hieman korjailtuna ei voida pitää tyydyttävänä vastauksena hallitusohjelmaan eikä tunnistettuihin Metsähallituksen uudistamistarpeisiin.

Edellä mainitun perusteella Pohjois-Suomen aluehallintovirasto näkee, että Metsähallituksen uudelleenorganisointia koskevaa lainsäädännön käsittelyä nyky muodossa ei tulisi jatkaa.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu

Metsähallituslaki on kalastuslain ohella tärkein saamelaisten oikeuksiin vaikuttava erityislaki. Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää erittäin tärkeänä, että lakiin otetaan edellisellä hallituskaudella annetun hallituksen esityksen mukaisesti saamelaiskulttuurin heikentämiskielto vastaavasti kuin kaivos-, vesi- ja ympäristönsuojelulaeissa jo on, sekä säännökset saamelaisten kotiseutualueella tapahtuvasta valtion maa- ja vesialueiden hoitoa ja käyttöä koskevasta suunnittelusta.

Hallituksen esityksen mukaan Metsähallituksen yleisiä yhteiskunnallisia velvoitteita koskevan 6 § 2 momentissa säädettäisiin voimassa olevan metsähallituslain 4 §:n 2 momenttia vastaavasti Metsähallituksen yhteiskunnallisista velvoitteista saamelaisten kotiseutualueella ja poronhoitoalueella. Ehdotuksen mukaan saamelaiskäräjistä annetussa laissa (974/1995) tarkoitetulla saamelaisten kotiseutualueella Metsähallituksen hallinnassa olevien luonnonvarojen hoito, käyttö ja suojelu olisi sovitettava yhteen siten, että saamelaisille alkuperäiskansana perustuslaissa säädetty oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kulttuuriaan olisi mahdollista. Saamelaisen kulttuuriin kuuluviksi katsotaan myös saamelaisten perinteiset elinkeinot, kuten poronhoito, metsästy ja kalastus.

Edellä mainittu kirjaus ei sellaisenaan riitä turvaamaan saamelaisten oikeuksia ylläpitää ja kehittää omaa kielitään ja kulttuuriaan alkuperäiskansana eikä toteuttamaan saamelaiskäräjälain 9 § säädettyä neuvotteluvelvollisuutta. Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo, että lakiin on syytä kirjata nimenomainen saamelaiskulttuurin heikentämiskielto.

Hallituksen esitysluonnokseen sisältyy myös esitys kuntakohtaisista neuvottelukunnista, jotka toimisivat neuvoo-antavina eliminä. Neuvottelukunnissa olisivat edustettuina saamelaiskäräjät, kolttien kyläkokous ja asianomaiset kunnat. Tämä järjestely ei kuitenkaan riitä toteuttamaan saamelaisten tosiasiallisia vaikuttamismahdollisuuksia heidän oikeuksiinsa alkuperäiskansana vaikuttavissa kysymyksissä, eikä järjestely ole saamelaiskäräjälain 9 § säädetyn neuvotteluvelvollisuuden mukainen.

Saamelaisten riittävä edustus ja tosiasialliset osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet on syytä varmistaa lakiin kirjattavilla erillisillä, asiakohtaisilla neuvotteluilla saamelaiskäräjien ja kolttien kyläkokouksen kanssa. Metsähallitukselle tulisi edellisellä hallituskaudella valmistellun lakiesityksen mukaisesti asettaa velvollisuus selvittää yhteistyössä saamelaiskäräjien ja kolttien kyläkokouksen kanssa kunkin suunnitelman vaikutukset alkuperäiskansaoikeuksille sekä harkita mahdollisten haittojen vähentämiseksi ja estämiseksi tarvittavia toimenpiteitä. Saamelaiskäräjille ja kyläkokoukselle on lisäksi säädettävä viime kaudella valmistellun lakiesityksen mukainen muutoksenhakuoikeus.

Saamelaiset ovat Suomen ja Euroopan ainoa alkuperäiskansa. Saamelaisten oikeuksista on säädetty perustuslaissa ja useissa erityislaeissa, ja ne on turvattu myös ihmisoikeussopimuksin. Saamelaisten kokonaisvaltainen suojelu Suomen alkuperäiskansana ei ole nykyisellään toteutunut toivotulla tavalla. Suomi ei ole toistaiseksi ratifioinut itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskevaa yleissopimusta. Saamelaisten oikeuksien toteutumiseksi ja säätelyn johdonmukaisuuden kannalta on keskeistä, että metsähallituslaissa säädetään nimenomaisin ja riittävän vahvoin kirjauksin alkuperäiskansan oikeuksista ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.

Kittilän kunta

Luonnoksessa esitetty Metsähallituksen ohjaus- ja johtamisjärjestelmä on muutosten jälkeenkin edelleenkin sekava. Tämä sekavuus koskee ennen kaikkea JHT-yksikön tehtäviä sekä ympäristöministeriölle annetun laaja-alaisen julkisen hallintoyksikön tehtäviä. JHT-yksikkö ei voi olla maanhaltijavirasto vaan sen tehtävänä tulisi olla vain julkisten tehtävien hoito. Ympäristöministeriön ohjausvastuulla tulee puolestaan olla vain luonnonsuojeluun liittyvät tehtävät.

Kittilän kunnan ja laajemminkin Lapin maakunnan kannalta ensiarvoisen tärkeitä on maankäytön yhteensovittaminen. Tämän vuoksi valtion maa- ja metsäomaisuuden tarkasteleminen yhtenä kokonaisuutena on välttämätöntä. Alueella toimivilla Metsähallituksen edustajilla tulee olla toimivalta tehdä paikallisia päätöksiä.

Luontaiselinkeinojen liitto ry

Valtion maiden hallinnasta vastaavan Metsähallitusta koskevan lainsäädännön muuttaminen esitetyllä tavalla kajoaa voimakkaasti luonnosta elinkeinoaan saavien ammattiryhmien toimeentulomahdollisuuksiin nykytilanteessa ja etenkin tulevaisuudessa. Metsähallituksen ja siten myös valtion maa- ja vesiomistusta ei voida käsitellä yritysten kanssa samalla tavalla, kuten lakiluonnoksen tavoite on. Ensinnäkin koko omistuksessa on valtion hallintaan siirretty ilman korvauksia, ja ottamatta kunnolla huomioon pohjoisen alueen elinmahdollisuuksien turvaamista, näiden myötä esimerkiksi vanhojen kantatilojen nautintaoikeuksia alueen maihin ja vesiin on siirretty yhteisomistukseen valtiolle. Luonnosta elinkeinonsa ottavat tilat perustettiin 1980- ja 1990-luvuilla, ja aiemmin porotilalaki mahdollisti porotilojen perustamisen, ja näin saimme takaisin joitakin maiden ja vesien käyttöoikeuksia. Näille maille on ajan myötä tullut runsaasti uusia nautintaoikeuksien käyttäjiä, mutta Luontaiselinkeinot ovat yrittäneet sopeuttaa toimeentulonsa nykytilanteeseen, vaikka meillä on vaikeuksia tulla toimeen valtion maiden ja vesien monien käyttömuotojen yhteensovittamisessa. Ehdotettu ”konkurssikelpoisuuden” tuominen valtion maihin ja vesiin horjuttaa elinkeinojen tulevaisuutta merkittäväällä tavalla, ja sitä emme tule hyväksymään.

Suomen valtion tulee hakea EU:lta poikkeusmahdollisuutta valtion maiden hallinnan lainsäädännön järjestämiseksi maamme vesien ja maiden omistus- ja käyttöhistorian vuoksi. Asiantuntemus tähän on kuitenkin meillä itsellämme täällä Suomessa, emmekä voi vaarantaa koko pohjoisten elinkeinojen tulevaisuutta tämänhetkisten virkamiestulkintojen vuoksi. Lisäksi valtion ja Metsähallituksen pitää aidosti ottaa huomioon ja neuvotella ammattikuntamme kanssa valtion maiden ja vesien käytöstä ja suunnitelmista, sillä on valtiommekin etu, että meillä on perinteiset ja vahvat luontoon perustuvat elinkeinot Pohjoisessa Suomessa.

Metsähallituksen Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun alueellinen neuvottelukunta

Lausuntopyyntöön väite, että lakipaketista olisi käyty laajaa keskustelua koko sen vuonna 2008 alkaneen valmistelun ajan, ei neuvottelukunnan mielestä pidä paikkaansa. Koska noin puolet Metsähallituksen palkoista maksetaan Pohjois-Suomen maakuntiin, kansalaisten ja niitä edustavien kuntien osallistuminen valmisteluun olisi tullut olla alusta alkaen mahdollista.

Metsähallituksen aluekehitysvastuuta ja vuorovaikutusta on korostettava. Metsähallitus on eri maankäyttömuotojen yhteensovittamiseksi kehittänyt ja toteuttanut menestyksellisesti ns. osallistavaa suunnittelua. Luonnonvarasuunnitelmat laaditaan alueittain, ne ovat alueiden kehitystä tukevia alueidenkäyttösuunnitelmia kuten oikeusvaikutteiset maakuntakaavat. On vaikea löytää asiaperustetta sille, ettei niitä käsiteltäisi tulevissa laaja-alaisissa itsehallintoalueissa (maakunnissa). Lakimuutoksen yhteydessä tulee varmistaa suunnittelu yhteistyön jatkuvuus ja turvata uudistuksessa vaarantuvat alueiden vaikutusmahdollisuudet asettamalla Metsähallitukselle aluekehityselvoite. Tämä tarkoittaisi maakuntaohjelmien edistämiselvoitetta, alueellista työllistämiselvoite-

tetta sekä Metsähallituksen laatimien luonnonvarasuunnitelmien kytkemistä osaksi alueellista suunnittelua ja velvoitetta niiden käsittelystä maakuntahallituksissa / tulevissa itsehallintoalueiden hallituksissa. Metsähallitukselle luontevasti sopivia aluekehitystehtäviä olisivat mm. luonnonvaroihin perustuvien elinkeinojen kehittämisen tukeminen.

Monikäytön yhteensovittaminen paikallisella tasolla on turvattava. Metsähallituksen kanssa asioiminen on selkeää ja paikallisten toimijoiden kanssa voidaan sopia paikallisille ihmisille tärkeistä asioista ja niiden yhteensovittamisesta. Neuvottelukunta näkee, että valtion mailla, erityisesti Pohjois-Suomessa, yhteensovittamisella on moninainen yhteiskunnallinen ulottuvuus. Tämä asia on noussut esille myös lain kuulemistilaisuuksissa. Myös luontaiselinkeinojen harjoittajia tulee kuulla suunnitelmia tehtäessä ja heidän asemansa ei saa heikentyä uudistuksessa.

Jatkuva ja kasvava puun saanti voidaan tosiasiasa turvata vain neuvottelemalla. On selvää, että aitoa kuulemistä ja neuvottelua ei ole, ellei samalla ole valtuuksia tehdä muutoksia suunnitelmiin. Metsätalouden tapauksessa tämä tarkoittaisi jatkossa maankäytön päätös- ja puhevaltaa luonnonvarasuunnittelun asettamisessa rajoissa. Jos metsätalouden henkilöille ei jää valtaa päättää paikallisista yksityiskohdista kuten esim. luontokohteiden ja vesiensuojeluyöhykkeiden säästämistä, paliskuntien kanssa sopimisesta, matkailun vuoksi rajoitettuun toimintaan siirrettävistä kohteista, erilaisista kuntien ja yhdistysten kanssa tehtävistä päällekkäiskäytön sopimuksista ja monista muista yksityiskohdista, ei nykyisen laista joustavaa yhteensovittamisesta ja sopimisesta enää jatkossa ole. Järkevämpi tapa olisi määrittää ne asiat, joihin Metsätalous oy:n henkilöillä EI ole valtuuksia.

Neuvottelukunta pitää hyvänä, että yleisiin yhteiskunnallisiin velvoitteisiin on palautettu työllisyyden edistäminen. Kirjauksen merkitys jää kuitenkin epäselväksi, koska pääosa toteuttavasta työstä tehdään kilpailutettavien ostopalvelujen kautta. Lisäksi muistion perusteluissa korostetaan, että tämä ei estä vähentämästä henkilöstöä eikä estä lomautuksia, joita viime vuosikymmeninä ei ole tehty osin tämän laissa olleen kirjauksen perusteella. Sen sijaan nostetaan esiin mahdollisuus muita toimijoita tasaisempaan tuloutukseen ja puun myyntimäärien pitämiseen korkealla suhdanteista riippumatta. Yksityismetsien puumarkkinoiden kannalta on hyvin haitallista, jos valtion metsiin asetetaan yleinen velvoite hakata suurimman kestävän hakkuusuunnitteen määrä myös heikon kysynnän aikana.

Ohjaus ja johtaminen on oltava selkeää. Uusimmassa luonnoksessa YM ohjaisi julkisten hallintotehtävien hoitoa ”sen vastuulle säädetyissä asioissa”. Ilmeisesti tämä viittaa Ympäristöministeriöön, jonka toimialaan kuuluvat: 1) ympäristönsuojelu ja ympäristövahinkojen torjunta, 2) alueiden käyttö, 3) luonnonsuojelu, 4) rakentaminen, 5) asuminen. Ympäristöministeriön ohjaus toteutuu nykyisissä vain ”luonnonsuojelua koskeissa asioissa”. Lain perusteluissa tuodaan esille, että ”maa- ja metsätalousministeriö sekä ympäristöministeriö ohjaisivat ja valvoisivat toimialojensa osalta julkisten hallintotehtävien tehtävien hoitoa samalla tavoin kuin muitakin alaisiaan virastoja ja laitoksia.” Julkisten hallintotehtävien roolia liikelaitoksen johdon ja hallituksen ohi on vahvistettu nykyiseen lainsäädäntöön verrattuna. Lisäksi JHT:sta tulisi julkisten hallintotehtävien hoitoon tarkoitettujen maa- ja vesialueiden maanhaltijavirasto.

Neuvottelukunta ei kannata lakiluonnoksen kaltaista linjausta. Liikelaitoksen tehtäviin ja tai yhtiön tehtäviin ei ole lakiesityksessä kirjattu maa- ja vesiomaisuuden hoitoa ja käyttöä sekä maankäytön yhteensovittamista. Maiden ja vesien hoito ja käyttö on kirjattu JHT:n maiden osalta julkisten hallintotehtävien tehtäväksi.

Metsätalouden harjoittamisen määritelmä ja kilpailutulkinnat. Lakiluonnoksessa metsätalouden harjoittaminen määritellään eri kohdissa eri tavoin ja epä johdonmukaisesti. Metsähallituksen metsätalous ei käytännön elämässä hakkaa ja toimita puita. S suunnittelee metsätaloutta ja maankäyttöä sekä yhteen sovittaa monikäyttöä, ylläpitää paikkatietoa ja -tietojärjestelmiä. Toisin kuin Destialla Metsähallituksen metsätaloudella ei ole yhtään omaa konetta tai rekkaa, eikä se kilpaile omin konein vapaila markkinoilla. Kaikki toiminta tapahtuu valtion mailla. Valtion maiden metsätalouden harjoittamisen väärää kuvausta ei ole lakiluonnoksessa korjattu ja sen vuoksi perustavaa laatua oleva ero Destia-tapaukseen ei tule kuvatuksi.

Uudistusta on perusteltu EU:n vaatimuksilla. Nähdäksemme EU ei uudistukseen kuitenkaan pakota. Komission näkökulmasta tärkeintä on, että valtiontueksi katsottavat kilpailuedut poistetaan. Euroopan maiden metsiä hallinnoi tällä hetkellä sekä liikelaitoksia että osakeyhtiöitä eikä tämä ole EU:lle ongelma. Lisäksi Suomen

Metsähallitus ja sen metsätalous ovat jo nykyisin läpinäkyvyydeltään ja kilpailuneutraliteetiltaan EU-maiden huippua.

Neuvottelukunnan mielestä on erittäin tärkeää, että uudistuksella varmistetaan Metsähallituksen nykymuotoisen toiminnan jatkuminen myös tulevaisuudessa. Vaikka valtion metsien omistus jäisikin kaavailujen mukaan Suomen valtiolle, taloudellisesti näin merkittävän työllistäjän ja aluetalouden arvoketjun osatekijän saattaminen markkinavoimien hallintaan on suuri riski niille kunnille, joiden palvelurakenteeseen Metsähallitus vaikuttaa. Tällä hetkellä yli kolmasosa EU:n hakkuista tehdään valtion metsissä. Mikäli lakiluonnos hyväksytään, tulee se myös tarkoittamaan vallan keskittämistä maankäyttöasioissa. Nyt monet maankäyttöön liittyvät asiat on pystytty ratkaisemaan alueellisesti.

Valtionvarainministeriö on vaatinut lausunnossaan 18.6.2014 lakipaketin aluetaloudellisten vaikutusten selvittämistä. Vaikka valmistelua on tehty pitkään, aluetalousvaikutuksia ei ole vielä arvioitu puutuoteteollisuudesta riippuvaisille paikkakunnille. Metsähallitus on merkittävä toimija Pohjois-Pohjanmaalla ja Kainuussa. Metsähallituksen hakkuut ovat vuositason alueella noin 2,3 milj. kuutiometriä. Metsähallitus on vakaa puuntoimittaja myös monille alueen puutuotealan vientiyrittäjille.

On sinänsä myönteinen asia, että valtion maiden hallinto säilyisi valtiolla ja oikeus hallinnointiin olisi siirtämätön. Kuitenkin metsätaloustoiminnon yhtiöittämisellä otetaan askel tielle, missä myös muut yhtiöt kuin Metsähallituksen omistama metsätalouslyhtiö voisivat ostaa valtion maiden konsessio-oikeuksia. Tällöin pienten, pk- ja keskisuurten puutuoteteollisuusyritysten mahdollisuudet ostaa valtion metsien puuta heikentyisivät, mikä olisi äärimmäinen riski

Vuositason Metsähallitus maksaa alueella puunkorjuu- ja kuljetusmaksuina n. 50 milj.euroa. Metsähallituksen urakoissa työskentelee puunkorjuu- ja kuljetusyrityksissä tällä hetkellä yli 400 henkilöä. Metsähallituksen metsätalouden palveluksessa on 150 metsuria, metsänhoitoyrityksissä n. 30 henkeä, metsuriyrittäjiä 15, metsätalouden toimihenkilöitä lähes 100 ja luontopalvelut työllistävät 60 vakituista henkilöä (150 htv vuosi). Metsähallituksen välitön työllistävä vaikutus on alueella lähes 800 henkilötyövuotta.

Metsähallituksen työntekijöiden maksama kunnallisvero alueelle on karkeasti noin 3,8 milj. euroa vuodessa. Kerrannaisvaikutukset palveluihin ovat merkittäviä. Alkutuotannon arvioidaan heijastuvan palvelusektorille kaksin-, kolminkertaisina kerrannaisvaikutuksina, jolloin Metsähallituksen kokonaisvaikutus alueen työpaikkatarjontaan on noin 1600 – 2400 työpaikkaa ja kaikkiaan 8 – 11 miljoonaa veroeuroa. Myös yhteisöveron osalta ns. metsäerät ovat alueelle merkittäviä.

Metsähallituksen Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun alueellinen neuvottelukunta vastustaa suunniteltua uudistusta, koska se voi merkitä Metsähallituksen paikkakunnilla tekemän työn siirtymistä muualta operoitavaksi. Koska merkittäviä muutoksia lain sisältöön ei ole saatu, ei lakia esitettyssä muodossa tule hyväksyä vaan se on valmisteltava uudelleen.

Lakiluonnoksessa on myös epäjohtonmukaisuuksia ja se on puutteellinen. Lisäksi käytössämme ei ole emoyhtiön ja Metsätalous Oy:n käyttöoikeussopimusluonnosta. Neuvottelukunta haluaa muistuttaa (s.27) että metsästyslain 8§ pitää sisällään vapaan metsästysoikeuden myös Kainuun kunnissa asuville asukkaille.

Lapin Yrittäjät ry

Lapin Yrittäjät ry:n mielestä valmistelu ei noudata hyvää hallintotapaa, koska lausuntoa ei ole pyydetty kaikilta keskeisiltä sidosryhmiltä, joita asia välittömästi tai välillisesti koskee, ja koska aikataulu lakiluonnokseen perehtymiseen sekä lausunnon antamiseen on liian lyhyt. Lapin Yrittäjät ry edustaa noin 3200 mikro- ja pk-yritystä Lapissa, minkä perusteella se katsoo olevansa keskeinen sidosryhmä, jolle lausuntopyyntö olisi myös pitänyt osoittaa. Edellä mainituista syistä johtuen annamme lausunnon luonnoksesta hallituksen esitykseksi Metsähallituksen uudelleenorganisointia koskevaksi lainsäädännöksi.

Lakiluonnoksen yleisperusteluissa todetaan, että ”esitys koskee suoraan ainoastaan perustettavaksi esitettyä Metsähallituksen täysin omistamaa osakeyhtiötä.” Edelleen todetaan, että ”esityksellä ei ole vaikutuksia yritysten maksuihin tai yrityksille maksettaviin tukiin eikä myöskään vaikutuksia yrityksiä koskeviin ilmoitus-, lupa-, raportointi-, valvonta- tai rekisteröintimenettelyihin.” Yritysvaikutusten arvioinnista ei käy esille perus-

teluita, millä esitettyihin johtopäätöksiin on päästy ja mitä toimialoja vaikutusarvioinnissa on huomioitu. Lapin Yrittäjät edellyttää, että Metsähallituksen uudelleenorganisointia koskevan lainsäädännön yritysvaikutukset arvioidaan siten, että siinä huomioidaan metsätalouden yhtiöittämisen vaikutukset eri toimialoille. Keskeisimpinä selvitettävänä asioina Lapissa ovat yhtiöittämisen vaikutukset matkailuelinkeinolle, metsäurakoinnille ja liikenteelle. Vaikutusarvioinnissa tulee mm. selvittää Metsähallituksen rooli avoimilla markkinoilla matkailussa, metsätalousalueiden käyttö ja hinnoittelu elinkeinotoiminnassa, suojelualueiden hyödyntäminen elinkeinotoiminnassa sekä osakeyhtiölain alaisen toiminnan vaikutus metsätalouden alihankintaketjuihin ja paikallisten urakoitsijoiden mahdollisuuksiin osallistua metsien hoito-, hakkuu- ja kuljetusurakoihin.

Lakiesityksen 6 §:n 1. momentissa esitetään säädettäväksi Metsähallituksen velvollisuudesta ottaa toiminnassaan huomioon luonnon virkistyskäytön vaatimukset, joita ovat muun muassa metsien hakkuu- ja uudistamistoimenpiteiden sekä muun maankäytön toteuttaminen matkailualueiden ja -reittien vaikutuspiirissä siten, että haitat maisema-arvoille ja luontoelämyksille jäisivät mahdollisimman pieniksi. Lapin Yrittäjät kannattaa kirjausta, mutta pitää sitä matkailuelinkeinon harjoittamisen kannalta riittämättömänä. Metsähallituksen uudelleenorganisointia koskevassa lainsäädännössä tulee varmistaa, että metsätaloutta harjoittavan osakeyhtiön käyttöön siirrettävien maa- ja vesialueiden osalta on mahdollisuus varata alueita maisemallisten arvojen ja luontoelämysten säilyttämiseksi matkailuelinkeinon lähtökohdista. Lapin Yrittäjät edellyttää lisäksi, että lakiin kirjataan poronhoidon lisäksi muidenkin paikallisten elinkeinonharjoittajien mahdollisuus sopia valtion maa- ja vesialueiden käytöstä elinkeinotoiminnassa. Metsähallitusta koskevassa lainsäädännössä tulee niin ikään mahdollistaa valtion omistuksessa olevien suojeltujen maa- ja vesialueiden käyttö elinkeinotoiminnan harjoittamiseen.

Lapin Yrittäjät ry on 24.1.2014 antamassaan kannanotossa kiinnittänyt huomiota osakeyhtiölain alaisen toiminnan vaikutuksista metsätalouksikäytössä olevaan valtion maahan kohdistuviin käyttöoikeuksiin ja lupiin sekä paikallisten matkailuyrittäjien kanssa tehtäviin sopimuksiin ja näihin liittyvään hinnoitteluun. Esityksestä ei edelleenkään selviä, millä tavalla nykyisen toimintamallin mukainen paikallinen sopiminen toteutuu osakeyhtiölakia ensisijaisesti noudattavan perustettavan Metsätalous Oy:n osalta.

Luonnoksessa edelleen esitetty malli kahden ministeriön suorasta ohjauksesta sekä maa- ja vesiomaisuuden hallintaoikeuden siirrosta Metsätalous Oy:lle on sekava ja voi aiheuttaa Metsähallituksen sisäisiä ristiriitoja, jotka heijastuvat myös paikallisen sopimisen mahdollisuuksiin maa- ja vesialueiden käyttötarkoituksen määrittämisessä.

Edellä esitetyn perusteella Lapin Yrittäjät ry esittää, että Metsähallituksen uudelleenorganisointia koskeva lainsäädäntötyö palautetaan uudelleen valmisteluun huomioiden hyvän hallintotavan mukaiset periaatteet, yritysvaikutusten kattavan arvioinnin, elinkeinotoiminnan harjoittamisen mahdollisuudet metsätalous- ja suojelualueilla, osakeyhtiölain alaisen toiminnan vaikutukset valtion maa- ja vesiomaisuuden käytössä sekä tulohajautusjärjestelmän toimivuuden.

Metsänhoitajaliitto

Nykymuotoinen Metsähallitus on toiminnassaan pystynyt vastaamaan niin yhteiskunnan kuin kansalaisten tarpeisiin. Myös asiakkaiden ja sidosryhmien palautteen sekä kansainvälisten asiantuntija-arviontien perusteella Metsähallitus on saavuttanut hyvin sille asetetut tavoitteet ja onnistunut tehtävissään valtion maa- ja vesialueiden haltijana ja hoitajana.

Metsähallitusta uudistettaessa lähtökohdana tulee olla toimivan Metsähallituskokonaisuuden säilyttäminen ja sen mukainen tehtäviltään ja ohjaussuhteiltaan selkeä organisaatio järjestettäessä monitavoitteista valtion maa- ja vesialueiden hallintaa, niiden käyttöä koskevaa ohjausta sekä päätöksentekoa.

Lakiuudistuksen lähtökohdana on Sipilän hallitusohjelman mukaan uudistaa Metsähallituksen uudelleen organisointia koskeva lainsäädäntö vastaamaan EU:n vaatimuksia ja selkeyttää sen johtamisjärjestelmää. Keskeisenä tavoitteena on järjestää Metsähallituksen markkinaehtoinen metsätaloustoiminta kilpailuneutraalisti erityisesti ottaen huomioon konkurssikelpoisuutta ja verotusta koskevat vaatimukset. Kuten lakiesitykseenkin sisällytettyjen esimerkkien mukaan voi arvioida EU:n eri jäsenvaltioissa nyt lakiuudistuksessa tavoitteeksi asetettu kilpailuneutraaliteetin toteuttaminen suunnittelun metsätalouden yhtiöittämisen kautta ei ole välttämätön-

tä, vaan valtion omistamien maa- ja vesialueiden hallinta ja niihin perustuva markkinoilla tapahtuva toiminta on eri maissa järjestetty useilla toisistaan poikkeavilla tavoilla.

Metsänhoitajaliitto ei pidä esitettyä yhtiöittämistä välttämättömänä tai tavoiteltavana tapana järjestää Metsähallituksen metsätalouden toiminta. Metsänhoitajaliiton mielestä esitys johtaa Metsähallituksen pilkkoutumiseen osiin ja monimutkaistaa Metsähallituksen ja sen osien johtamista sekä on omiaan luomaan tulkintaongelmia koskien Metsähallituksen organisaation eri osien toimivaltasuhteita.

Metsätalouden yhtiöittäminen voi johtaa siihen, että toiminnan läpinäkyvyys kansalaisiin ja sidosryhmiin heikkenee. Myös kansalaisten mahdollisuudet vaikuttaa talousmetsien hoitoon ja käyttöön virkistyksessä ja muussa monikäytössä olennaisesti heikkenevät. Kansalaisten ja sidosryhmien vaikutusmahdollisuus ja tuki yhtiövaihtoehdossa todennäköisesti vähenee eikä yhteiskunnallisia velvoitteita pystytä täyttämään. Edellä mainittu lisää riskiä metsätalouden joutumisesta alttiiksi konflikteille. Metsänhoitajaliiton kanta on, että yhtiömalli tulisi hylätä ja etsiä kilpailuneutraali ratkaisu niin läheltä Metsähallituksen nykyistä toimintamallia kuin mahdollista.

Rajanveto Metsähallituksen ja sen julkisen hallintotehtävien yksikön sekä perustettavaksi ehdotettavan yhtiön välillä vaatii täsmentämistä. Julkisen hallinnon yksikön tehtävät on lakiesityksessä määritelty laaja-alaisesti toimialana eikä niitä kaikilta osin voida pitää sellaisina, joihin sisältyy julkisen vallan käyttöä tai viranomais-tehtäviä. Nyt yksikölle kuuluviksi määriteltyä laajaa toimivaltaa toimialasta lähtevänä tulisi täsmentää tehtävittäin. Osa yksikön tehtävistä on luonteensa puolesta sellaisia, joiden voi katsoa kuuluvan liikelaitoksen liiketoiminnan puolelle. Liikelaitoksen eri osien välinen tehtäväjako saattaa myös vaikeuttaa kiinteistöpuhevallan käyttöä ja maanhaltijatehtävien ja julkisten hallintotehtävien ero tulisi määritellä. Myös yhtiön tulee toiminnassaan ottaa huomioon yleiset yhteiskunnalliset velvoitteet ja monikäytön sovittaminen, millä on yhtiön käytännön toiminnassa suuri merkitys. Yhtiön toimivalta näissä asioissa on kuitenkin esityksessä hyvin rajoitettu koskien vain rutiiniluontoisia päätöksiä. Yhtiön vähäinen maankäytön puhevalta ja monikäytön yhteen sovittaminen paikallisella tasolla on yhtiön käytännön toiminnan kannalta vaikeasti yhteen sovittavissa. Yhtiön toimintavaltuuksien sääntelyssä tulisi ottaa nykyistä esitystä paremmin huomioon valtion metsätalouden erityispiirteet kuten yhteiskunnalliset velvoitteet ja toiminnan monitavoitteisuus.

Lakiesitys ei selkeytä Metsähallituksen johtamisjärjestelmää. Julkisen hallintoyksikön tehtävien ja toimivallan laajentaminen hämärtää omistajanhallinnan ja kiinteistöpuhevallan käyttöä Metsähallituksessa. Näiltä osin pitäisi selkeämmin ja yksikäsitteisemmin Metsähallituksen sisäisesti määritellä Metsähallituskonsernin, hallituksen ja toimitusjohtajan sekä julkisen hallintotehtävien yksikön toimivalta maa- ja vesialueiden käyttöä koskevien asioiden päätöksenteossa ja koko konsernia sekä julkisten hallintotehtävien yksikön hallinnollisten tehtävien rajapinnassa. Myös maa- ja metsätalousministeriön tehtävä seurata yleisten yhteiskunnallisten velvoitteiden huomioon ottamista käyttöoikeussopimuksen kautta ohjattua liikelaitoksen sekoittaa johtamisjärjestelmää.

Metsätalouden yhtiöittäminen esitetyllä tavalla osakeyhtiönä ei vastaa käsitystämme valtion metsätalouden hyvästä organisoinnista osana Metsähallitusta. Useiden asiantuntijoiden ja lakiesitykseenkin sisältyvien EU:n jäsenvaltioiden esimerkkien perusteella kilpailuneutraliteetin toteuttaminen yhtiöittämisen kautta ei ole välttämätöntä. Esitetty yhtiö soveltuu huonosti valtion omistamien metsien monitavoitteiseen hyödyntämiseen. Kilpailuneutraliteetin toteuttaminen ei edellytä valtion omaisuuden hyödyntämisessä (puutavara, tontit) myynnin yhtiöittämistä. Metsähallituksen metsätaloustoiminnasta eli puun toimituskaupasta ja metsänhoidosta suurin osa hoidetaan jo nyt kilpailutettuna toimintana. Esitys on myös osin ristiriitainen, sillä yleisperusteluisa todetaan, että Metsähallitus harjoittaisi markkinoilla tapahtuvaa liiketoimintaa omistamissaan osakeyhtiöissä. Näin ei kuitenkaan tapahdu Laatumaa markkinaehtoisen kiinteistöliiketoiminnan osalta.

Esityksen tarkoittaman yhtiön hallinto ja ohjausjärjestelmä olisi nykyistä Metsähallituksen metsätalouden harjoittamistapaa moniportaisempi ja kankeampi. Yhtiön toiminta perustuisi siirtokelvottomaan yksinoikeuteen metsätalousliiketoiminnan harjoittamiseen valtion talousmetsissä. Sen toimintaa koskisivat useat yhteiskunnallisten velvoitteiden rajoitteet sekä ministeriöiden ja eduskunnan asettamat tavoitteet, jotka eivät säätele sen kilpailijoiden toimintaa markkinoilla. Yhtiön toiminta tulee olemaan monella tavoin tarkemmin säädeltyä ja ohjattua kuin aidossa markkinoilla toimivassa yrityksessä. Lakiesityksen mukaan yhtiön aloittava tase on ver-raten heikko, millä on suuri merkitys arvioitaessa yhtiön edellytyksiä kannattavaan toimintaan. Kuitenkin uudistuksen tavoitteena on myös lisätä tuloksellisuutta.

Henkilöstön asemaa on esityksessä käsitelty osin puutteellisesti ja ristiriitaisesti Metsähallituksen muutostilanteessa. Henkilöstön aseman turvaaminen on erittäin tärkeää eikä sitä saa muutoksella heikentää. Uuteen metsätalousyhtiöön sijoittuisi lähes puolet koko Metsähallituksen henkilöstöstä. Metsätalousyhtiön tehtävät ovat kuitenkin suppeammat kuin nykyisen metsätaloustulosalueen, mikä tarkoittaa henkilöstön jakamista metsätalousyhtiön ja konsernin muiden osien välillä.

Yleisperusteluissa kohdassa 3.3. todetaan, että perustettavaan osakeyhtiöön siirtyvä Metsähallituksen metsätaloustulosalueen henkilöstö siirtyisi liikkeenluovutusta koskevien periaatteiden mukaisesti, jolloin työntekijöiden työsuhteesta johtuvat oikeudet ja velvollisuudet pysyisivät ennallaan. Kohdassa 4.2. kuitenkin todetaan, että tarkoitus on, että siirtyvän henkilöstön työsuhteen ehdoista sovitaan työehtosopimuksin jo ennen yhtiön perustamista.

Henkilöstön palvelussuhteiden ehdot on turvattava nykyisen tasoisena riippumatta siitä onko kyse virka- vai työsuhteisesta henkilöstöstä ja siirtykö henkilö uudenmuotoiseen liikelaitokseen tai yhtiötettävään osaan. Henkilöstön aseman ja sen palvelussuhteiden ehtojen määräytymisperusteiden selkeyttämiseksi lakiin tulee ottaa maininta sopimuseuraannosta, jonka mukaan erityisliikelaitos Metsähallitus noudattaa sen perustamishetkellä voimassa olleen virkaehtosopimuksen ja työehtosopimusten määräyksiä, kuten työehtosopimuslain (436/1946) 5 §:ssä säädetään. Myös osakeyhtiöön siirtyvän henkilöstön tulevan eläketurvan tulee vastata nykyistä eläketurvaa. Tämä on järjestettävä erillisellä eläkevakuutuksella.

Metsänhoitajaliitto pitää tärkeänä, että uudistuvassa Metsähallituksessa säilyy yhtenäinen henkilöstöpolitiikka ja siihen liittyvä sopimustoiminta.

Sámi árvvut -yhdistys

Sámi árvvut -yhdistys on hyvin huolissaan esityksessä olevasta talousajattelumallista, jossa saamelaiskulttuurin ja luonnonsuojelun katsotaan olevan haitallisia ja tuottavan tappioita valtiolle metsähallituksen tuottotoivotteen saavuttamisessa. Sámi Árvvut ry. korostaa, että metsähallituslain vaikutusten arviointi on puutteellinen. Vaikutusarvioinnin tulee kattaa laajempia kysymyksiä kuin talous- ja ympäristövaikutukset ottaen huomioon kestävä kehityksen koko kentän.

Sámi árvvut -yhdistyksen käsityksen mukaan metsähallituslakiesityksessä on EU:n varjolla perusteltu mittavia organisaatiomuutoksia, joita EU komissio ei ole vaatinut. EU edellyttää vain kilpailuneutraaliteetin vaatimuksen toimeenpanoa ja konkurssisäännöksiä, ei tasesiirtoja eikä organisaation muutoksia.

2 § Metsähallituksen yleistehtävä

Sámi árvvut ry. esittää, että pykälän ensimmäinen virke kuuluisi seuraavasti (kursiivilla lisäys ja yliviivaus esitetään poistettavaksi): Metsähallitus käyttää, hoitaa ja suojelee hallinnassaan olevaa valtion maa- ja vesiomaisuutta *kestävän kehityksen mukaisesti* ~~kestävästi~~.

6 § Yleiset yhteiskunnalliset velvoitteet

Sámi árvvut ry. esittää, että 1 momenttiin lisätään seuraava teksti: Metsähallituksen on lisäksi huomioitava ilmastonsuojelun ja ilmastomuutokseen sopeutumisen vaatimukset toiminnassaan.

Sámi árvvut ry. pitää välttämättömänä, että hallituksen kokoonpanossa on luonnonsuojelun, biodiversiteetin että saamelaiskulttuurin asiantuntemusta. Sámi árvvut ry. vaatii, että metsätalouden ulkopuolella olevat monikäyttöalueet tulee siirtää luontopalvelujen taseeseen. Lisäksi Sámi árvvut -yhdistys vaatii, että luontopalvelujen taseeseen siirretään kaikki ne alueet, joilla on virkistys-, suojelu-, kulttuurista arvoa. Liiketalouden taseeseen tulee siirtää vain ne alueet, joita käytetään jo nyt puuntuotantoon. Luontopalveluiden taseeseen tulee siirtää Ylä-Lapissa kaikki muut alueet, kuten rauhoitetut metsätalousalueet ja valtion retkeilyalueet.

Sámi árvvut ry. ei hyväksy esitystä saamelaisten kotiseutualueen neuvottelukunniksi. Sámi árvvut ry. toteaa, että saamelaiset olisivat neuvottelukunnissa vähemmistönä ja että väite siitä, että neuvottelukunnat parantaisivat saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksia, on virheellinen.

Sámi árvvut ry. vaatii, että lakiin on palautettava saamelaiskulttuurin heikentämiskielto ja saamelaisten osallistumisoikeus maankäytön suunnitteluun erillisinä pykälineen ja kappaleineen.

Sámi árvvut ry. toimittaa lausuntonsa liitteenä kannanoton OM:n tiedotteeseen:

Oikeusministeriö on antamassaan tiedotteessaan todennut hallituksen edistävän saamelaisasioita. Tiedote ei kuitenkaan kerro, miten saamelaisten oikeuksia aiotaan edistää, vaan tiedotteen mukaan niitä päivänvastoin viivytetään. Valtioneuvosto on toistuvasti tuonut julkisuudessa esille kykynsä tehdä päätöksiä. Oikeusministeriön tiedote ei ole omiaan edistämään vuorovaikutusta saamelaisyhteisön ja valtion välille eikä luo luottamusta siihen, että valtiolla olisi aito halu ja pyrkimys edistää saamelaisten oikeusasemaa.

Tiedote on ensimmäinen asiakirja, jossa käy ilmi että pääministeri Sipilän hallitus on edes käsitellyt saamelaisasioita. Tiedotteen perusteella kyseessä on hallituksen yksipuolinen linjaus, josta ei ole keskusteltu lainkaan saamelaisyhteisön, saamelaiskäräjien eikä kolttien kyläkokouksen kanssa. Viime eduskuntavaalikaudella kaikkia saamelaislakihankkeita valmisteltiin vuorovaikutteisesti ja hyvässä yhteistyössä ministeriöiden, saamelaiskäräjien, kolttien kyläkokouksen ja valtioneuvoston kanssa. Tiedotteen perusteella tällainen toimintamalli ei tule jatkumaan, vaan hallituksen linja vaikuttaa tiedotteen perusteella olevan tämän hallituksen linjan mukaista sanelupoliittikkaa ja herääkin kysymys onko hallitus kaavailemassa saamelaisasioistakin omaa pakolainsäädäntöä.

Sámi árvvut ry. painottaa, että kaikki nykyiset hallituspuolueet olivat kaatamassa saamelaislakihankkeiden käsittelyä eduskunnassa ja lausunnolla olevassa Metsähallituslain uudistuksessa ei kehitetä saamelaisten oikeuksia millään tavalla. Hallituksen tiedotteen toteamus siitä, että se edistää saamelaisasioita on vailla todellisuuspohjaa ja vaatii todisteita ja toimenpiteitä tiedotteen toteamuksesta, ei tyhjiä lupauksia. Selvitysten ja poliittisten tilaustutkimusten laatiminen ei ole edistämistä, vaan vastuun siirtämistä.

Hallitus on tiedotteessaan asettanut saavutukseksi saamen kielilainsäädännön uudistamisen. Päätökset kielilainsäädännön uudistamisesta on tehty jo viime eduskuntakaudella. Hallitus ei myöskään tiedotteessaan tuo esille, onko kielilainsäädännön uudistuksen tarkoituksena parantaa saamelaisten kielellisiä oikeuksia. Lainsäädännön uudistus voi joko edistää, pitää samana tai heikentää saamelaisten kielellisiä oikeuksia. Tiedotteesta ei käy ilmi, millä tavoin hallitus pyrkii uudistamaan saamen kielilainsäädäntöä. Sámi árvvut ry. korostaa, että saamen kielet ovat hyvin uhanalaisia ja uhanalaistumiskehitys jatkuu yhä edelleen. Saamen kielilaki ei ole lisännyt saamen kielen suullista käyttöä viranomaisissa muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta, vaan oikeudet hoidetaan yhä edelleen käänöksillä ja tulkkauksella. Saamen kielen kulttuurinen tieto ja luonnolliset kielikäyttöympäristöt ovat täysin ilman lainsäädännön suojaa kuten myös täysin vailla yhteiskunnan resursseja.

Hallitus ei viittaa tiedotteessaan lainkaan Metsähallituslain uudistukseen, jonka saamelaislakipykälillä oli tavoitteena luoda osaltaan edellytyksiä ILO 169 -sopimuksen ratifiointille. Lausunnolla olevassa Metsähallituslakiesityksessä saamelaisten oikeusasemaa ei kehitetä lainkaan, vaan sitä jopa heikennetään uusilla kuntakohteisilla neuvottelukunnilla. Hallituksen linja on ollut poukkoileva saamelaisasioissa. Rovaniemellä 20.10 pidentyissä metsähallituslakikuulemisissa maa- ja metsätalousministeriön virkamies ilmoitti, että ILO 169 -sopimusta ei ratifioida tällä eduskuntakaudella, minkä johdosta ns. saamelaispykälä ei oteta metsähallituslakiin, mutta nyt asiassa on jälleen uusi käänne: ratifiointia selvitetään uusilla tutkimuksilla. Vaikuttaa siltä, että tällä tiedotteella halutaan hiljentää saamelaisyhteisö metsähallituslakiasiassa ja alistaa saamelaisasioiden edistäminen käytännössä vain ja ainoastaan ILO 169 -sopimuksen yhteyteen. Sámi árvvut ry. ei pidä tällaista toimintaa asianmukaisena. Metsähallituslain saamelaispykälät eivät yksistään luo edellytyksiä ILO 169 -sopimuksen ratifiointille, mutta niiden avulla voidaan kehittää saamelaisten oikeusasemaa sekä muiden kansainvälisten velvoitteiden toteutumista.

Saamelaisten oikeudet eivät ole tutkimuspoliittinen kysymys, vaan juridinen, moraalinen ja kansainvälisöidellinen asiakokonaisuus. Saamelaisten oikeuksia ei ratkaista poliittisissa tilaustutkimuksissa vaan kehittämällä lainsäädäntöä ja saamelaisten oikeuksia yhdessä saamelaisyhteisön kanssa. Tilanteessa, jossa Suomi säästää jatkuvasti resursseja ja akateemisen, vapaan tutkimuksen tekemisen mahdollisuuksia heikennetään, on suorastaan järkyttävää tuhlaa yhteiskunnan resursseja poliittisiin tilaustutkimuksiin. Hallituksen tiedotteen mukaan saamelaisyhteisö ulkoistetaan täysin asioista, jotka koskevat saamelaisten oikeuksia ja saamelaisten oikeudet ovat vain eduskunnan ja tutkijayhteisön ratkaistavissa oleva asia.

Sámi árvvut -yhdistys painottaa, että ILO 169 -sopimuksen ratifioiminen ei vaadi lisäselvityksiä. Sen sijaan lainsäädäntötyö vaatii ennen kaikkea saamelaiskäräjälain kokonaisuudistuksen, saamelaismääritelmän muuttamista vastaamaan saamelaisyhteisön omaa käsitystä saamelaisuudesta sekä Metsähallituslakiesityksen saamelaispykälien säätämistä ottamalla huomioon saamelaisten todellinen osallistumisoikeus heitä koskevassa päätöksenteossa sekä saamelaiskulttuurin heikentämiskielto.

Sámi árvvut ry. ei voi hyväksyä hallituksen tiedotteen taustalla olevaa ajatusta siitä, että eduskunta, valtioneuvosto ja muutamat tutkijat tietävät saamelaisia paremmin mitä saamelaisuus on ja mitkä ovat saamelaiskulttuurin tarpeet. Tällainen ajattelutapa nojaa saamelaisyhteisöä holhoavaan ajattelutapaa jatkaen kolonialistisia perinteitä. Sámi árvvut -yhdistys vaatii, että saamelaislakihankkeiden valmistelun on perustuttava saamelaisyhteisön avoimeen, vuorovaikutteiseen kuulemiseen, saamelaisyhteisön tarpeisiin ja tietoon perustuvaan ennakkosuostumukseen. Sámi árvvut ry. vaatii valtioneuvostolta toimia, vuorovaikutusta saamelaisyhteisön kanssa, selkeää linjaa ja tahtotilaa saamelaisten oikeusaseman kehittämiseksi, ei korulauseita. Sámi árvvut ry. painottaa, että lausuntonmenettely ei ole riittävä menettelytapa saamelaisyhteisön vuorovaikutteiseen kuulemiseen. Sámi árvvut -yhdistys esittää, että saamelaisten oikeusaseman kehittämiseksi järjestetään avoin ja vuorovaikutteinen prosessi saamelaisyhteisön ja viranomaisten kesken ja Sámi árvvut ry. haluaa osallistua tähän työhön.

METO – Metsäalan Asiantuntijat ry

On ilmeistä, että Metsähallituslaki pitää uudistaa liikelaitoslain kumoamisen jälkeen. Uuteen Metsähallituslakiin tulisi tehdä vain pienimmät mahdolliset tarvittavat muutokset ja säilyttää ne hyväksi koetut ja tunnustetut toimintamallit, joilla Metsähallitus on saavuttanut hyvää toiminnallista ja taloudellista tulosta metsätaloudessa, luontopalveluissa ja Metsähallituksen yhtiöissä. METO on koko lain valmistelun ajan pitänyt tärkeänä, että lakiin tehdään vain minimaaliset pakolliset muutokset. Tämä ei ole nyt esitetyssä laissa periaatteena toteutunut.

Metsähallitus on ollut arvostettu työnantaja ja se on noudattanut hyvää henkilöstöpolitiikkaa. Metsähallitus -liikelaitos on suurena työnantajana tarjonnut mahdollisuuden tehtäväkiertoon ja urakehitykseen saman työnantajan palveluksessa. Lakiesitys on henkilöstön aseman kannalta heikennys nykytilaan. Se pilkkoo yhteisen työnantajapolitiikan ja johtaisi mm. uusiin ja useampiin työ- ja virkaehtosopimuksiin. Tämä ei ole kustannustehokasta ja haitallinen positiiviselle tehtäväkierrolle konsernissa. METO pitää tärkeänä, että lakiesitystä muutetaan siten, että Metsähallitus säilytetään yhtenä työnantajana ja sen henkilöstöhallinto ja taloushallinto voidaan säilyttää yhtenäisinä.

Liikkeenluovutus-periaate ja työsuhteen ehdot. Lakiesityksen perustelumuihostiossa kohdassa 3.3 Keskeiset ehdotukset, sivulla 21 kirjoitetaan seuraavasti: ”Perustettavaan osakeyhtiöön siirtyvä Metsähallituksen Metsätalous -tulosalueen henkilöstö siirtyisi liikkeen luovutusta koskevien periaatteiden mukaisesti, jolloin työntekijöiden työsuhteesta johtuvat oikeudet ja velvollisuudet pysyisivät entisellään.” Tästä huolimatta, vaikka liikkeenluovutus -periaatteen mukaisesti voimassaolevia työ- ja virkaehtosopimuksia tulee noudattaa sopimuskauden loppuun asti, lakiesityksen perustelumuihostiossa velvoitetaan aloittamaan työehtosopimusneuvottelut jo vuosi ennen työehtosopimuskauden päättymistä (Työllisyys- ja kasvusopimus). METO toteaa, että neuvottelut käydään työ- ja virkaehtosopimusten päättymisajankohtien puitteissa.

Lakiesityksen ko. pykälät turvaavat henkilöstön edustajan aseman Metsähallituksen hallituksessa nykyisellä tasolla ja niiltä osin esitystä voidaan pitää kannatettavana. Lakiesitys Metsähallituksen hallituksen toimivallasta julkisten hallintotehtävien osalta on sen sijaan puutteellinen.

Lakiesityksessä on painottunut korostetusti julkisen vallan käyttö ja julkisten hallintotehtävien osuus Metsähallituksen toiminnassa enemmän kuin tarpeellista, mikä johtaa osittain epätarkoituksenmukaiseen organisointiin. Merkittävää julkista valtaa käyttäviä henkilöitä on noin 50 henkilöä ja ei ole syytä laajentaa ”virkamiesasemaa” koko budjettirahoitusta saavan henkilöstön piiriin.

METO pitää tärkeänä, että mahdolliseen osakeyhtiöön siirtyvän henkilöstön eläketurvan säilyminen nykyisellä tasolla turvataan erillisellä eläkevakuutuksella.

METO pitää tärkeänä, että lakiesityksessä huomioidaan painokkaammin Metsähallituksen yhteiskunnallinen tehtävä työllisyyden edistäjänä. Metsähallituksen toiminnan hyväksyttävyyden kannalta on tärkeää, että se on velvoitettu ja pystyy toimimaan yhteiskuntavastuullisena työnantajana, toimijana ja raaka-aineen toimittajana. Yhteiskunnallisten vastuiden kustannukset tulee huomioida käsiteltäessä vuosittain valtion tulo- ja menoarvioleta.

Metsähallituksen johtamista tulee selkeyttää tämän lain perusteella. Tulohajautuksen tulee kanavoitua ministeriöistä Metsähallituksen hallituksen ja toimitusjohtajan kautta Metsähallituksen konserniin ja sen yksiköihin myös julkisten hallintotehtävien yksikön lakisääteisten tehtävien osalta. Merkittävää julkista valtaa käyttävissä tehtävissä tulohajautuksen tulee tulla suoraan ministeriöstä viranomaistehtäviin esim. erätalouteen liittyen. Suoraa tulohajautusta vaativien viranomaistoimintojen piiri tulee olla suppea.

Lakiuudistuksen toteuttaminen esitetyssä muodossa johtaisi Metsähallitus -kokonaisuuden pilkkomiseen ja tulisi todennäköisesti lyhyen välivaiheen jälkeen hajauttamaan valtion monikäyttömetsien ja luonnonsuojelualueiden hoidon ja hallinnan toiminnallisesti haitallisella tavalla.

METOn mielestä laki esitetyssä muodossa johtaa Metsähallituksen pilkkoutumiseen osiin, kun tavoitteena olisi pitänyt olla Metsähallituksen yhtenäisyyden lisääminen ja edistäminen kaikissa lain yksityiskohdissakin. Metsähallituksen johtamisen tulee kanavoitua Metsähallituksen hallituksen ja toimitusjohtajan kautta.

Metsähallituslain tulkintoja ei voida enää johtaa uuden lain voimaan tultua liikelaitoslaista, joten laissa tai perustelumuiotiossa tulee olla mainittuna esimerkiksi ”noudatetaan valtion omistajaohjaus -periaatteita”.

Yhtiöittäminen. Esitetty Metsähallituksen metsätaloustoiminnan yhtiöittäminen kilpailuneutraliteetin vuoksi ei mielestämme ole välttämätöntä. Kilpailuneutraliteetin vaatimukset voidaan täyttää pienemmilläkin lakimuutoksilla asettamalla metsätaloustoiminnalle konkurssikelpoisuus ja yhdenvertainen verokohtelu. Valtion metsien hoitamisen eurooppalaiset esimerkit osoittavat, että valtion metsätalouden harjoittaminen voidaan kilpailulainsäädännön puitteissa järjestää monella eri tavalla. Eri asiantuntijoiden arviot ja ylipääntään tarve käyttöoikeussopimuksesta poikkeavat toisistaan huomattavasti. Käyttöoikeussopimuksen tarpeen arviointi tulee tehdä uudelleen.

Kiinteistöpuhevalta. Metsätaloustoimintayhtiön toiminnan kannalta on tärkeää, että kiinteistöihin liittyvä puhevalta on osoitettu käytännössä kentällä sidosryhmien parissa toimiville ja luonnonvarasuunnitelmien puitteissa. Muu menettely kuin kiinteistöpuhevallan delegoiminen alas, vaikeuttaa toimintaa, vähentää tuottavuutta ja lisää alueiden käyttöön liittyviä ristiriitatilanteita.

METOn mielestä Metsähallituksen metsätaloutta ei pidä yhtiöittää. Metsähallituksella on merkittävä rooli Suomen puuhuollon turvaajana ja sen varaan on myös mahdollista suunnitella tulevaisuuden investointeja. METO pitää tärkeänä, että Metsähallituksen luonnonvarasuunnittelun statusta ei ole syytä muuttaa nykytilasta, vaan se tulisi edelleenkin pitää joustavana intressien yhteensovittamisen mahdollistavana Metsähallituksen sisäisenä prosessina. METO esittää, että Metsähallitusta koskeva lakiesitys palautetaan avoimeen uuteen valmisteluun ja myös muiden Metsähallituksen organisaatiomallien tarkastelu otetaan tarkemmin selvitettäväksi.

Metsäteollisuus ry

Metsähallituksen puutoimitukset kattavat nykyisellään merkittävän osan metsäteollisuuden puuraaka-aineen tarpeesta. Metsäteollisuus on parhaillaan voimakkaan kasvun kynnyksellä. Valmistuneet ja rakenteilla olevat investoinnit edellyttävät teollisen ainespuun hakkuiden lisäämistä noin 10 miljoonalla kuutiometrillä vuodessa. Nyt jos koskaan tarvitsemme puuhuoltoamme varmistamaan luotettavaa, hyvin toiminnaltaan ennakoitavaa sekä ammattimaisesti johdettua Metsähallitusta.

Metsäteollisuus on ollut viime vuosina varsin tyytyväinen Metsähallituksen toimintaan ja sen kasvaneeseen rooliin puun toimituksissa. Sen erityisenä vahvuutena ovat olleet luotettavat ja tasaiset puuraaka-aineen toimitukset eri suhdanteissa ja vaihtelevissa olosuhteissa eri vuodenaikoina. Näiden vahvuuksien merkitys korostuu edelleen tulevaisuudessa.

Valtion metsien hakkuumahdollisuudet ovat kasvusuunnassa, joten tätä potentiaalia tulee hyödyntää jatkossa mahdollisimman tehokkaasti. Metsien käyttöastetta nostamalla parannetaan erityisesti Pohjois- ja Itä-Suomen alueella sijaitsevan metsäteollisuuden toimintaedellytyksiä, mutta samalla heijastusvaikutukset ulottuvat koko maahan. Kehityksen suuntana tulee olla kasvavat ja kilpailukykyiset puutoimitukset jalostavalle teollisuudelle sekä vahvistuvat edellytykset tehokkaan metsätalouden harjoittamiselle. Nämä päämäärät tukevat parhaiten puuhun perustuvan biotalouden ja kansantaloudellisen hyvinvoinnin kasvua.

Metsien eri käyttömuotojen yhteensovittamisessa Metsähallitus on onnistunut erinomaisesti. Tämä vahvuus tulee säilyttää myös jatkossa. Metsätalouden käytössä olevat alueet tulee säilyttää vähintään nykyisen suuruisina.

Metsähallitus on ollut edistyksellinen pioneeri talousmetsien luonnonhoidon saralla vahvistaen metsäluonnon monimuotoisuuden suojelua kustannustehokkaalla tavalla. Metsäteollisuuden kokemuksen mukaan suojelukäytösten asiantuntemusta on hyödynnetty onnistuneella tavalla talousmetsien monimuotoisuuden suojelussa. Puuta hankkivan asiakkaan näkökulmasta yhteistyö on ollut sujuvaa ja tuonut uskottavuutta esimerkiksi kiistojen kohteeksi joutuneiden leimikoiden rajauspäätöksille. Tämä työ on luonut tärkeää tasapainoa metsien käytön taloudelliselle ja ekologiselle kestävyydelle. Pidämme tärkeänä, että tätä kehitystyötä ja toimivaa yhteistyötä voidaan jatkaa tehokkaalla tavalla myös tulevaisuudessa.

Metsäteollisuus ei lähtökohtaisesti halua Metsähallituksen asiakkaana ja keskeisenä sidosryhmänä ottaa liian vahvaa kantaa Metsähallituksen toimintojen sisäiseen organisointiin. Näkemyserot esitetyn etenemissuunnan oikeellisuudesta muutosta johtavan MMM:n ja Metsähallituksen johdon välillä sekä Metsähallituksen toimivan johdon sisällä huolestuttavat. Tässä valossa hallitusohjelman tavoitteena oleva ja Metsähallituksen johtamisjärjestelmän selkeyttämiseen tähtäävä päämäärä on ehdottoman oikea. Lakimuutoksen vaikutus johtamisjärjestelmän selkeyttämiseen ja nykyisen toiminnan kehittämiseen jää edelleen epäselväksi lausunnolla olevassa luonnoksessa. Asian tärkeys huomioiden katsomme siten tärkeäksi jatkaa asian valmistelua toimivan ja kaikille osapuolille selkeän kokonaisuuden aikaansaamiseksi.

Toivomme myös, että johtamisjärjestelmän selkeyttäminen ei rajaudu vain Metsähallitusta ohjaavien ministeriöiden keskinäisen toimivallan täsmentämiseen vaan myös koko Metsähallituksen toimintakyvyn vahvistamiseen. Metsähallituksen hallituksella ja pääjohtajalla pitää olla riittävät valtuudet johtaa kokonaisuutta eduskunnan linjaamien tavoitteiden saavuttamiseksi. Mikäli kokonaisuudessa on sellaisia osia, jotka eivät tähän toimivasti sovi, niin niiden eriyttämistä kannattaa harkita.

Muutostila Metsähallituksessa on jatkunut pitkään. Tästä huolimatta niin kiire muutokselle ei saa olla mistään näkökulmasta, että säädettäisiin nykyistä huonompi kokonaisratkaisu. Tärkeää on, että lakimuutoksella saadaan aikaan kestävä ja laajasti hyväksytty ratkaisu.

Vaalan kunta

Lausuntopyyynnön väite, että lakipaketista olisi käyty laajaa keskustelua koko sen vuonna 2008 alkaneen valmistelun ajan, ei neuvottelukunnan mielestä pidä paikkaansa. Koska noin puolet Metsähallituksen palkoista maksetaan Pohjois-Suomen maakuntiin, kansalaisten ja niitä edustavien kuntien osallistuminen valmisteluun olisi tullut olla alusta alkaen mahdollista. Vaalan kunnalta ei ole pyydetty asiassa lausuntoa, mutta se lausuu asiasta siitä huolimatta.

Metsähallitus on ollut organisaatio, joka esimerkillisellä tavalla on tuonut jo 1990-luvun alkuvuosina Suomeen ns. osallistavan suunnittelun ja kehittänyt sitä. Metsähallituksen kanssa asioiminen on selkeää ja paikallisten toimijoiden kanssa voidaan sopia paikallisille ihmisille tärkeistä asioista ja niiden yhteensovittamisesta. Vaalan kunta näkee, että valtion mailla, erityisesti Pohjois-Suomessa, yhteensovittamisella on moninainen yhteiskunnallinen ulottuvuus. Tämä asia on noussut esille myös lain kuulemistilaisuuksissa. Vaalassa sijaitsee valtion mailla olevia luonnonsuojelualueita, retkeilyalue (Oulujärvi ja Manamansalo), kansallispuisto (osa Rokuasta) ja metsätalousalueita. Valtion mailla on vapaa metsästysoikeus.

Jatkuva ja kasvava puun saanti voidaan tosiasiallisesti turvata vain neuvottelemalla. On selvää, että aitoa kuulemistä ja neuvottelua ei ole, ellei samalla ole valtuuksia tehdä muutoksia suunnitelmiin. Tämä korostuu erityisesti retkeilyalueilla sijaitsevilla metsätalousmailla. Metsätalouden tapauksessa tämä tarkoittaisi jatkossa

maankäytön päätös- ja puhevaltaa luonnonvarasuunnittelun asettamisessa rajoissa. Jos metsätalouden henkilöille ei jää valtaa päättää paikallisista yksityiskohdista kuten esim. luontokohteiden ja vesiensuojeluvyöhykkeiden säästämistä, paliskuntien kanssa sopimisesta, matkailun vuoksi rajoitettuun toimintaan siirrettävistä kohteista, erilaisista kuntien ja yhdistysten kanssa tehtävistä päällekkäiskäytön sopimuksista ja monista muista yksityiskohdista, ei nykyisen laista joustavaa yhteensovittamisesta ja sopimista enää jatkossa ole. Järkevämpi tapa olisi määrittää ne asiat, joihin Metsätalous oy:n henkilöillä EI ole valtuuksia.

Vaalan kunta pitää hyvänä, että Yleisiin yhteiskunnallisiin velvoitteisiin on palautettu työllisyyden edistäminen. Kirjauksen merkitys jää kuitenkin epäselväksi, koska pääosa toteuttavasta työstä tehdään kilpailutettavien ostopalvelujen kautta. Lisäksi muistion perusteluissa korostetaan, että tämä ei estä vähentämästä henkilöstöä eikä estä lomautuksia, joita viime vuosikymmeninä ei ole tehty osin tämän laissa olleen kirjauksen perusteella. Sen sijaan nostetaan esiin mahdollisuus muita toimijoita tasaisempaan tuloutukseen ja puun myyntimäärien pitämiseen korkealla suhdanteista riippumatta. Yksityismetsien puumarkkinoiden kannalta on hyvin haitallista, jos valtion metsiin asetetaan yleinen velvoite hakata suurimman kestävän hakkuusuunnitteen määrä myös heikon kysynnän aikana. Sen sijaan Rovaniemen kuulemistilaisuudessa esitettyä aluekehityksen/luonnonvaroihin perustuvien elinkeinojen kehittämisen näkökulmaa ei ole sisällytetty työllisyyden edistämiseen.

Uusimmassa luonnoksessa YM ohjaisi julkisten hallintotehtävien hoitoa ”sen vastuulle säädetyissä asioissa”. Ilmeisesti tämä viittaa Ympäristöministeriöön, jonka toimialaan kuuluvat: 1) ympäristönsuojelu ja ympäristövahinkojen torjunta, 2) alueiden käyttö, 3) luonnonsuojelu, 4) rakentaminen, 5) asuminen. Ympäristöministeriön ohjaus toteutuu nykylaissa vain ”luonnonsuojelua koskevissa asioissa”.

Lain perusteluissa tuodaan esille, että ”*maa- ja metsätalousministeriö sekä ympäristöministeriö ohjaisivat ja valvoisivat toimialojensa osalta julkisten hallintotehtävien tehtävien hoitoa samalla tavoin kuin muitakin alaisiaan virastoja ja laitoksia.*” Julkisten hallintotehtävien roolia liikelaitoksen johdon ja hallituksen ohi on vahvistettu nykyiseen lainsäädäntöön verrattuna. Lisäksi JHT:sta tulisi julkisten hallintotehtävien hoitoon tarkoitettujen maa- ja vesialueiden maanhaltijavirasto. Vaalan kunta ei kannata lakiluonnoksen kaltaista linjausta. Liikelaitoksen tehtäviin ja tai yhtiön tehtäviin ei ole lakiesityksessä kirjattu maa- ja vesiomaisuuden hoitoa ja käyttöä sekä maankäytön yhteensovittamista. Maiden ja vesien hoito ja käyttö on kirjattu JHT:n maiden osalta julkisten hallintotehtävien tehtäväksi.

Lakiluonnoksessa metsätalouden harjoittaminen määritellään eri kohdissa eri tavoin ja epäjohdonmukaisesti. Metsähallituksen metsätalous ei käytännön elämässä hakkaa ja toimita puita. Se suunnittelee metsätaloutta ja maankäyttöä sekä yhteen sovittaa monikäyttöä, ylläpitää paikkatietoa ja -tietojärjestelmiä. Toisin kuin Destialla Metsähallituksen metsätaloudella ei ole yhtään omaa konetta tai rekkaa, eikä se kilpaile omin konein vapailla markkinoilla. Kaikki toiminta tapahtuu valtion mailla. Valtion maiden metsätalouden harjoittamisen väärää kuvausta ei ole lakiluonnoksessa korjattu ja sen vuoksi perustavaa laatua oleva ero Destia-tapaukseen ei tule kuvatuksi.

Uudistusta on perusteltu EU:n vaatimuksilla. Nähdäksemme EU ei uudistukseen kuitenkaan pakota. Komission näkökulmasta tärkeintä on, että valtiontueksi katsottavat kilpailuedut poistetaan. Euroopan maiden metsiä hallinnoi tällä hetkellä sekä liikelaitoksia että osakeyhtiöitä eikä tämä ole EU:lle ongelma. Lisäksi Suomen Metsähallitus ja sen metsätalous ovat jo nykyisin läpinäkyvyydeltään ja kilpailuneutraliteetiltaan EU-maiden huippua.

Vaalan mielestä on erittäin tärkeää, että uudistuksella varmistetaan Metsähallituksen nykymuotoisen toiminnan jatkuminen myös tulevaisuudessa. Vaikka valtion metsien omistus jäisikin kaavailujen mukaan Suomen valtiolle, taloudellisesti näin merkittävän työllistäjän ja aluetalouden arvoketjun osatekijän saattaminen markkinavoimien hallintaan on suuri riski niille kunnille, joiden palvelurakenteeseen Metsähallitus vaikuttaa. Tällä hetkellä yli kolmasosa EU:n hakkuista tehdään valtion metsissä. Mikäli lakiluonnos hyväksytään, tulee se myös tarkoittamaan vallan keskittämistä maankäyttöasioissa. Nyt monet maankäyttöön liittyvät asiat on pysytty ratkaisemaan alueellisesti.

Valtionvarainministeriö on vaatinut lausunnossaan 18.6.2014 lakipaketin aluetaloudellisten vaikutusten selvittämistä. Vaikka valmistelua on tehty pitkään, aluetalousvaikutuksia ei ole vielä kukaan arvioitu puutuoteteollisuudesta riippuvaisille paikkakunnille. Metsähallitus on merkittävä toimija Pohjois-Pohjanmaalla ja Kainuus-

sa. Metsähallituksen hakkuut ovat vuositason alueella noin 2,3 milj. kuutiometriä. Metsähallitus on vakaa puuntoimittaja myös monille alueen puutuotealan vientiyrityksille.

On sinänsä myönteinen asia, että valtion maiden hallinto säilyisi valtiolla ja oikeus hallinnointiin olisi siirtämätön. Kuitenkin metsätaloustoiminnon yhtiöittämisellä otetaan askel tielle, missä myös muut yhtiöt kuin Metsähallituksen omistama metsätalousyhtiö voisivat ostaa valtion maiden konsessio-oikeuksia. Tällöin pienten, pk- ja keskisuurten puutuoteteollisuusyritysten mahdollisuudet ostaa valtion metsien puuta heikentyisivät, mikä olisi äärimmäinen riski.

Vuositason Metsähallitus maksaa alueella puunkorjuu- ja kuljetusmaksuina n. 50 milj.euroa. Metsähallituksen urakoissa työskentelee puunkorjuu- ja kuljetusyrityksissä tällä hetkellä yli 400 henkilöä. Metsähallituksen metsätalouden palveluksessa on 150 metsuria, metsänhoitoyrityksissä n. 30 henkeä, metsuriyrittäjiä 15, metsätalouden toimihenkilöitä lähes 100 ja luontopalvelut työllistävät 60 vakituista henkilöä (150 htv vuosi). Metsähallituksen välitön työllistävä vaikutus on alueella lähes 800 henkilötyövuotta.

Metsähallituksen työntekijöiden maksama kunnallisvero alueelle on karkeasti noin 3,8 milj. euroa vuodessa. Kerrannaisvaikutukset palveluihin ovat merkittäviä. Alkutuotannon arvioidaan heijastuvan palvelusektorille kaksin-, kolminkertaisina kerrannaisvaikutuksina, jolloin Metsähallituksen kokonaisvaikutus alueen työpaikkatarjontaan on noin 1600–2400 työpaikkaa ja kaikkiaan 8–11 miljoonaa veroeuroa. Myös yhteisöveron osalta ns. metsäerät ovat alueelle merkittäviä.

Vaalan kunta vastustaa suunniteltua uudistusta, koska se voi merkitä Metsähallituksen paikkakunnilla tekemän työn siirtymistä muualta operoitavaksi. Koska merkittäviä muutoksia lain sisältöön ei ole saatu, ei lakia esityksessä muodossa tule hyväksyä vaan se on valmisteltava uudelleen.

Lakiluonnoksessa on myös epä johdonmukaisuuksia ja se on puutteellinen. Lisäksi käytössämme ei ole emoyhtiön ja Metsätalous Oy:n käyttöoikeussopimusluonnosta. Vaalan kunta haluaa muistuttaa että metsästyslain 8§ pitää sisällään vapaan metsästysoikeuden kaikissa Kainuun kunnissa asuville asukkaille sekä myös Vaalan kunnalle vaikka kunta siirtyy Pohjois-Pohjanmaan maakuntaan vuoden 2016 alusta.

Inarinsaamelaiset ry

Inarinsaamelaisille tulee laissa mainiten varata toimielimen täysivaltaisen jäsenen nimeäminen kaikkiin Inarin alueen valtionmaan käyttöä koskeviin toimielimiin ja lain 39§:n tarkoittamaan neuvottelukuntaan. Talokirjoihin kirjattujen ja muiden KKO:n vahvistamien erityisten kalastus etuuksien oikeudenhaltijoille tulee lakiin kirjattuna olla mahdollisuus itse nimetä täysivaltaisen neuvottelukunnan jäsen. Mikäli oikeuden omistajat eivät pääse yksimielisyyteen jäsenestä, sen nimeää Lapin ELY- keskus erityisten etuuksien oikeudenhaltijoita kuultuaan. Inarinsaamelaisilla on oman lain tarve. Maankäytöllisesti Inarinsaamelaisien kotialue tulee perustaa tämän lain yhteydessä, vastaavasti kuin kolttalaki jolla on turvattu maan- ja luonnonvarojen käyttöä. Inarinsaamelaisien, kalastajakansan edustus tulee turvata lakiin kirjattuna kaikissa kalastusta koskevista hallinto- ja yhteistyöelimissä. Inarinsaamelaiset ry. esittää, että alueen valtion vedet pysytetään MH:n luonnonsuojelun ta- seessa.

Perustelut: Metsähallituslain (MHL, 5 §, 6 § ja 39 §) yhteydessä perustuslain (17.3 §) saamelaiskulttuuriin kuuluvina elinkeinoina ovat poronhoito, metsästys, kalastus ja keräily, sekä näihin liittyvää pieni, mutta monimuotoinen matkailuelinkeino saamelaisien harjoittamana nykyaikaisin tavoin.

Mainituille saamelaiselinkeinojen harjoittajille on varattava laissa ja sen perusteluissa oikeus nimetä edustajansa kaikkiin valtion maankäyttöön liittyviin suunnittelun toimielimiin lakiehdotuksen 39 §:ssä tarkoitettuihin neuvottelukuntiin.

Saamelaiskäräjät ei edusta yksityisten saamelaisammattien harjoittajien eri saamelaiselinkeinoja. Saamelaiskäräjien katsantokanta on käytännössä osoittautunut kapea- alaiseksi ja lähes pelkästään poronhoitoa huomi- oon ottavaksi. Perustuslain 17.3§ mukainen kulttuuri itsehallinto sisältää myös saamelaiselinkeinojen harjoit- tamisen. Sen vuoksi eri saamelaisammattien harjoittajien ja, tai heidän muodostamien yhtymien ja yhdistysten tulee saada nimetä täysivaltaiset edustajansa kaikkiin niihin toimielimiin ja neuvottelukuntiin joissa säädel- lään ja yhteen sovitetaan alueen valtion maan käyttöä.

Inarinsaamelaiset toteaa erityisesti Pohjois-Suomen, Lapin alueellisia kuntakohtaisia neuvottelukuntia koskien, että Inarinsaamelaiset tulee mainita lain tasoisesti Inarin alueen neuvottelukuntaa koskien.

Suomen alueen Inarinsaamelaisella alkuperäiskansalla ei voi olla pysyvästi huonompi ja eriarvoinen asema maankäytöllisesti kuin osin Inarinsaamelaisten alueelle asutetulla (kolttsaamelaiset) kansalla. Nykypäivänä tämä ei ole enää kestävä ja eriarvoisuus lisääntyy asettamalla eri saamelaiset alkuperäiskansaryhmät eri asemaan mm. tässä lainvalmistelussa. Kolttsaamelaiset samankokoisena vähemmistönä on mainittu kolttalain nojalla laajaan osallisuuteen kaikessa maankäyttöön osallistavassa suunnittelussa Inarin aluetta koskien.

Inarinsaamelaisilla ei ole vastaava lakia kuin kolttsaamelaisille on aikanaan laadittu. Paikallisesti Inarin alueen alkuperäiskansan Inarinsaamelaisten pois jättäminen alueen maankäytön suunnittelusta heikentää edelleen Inarinsaamelaisten asemaa muihin saamelaisryhmiin nähden.

Inarin alueelle on edelleen ns.vanhoja tiloja, osalla Inarinsaamelaisia on edelleen omistuksia ko. tiloihin. Tiloihin on tehty osittain kiinteistötoimituksia koskien vesi- ja kalastusalueita. Tiloilla on erityisperusteisia oikeuksia ja lisäksi kulkuoikeuksia. Metsähallituksen maa- ja vesiomaisuutta koskien näitä oikeuksia tulee edelleen kunnioittaa ja niiden käytöstä päättäminen ei voi kuulua muille saamelaisryhmille. Nämä oikeudet nauttii omaisuuden suoja ja niitä ei tule tässä uudistuksessa heikentää siten kun on suunniteltu.

Toteamme, edelleen, että olemme aiemmin antaneet asiasta lausuntonne ja olleet kuultavana, mutta jostakin syystä se on jätetty tästä valmistelusta pois. Lausunnoissamme olemme esittäneet, että Inarinsaamelaisille tulee perustaa oma Inarinsaamelaisten kotialue, saamelaisten kotiseutualueen sisälle vastaavasti kuin koltta-alue maankäytön ja luonnonvarojen osalta.

Lisäys lakiin: Metsähallitus ryhtyy viipymättä toimiin kiinteistölain 101§ mukaisen maanmittaustoimituksen käynnistämiseksi pohjoisten kuntien valtion vesien kalastusoikeuden selvittämiseksi valtion toimesta ja valtion varoin. (Tämä välttämätön toimi on osa pohjoisten kuntien keskeneräiseksi jääneen isojaon loppuun viettä.)

Suomen Partiolaiset – Finlands Scouter ry

6 §:n 1 momentin mukaisesti Metsähallituksen on otettava toiminnassaan huomioon luonnon virkistyskäytön vaatimukset. Korostamme, että Metsähallituksen uudelleenorganisoinnin yhteydessä tulee huolehtia virkistyskäytön huomioimisesta pysyvästi tulostavoitetta asettaessa, sekä palvelu- ja muista toimintatavoitteista päätettäessä.

5 §:n 2 momentin 3 kohdan mukaisesti Metsähallituksen julkisiin hallintotehtäviin kuuluvat luonnon virkistyskäyttöön liittyvien luonto- ja retkeilypalvelujen tuottaminen. Korostamme, että retkeilyalueita sekä niihin liittyviä palveluita tulee kehittää huomioiden niiden monipuoliset käyttötarpeet ja niiden tarjoamat aluetaloudelliset hyödyt. Tämän vuoksi retkeily- sekä leirialueiden kehittämiseen tulee osoittaa riittävästi rahoitusta.

Lisäksi korostamme, että maankäytöstä, esimerkiksi leiritoimintaan liittyen, tulee organisaatorakenteesta riippumatta pystyä sopimaan paikallisella tasolla. Tämä toteutuu parhaiten niin, että alueen vastuullinen henkilöstö voi käyttää omistajan puhevaltaa maankäyttö- ja kiinteistöasioissa.

Inarinmaan Lapinkyläyhdistys ry

Lausunnoissamme haluamme korostaa erityisesti:

- valtionmaan käytön yhteensovittamisen kehittämistä suunnitteluun ja päätöksen tekoon osallistamalla eri elinkeinojen ja intressiryhmien välillä
- kaikkien lakiin kirjattujen saamelaiselinkeinojen keskinäistä tasavertaisuutta
- pohjoisten kuntien alueella valtionmaahan kohdistuvien yksityisten omistamien erityisten etuuksien selvittämistä kiinteistönmuodostamislain 101§ edellyttämällä tavalla (isojaon loppuunviemistä).

Perustuslain 17 §:n 3 momentissa määrätty saamelaisten oikeus kieleen ja kulttuuriin (saamelaiselinkeinoihin) toteutuu, jos kaikkien saamelaisten oikeus osallistua maankäytön suunnitteluun ja päätöksentekoon (ns. osallistaminen) toteutetaan.

Uuden metsähallituslain (MHL, 5 §, 6 § ja 39 §) yhteydessä perustuslain (17.3 §) saamelaiskulttuuriin kuuluvina elinkeinoina (intressinä) ovat poronhoito, metsästys, kalastus ja keräily, sekä näihin liittyvää pieni mutta monimuotoinen matkailuelinkeino saamelaisten harjoittamana nykyaikaisin tavoin.

Mainituille saamelaiselinkeinojen harjoittajille on varattava laissa ja sen perusteluissa oikeus nimetä edustajansa kaikkiin valtion maankäyttöön liittyviin suunnittelun toimielimiin lakiehdotuksen 39 §:ssä tarkoitettuihin neuvottelukuntiin ja muihin valtionmaankäyttöä yhteen sovittaviin suunnittelu- ja päätöselimiin. (Saamelaiskäräjät ei edusta yksityisten saamelaisammattien harjoittajien eri saamelaiselinkeinoja. Saamelaiskäräjien katsantokanta on käytännössä osoittautunut kapea- alaiseksi ja lähes pelkästään poronhoitoa huomioon ottavaksi. Perustuslain 17.3§ mukainen kulttuuri itsehallinto sisältää myös kaikkien saamelaiselinkeinojen harjoittamisen. Sen vuoksi eri saamelaisammattien harjoittajien ja, tai heidän muodostamien yhtymien ja yhdistysten tulee saada nimetä täysivaltaiset edustajansa kaikkiin niihin toimielimiin ja neuvottelukuntiin joissa säädellään ja yhteen sovitetaan alueen valtion maan käyttöä.)

Perustelut: Hallituksen esityksessä (s. 21) on todettu asianmukaisesti, että saamelaisten kotiseutualueen luonnonvaroja koskevaa lainsäädäntöä kehitettäessä on pidettävä huolta siitä, että valtion maa- ja vesialueiden käyttöä koskevissa ratkaisuissa otetaan riittävällä tavalla huomioon kaikki paikalliset intressit sekä turvataan kaikkien paikallisten tahojen osallistuminen asioiden valmisteluun ja keskinäinen vuorovaikutus asioita valmisteltaessa.

Jotta maankäyttöhankkeissa kaikkien saamelaisten elinkeinojen yksityisetkin intressit tulevat asianmukaisesti huomioon otetuiksi, tulee kaikkiin valtionmaan käyttöä ja käyttöä yhteen sovittaviin toimielimiin ja laissa mainittuihin neuvottelukuntiin varata mahdollisuus osallistua toimielimen täysivaltaisena jäsenenä ainakin seuraavien intressitahojen edustajat:

- poronhoito
- metsästys
- kalastus
- keräily
- edellä lueteltuihin saamelaiselinkeinoihin kiinteästi liittyvää pieni mutta monimuotoinen matkailuelinkeino saamelaisten harjoittamana nykyaikaisin tavoin.

(Jos kunkin saamelaisen elinkeinon intressitaho ei ole järjestäytyneet tai ei pääse yhteisymmärrykseen osaltaan yhteisestä edustajasta neuvottelukunnassa, Lapin ELY-keskus kultuaan ko. intressitahoa nimeäisi kunkin elinkeinonhaaran osalta ehdokkaista yhden. Päätöksestä voisi hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeudelta. Todettakoon, että Tenojoen kalastussopimuksen uusimisen yhteydessä on otettu valtioneuvoston päätöksellä asianmukaisesti viralliseen neuvottelukuntaan saamelaisten matkailuyrittäjien yhdistyksen edustus. Mielestämme tätä menettelyä tulee laajentaa mm. nyt esillä olevan metsähallituslain uudistamisen yhteydessä. Tämä johtuu siitä, että lukuisten kokemusten mukaan saamelaiskäräjien puheenjohtaja ja hallitus, joka koostuu vain porotaloustaustan omaavista henkilöistä, eivät osallista riittävästi tai yleensä ei lainkaan valmisteluunsa ja päätöksentekoonsa muita perustuslaissa turvattujen saamelaiselinkeinojen edustajia kuin poromiehiä.)

Maan käyttöön liittyen porotalouden osalta elinkeinon yksityiset intressit on edustettuna valmistelussa ja päätöksenteossa (osallistettu) paliskuntien välityksin. Metsästyksen, kalastuksen, keräilyn ja saamelaismatkailuyrittäjien elinkeinon yksityisluontoisten intressien edus tulisi järjestää MHL:n neuvottelukuntien ja muiden mahdollisten toimielinten avulla esittämällämme tavalla.

Paikallisten saamelaisten elinkeinointressien osallistamisesta suunnitteluun, vaikutusten arviointiin ja päätöksentekoon (sekä valitusoikeus) saamelaisalueen valtion mailla

Hallituksen esitys (luonnos 10.11.2015) eduskunnalle Metsähallituksen uudelleenorganisointia koskevaksi lainsäädännöksi (MHL) toteamme että esitys turvaa asianmukaisesti perustuslain 17 §:n 3 momentissa määrättyä saamelaisten oikeutta kieleen ja kulttuuriin (elinkeinoihin), jos vaatimus kaikkien saamelaisten täysivaltaisesta oikeudesta osallistua maankäytön suunnitteluun ja päätöksentekoon (ns. osallistaminen) toteutetaan.

Saamelaisten kotiseutualueella valtion maiden ja vesien osalta tulee kaikille eri saamelaisten elinkeinointressien edustajatahoille (elinkeinojärjestöt, -yhdistykset) varata yhtäläiset edellytykset osallistua alusta alkaen maankäyttöhankkeissa eri intressien yhteensovittamisen valmistelutyöhön, hoito- ja käyttösuunnitelmien ja lainsäädäntöhankkeiden valmistelutyöhön sekä Metsähallituksen ja eräissä yhteyksissä Lapin ELY-keskuksen yhteydessä toimiviin eri neuvottelu- ja yhteistyöryhmiin ja mm. Akwé Kon työryhmiin asianomaisten toimielimien täysivaltaisina jäseninä.

Kyseeeseen tulevat saamelaisten elinkeinointressitahot (saamelaisten kulttuuri), joiden edellytykset tulee turvata eri intressien yhteensovittamisella, on johdettavissa suoraan perustuslain 17 §:n 3 momentista (saamelaisten oikeus kieleen ja kulttuuriin). Säännös turvaa saamelaisten kulttuurimuotoon kuuluvia saamelaisten perinteisiä elinkeinoja, kuten poronhoitoa, kalastusta ja metsästystä (esim. HE 309/1993 vp, PeVL 3/1990 vp ja PeVL 8/1993 vp sekä PeVL 32/2010 vp). Saamelaiskäräjät on täysistunnossaan päättänyt, että saamelaiskulttuuriin kuuluvat myös em. lisäksi sekä perinteisiin elinkeinoihin kiinteästi liittyvä pienimuotoisen matkailuelinkeinon harjoittaminen (ks. lähemmin saamelaiskäräjien lausunto 5.1.2010 oikeusministeriölle, dnro 18/D.a.1/2010).

Kaikkien kansalaisten perusoikeudet: Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöönsä koskevaan päätöksentekoon (PL 20.2 §). Århusin yleissopimus ja erityisesti sen 9 artiklan 3 ja 4 kappaleet tukevat niin ikään esittämämme osallistamista valtion alueiden käytön suunnittelussa ja päätöksenteossa.

Saamelaiset: Saamelaiskäräjät edustaa ainoastaan niitä saamelaisia, jotka ovat sen vaaliluettelossa. Perustuslain 17.3 §:stä seuraa, että esityksessä tulee ottaa huomioon kaikkien saamelaisten, ei ainoastaan saamelaiskäräjien edustamien tahojen, edut. MHL:ssa tulee vielä varmistaa kaikille saamelaisen elinkeinotahon tosiasiallinen mahdollisuus osallistua luonnonvarojen käytön suunnitteluun ja eri suunnitelmien vaikutusten arviointiin sekä päätöksentekoon ko. neuvottelukuntien jäsenyyden ja mahdollisten muidenkin toimielinten avulla.

Saamelaiskäräjille on lainsäädännössä annettu saamelaisten kulttuuri- itsehallintoon liittyvien yleisten etujen hoitajan asema. Saamelaiskäräjillä ei sen sijaan ole lainkaan puhevaltaa yksityisiä intressejä ja yksityisiä elinkeinosektoreita koskevissa asioissa.

Mahdollisimman monen saamelaisen tulisi voida hyödyntää saamelaisten kotiseutualueen maa- ja vesialueita itse harjoittamaansa saamelaista elinkeinoa tai elinkeinon yhdistelmää käyttäen kestävän käytön puitteissa lakiehdotuksen (5 §, 6 § ja 39 §) mukaisesti esittämällämme tavalla. Muussa tapauksessa poismuutto ja samalla vähitellen tapahtuva saamelaiskulttuurin rapautuminen jatkuvat. Saamelaiset tarvitsevat Lapissa ennen muuta perinteisten elinkeinon työpaikkoja, jotta perustuslain 17.3 §:n ja 22 §:n vaatimukset voivat täytyä asianmukaisesti.

Lisäys lakiin: Metsähallitus ryhtyy viipymättä toimiin kiinteistölain 101 § mukaisen maanmittaustoimituksen käynnistämiseksi pohjoisten kuntien valtion vesien kalastusoikeuden selvittämiseksi valtion toimesta ja valtion varoin. (Tämä välttämätön toimi on osa pohjoisten kuntien keskeneräiseksi jääneen isojaon loppuun viennin. 2016 voimaan tuleva kalastuslaki mahdollistaa perustuslain loukkausten jatkumisen.)

Luonto-Liitto

Luonto-Liitto pitää kestävämmänä tapaa, jolla Metsähallitusta koskevan lainsäädännön uudistusta on valmisteltu. Pyynnöistä huolimatta keskeisiä sidosryhmiä ei ole päästetty kuulemistilaisuuksiin. Myös lausuntopyynti-

tö on lähetetty vain suppealle jakelulle. Julkista maa- ja vesiomaisuutta koskevan lainsäädännön uudistustyön on syytä olla mahdollisimman avointa ja osallistavaa.

Metsähallituksen organisaation ja sitä säätelevän lainsäädännön uudistamisessa on ensisijaisina tavoitteina pidettävä:

1. Metsähallitukselle säädettyjen yhteiskunnallisten velvoitteiden hoitaminen nykyistä paremmin
2. valtion maa- ja vesiomaisuuden käyttöä koskevan mahdollisimman avoimen ja osallistavan päätöksenteon varmistaminen.

Nykyinen lakiluonnos sisältää näiden molempien päätavoitteiden kannalta merkittäviä puutteita.

Valtion maa- ja vesiomaisuus on jaettu taloudellisen tuottovaatimuksen alaiseen peruspääomaan ja tuottovaatimuksesta vapaaseen muuhun pääomaan. Lakiluonnoksessa todetaan, että alueiden jaosta näihin taseisiin päättää eduskunta. Luonnokseen on kuitenkin kirjattu erikseen tiettyjen alueiden sijoittaminen jompaan kumpaan taseeseen. Luonto-Liitto katsoo, että osaa esitetyistä tasejaoista ei ole tehty tarkoituksenmukaisella tavalla. Seuraavat alueet, joiden pääasiallinen käyttö ei ole metsätalous, on syytä sijoittaa jatkossa tuottovaatimusten ulkopuolelle julkisten hallintotehtävien alaiseen muuhun pääomaan (Luku 7, 26§):

- valtion retkeilyalueet (pinta-alasta valtaosa on metsätalouden ulkopuolella ja ensisijaiset tehtävät ovat luonnonsuojelun ja virkistyskäytön turvaaminen Natura2000 -ohjelman ja ulkoilulain mukaisesti; Luonto-Liitto viittaa retkeilyalueita koskevien esitysten osalta Suomen luonnonsuojeluliiton muistioon, kts. LIITE: ”Valtion retkeilyalueista 23.11.2015”)
- luontaistalouden alueet (poronhoidon turvaaminen)
- kaikki valtion vesialueet
- jouto- ja kitumaat
- ns. dialogi- ja Metsä-Lappi -prosesseissa metsätalouden ulkopuolelle rajatut vanhan metsän alueet Itä- ja Pohjois-Suomessa
- kaikki METSO-päätöksillä metsätalouden ulkopuolelle rajatut alueet
- soidensuojelun täydennysohjelman kohteet sekä valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaiset turvattavat suoalueet sekä suo- ja metsämosaiikit
- alue-ekologisten suunnitelmien metsätalouden ulkopuolelle rajatut kohteet
- saamelaisten kotiseutualue
- jatkossa Metsähallituksen hallinnoimiksi syystä tai toisesta siirtyvät luonnonsuojeluun soveltuvat alueet

Maankäytön suunnittelu on tehtävä julkisten hallintotehtävien yksikön johdolla. Päätösvaltaa alueiden käyttöön ei saa luovuttaa osakeyhtiölle. Valtion maa- ja vesiomaisuuden käyttöä koskevan tiedon on oltava nykyistä paremmin kaikkien kansalaisten saatavilla. Metsähallituksen maankäyttötiedot, kuten alue-ekologisten suunnitelmien ja alueiden luokittelu eri taseisiin, on muutettava julkisiksi ja yleisesti saataville. Karttatiedon on oltava saatavilla internetissä.

Vuoden 2014 lakiluonnoksen jälkeen esityksestä poistettu luonnonvarasuunnitelmien laadintaa koskeva Luvun 4 pykälä 10 on palautettava. Nykyisen heikosti osallistavan ja epätasapainoisen luonnonvarasuunnittelu- ja maankäytön prosessin tilalle on kuitenkin luotava paremmin sidosryhmiä osallistava, alueellisesti pienialaisemmissa yksiköissä toimiva suunnittelujärjestelmä, joka tarjoaa sekä paikallisille asukkaille että alueellisille ja valtakunnallisille sidosryhmille kuten kansalaisjärjestöille aidon mahdollisuuden osallistua maankäytön suunnitteluun. Kainuun luonnonvarasuunnitelman laadinta vuonna 2015 toimii varoittavana esimerkkinä nykyisen järjestel-

män puutteista. Valtakunnallisia luontojärjestöjä ei pyynnöistä huolimatta otettu koko prosessiin mukaan ja alueelliset järjestöt totesivat prosessin toimivan täysin metsätalouden ehdoilla, sivuuttaen niin luontojärjestöjen, ELY-keskuksen kuin matkailujärjestöjenkin esitykset. [<http://www.sll.fi/kainuu/ajankohtaista/asialausunto-metsahallituksen-kainuun-luonnonvarasuunnitelmasta>]

Lakiin on kirjattava, että perustettavan osakeyhtiön on noudatettava julkisuuslainsäädäntöä. Laissa on myös varmistettava, että osakeyhtiö pysyy yksin valtion suorassa omistuksessa myös tulevaisuudessa eikä sitä voida myydä.

Metsähallituksen hallituksen muodostamisesta on säädettävä samanaikaisesti lain kanssa. Hallituksen lisääntyvä valta luonnonsuojelun toteutukseen edellyttää, että hallitukseen varataan paikka koko maan laajuisen alueellisen organisaation omaavalle ympäristöjärjestölle. Vähintään kahdella hallituksen jäsenen asiantuntemus on oltava luonnonsuojelun alalta (Luku 5, 11§).

Lakiluonnoksesta on poistettava kirjaukset maanmyynnin tulostavoitteista (Luku 2, 3§). Myytävän maaomaisuuden määrän määrittely tulostavoitteella johtaa sellaisten alueiden myymiseen, joilla on merkitystä luonnonsuojelun tai Metsähallituksen muiden yhteiskunnallisten velvoitteiden kannalta. Maanmyynnin jatkuminen vaarantaa myös metsätaloudesta saatavia tuloja jatkossa. Sen sijaan valtion maiden käyttäminen vaihtomaina hankittaessa yksityismaita valtiolle luonnonsuojelutarkoituksiin voi olla tietyissä tapauksissa perusteltua.

Saamelaisten kotiseutualueen heikentämiskielto on palautettava lakiin aiemman luonnosversion mukaisesti. Saamelaisten kotiseutualueelle esitettyjä neuvottelukuntia on perustettava kaikkien paliskuntien alueelle, siis myös Lapin paliskunnan alueelle.

Lausuntoon liittyy **Liite 1**.

Äkäslompolon Kyläyhdistys ry

Matkailu eri muodoissaan on kylämme toiminnan ja viihtyisyyden peruspilari. Matkailun asiakaskokemus on muuttumassa mitä suurimmissa määrin itseohjautuvaksi ja metsäluonnon merkitys siinä on korvaamaton. Asiakaskunta on myös kansainvälistymässä ja perinteinen hiihtokeskusajattelu ei enää toimi heidän kanssaan. Tämän johdosta esitämme, että Metsähallituksen yhtiöittämistä suunniteltaessa ja sen organisaatiota uudistettaessa huomioitaisiin matkailun uudet vaatimukset paremmin. Tämä koskee myös Metsähallituksen Laatumaa toimintaa.

Matkailukylien ja eri reittiverkostojen ympärille olisi luotava lainsäädännöllä suoja-alueita joissa huomioidaan tämä muuttunut asiakastarve. Metsätalouden toimille olisi oltava aina myös paikallinen sosiaalinen hyväksyntä eli aloitettua yhteistyötä kuten Äkäslompolossa on tehty olisi edelleen kehitettävä ja tämä tulisi kirjata lakiin.

Metsätalouden lisäksi myös maan kaavoittaminen tonteiksi vaikuttaa matkailualueiden toimintaan. Valtion maita kaavoitettaessa tulee ensisijaisesti huomioida, kuinka kaavoittaminen vaikuttaa alueen liiketoimintaan ja luontoon. Vasta toissijaisena asiana on tonttien myynnistä saatavat tulot. Maankäyttö ja kaavoittamispäätökset pitäisikin tehdä yhteistyössä alueen toimijoiden kanssa. Ylläksen alueella majoituksen käyttöaste on varsin alhainen, mutta tästä huolimatta Laatumaa on kaavoittanut lisää maata mökkitonteiksi. Äkäslompolon Kyläyhdistys ry ei halua rakennetun alueen laajenevan entisestään siirtäen matkailijoiden käytössä olevan metsän rajaa yhä kauemmaksi kylän keskustasta. Tärkeämpää olisi parantaa olemassa olevan kapasiteetin laatua ja rakentaa ensin jo olemassa oleville tonteille, joista ei tällä hetkellä ole pulaa. Uusien alueiden kaavoittaminen mökkitonteiksi lisää kylän hajanaisuutta ja laskee jo olemassa olevan tonttimaan arvoa.

Mielestämme valtionyhtiöiden pääasiallisena tarkoituksena ei ole tuottaa maksimaalista voittoa, vaan varmistaa että yhtiön toiminta-alueella on mahdollisimman hyvät toimintaedellytykset paikallisilla yrityksillä toimia ja asukkailla elää. Sen myötä syntyy työllisyyttä ja hyvinvointia koko maahan.

Suomen sahat ry

Metsähallitus (MH) on itsenäisten sahojen etujärjestön, Suomen Sahat ry:n, jäsenyhtiöiden merkittävä raaka-aineen toimittaja, jonka asema on kriittinen Itä- ja Pohjois-Suomessa. Pietarsaari-Kitee-linjan pohjoispuolella, Metsähallituksen merkittävimmällä toimialueella, olevat sahat ovat yhtä lukuun ottamatta itsenäisiä sahoja. Suomen Sahat ry:n jäsenten kannalta on tärkeää, että MH:n puutoimitusten tasaisuus, volyyymi ja tehokkuus varmistetaan. Toiminnan pitkäjänteisyys, ennustettavuus ja asiakaslähtöisyys ovat edellytys koko biotalouden toiminnalle, kehitymiselle ja kasvulle Pohjois- ja Itä-Suomessa. Valtion harjoittaman metsätalouden pinta-ala ja toiminnan volyyymi on säilytettävä vähintään nykyisen suuruisena, eikä suojelualueiden ulkopuolisille alueille saa asettaa käyttörajoitteita.

Uudessa lakiehdotuksessa ei ole korjattu edellisen ehdotuksen merkittävimpiä epäkohtia. Ehdotus ei selkeytä johtamisjärjestelmää, vaikka tämä on hallitusohjelmassa määritelty tavoitteeksi. Esitys on palautettava valmisteluun.

Esityksen linjaukset muodostavat useita riskejä MH:n tehokkaalle toiminnalle, teollisuuden puuhuollolle ja valtion tulouttamistavoitteiden toteutumiselle, sekä uhkaavat biotalouden investointeja etenkin Pohjois-Suomessa. Esitysluonnoksen tavoitteena on eriyttää metsähallituksen liiketoimintatoimintaan liittyvät ja julkiset hallintotehtävät toisistaan. Esityksen mukaan Maa- ja metsätalousministeriö tulohajaa MH:ta ja ympäristöministeriö MH:n julkisten hallintotehtävien hoitoa ”sen vastuulle säädettyissä” asioissa. Ilmaisu ympäristöministeriön roolista ”sen vastuulle säädettyistä” tehtävistä on kohtuuttoman laaja ja tulkinnanvarainen. Luontopalvelujen vastuut tulisi määrätä koskemaan vain ja ainoastaan nykyisiä varsinaisia suojelualueita.

Esityksen 5§:n mukaan Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien toimialana on tehtävissään hoitaa ja käyttää liikelaitoksen hallinnassa tätä tarkoitusta varten olevaa valtion maa- ja vesiomaisuutta. Tehtävinä olisi *lisäksi* luonnon virkistyskäyttöön liittyvien luonto- ja retkeilypalvelujen tuottaminen (5§), luonnonsuojelualueverkoston hoidosta ja käytöstä vastaaminen sekä *muiden* Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien hoitoon tarkoitettujen maa- ja vesialueiden sekä muun omaisuuden hoitaminen (16§). Niinkään luonnon virkistyskäyttöön, kulttuuriomaisuuden vaalimiseen sekä luontotyyppien ja lajien suojeluun liittyvät tehtävät kuuluisivat julkisiin hallintotehtäviin (16§).

Maanhaltijatehtävät eivät kuulu julkisiin hallintotehtäviin. Miksi edellä *lisäksi* mainitut tehtävät on määritelty julkisiksi hallintotehtäviksi? Ne voidaan hoitaa liiketoiminnallisin periaattein, sillä niihin ei liity julkisen vallan käyttöä eikä viranomaistehtävien piirteitä.

Lakiesityksen mukaan julkisten hallintotehtävien hoito on eriytetty MH:n hallituksen ja toimitusjohtajan toimivallasta. Käytännössä Metsähallituksen hallituksen, toimitusjohtajan, julkisista palveluista vastaavan johtajan ja metsä-talousjohtajan valta- ja vastuusuhteet ovat epäselvät, osin päällekkäiset ja jopa ristiriitaiset. Maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön valta ja vastuut jäävät epäselviksi. Tämä heijastuu suoraan johtamiseen. Kuka on vastuussa Metsähallituksesta ja sille asetettujen tavoitteiden toteutumisesta?

Johtamisjärjestelmä on selkeytettävä. Ministeriöiden tulee ohjata MH:a hallituksen ja toimitusjohtajan kautta. Vain yksiselitteisesti ja selkeästi rajatut julkiset hallintotehtävät voidaan hoitaa näiden ohi. Tämän epäselvyyden takia on syytä epäillä, vastaako kuulemistilaisuudessa (Oulussa) esitetty uusi organisaatiomalli suunniteltua toimintamallia.

Käytännön tasolla Suomen Sahat ry pyytää jälleen kiinnittämään huomiota seuraaviin seikkoihin:

- On syytä kyseenalaistaa, vaatiiko EU lainsäädäntö esitettyjä toimenpiteitä
- Ministeriöiden ja Metsähallituksen johdon valta ja vastuut on selkeytettävä.
- Metsätalouksyksiköllä on oltava oikeus suunnitella, mitoittaa ja kohdentaa metsätalouden toimintoja ja tehdä maankäyttöä koskevia päätöksiä metsätalouden, biodiversiteetin, virkistyskäytön, porotalouden yms. tarpeet huomioiden. Toimivallan hajauttaminen kahteen eri organisaatioon johtaa tehottomaan toimintaan ja edelleen sekä Metsähallituksen tuloutuskyvyn putoamiseen, että puuta käyttävän teollisuuden vientitulojen putoamiseen. Kiinteistöomaisuuden hallintaa ja

maankäyttöpolitiikkaa on johdettava yhtenä kokonaisuutena eri osapuolten intressit huomioiden.

- Metsätalouden käytössä oleva pinta-ala ja puutoimitusten volyymi on säilytettävä vähintään nykyisellään.
- Suojelualueiden ulkopuolisten alueiden käyttöä ei tule säännellä metsähallituslaissa, vaan tulee tukeutua muuhun lainsäädäntöön.
- Suojelu valtion mailla tulee muuttua vastikkeelliseksi.
- Mikäli metsätalous yhtiöitetään, on uudelle yhtiölle laadittava liiketoimintasuunnitelma ennen yhtiöittämistä. Taloudelliseen analyysiin ml. tase on kiinnitettävä erikoista huomiota yhtiön elinkelpoisuuden varmistamiseksi.

Lakiehdotus ei vastaa hallitusohjelman tavoitetta selkeyttää Metsähallituksen johtamisjärjestelmää, joka aiheuttaa tehottomuutta metsätalouden harjoittamiselle. Uusi lakiesitys sotkee järjestelmää entisestään. Koska uusi lakiehdotus ei mitenkään - vielääkään - selkeytä edellisten ehdotusten sisältöä, Suomen Sahat ry esittää jälleen, että lakiesitystä ei hyväksytä.

Koneyrittäjien liitto

Hallituksen esitys toteaa: ”Metsähallitus on hankkinut puutavaran korjuuseen ja kuljetukseen, metsänhoitotöiden suorittamiseen ja metsäautoteiden rakentamiseen ja ylläpitoon liittyviä palveluja ulkopuolisilta urakoitsijoilta vuosittain noin 165 miljoonalla eurolla. Tästä summasta noin 140 miljoonaa euroa kohdistuu puutavaran ja energiapuun korjuuseen ja kuljetukseen. Urakointimaksut muodostavat noin 60–70 prosenttia Metsähallituksen menoista.” Koneyrittäjät puunkorjuualalla ovat siis ryhmänä suurin em. alihankintapalveluita Metsähallitukselle tuottava taho.

Lakiesityksen nykytilan kuvauksessa todetaan, että ”Metsähallituksen Metsätalous-tulosalueen liikevaihto on noin 340 miljoonaa euroa, ja se toimii aktiivisesti puumarkkinoilla koko maan alueella. Metsähallitus **myy ja toimittaa** puuta sahoille, sellu- ja paperiteollisuusyrityksille sekä energiateollisuudelle. Metsähallitus toimittaa puuta asiakkaidensa tehtaille vastaavilla toimitusehdoilla kuin muut toimijat ja toimii avoimilla markkinoilla kilpailutilanteessa muiden puutoimittajien kanssa. Puutoimituksissa Metsähallituksen kilpailijoita ovat esimerkiksi Stora Enso Oyj, UPM-Kymmene Oyj, Metsä Group, Harvestia Oy, metsänhoitoyhdistykset ja eräät yhteismetsät.

Ehdotuksessa laiksi Metsähallituksesta todetaan 3 §:ssä (Liiketoiminnan toimiala)

”Metsähallituksen liiketoiminnan toimialana on sen hallintaan osoitetun valtion maa- ja vesiomaisuuden taloudellinen hyödyntäminen sekä maa- ja vesiomaisuuden hallintaan liittyvää liiketoimintaa harjoittavien tytäri- ja osakkuusyhtiöiden osakkeiden hallinnointi.

Tässä tarkoituksessa Metsähallitus:

- 1) harjoittaa metsätaloutta ja toimittaa puutavaraa asiakkaille;”

Muotoilu korostaa liikaa puun toimittamista Metsähallituksen liiketoiminnan harjoittamisen muotona, vaikka se tällä hetkellä onkin käytäntö. Metsätalouden harjoittaminen käsitteenä sisältää olennaisena osana puun myyntitoiminnan, mikä luonnollisesti sisältää myös vapauden sopia myytyjen puiden toimittamisesta. Tätä on turha korostaa lain tasolla ja siten osaltaan jäykistää toimintaa nykyiseen toimintatapaan, joka perustuu puutavaran toimittamiseen autokuljetuksena, vesitiekuljetuksena taikka rautatiekuljetuksena käyttäjille oman organisaation ja sen alihankkijoiden voimin. Ei ole tarpeen korostaa taikka rajoittaa lailla sitä, miten Metsähallitus jatkossa puunmyyntituloja hankkii. Tulot tulee hankkia tarkoituksenmukaisella tavalla. Yleisimmät tavat puukaupassa ovat pystykauppa, hankintakauppa (puun myynti tienvarsivarastossa) ja toimituskauppa. Lakiluonnoksen muotoilu korostaa toimituskauppoja, mutta ei mainitse liiketoiminnan / metsätalouden harjoittamista

esimerkiksi myymällä hakkuuoikeuksia asiakkaille eli tekemällä ns. pystykauppoja. Tällaista vaihtoehtoa ei pidä jättää tarkastelusta pois.

Metsähallituksella on etenkin Itä- ja Pohjois-Suomessa laajoja yhtenäisiä metsäalueita hallinnassaan, jolloin on hyvinkin perusteltua myydä puuta toimituskauppoina. Mutta Etelä ja Länsi-Suomessa on laajalla maantieteellisellä alueella palstoja, joiden osalta puunmyynti voisi aivan hyvin olla järkevintä tehdä pystykauppana, jolloin ostaja hoitaa hakkuut ja kuljetuksen parhaaksi katsomallaan tavalla. Emme ala ohjeistamaan miten asiat Metsähallituksessa tältä osin pitää hoitaa, mutta näemme järkeväksi antaa Metsähallitukselle valinnanmahdollisuuksia puunmyyntitapojen suhteen.

Edellä esitetyn perusteella esitämme, että ko. kohta laissa pitäisi muotoilla seuraavasti:

3 § Liiketoiminnan toimiala

Metsähallituksen liiketoiminnan toimialana on sen hallintaan osoitetun valtion maa- ja vesiomaisuuden taloudellinen hyödyntäminen sekä maa- ja vesiomaisuuden hallintaan liittyvää liiketoimintaa harjoittavien tytäri- ja osakkuusyhtiöiden osakkeiden hallinnointi.

Tässä tarkoituksessa Metsähallitus:

1) harjoittaa metsätaloutta;

2) harjoittaa maa-ainesliiketoimintaa;

3) harjoittaa maa- ja vesialueita koskevaa vuokraus- ja myyntitoimintaa; ja

4) harjoittaa maa- ja vesialueita koskevaa hanke- ja kehitystoimintaa.

Metsähallitus saa lisäksi harjoittaa siemen- ja taimituotantoa sekä muuta sen toimialaan kuuluvaa maa- ja vesiomaisuuden taloudellista hyödyntämistä.

Täten Metsähallitus voi myydä puuta pystykaupalla, tienvarsikaupalla taikka toimittamalla puutavaraa käyttöpaikalle tai muuhun sovittuun paikkaan. Se, millaisella tavalla Metsähallitus myy ja toimittaa puuta asiakkailleen, jää sen valitseman strategian ja toimintatavan varaan. Jos puutavaran toimittaminen asiakkaille erilaisilla kuljetusmuodoilla halutaan välttämättä mainita yhtenä ja tällä hetkellä pääsääntöisenä toimintatapana tässä esityksessä, niin sopiva paikka sille on perusteluteksteissä.

Päivän selvää lienee, että myöskään maa-ainesliiketoimintaan ja siemen- ja taimituotantoon liittyvän liiketoiminnan osalta ei ole haluttu sulkea toimituskauppoja liiketoimintamahdollisuuksien ulkopuolelle, vaan niiden käyttö on jätetty yhtiön hallituksen ja toimivan johdon harkittaviksi.

Taseeseen liittyen haluamme korostaa seuraavia asioita: Taseen muodostamisesta sanotaan lakiesityksen 34 §:ssä *Metsähallituksen tase, että* Metsähallituksen aloittaessa toimintansa valtioneuvosto päättää eduskunnan valtion talousarvion käsittelyn yhteydessä antaman valtuutuksen nojalla Metsähallituksen hallintaan siirrettävästä valtion omaisuudesta sekä siitä, mikä osa omaisuudesta merkitään Metsähallituksen peruspääomaksi, muuksi omaksi pääomaksi tai lainaehdoin annetuksi. Peruspääomaan kuuluva omaisuus arvioidaan käypään arvoonsa.

Peruspääoma on liikelaitokseen sijoitettua voiton tuloutuksen perusteena olevaa pääomaa. Se on siis hyvin ratkaiseva tekijä Metsähallituksen liiketoiminnassa ja sille asetettavien tulostavoitteiden asettamisessa. Tämä huomioiden lakiesityksessä perusteluineen on hämmästyttävän vähän tarkasteltu taseen arvoja. Olisi tarpeen esittää asiantuntijoiden arvioita tulevan taseen peruspääoman suuruudesta jo tässä vaiheessa. Nyt esityksessä keskitytään menettelyihin, joilla tase muodostetaan. Esityksessä todetaan, että omaisuus arvioidaan käypään arvoon. Lisäksi todetaan, että ennen aloitettavaa tasetta tai taseen muuttamista koskevan valtioneuvoston päätöksen taikka kiinteistövarallisuutta koskevan hallinnansiirron tekemistä Metsähallituksen tilintarkastajien tulisi arvioida päätöksessä tarkoitettu omaisuus ja sen arvo, rahavarat sekä velat ja velvoitteet. Menettelyillä pyritään varmistamaan se, että omaisuus ja velvoitteet arvioidaan mahdollisimman oikein. Tilintarkastajien tulisi

antaa asiassa lausunto. Lain perusteluiksi olisi ollut hyvä antaa kuva omaisuuden käyvistä arvosta. Jos se on lähellä nykyisiä kirjanpitoarvoja, se tulisi tuoda selkeästi esille.

Perustettavaksi esitettävä valtion metsätalousosakeyhtiö tulee olemaan Suomessa suurin metsätalouteen perustuvaa liiketoimintaa harjoittava yhtiö noin kuuden miljoonan kuutiometrin puunmyynnillään. Se saa yksinoikeuden metsätalousliiketoiminnan harjoittamiseen Metsähallituksen hallintaan osoitetun tuottovaatimuksen alaisen maaomaisuuden osalta. Tästä johtuen sillä on ylivoimaiset resurssit verrattuna suurimpaan osaan yksityisiä toimijoita. Tästä syystä on tärkeää rajoittaa Valtion metsätalousosakeyhtiön toiminta rajoittumaan vain Metsähallituksen maiden hyödyntämiseen, jotta puunhankinnan markkinaehtoiset markkinat eivät tämän johdosta häiriinny.

Esityksen vaikutuksia arvioidaankin seuraavasti: ”Valtion metsätalousosakeyhtiön perustamisella ei ole välitöntä vaikutusta ulkopuolisten urakoitsijoiden käyttöön. Metsähallituksen metsureiden eläköitymisen seurauksena urakoitsijoilta ostettavien suoritteiden määrän arvioidaan hieman kasvavan. Perustettavaksi esitetty valtion metsätalousosakeyhtiö olisi julkisia hankintoja koskevassa lainsäädännössä tarkoitettu hankintayksikkö.” Tältä osin lakiesitys on hyvä.

Lakiesityksessä valtion metsätalousosakeyhtiöstä todetaan 2§:ssä (Luovutusvaltuus), että ”Valtioneuvosto oikeutetaan luovuttamaan käyvistä vastikkeesta osakeyhtiölle:

1) Metsähallituksen hallintaan osoitettuun tai myöhemmin osoitettavaan tuottovaateen alaiseen maa- ja vesiomaisuuteen kohdistuva siirtokelvoton oikeus metsätalouden harjoittamiseen”

Käypää vastiketta oikeudesta harjoittaa metsätaloutta valtion mailla on käsitelty lakipakettiluonnoksessa kovin vähän. Tällaisen siirtokelvottoman metsätalouden harjoittamisoikeuden käyvän hinnan määrittelyn avaamiseen kaipaamme lisää perusteluita. Esityksen vaikutuksia arvioivassa kohdassa mainitaan, että ” Käyttöoikeudesta maksettava vastike perustuisi yhtiön käyttöön yksinoikeudella annetun maa- ja vesiomaisuuden metsätaloudelliseen tuottoarvoon ja sen perusteella arvetun liikelaitoksen peruspääoman tuottovaatimukseen.” Tästä olisi hyvä olla jo arviot lukuina näkyvissä tätä lakia koskevassa omassa perustelutekstissä. Esityksen kohdasta 4.1.2 Vaikutukset Metsähallituskonserniin löytyy 80 miljoonan euron summa, jonka mainitaan olevan jatkovalmistelussa pohjalukuna. Siihen päätymistä ei ole selkeästi avattu.

Asian valmistelu on jo kestänyt vuosia. Aikataulu on nyt asetettu niin, että lain pitäisi tulla voimaan 15.3.2016. Esityksessä ja lausuntopyynnössä tulisi olla selkeät perustelut sille, mitä tapahtuu, jos nyt luotu kireä aikataulu ei pidä. Mikäli asia ei eduskuntakäsittelyssä etenekään halutulla hyvin kireällä aikataululla, mitä sitten tapahtuu?

Museovirasto

Museovirasto pitää edelleen välttämättömänä, että Metsähallituksen tehtävä kulttuuriomaisuuden, kulttuuriperinnön haltijana korostetaan ehdotettua enemmän. Lain perusteluissa on todettava, että Metsähallituksen yhteiskunnallisena velvollisuutena on sen hallinnassa olevan kulttuuriomaisuuden hoito, käyttö ja suojeleminen sekä sen huomioiminen niin luonnonvarasuunnittelussa kuin muussakin Metsähallituksen toiminnassa. Metsähallitukselle on siirretty Suomen merkittävimpiä esihistoriallisia ja historiallisia kohteita.

Metsähallituksen hallinnassa oleva maa- ja vesiomaisuus sisältää laajalti jo tunnettuja mutta myös löytämistä vasta odottavia kohteita. Myös päätymässä oleva Metsähallituksen metsätalousalueiden kulttuuriperintökohteiden inventointi osoittaa tämän selvästi. Valtion kiinteistöomaisuuden siirtojen ja keskittämisen mitä ilmeisimmin yhä jatkuessa Metsähallitukselle saattaa siirtyä lisää myös jo tunnistettuja, valtakunnallisestikin merkittäviä suojelukohteita.

Yllä olevan perusteella ehdotetun lain 2 §:ssä tulisi nimenomaisesti huomioida, että Metsähallituksen hallinnassa on maa- ja vesiomaisuuden osana myös kansallista kulttuuriomaisuutta. Pykälän yksityiskohtaisista perusteluista on käytävä ilmi, että Metsähallituksen hallinnoiman omaisuuden kestävä hoito sisältää myös kulttuurisen kestävyuden. Metsähallituksen kansallinen kulttuuriomaisuus tuottaa ekosysteemipalveluihin verrattavia kulttuuripalveluita.

Metsähallituksen toiminnan kulttuurinen kestävyys tulisi ehdottomasti ottaa lakiluonnoksen yksityiskohtaisissa perusteluissa osaksi Metsähallituksen toiminnan kestävyyttä: ”Kestävyyden keskeisiä elementtejä olisivat ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys”.

Lakiluonnoksen perusteella Metsähallituksen hallussa oleva omaisuus jakautuu yhtäältä julkisten hallintotehtävien hoitoon tarkoitettuun omaisuuteen ja toisaalta muuhun omaisuuteen, johon kohdistuu tuottovaade. Museoviraston käsitys on, että molempiin omaisuuseriin sisältyy sekä tunnistettua että tunnistamatonta kulttuuriperintöä. Myös tästä näkökulmasta on tärkeää huomioida, että koko Metsähallituskonsernin tehtävänä on kansallisen kulttuuriomaisuuden kestävä hoito.

Muinaismuistolain (295/1963) 9 §:n mukaan valtiolla on yleisen tarpeen niin vaatiessa oikeus lunastaa kiinteä muinaisjäännös suojaluokituksen tai sen osa. Koska jo valtion hallussa olevien muinaisjäännösalueiden kokonaisuuden hallinta on siirretty metsähallitukselle, ehdotetun Metsähallituksesta annettavan lain 2 luvussa (Metsähallituksen tehtävät) on välttämätöntä huomioida, että Metsähallituksen tehtäväksi säädetään myös muinaisjäännösalueiden hallinta sekä velvollisuus ottaa vastaan muinaismuistolain nojalla mahdollisesti myöhemmin lunastettavia alueita.

Tältä osin lakiluonnoksen 5 § (julkiset hallintotehtävät), 6 § (yleiset yhteiskunnalliset velvoitteet) ja 16 § (julkisia hallintotehtäviä hoitavan yksikön tehtävät) eivät ole sisällöllisesti yhdenmukaisia. 5 § ja § 6 on muutettava siten, että se vastaa § 16 sisältöä. Lain 6 §:ssä yhteydessä on huomioitava, että Metsähallitukselle on siirretty kokonaisvastuu sille siirretyn kansallisen kulttuuriomaisuuden hoidosta. Metsähallituksen tehtävät eivät siten rajoitu yksinomaan luonnonvarojen kestäväan hoitoon ja käyttöön, vaan myös kulttuuriperintö on aktiivisesti huomioitava Metsähallituksen yhteiskunnallisissa velvoitteissa.

Lakiluonnoksen 25 ja 26 §:ssä (oma pääoma ja julkisten hallintotehtävien hoitoon tarkoitettu omaisuus) määriteltäisiin Metsähallituksen omaan pääomaan kuin julkisten hallintotehtävien hoitoon tarkoitettuun omaisuuteen sisältyy kulttuuriperintöä. Edellä todetun perusteella on olennaista, että valtion strategiseksi todettu kulttuurihistoriallinen kiinteistövarallisuus sisällytetään muuhun omaan pääomaan, jolle ei aseteta tuottovaatimusta.

Se, että jollakin maa- tai vesialueella sijaitsee kansallista kulttuuriomaisuutta, ei sinänsä johda siihen, että alue ei voitaisi käyttää tuottavasti esimerkiksi metsätaloudessa, kalastuksessa taikka virkistyskäytössä. Näin ollen Museovirasto pitää välttämättömänä, että metsätalousyhtiön kanssa tehtävässä käyttöoikeussopimuksessa metsätalousyhtiölle asetetaan velvollisuus ottaa huomioon maa- ja vesialueilla sijaitseva kulttuuriperintö toiminnassaan. Metsätalousosakeyhtiön kohdalla jää epäselväksi se, miten paljon sille siirtyy nyt metsätalouden hallinnassa olevaa kulttuuriperintöä; sitä koskevat vastuut siirtyvät luonnollisesti nekin.

Metsähallituksen uudelleenorganisoinnin yhteydessä tulee kiinnittää huomiota siihen, että Metsähallitukselle sekä julkisia hallintotehtäviä hoitavalle yksikölle varataan riittävästi taloudellisia ja organisatorisia voimavaroja myös toiminnan kulttuurisen kestävyuden varmistamiseksi. Kulttuuriperintö on voimavara niin taloudellisesti hyödynnettävillä alueilla kuin suojelualueilla. Näitä alueita voidaan hyödyntää taloudellisesti ja kulttuurisesti kestävästi samalla kertaa.

Suomen Yrittäjät

Katsomme, että ehdotettu malli, jossa Metsähallitus toimisi liikelaitoksena ja omistaisi metsätaloutta harjoittavan osakeyhtiön, ei poista riittävästi niitä kilpailuneutraaliteettiongelmia, joiden johdosta uudistus oli tarpeen aloittaa. Liikelaitokselle jäisi edelleenkin mahdollisuus harjoittaa itse suoraan myös muuta liiketoimintaa kuin sen omistamassa yhtiössä harjoitettava metsätalousliiketoiminta. Kilpailuneutraaliteettiongelmien ohessa koko liikelaitoksen ohjaus- ja johtamisjärjestelmä on erittäin monitasoinen, mikä saattaa hankaloittaa metsähallituksen kykyä palvella yritysasiakkaitaan. Ohjauksen ja johtamisjärjestelmän virtaviivaistaminen olisi sen vuoksi erittäin tarpeellista.

Yksityiskohtaisena kommenttina huomautamme edelleen, että emme pidä hyväksyttävänä liikelaitosta ja yhtiötä koskeviin lakeihin ehdotettuja säännöksiä sidosyksikköasemasta ja mahdollisuudesta suorahankintoihin (metsähallituslain 4 § 3 momentti, metsätalousyhtiölain 6 §).

Lopuksi viittaamme siihen, että Lapin Yrittäjät katsoo lausunnossaan, että esityksellä voi olla kielteisiä vaikutuksia eri elinkeinojen harjoittamisedellytyksiin ja että näitä vaikutuksia ei ole arvioitu riittävän avoimesti ja huolellisesti. Pidämme lausunnossa esitettyjä näkökohtia painavina ottaen huomioon Metsähallituksen toiminnasta seuraavat laajat aluetaloudelliset vaikutukset erityisesti Pohjois-Suomessa.

Suomen Riistakeskus

Erätalousjohtajan ja luontopalvelujohtajan toimivalta ja vastuut on määritelty nykyistä lainsäädäntöä selvemmin, minkä voidaan katsoa parantavan erätalouden hallinnollista asemaa. Eräpalvelut tuottaa ja tarjoaa kansalaisille suunnattuja metsästys- ja kalastusmahdollisuuksia laajasti alueilla, jotka tulevat jatkossakin olemaan metsätalouskäytössä. Luonnoksen perusteella näyttää siltä, että erätalousjohtaja ei edelleenkään kuuluisi Metsähallituksen hallitukseen, kuten ei luontopalvelujohtajakaan. Tietyllä tapaa voidaan kantaa huolta siitä, mitkä ovat erätalouden vaikutusmahdollisuudet riista- ja kalaelinympäristöjen hoitoon valtion metsätalousosakeyhtiön käytössä olevilla alueilla. Ne ovat kuitenkin perusta, joka luo edellytykset kehittää kalataloutta ja riistan elinympäristöjä ja riistan hyvinvointia, ja sitä kautta lisätä mahdollisuuksia eräpalvelujen kehittämiseksi ja edelleen lisätä eräpalveluiden kansalaisille tuottamia hyvinvointipalveluita mukaan lukien myönteiset vaikutukset paikallistalouteen. Metsähallituksen hallinnassa olevat alueet ovat oivallisia malleja muille esimerkiksi riistan elinympäristöjen hoidossa ja Metsähallituksen voidaan katoa olevan edelläkävijä ja tiennäyttävä riistataystävällisessä metsien käsittelyssä. Vaikka lausunnolla oleva lakiesitys ei otakaan kantaa Metsähallituksen sisäisen operatiivisen hallinnon järjestämiseen, Suomen riistakeskus esittää, että em. perusteilla erätalousjohtajan tulee kuulua Metsähallituksen johtoryhmään tai sitä vastaavaan toimielimeen.

Luontopalvelujohtajan ja erätalousjohtajan tehtävät esitetään säädettäväksi lain 17 §:ssä. Pykälän perusteluissa kerrotaan, että luonnonsuojelulain 15 §:n 1 momentin 1-3 tarkoitettu poikkeamis päätös pyydystää tai tappaa eläimiä tieteellistä tarkoitusta tai opetusta varten, vähentää vierasperäisen tai vahingolliseksi käyneen eläinlajin lukumäärää tai poistaa ihmisten turvallisuudelle tai omaisuudelle uhkaa aiheuttavien pyyntiluvanvaraisten riistaeläinlajien yksilöitä, kuuluisi luontopalvelujohtajan ratkaisovaltaan. Perusteluina esitetään, että näissä tapauksissa kyse ei olisi metsästyksestä, vaikka esimerkiksi pyyntiluvanvaraisten riistaeläinten vähentäminen tapahtuu pääsääntöisesti metsästyksellisin keinoin. Riistakeskuksen käsityksen mukaan riistaeläinten osalta em. toiminta on selkeästi metsästyslaissa säädetyn metsästyksen määritelmän mukaista toimintaa ja siis metsästystä. Siten riistakeskus esittää, että ratkaisovalta olisi riistaeläinten osalta näissä tapauksissa erätalousjohtajalla.

Julkisten hallintotehtävien ohjauksesta ja valvonnasta säädetään luonnoksen 19 §:ssä. Pykälässä säädetään ohjaavien ministeriöiden ohjauksesta ja valvonnasta toimialojensa osalta Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien hoidossa ”siten kuin virastojen ja laitosten toiminnan ohjauksesta ja valvonnasta erikseen säädetään.” Mainitussa pykälässä säädetään edelleen, että ohjaavien ministeriöiden ohjauksen ja valvonnan puitteissa Metsähallituksen hallitus mm. huolehtii julkisten hallintotehtävien hoidon yleisestä ohjauksesta ja valvonnasta, ja edelleen, että toimitusjohtaja vastaa mm. Metsähallitukselle kuuluvien julkisten hallintotehtävien hoidon yleisestä johtamisesta ja kehittämisestä. Tällainen järjestely, jota perusteluissa on laajemmin selvitetty, voi käsityksemme mukaan osoittautua käytännössä kuitenkin varsin haastavaksi ja jopa ongelmalliseksi.

Henkilöstön osalta esitetään säädettävän 29§:ssä, että henkilöstön pääasiallinen palvelussuhde on työsopimussuhde. Julkista valtaa sisältäviä tehtäviä hoitavien henkilöiden palvelussuhteen esitetään kuitenkin olevan virkasuhde, jollei lailla toisin säädetä. Julkista valtaa sisältäviä tehtävien hoitaminen ja siten julkisen vallan käyttö on mahdollista myös työsopimussuhteisena eikä edellytä virkasuhdetta. Ainoastaan merkittävän julkisen vallan käyttö on säädetty kuuluvan viranomaiselle ja siten kyseisten tehtävien hoidon virkamiehille.

Kolttien kyläkokous

Kolttaneuvostot ovat tyytyväisiä siihen että uuteen luonnokseen on palautettu työllisyyden edistämistä koskeva lause, niin kuin kolttaneuvostot jo edellisessä lausunnossaan toivoivat.

Metsätalouteen liittyvät alihankinta- ja työllistämistyöt ovat olennaisen osan myös koltta-alueen ja kolttasaa- melaisten työllistymismahdollisuuksia täällä Ylä-Lapissa. Kolttaneuvostot katsovat että työllistämismallit ovat tärkeä ulottaa luonnokseen myös puun korjuuseen ja logistiikkaan liittyviin toimintojen osalta.

Koltthaneuvostot näkevät että metsätalouden lisäksi myös luonnon monimuotoisuuden turvaamisella on työllisyttä edistäviä vaikutuksia mm. poronhoidon ja matkailun näkökulmasta. Valtion mailla, erityisesti kolttalueella, tällaisella monikäytön yhteensovittamisella on laaja ja monipuolinen yhteiskunnallinen ulottuvuus. Koltthaneuvostot näkevät että neuvottelemalla, yhteen sovittamalla ja sopimalla turvataan myös muiden elinkeinojen kannattavuus kolttalueella, metsätalouden lisäksi. Koltthaneuvostot haluavat varmistuksen että tulevaisuudessakin kestävä matkailua, porotaloutta ja metsätaloutta on mahdollista harjoittaa myös kolttalueella

Koltthaneuvostot katsovat edelleen että Saamelaisten kotiseutualueeseen kuuluviin kuntiin asetettavien neuvottelukuntien tehtävä on merkittävä käsiteltäessä Metsähallituksen hallinnassa olevien valtion maa- ja vesialueiden sekä niihin kuuluvien luonnonvarojen kestävä käyttöä ja hoitoa paikallisella tasolla. Lakiluonnoksessa mainittujen neuvottelukuntien kokoonpanossa on huomioitava että niissä tulee olla riittävä ja tasapuolinen edustus mm. saamelaisten kotiseutualueella yhdenvertaisesti muun väestön kanssa.

Pyydämme edelliseen lausuntoomme viitaten huomioimaan että Kolttien kyläkokouksen alaisuudessa toimii kaksi koltthaneuvostoa: Näätämö-Sevettijärvi alueen koltthaneuvosto ja Keväjärvi-Nellim alueen koltthaneuvosto, joiden kummankin edustus neuvottelukunnissa olisi Inarin kunnan alueella suotavaa, jotta kolttasaamelaisten erityisasema ja kolttalue huomioitaisiin neuvottelukunnissa tasapuolisesti.

Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö

Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestön mielestä yleisten vesialueiden siirtäminen liikelaitoksen taseeseen vaarantaa niihin liittyvien yhteiskunnallisten velvoitteiden kuten vapaa-ajankalastusmahdollisuuksien tarjoamisen tai suojelutavoitteiden riittävän huomioon ottamisen. Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö esittää, että yleiset vesialueet säilytetään osana Luontopalvelujen toimintaa ja Luontopalvelujen taseessa ja lakiesityksen 5 §:n 2 momenttiin lisätään maininta oikeudesta yleisiin vesialueisiin annetussa laissa (204/1966) säädetyistä tehtävistä.

Metsähallituksen toimintaa ohjaavan hallituksen kokoonpanossa tulee olla ylintä johtoa myöten vahva luonnon virkistyskäytön asiantuntemus. Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö esittää lakiesityksen 11 §:n täydentämistä niin, että Metsähallituksen hallituksessa vähintään yhden jäsenen tulee edustaa luonnon virkistyskäytön asiantuntemusta ja että hallituksen kokoonpanoa määrittelevässä asetuksessa hallituspaikka varataan valtakunnalliselle luontoliikuntajärjestölle, jollaisena myös Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestöä pidetään.

Paliskuntain yhdistys

Metsähallituksen liiketoimintaa rajoittavat yhteiskunnalliset velvoitteet otetaan huomioon tulostavoitteiden asettamisen yhteydessä ja metsähallituksen toimintaa koskevat yhteiskunnalliset velvoitteet pyritään pysyttämään ennallaan. Poronhoitolain asettamien velvoitteita poronhoitoalueella on nykyisellään huomioitu ja pyritty toteuttamaan Metsähallituksen ja Paliskuntain yhdistyksen välisillä sopimuksilla neuvottelumenettelyistä sekä Metsähallituksen ja poronhoidon yhteensovittamisesta. Käytännössä yhteensovittamista tehdään Metsähallituksen ja paliskuntien välisissä neuvotteluissa vuosittain sekä lisäksi jatkuvalla yhteydenpidolla alueellisten toimijoiden kesken tarpeen vaatiessa. Yhteensovittamiseen liittyvät kysymykset ovat moninaiset ja yhteydenpito osapuolten välillä jatkuvaa. Asian tarkemmaksi selventämiseksi lausunnon liitteenä on Paliskuntain yhdistyksen ja Metsähallituksen voimassa oleva sopimus yhteistyömenettelystä poronhoidon ja Metsähallituksen alaan kuuluvien maankäyttökysymysten yhteensovittamisesta poronhoitoalueella (liite 1). Lakiluonnoksessa jää edelleen epäselväksi se, kuka tätä muun muassa metsätaloustoimintaan, luonnonsuojelualueisiin, metsästyksen, maanmyynteihin ja muiden toimintojen luvituksiin kytkeytyvää käytännön tilanteista kumpuaava yhteensovittamistyötä jatkossa toteuttaisi poronhoitoalueella. Metsähallituksen liikelaitoskonsernia koskevien yhteiskunnallisten velvoitteiden käytännössä paikallisesti tapahtuva toteutus tulee kirjata osaksi perustettavan valtion metsätalousyhtiön lakisääteisiä velvoitteita. Luonnoksessa jää täysin auki myös se, miten turvataan metsätalouden taseessa olevista alueista sellaiset, jotka ovat erityisen tärkeitä poronhoidon toimintaedellytysten kannalta. Ainoastaan metsätalous oy:lle (lain 4 §:ssä) esitettävä oikeus myöntää luvat poroaidoille tai muille rakennelmille tulee luonnoksessa selväksi (s. 77, 87). Käytännössä yhteensovittamiskysymykset ovat merkittävästi pelkkiä aitalupia moniulotteisemmat (liite 1).

Toiminnan rahoitusta kuvattaessa (s. 8) todetaan, että ”*Maksuttomia ovat esimerkiksi porotalouden- ja muiden luontaiselinkeinonharjoittajille Lapissa myönnetty erityisoikeuden Metsähallituksen hallinnassa olevien maiden käyttöön...*”. Paliskuntain yhdistys huomauttaa, että poronhoidon oikeudet kuuluvat koko poronhoitoalueelle, Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun maakuntien alueelle sijoittuvat paliskunnat mukaan lukien. Tämä virhe tulee korjata tekstiin.

Sama virhe toistuu luonnoksen julkisia hallintotehtäviä avaavassa luvussa (s. 44), jossa todetaan ”... *eräille Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan maakuntien muille asukkaille lain nojalla kuuluvista erityisoikeuksista Metsähallituksen alueiden käyttöön porotalouden ja muiden luontaiselinkeinojen harjoittamista varten*”. Paliskuntain yhdistys muistuttaa, että paliskuntia on ja poronhoitoa harjoitetaan myös Kainuun maakunnassa.

Luvussa ”*Saamelaiset*” todetaan Ihmisoikeuskomitean todenneen (s. 11), että ”*Alueella aikaisemmin toteutettujen toimenpiteiden vaikutukset tulee ottaa kumulatiivisesti huomioon arvioitaessa vireillä olevan hankkeen vaikutuksia saamelaisten mahdollisuuksiin harjoittaa kulttuuriaan. Lisäksi valtion on punnittava suunnitellun toiminnan hyvät ja huonot puolet.*” Tämä tulee ottaa yhteiskunnallisten velvoitteiden hoitamisen lähtökohdaksi koko poronhoitoalueella. Poronhoidon edellytysten turvaamisen arviointi edellyttää väistämättä kumulatiivisten vaikutusten tarkastelua paliskunnittain.

Luonnoksessa esitetään saamelaisten kotiseutualueelle perustettavaksi kuntakohtaiset neuvottelukunnat. Paliskuntain yhdistys toteaa, että Saamelaisten kotiseutualueelle perustettaviin neuvottelukuntiin tulee ehdottomasti nimetä jäseneksi jokaisen saamelaisalueella toimivan paliskunnan poroisäntä. Tätä edellyttää poronhoitolain 53 §. Poroisäntä on poronhoitolain mukainen alueensa poronhoidon virallinen edustaja ja PHL 53 §:n mukaisen neuvotteluelvoitteen toteuttaja käytännössä. Paliskunnan poroisäntää ei tule ohittaa neuvottelukuntien edustustoa koottaessa. Sama pätee kansallispuistojen ja erämaa-alueiden hoidon ja käytön suunnittelua varten asetettavia yhteistyöelimiä koko poronhoitoalueella. Neuvottelukuntien kokoonpanossa on oltava mukana kullakin alueella asianosaisten paliskuntien poroisännät ja vähintäänkin toiminnasta aiheutuvat kulut on katettava Metsähallituksen toimesta.

Luonnoksen mukaan (s. 23) ”*Metsähallituksen hallinnassa olevien metsien käyttörajoitukset, jotka johtuvat laissa määritellyistä yleisistä yhteiskunnallisista tai muista velvoitteista, otettaisiin metsien tuottoarvon määrittämisessä huomioon tasearvoa alentavina tekijöinä*”. Käyttörajoitteiden neuvottelu tulee toteuttaa siten, että yhteiskunnallisten velvoitteiden toteutuksen asianmukaiseen määrittelyyn ja arviointiin pääsevät aidosti osalliseksi tahot, joiden toimintaan asia vaikuttaa. Keskeisin näistä tahoista on poronhoito. Luonnoksessa todetaan (s.39), että ”*Kestävyystavoitteiden saavuttamiseksi Metsähallituksen toiminnot olisi suunniteltava ja sovitettava yhteen siten, että ekologisen, taloudellisen ja sosiaalisen kestävyyden vaatimukset tulevat huomioon otetuiksi kulloinkin käytettävissä olevan parhaan tietämyksen mukaisesti. Metsähallituksessa käytössä nykyisin oleva luonnonvarasuunnittelu olisi tärkein keino edellä tarkoitettujen tavoitteiden yhteensovittamiseksi*”. Paliskuntain yhdistys toteaa, että luonnonvarasuunnittelun prosessien nykykäytäntö ei ole kaikin osin tarkoituksenmukaista ja toimivaa. Luonnonvarasuunnittelun merkityksen korostuminen lakiuudistuksen myötä edellyttää kyseisen suunnitteluprosessin yhdenmukaistamista ja jäntevöittämistä poronhoitoalueella. Luonnonvarasuunnitelmien vahvistaminen tulisi toteuttaa yhteiskunnallisista velvoitteista vastaavissa ministeriöissä. Paliskuntien kanssa on järjestettävä PHL:n 53 §:n mukaiset neuvottelut, joissa on pyrittävä löytämään yhteisymmärrys muun muassa paliskunnan alueelle asetettavista hakkuutavoitteista ja maanmuokkauskäytännöistä, ennen kuin suunnitelma vahvistetaan. Luonnoksen mukaan luonnonvarasuunnitelmat vahvistettaisiin liikelaitoksen hallituksessa ja suunnitelma olisi Metsähallituksen sisäinen asiakirja, jolloin se ei ole hallintopäätös (s. 52). Tämä tarkoittaa, että Luonnonvarasuunnitelmien laadinnassa heikkoon osaan jäävän asianosaistahon ainoaksi todelliseksi vaikuttamismahdollisuudeksi on jäämässä kansalaisaktivismi. Virallisten vaikuttamiskanavien puuttuminen on omiaan virittämään näkyviä kiistoja toimijoiden välille. Pohtia sopiikin, onko toimintakulttuurin ennakoitavissa olevan muutoksen myötä luvassa uusia metsäsotia sinne, missä metsien käytöllä on konkreettista vaikutusta muiden elinkeinojen toimintaedellytyksiin.

Luonnoksessa (s. 47) todetaan, että ”*yhteiskunnallisten velvoitteiden huomioon ottaminen edellyttää velvoitteiden vaikutusten arvioinnin järjestämistä siten, että velvoitteiden taloudelliset vaikutukset ovat selvästi todettavissa. Tarkoituksena on, että Metsähallituksessa jatketaan taloudellista, ekologista ja sosiaalista kestävyyttä kuvaavien mittareiden käyttöä vaikutusten arvioimiseksi siten kuin siitä palvelu- ja muiden toimintatavoitteiden asettamisen yhteydessä päätetään. Tarkoituksena on, että tässä pykälässä tarkoitettujen yhteiskun-*

nallisten velvoitteiden taloudellisia, ekologia ja sosiaalisia vaikutuksia käsitellään tarvittavalla tavalla Metsähallituksen toimintakertomuksessa". Paliskuntain yhdistys huomauttaa, että poronhoidolle aiheutuvia taloudellisia menetyksiä ja toiminnallisia ongelmia ei ole missään vaiheessa tarkasteltu osana valtion metsätaloustoiminnan arviointia. Metsätaloustoimien taloudelliset vaikutuksen poronhoidolle sekä porolaidunten tilan arviointiin tulee ehdottomasti ottaa osaksi tätä tarkastelua. Ajantasaista tutkimustietoa metsätalouden taloudellisesta vaikutuksesta poronhoitoon on saatavilla muun muassa Luonnonvarakeskuksen porotutkimusasemalla.

Luonnoksessa (s. 50) kerrotaan, että *"Metsähallituksen hallituksella on merkittäviä ja kauaskantoisia tehtäviä, jotka koskevat koko Metsähallituksen toimialaa. Hallitus johtaa sekä liiketoimintaa että Metsähallituksen yhteiskunnallisten velvoitteiden toimeenpanoa. Tämä asettaa vaatimuksia hallituksen jäsenten osaamis pohjalle, joka on otettava huomioon hallituksen jäseniä valittaessa"*. Paliskuntain yhdistys vaatii, että hallituksen kokoonpanovaatimuksissa huomioidaan yhteiskunnallisten velvoitteiden asianmukaisuuden arviointiin liittyvä todellinen asiaosaaminen. Metsätaloustoiminnan painopiste on poronhoitoalueella. Niinpä hallituksessa yhteiskunnallisten velvoitteiden arvioinnissa on huomioitava poronhoidon toimintaedellytyksiin liittyvien kysymysten perusteellinen tuntemus. Yhteiskunnallisten velvoitteiden asianmukaisen huomioon otamisen esittäminen tavoitteena ei riitä, vaan asia on huomioitava myös käytännön toteutuksessa hallitusta ja muita toimielimiä nimettäessä.

18 §:ssä säädettäisiin julkisten hallintotehtävien ratkaisuvallasta. Poronhoidon – ja valtion talousarvioon varattavien petokorvausmäärärahojen tarpeen - näkökulmasta olennaista on, että vahinkoperusteisten poikkeuslupien käsittelyä kyetään nopeuttamaan ja joustavoittamaan riippumatta siitä, minkä viranomaistahon toimeksi asiasta päättäminen on saatettu.

Maa- ja metsätalousministerin tehtävä olisi antaa asetus mmm:n toimialaan tai hallinnonalaan kuuluvista julkisten hallintotehtävien yksikön suoritteiden maksuista. Poronhoidon toimintaedellytysten kannalta olennaista on, että poronhoidon harjoittamisoikeus ymmärretään ikimuistoiseksi nautinto-oikeudeksi, josta ei peritä maksuja.

Laissa valtion metsätaloustoimintayhtiöstä 2 §:ssä säädetään luovutusvaltuudesta katsottaisiin metsätalouteen kuuluvaksi oikeus muiden metsäntuotteiden, kuten jäkälän ja kunnan, keräämiseen ja hyödyntämiseen (s. 74). Paliskuntain yhdistys vaatii oikeutta jäkälän keräämiseen rajattavaksi poronhoitoalueen ulkopuoliselle valtion maalle.

Laissa valtion metsätaloustoimintayhtiöstä 4 §:ssä säädetään oikeudesta edustaa valtiota tietyissä tapauksissa. Luonnoksessa (s. 76) kirjoitetaan, että *"...Naapurikiinteistön kuulemista edellytetään muun muassa maankäyttö- ja rakennuslaissa myönnettäessä rakennuslupaa asemakaava-alueella ja tehtäessä lain 171 §:ssä tarkoitettua poikkeamispäätöstä. Naapurin kuulemista edellytetään myös muun muassa ennen poroerotusten suorittamista"*. Paliskuntain yhdistys toteaa, että poroerotusten suorittaminen ei edellytä naapurin kuulemista. Poronhoitolain 28 §:ssä säädetään poroerotusten suorittamisesta. PHL 28.3 §:n mukaan poroerotuksesta on ilmoitettava riittävän ajoissa ennakkoon paliskunnan osakkaille, naapuripaliskunnille ja Paliskuntain yhdistykselle. Asialla ei siis ole mitään yhteyttä metsähallituslakiin tai naapurien kuulemisesta säädettyihin MRL:n säädöksiin. Niinpä lause *"Naapurin kuulemista edellytetään myös muun muassa ennen poroerotusten suorittamista"* tulee ehdottomasti poistaa, paikkansapitämättömänä ja mahdollisesti sekaannuksia aiheuttavana, luonnostekstistä (s. 76).

Lausuntoon liittyy **Liite 2**.

Kemin kaupunki

Miten tärkeimmät muutosesitykset ovat toteutuneet uudessa lakiesityksessä?

1. Johtamisjärjestelmän selkeytyminen

Ympäristöministeriön ohjaus on nykylaissa "luonnonsuojelua koskevissa asioissa". Uusimmassa luonnoksessa YM ohjaa julkisten hallintotehtävien hoitoa **"sen vastuulle säädetyissä asioissa"**. Sen viittanee Ympäristöministeriöön, jonka toimialaan kuuluvat: 1) ympäristönsuojelu ja ympäristövahinkojen torjunta, 2) alueiden käyttö, 3) luonnonsuojelu, 4) rakentaminen, 5) asuminen.

Lisäksi julkisten hallintotehtävien itsenäisyyttä ohi liikelaitoksen johdon ja hallituksen on vahvistettu merkittävästi nykylaista. Lain perusteluissa korostetaan, että ”maa- ja metsätalousministeriö sekä ympäristöministeriö ohjaisivat ja valvoisivat toimialojensa osalta julkisten hallintotehtävien tehtävien hoitoa samalla tavoin kuin muitakin alaisiaan virastoja ja laitoksia.” Lisäksi JHT:sta tulisi, toisin kuin nykylaissa, julkisten hallintotehtävien hoitoon tarkoitettujen maa- ja vesialueiden maanhaltijavirasto. JHT:n osalta on ymmärrettävää, että julkista valtaa käyttävillä virkamiehillä on niissä vallankäyttöasioissa vahva toimivalta ja se, että JHT:n taloudellinen riippumattomuus on avoimesti selvillä ja raportoitavissa, mutta mitään muuta ei pitäisi sisältyä suoraan virastojohtamiseen ohi liikelaitoksen. Lakiluonnoksessa on aivan epäselvää, miltä osin JHT:n tehtävät ovat virkavastuulla tehtäviä hallintopäätöksiä ja miltä osin maanhaltijuuteen ja kiinteistöhoitoon liittyviä tehtäviä, jotka eivät ole julkisen vallan käyttöä.

Samalla järjestetään merkittävä osa metsätalouslyhtiön ohjausta käyttöoikeussopimuksella suoraan maa- ja metsätalousministeriön kanssa. Käyttöoikeussopimuksen kautta kulkee 80 % metsätalouden (siis noin 70 % koko Metsähallituksen) tuloksesta sekä yleisten yhteiskunnallisten velvoitteiden ohjaus ja seuranta metsätalouslyhtiön ohi Metsähallitus-liikelaitoksen hallituksen ja johdon. Myös MMM:n ohjauksessa liikelaitokseen korostetaan lain perusteluissa yksityiskohtaisempaa ja mitattavampaa tavoiteasetantaa, mikä on päinvastoin kuin hallituksen linja muuten.

Johtopäätös: Mitään johtamisjärjestelmän selkeyttämistä tarkoittavia muutoksia ei ole tehty.

2. Metsähallitus-liikelaitoksen tehtävät

Liikelaitoksen tehtäviin ja pääjohtajan toimivaltaan, saati yhtiön tehtäviin ei ole lakiesityksessä vielä kukaan kirjattu maa- ja vesiomaisuuden hoitoa ja käyttöä sekä maankäytön yhteensovittamista eli maanhaltijatehtäviä.. Liikelaitos vain harjoittaa liiketoimintaa, jonka toimiala on maa- ja vesiomaisuuden taloudellinen hyödyntäminen sekä liiketoimintaa harjoittavien yhtiöidensä osakkeiden hallinnointi. Valtion kiinteistöstrategiassa Metsähallitus-liikelaitokselle on kuitenkin asetettu laaja maanhaltijarooli valtion omistuksiin. Nykyisin liikelaitoksen tehtävät ovat liiketoiminta, julkiset hallintotehtävät ja maanomistajahaltijuus. Maa- ja vesiomaisuuteenhan liittyy oleellisesti se, että sitä voi joku muukin käyttää taloudellisesti tai muuten. Silloin pitää olla maiden hallinnointi ja omaisuuden kokonaistaloudellinen hoito ja käyttö sekä eri toimintojen yhteensovittaminen liikelaitoksen tehtävänä. Julkisten hallintotehtävien maiden osalta maiden ja vesien hoito ja käyttö on kuitenkin kirjattu julkisten hallintotehtävien tehtäväksi. Vastaavasti liikelaitoksen pääjohtajan ja jopa hallituksen tehtävät ovat paljon suppeammat kuin luontopalvelujohtajan suhteessa maiden ja omaisuuden hallinnointiin.

Johtopäätös: Tarkennuksia ja selkeytystä suojelualueiden ulkopuolisten maiden ja vesien hallintavastuun osalta ei ole tehty.

3. Valtion metsätalouden erityispiirteiden huomioon ottaminen

a. Yleiset yhteiskunnalliset velvoitteet

Kuulemistilaisuuksissa korostuivat valtion maiden metsätalouden erityispiirteet, jotka tulee ottaa huomioon Metsähallituksen metsätaloutta koskevan lain valmistelussa.

Yleiset yhteiskunnalliset velvoitteet ovat keskeinen monitavoitteisuuden työkalu metsätalouden harjoittamisessa. Yleisiä yhteiskunnallisia velvoitteita ovat nykyisin ja uuden esityksen mukaan luonnon monimuotoisuuden turvaaminen, virkistyskäytön edistäminen, porotalouden ja saamelaiskulttuurin edellytysten turvaaminen sekä työllisyyden edistäminen.

Uuteen luonnokseen on palautettu työllisyyden edistäminen. Kirjauksen merkitys jää hämäräksi, koska pääosa toteuttavasta työstä tehdään kilpailutettavien ostopalvelujen kautta. Lisäksi muistion perusteluissa korostetaan, että tämä ei estä vähentämästä henkilöstöä eikä estä lomautuksia, joita viime vuosikymmeninä ei ole tehty osin tämän laissa olleen kirjauksen perusteella. Sen sijaan nostetaan esiin mahdollisuus muita toimijoita tasaisempaan tuloutukseen ja puun myyntimäärien pitämiseen korkealla suhdanteista riippumatta. Tähän liittyy myös yhtiölle tuleva velvoite ”noudattaa alueellisia luonnonvarasuunnitelmia” sen sijaan että kirjattaisiin velvoite toimia luonnonvarasuunnitelmien puitteissa. Yksityismetsien puumarkkinoiden kannalta on hyvin haitallista, jos valtion metsiin asetetaan yleinen velvoite hakata suurimman kestävän hakkuusuunnitteen määrä

myös heikon kysynnän aikana. Sen sijaan kuulemistilaisuudessa esitettyä aluekehityksen/luonnonvaroihin pe- rustuvien elinkeinojen kehittämisen näkökulmaa ei ole sisällytetty työllisyyden edistämiseen.

Johtopäätös: Yleisiä yhteiskunnallisia velvoitteita ei ole esityksistä huolimatta lisätty yhtiön lakiin tai määri- tetty asetuksella, vaan ne ovat edelleen vain käyttöoikeussopimuksen ehtona. Yleisten yhteiskunnallisten vel- voitteiden toteutuminen määritellään sillä, että yhtiö noudattaa alueellisia luonnonvarasuunnitelmia. YJV:n seuranta käyttöoikeussopimuksen kautta suoraan MMM:stä ohi liikelaitoksen on luonnoksessa edelleen, vaika se sekoittaa entisestään johtamisjärjestelmää. Yleisiin yhteiskunnallisiin velvoitteisiin on palautettu työllisyyden edistäminen.

b. Monikäytön yhteen sovittaminen paikallisella tasolla

Valtion mailla, erityisesti Pohjois-Suomessa, yhteensovittamisella on laaja ja monipuolinen yhteiskunnallinen ulottuvuus. Yhteensovittaminen ja siihen liittyvä puhevalta ei ole mitenkään erotettavissa puun myynnin liike- toiminnasta. Tosiasiassa vain neuvottelemalla, yhteen sovittamalla ja sopimalla turvataan jatkuva ja kasvava puun saanti. Neuvotteluissa harkitaan aina tarkkaan, että metsätalouden menetykset pysyvät sovituisissa rajoissa ja että uudet rajoitukset tuovat suuremman kokonaishyödyn toisaalta alueelle, kun matkailua, porotaloutta ja metsätaloutta voidaan hoitaa samoilla alueilla ja toisaalta puun ostajille kansainvälisten tuotemarkkinoiden imagoriskien hallinnan ja kestävien puunsaantimahdollisuuksien kannalta.

Aitaa kuulemista ja neuvottelua ei ole, ellei samalla ole oikeasti valmiuksia ja valtuuksia tehdä muutoksia suunnitelmiin. Metsätalouden tapauksessa tämä tarkoittaa maankäytön päätös- ja puhevaltaa luonnonvara- suunnittelun asettamissa rajoissa. Luonnonvarasuunnitelma on hyvä työkalu suuraluetason yleissuunnitte- luun, mutta se ei mitenkään vastaa paikallista yhteensovittamista.

Jos metsätalouden henkilöille ei jää valtaa päättää luontokohteiden ja vesiensuojeluvyöhykkeiden yms sää- tämisestä, paliskuntien kanssa sopimisesta (hakkuurajoitukset eri kohteilla ja eri vuodenaikoina yms), matkai- luyrittäjien reiteistä ja matkailun vuoksi rajoitettuun toimintaan siirrettävistä kohteista, erilaisista kuntien ja yhdistysten kanssa tehtävistä päällekkäiskäytön sopimuksista ja monista muista yksityiskohdista, joita ei mil- lään voi lakiin ja asetukseen kirjata, ei nykyisestä joustavasta yhteensovittamisesta ja sopimisesta jää mitään todellista jäljelle. Järkevä tapa olisi määrittää ne asiat, joihin Metsätalous oy:n henkilöillä EI ole valtuuksia. Niiden pitäisi olla maan myynti ja luovutuslain mukaiset vuokrasopimukset (yli 5 milj. €). Mitään todllisia esteitä ei kuitenkaan ole säätää metsätalouslyhtiöstä lailla ja asetuksella niin, että se on erityistehtävayhtiö, jonka asetukseen on kirjattu yleiset yhteiskunnalliset velvoitteet ja maankäytön yhteensovittamistavoite.

Johtopäätös: Lakiluonnokseen ei ole lisätty metsätaloudelle yhteensovittamistehtävää ja eikä maankäytön puhevaltaa luonnonvarasuunnitelmien puitteissa. Ainoa oleellinen parannus on perusteluihin lisätty kirjaus metsätalouden toimivallasta. Tätä kirjausta ei kuitenkaan ole lisätty perustuslaki-tarkasteluun. Siinä taas päinvastoin korostetaan, ettei juuri mitään toimivallata ole ja vain rutiiniluontoisia päätöksiä. Mutta mitään kyseisestä yleisestä toimivallasta yhteen sovittaa eri käyttömuotoja ei ole lisätty yhtiön lakiin. Voiko Metsähäl- litus soveltaa lakia perusteluiden pohjalta, jos perustelut ovat ristiriidassa kyseisen lakipykälän kanssa?

4. Metsätalouden harjoittamisen määritelmä ja kilpailutulkinnat

Lakiluonnoksessa metsätalouden harjoittaminen määritellään eri kohdissa eri tavoin, mutta aina harhaanjohta- vasti. Puun myynti on välillä mukana, välillä ei. Koko ajan ilmaus on hakkuiden toteuttaminen, metsänhoito- töiden toteuttaminen, puutavaran toimittaminen tai metsätalouteen kuuluvien toimenpiteiden suorittaminen sopimuksen kohteena olevalla alueella. Metsähallituksen metsätalous ei todellisuudessa hakkaa ja toimita pui- ta, vaan suunnittelee metsätaloutta ja maankäyttöä sekä yhteensovittaa monikäyttöä, ylläpitää paikkatietoa ja - tietojärjestelmiä; optimoi puun myyntiä ja toimituksia; järjestää, ohjaa, valvoo puunkorjuuta ja kuljetuksia, metsänhoitoa, teiden ylläpitoa sekä ympäristön- ja luonnonhoitoa sekä kilpailuttaa ostopalveluina työn toteu- tuksen.

Toisin kuin Destialla Metsähallituksen metsätaloudella ei ole yhtään omaa konetta tai rekkaa, eikä se siis kil- paille omin konein vapailta markkinoilla. Kaikki toiminta tapahtuu vain valtion mailla. Puunkorjuu ja – kuljetukset on 100 %:sti kilpailutettu EU-tasoisesti ja kilpailutetaan julkisten hankintojen mukaan säännöllis- testi. Myös metsänhoitotyöt kilpailutetaan, lukuun ottamatta 400 oman metsurin tekemiä metsänhoitotöitä.

Vakinaisten metsurien työllistäminen ei kuitenkaan ole markkinaetu, vaan osa Metsähallituksen sosiaalista vastuuta ja kestävänsä metsänhoidon varmistamista.

Puun myynti on ainoa asia, jossa metsätalouden voi todella katsoa toimivan kilpailuasemassa muun muassa yksityisiin metsänomistajiin nähden (10 % markkinaosuus). Mutta puun myynti valtion metsistä on sallittua EU:ssa, eikä puun myyntiin liittyvä konkurssisuoja poistu yhtiöittämisellä metsätalous esitetyllä mallilla, koska metsähän säilyvät valtion suorassa omistuksessa. Puun myyjä Metsähallituksessa on 3 henkilöä, ja he siis myyvät valtion omistamien metsien puita, jotka lakiesityksen mukaan siirtyvät yhtiön omistukseen vasta kaadon jälkeen.

Myöskään metsätalouslyhtiön konkurssisuoja ei ole todellinen, vaan vain teoreettinen lainsäädäntökikka. Metsätalous oy:täkään ei todellisuudessa voi päästää konkurssiin, sillä liian paljon puunkorjuu- ja kuljetusyrityksiä, sahoja ym. joutuisi samalla ylipääsemättömiin vaikeuksiin. Yhtiön toiminta pitäisikin määritellä asetuksella eikä käyttöoikeussopimuksella. Hankintadirektiivi on ongelma vain kun halutaan tehdä yhtiö käyttöoikeussopimuksella.

Johtopäätös: Valtion maiden metsätalouden harjoittamisen harhaanjohtavaa kuvausta ei ole lakiluonnoksessa korjattu ja sen vuoksi hämärtyy toiminnan perustavaa laatua oleva ero Destia-tapaukseen.

Kainuun liitto

1. Lain valmistelun lähtökohta on suppea – alueellisten vaikutusten arviointi puuttuu

Metsähallitus on Kainuun aluetalouden kannalta erittäin tärkeä toimija: sen omistuksessa on 38 % maakunnan metsäpinta-alasta. Metsähallitus omistaa siten merkittävän osan Kainuun puuvaroista ja on keskeinen puunjalostusyritysten raaka-ainehuollon sekä virkistyskäytön ja luontomatkailun edellytysten turvaaja. Metsähallituksen omistamat alueet painottuvat selkeästi Pohjois- ja Itä-Suomeen, jossa metsäsektorilla on huomattava aluetaloudellinen merkitys ja biotalouden kehityspotentiaali.

Metsähallituksen toiminnan organisointia koskevassa valmistelussa ei ole tarkasteltu Metsähallituksen toiminnan alueellista vaikuttavuutta. Tässä suhteessa lausunnolla oleva lakiesitys ei ole ainutlaatuinen. Valitettavasti on pantavissa merkillä laajemminkin, että suomalainen hallinto ja valtakunnallinen päätöksentekijä ei tunne Suomen alueellista todellisuutta. Joensuun yliopiston maantieteen professori ja aluepolitiikan asiantuntija Perttu Vartiainen kirjoitti Helsingin Sanomien Vieraskynä -palstalla 4.9.2015: ”Toistuva virhe on ollut kyvyttömyys ymmärtää maan eri osien aluerakenteen erityispiirteitä.” Metsähallituksen tapauksessa erityispiirteiden huomioiminen voisi tapahtua paitsi Metsähallituksen maiden sijaintialueita kuulemalla myös tarkastelemalla Metsähallituksen eri toimintojen (puuntuotannosta suojeluun ja luontomatkailuun) kytkeytymistä aluetaloukseen ja paikallisiin biotalouden kehittämismahdollisuuksiin.

Ennen lain jatkokesittelyä tulee tehdä arvio lakipaketin aluetalousvaikutuksista koskien erityisesti Kainuun kaltaisia alueita, joilla Metsähallituksen merkitys aluetaloudelle on erityisen suuri.

2. Lain muutostarpeet eivät ole aluetasolta katsoen riittäviä

Nykymuotoisena Metsähallitus on onnistunut yhteen sovittamaan metsien eri käyttömuotoja ja toimimaan samalla tuloksekkaasti. Riskinä esitetyssä lainsäädännössä on nykyisen hyvän toimintatavan katkeaminen yhtiöittämisestä ja Metsähallituskonsernin pilkkomisen myötä. Metsähallituksen uudelleenorganisoinnin juridiset lähtökohdat tuntuvat entistä epävarmemmilta. Kansallista harkintaa tulee käyttää tässä kysymyksessä erityisesti, sillä Suomi on eurooppalaisittain poikkeuksellisen metsä- ja metsätalousvaltainen maa, jossa valtion rooli metsätaloudessa on erityisen suuri.

3. Metsähallituksen organisaatio ja toimintamalli kaipaa selkeytystä

Kainuun liitto pitää lakiuudistuksen perusongelmana metsätalouden yhtiöittämistä ja siitä johtuvaa toimintojen tiukkaa eriyttämistä sekä samalla valtion maa- ja vesiomaisuuden kokonaishallinnan menettämistä.

Mikäli ko. lainsäädännön kokonaan uudelleen valmistelu ei ole mahdollista, on tärkeää ottaa huomioon tulevien itsehallintoalueiden (maakuntien) ja Metsähallituksen eri yksiköiden keskinäinen roolijako ja yhteistyö. Lakiesitystä on tarpeen muokata siten, että uudessa laissa tulee selkiyttää julkisten hallintotehtävien ja maanomistajuuden roolit tehtävien tarkemmalla määrittelyllä ja varmistaa riittävä paikallinen päätösvalta sekä paikallisella tasolla tapahtuva metsien monikäytön yhteen sovittaminen.

Lukuisissa aiemmissa lausunnoissa ja kommentoissa maakunnan liitot ovat kiinnittäneet huomiota lakiesitykseen sisältyvään Metsähallituksen ohjaus- ja johtamisjärjestelmien vaikeaselkoisuuteen. Ongelmia aiheuttaa Julkisten hallintotehtävien yksikölle annetut maanhaltijatehtävät ja ympäristöministeriölle annettu laaja-alainen julkisen hallintoyksikön ohjaustehtävä. Ne hankaloittavat olennaisesti liikelaitoksen hallituksen ja toiminnanjohtajan konserninjohtamistehtävää. Kriittisimmät lakiesityksessä muutettavat kohdat ovat:

Julkisten hallintotehtävien yksikön tehtäväksi tulee määrätä vain ne tehtävät, joissa tosiasiallisesti käytetään julkista valtaa, tehtävät tulee määrittellä laissa. Ympäristöministeriön ohjausvastuu rajataan koskemaan nykyisen lain mukaisesti luonnossuojelua koskevia asioita. Metsähallitusliikelaitoksen hallitukselle ja toimitusjohtajalle annetaan tehtäväksi varmistaa valtion omaisuuden kokonaishallinta, mikä pitää sisällään mm. maankäytön yhteensovittamisen.

Maakuntien liitot – ja tulevat itsehallintoalueet - laativat ylikunnallisia maakuntakaavoja. On tärkeää, että valtiolla maanomistajana ja Metsähallituksella valtion maiden ja vesien haltijana on yksi selkeä näkemys maankäyttötarpeistaan ja tavoitteistaan.

4. Metsähallituksen aluekehitysvastuuta ja vuorovaikutusta on korostettava

Maakuntien liitot toimivat aluekehitysviranomaisena. Metsähallitus on eri maankäyttömuotojen yhteensovittamiseksi kehittänyt ja toteuttanut menestyksellisesti osallistavaa suunnittelua ja on itse organisaationa ollut aktiivinen osallinen ja yhteistyökumppani maakuntaliiton suunnitteluprosesseissa. Metsähallitus on laatinut virkistysalueiden hoito- ja käyttösuunnitelmia. Luonnonvarasuunnitelmat on laadittu maakunnittain ja ne ovat alueiden kehitystä tukevia alueidenkäyttösuunnitelmia kuten oikeusvaikutteiset maakuntakaavat. On vahvat asiaperusteet sille, että niitä käsitellään myös tulevissa laaja-alaisissa itsehallintoalueissa (maakunnissa).

Kainuun liitto pitää välttämättömänä, että metsätalouden henkilöstön mahdollisuudet paikalliseen päätöksentekoon säilyvät. Jatkuva puun saanti alueilta, joilla on muitakin käyttäjiä, voidaan turvata vain sovittamalla yhteen eri käyttäjien tarpeita ja tavoitteita. Joustava yhteensovittamismahdollisuus voidaan säilyttää antamalla laissa Metsätalous Oy:n henkilöille valtuudet muihin maankäyttöratkaisuihin kuin maan myyntiin ja luovutuslain mukaisiin vuokrasopimuksiin.

Lakimuutoksen yhteydessä tulee varmistaa suunnitteluyhteistyön jatkuvuus ja turvata uudistuksessa vaarantuvat alueiden vaikutusmahdollisuudet asettamalla Metsähallitukselle aluekehitysvelvoite. Tämä tarkoittaisi maakuntaohjelmien edistämismahdollisuutta, alueellista työllistämismahdollisuutta sekä Metsähallituksen laatimien luonnonvarasuunnitelmien kytkeä osaksi alueellista suunnittelua ja velvoitetta niiden käsittelystä maakuntahallituksissa / tulevissa itsehallintoalueiden hallituksissa. Metsähallitukselle luontevasti sopivia aluekehitystehtäviä olisivat mm. luonnonvaroihin perustuvien elinkeinojen kehittämisen tukeminen.

Yhteenveto: Edellä lausuttuun viitaten Kainuun liitto toivoo, että Metsähallituksen organisointia koskeva lakiehdotus valmistellaan kokonaan uudelleen ottaen huomioon esille nostamamme kansalliset ja alueelliset erityistarpeet ja tahtotilan. Lisäksi on tarpeen jatkaa ja laajentaa keskustelua Metsähallituksen omistajaohjauksesta ja valtion metsätalouden alueellisesta roolista sekä metsäbiotalouden edistämisestä yhteistyössä valtion ja maakuntien kesken.

Kemijärven kaupunki

1. Kuten edellisenkin lakivalmistelun, myös vuoden 2015 valmistelukokoonpano on koettu liian suppeaksi, kuulemistilaisuudet ja nopealla aikataululla pyydytetyt lausuntopyyntö eivät korvaa todellista osallistumista valmistelutyöhön. Näin ollen metsähallituksen johdon, henkilöstön sekä sidosryhmien sitoutuminen lainvalmistelun lopputulokseen on heikko. Lakiesityksessä olevia puutteita ei ole voitu käsitellä ja valmis-

tella laaja-alaisessa valmisteluryhmässä ja se on osaltaan heikentänyt mm. sidosryhmien sitoutumista lakiesitykseen.

2. Metsähallitus tulee säilyttää yhtenä kokonaisuutena eikä turhia hallinnollisia raja-aitoja, mm. metsätalouden ja maankäytön osalta, pidä rakentaa tehokkaan toiminnan esteeksi. Nyt käsittelyssä olevassa esityksessä hallinnollinen rakenne entisestään eriytyy, johtaminen vaikeutuu ja ajan mittaan konserniin muodostuu kaksi erillistä organisaatiota, jotka toimivat toisistaan erillään. Käytännössä kahden organisaation ajatus on kirjattu lain perusteluihin.
3. Metsähallituksen metsätaloustoiminnan yhtiöittämisessä on merkittävät riskit. Metsätalouden erityistehtävistä ja pysyvistä yksinoikeudesta valtionmaihin tulee säätää laissa, jossa tulee metsätaloudelle määritellä yhteiskunnallisia velvoitteita, mm. työllisyyden, monimuotoisuuden, virkistyskäytön, porotalouden ja saamelaiskulttuurin osalta. Lakiesityksen mukaisessa yhtiössä henkilöstön tehtävät muuttuvat oleellisesti. Laissa on selkeä rajausta tehtäviin ja sen mukaan moni toiminnan kannalta tärkeä tehtävä jää pois. Näin ollen lakiesityksen pohjalta ei voi sanoa, että metsähallituksen käytännön toiminta jatkuu entisellään. Omistajan puhevaltaa maankäyttö- ja kiinteistöasioissa sekä edunvalvonnassa on voitava delegoida nykykäytännön mukaisesti metsätalouden henkilöstölle. Yhtiöittämisen perusteluna on käytetty EU säädösten vaatimuksia ja toiminnan läpinäkyvyyttä. EU säädökset eivät edellytä yhtiöittämistä. Mikäli metsätaloustoiminta yhtiötetään, läpinäkyvyys tosiasiallisesti vähenee. Yhtiöittämisen jälkeen toiminta on osakeyhtiölain alaista toimintaa ja sen mukaan toiminnasta annettavat tiedot ovat selvästi rajatummat ja vähäisemmät kuin erillisillä toimivan valtion yksikön toiminnasta annettavat tiedot. Yhtiöittämismallissa omistajaohjaus monimutkaistuu, heikkenee ja hämärtyy. Vastaava kehitys on ollut nähtävissä sekä valtion että kuntien osakeyhtiöiden omistajaohjauksessa. Esitetystä laista tulee poistaa turhan yksityiskohtainen organisaation operatiivinen ohjaus ja laissa tulee viitata vain nykyisenkaltaisen toiminnan jatkamiseen. Sitä on syytä korostaa, että tarkempi omistajan ohjaus tapahtuu eduskunnan, maa- ja metsätalousministeriön sekä metsähallituksen hallituksen ja pääjohtajan toimesta.
4. Metsähallitus on Pohjois-Suomessa erittäin merkittävä puuraaka-aineen toimittaja. Metsähallitus vastaa n. puolesta Lapin raaka-ainetoimituksista. Jo toteutettujen ja suunnitteilla olevien metsäteollisuusinvestointien osalta uudistusesitys aiheuttaa epävarmuutta raaka-aineen saatavuuden osalta ja vaikeuttaa uusien investointien toteuttamista. Epävarmuus raaka-ainetoimitusten jatkumisesta vähintään nykyisellään voi pahimmillaan estää tai siirtää hankkeiden toteutumisen kokonaan.
5. Esitetyn metsätalouslyhtiön tasemäärittely on epäselvä eikä lakiesityksestä selviä yhtiön toiminnan turvaamista koskevia säädöksiä.
6. Metsätalouden suunnittelu ja toteutus tulee säilyttää samassa yksikössä. Ratkaisulla säilytetään Metsähallituksen osaaminen ja hyvät käytännöt, joista on ollut hyötyä sekä omistajalle että sidosryhmille.
7. Metsähallituksen omistajaohjauksen tulee tapahtua aina hallituksen kautta, riippumatta siitä mikä ministeriö vastaa tavoitteenasettelusta tai rahoituksesta. Hallituksen ohi tapahtuva omistajaohjaus aiheuttaa ristiriitoja, tekee päätöksenteosta epäselvää ja vaikeuttaa johtamista. Nyt käsittelyssä olevassa esityksessä rakenne entisestään hajautuu ja riskit sitä myöten kasvavat.
8. Metsävarojen käytöllä on erittäin suuri merkitys Lapin elinkeinojen kehittämisessä ja metsähallituksella on siinä keskeinen rooli. Lakiuudistus lisää epävarmuustekijöitä Lapin metsätalouden osalta. Kun Suomessa tavoitellaan biotalouden nousua, tavoitetta ei ole syytä vaarantaa epäselvällä ja epävarmuutta lisäävällä lainsäädännöllä.
9. Uudistuksessa tulee toteuttaa hyvää työnantaja- ja henkilöstöpolitiikkaa sekä turvata henkilöstön aseman muutoksen yhteydessä.

Maailman luonnon säätiö (WWF) Suomen rahasto

Selkein ja paras ratkaisu nykyiseen Metsähallituksen tehtävien uudelleen organisointiin olisi WWF:n mielestä eriyttää Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät ympäristöministeriön ohjaamaan virastoon ja liiketoiminta osakeyhtiöön.

Yleisesti ottaen nyt lausunnolla olevassa esityksessä ja sen taustalla olevassa ajattelussa painottuu liiaksi valtion hallussa olevien luonnonvarojen suora taloudellinen hyödyntäminen tai mahdollisuus siihen. Maa- ja metsätalousministeriö on esimerkiksi julkisesti kertonut Metsähallitukselle kuuluvien yleisten ja yhteiskunnallisten velvoitteiden aiheuttavan 50 miljoonan euron tappiot metsätaloudelle. Tämä on hyvin kapea-alainen näkemys, sillä Metsähallituksen luontopalvelut tukevat monia yhteiskunnallisia tavoitteita, ja niiden tuotot näkyvät muilla hallinnonaloilla.

Esimerkiksi kansallispuistojen rakenteisiin sijoitettu euro tuottaa tutkitusti kymmenen euroa paikallistalouteen. Kuten mm. Suomen Latu on lakiesityksestä antamassaan lausunnossa (23.10.2015) kommentoinut, ”*rahallinen suora tuottovaade on huono huomioimaan alueiden tuottamia aineettomia arvoja ja euroissa vaikeammin mitattavia hyvinvointivaikutuksia*”. Toisaalta Metsähallituksen metsätaloustoiminnalle jo pitkään asetut liian suuret tuottotavoitteet ovat johtaneet tilanteeseen, jossa luonnon monimuotoisuudelle arvokkaita kohteita ei ole ”ollut varaa” jättää pois hakkuiden piiristä.

Kun luonnonvarojen suora taloudellisen hyödyntäminen painottuu esityksessä, luonnon monimuotoisuuden ja kansalaisten osallistamisen näkökulma jää liian vähälle huomiolle. Tämä käy ilmi mm. lakiesityksen ympäristövaikutusten arvioinnista, joka on kuitattu kolmella lyhyellä tekstikappaleella.

Lakiesityksen pykälässä Metsähallituksen yleisistä yhteiskunnallisista velvoitteista (esityksen 6 §) määrätään, että ”*Metsähallituksen on riittävästi otettava huomioon biologisen monimuotoisuuden suojelu ja tarkoituksenmukainen lisääminen...*”. Mikä on riittävä, jää määrittelemättä. Tavoite on sidottava luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestäväen käytön strategiaan, jonka päätavoitteena on pysäyttää luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen ja lajien uhanalaistumiskehitys. Lisäksi luonnonsuojelunäkökulman pysyvä edustus Metsähallituksen hallituksessa (lakiesityksen 11 §) on turvattava.

Esitys siirtäisi valtavia alueita valtion maa- ja vesialueita pois Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien (luontopalveluiden) taseesta uuteen ”kolmanteen taseeseen” tai tuottovaatimuksen alaiseen peruspääoman taseeseen. Tälle huomattavan suurelle muutokselle ei ole annettu ymmärrettäviä ja läpinäkyviä perusteita. Vaikka uudelle muun oman pääoman ”kolmannelle taseelle” ei oltaisikaan asettamassa suoraa tuottovaatimusta, mahdollistaisi se näiden vesi- ja maa-alueiden luonnonvarojen nykyistä suoraviivaisemman ottamisen pois yleisestä virkistyskäytöstä ja hyödyntämisen esimerkiksi kalankasvatuksessa, soranotossa tai tuulivoimarakentamisessa.

Valtion vesialueisiin liittyy merkittäviä yleisiä yhteiskunnallisia intressejä. Vesialueiden käyttö virkistykseen ja matkailuun on turvattava, koska se tarjoaa yhteiskunnalle sekä suoria taloudellisia hyötyjä että epäsuoraa hyötyä positiivisten kansanterveysvaikutusten kautta. Meren hyvän ekologisen tilan saavuttaminen edistää vesialueiden virkistyskäyttöä ja myös mahdollistaa tärkeiden ekosysteemipalveluiden turvaamisen. Hyvän ekologisen tilan saavuttaminen vaatii kuitenkin pitkän aikavälin suojelutoimenpiteiden toteuttamista. Tähän kuuluvat merellisten suojelualueiden laajentamismahdollisuuksien ja niiden sisällä toteutettavien suojelutoimenpiteiden turvaaminen tulevaisuudessa sekä tarkasti suunniteltu merialueiden käyttö varovaisuusperiaatetta noudattaen.

Mereisen biodiversiteetin suojelun edistäminen on ollut helpointa juuri valtion yleisvesillä, joissa on voitu soveltaa mm. erilaisia kalastonsuojelutoimenpiteitä kaikkein helpoiten. Tästä syystä valtion vedet on ehdottomasti säilytettävä luontopalveluiden taseessa. Suomen ”sinisen biotalouden” kehittäminen (esim. kalankasvatuksen kehittäminen tarkan sijainninhjauksen avulla) ja muiden meren käytön taloudellisten intressien turvaaminen on mahdollista siirtämättä yleisiä vesialueita pois luontopalveluiden taseesta.

Nykyisen lain mukainen kahden tulosalueen malli on ollut selkeä ja toimiva, ja toisaalta kuitenkin mahdollistanut esimerkiksi yleisten vesialueiden ottamisen tarvittaessa talouskäyttöön hyvin perustein. Nyt ehdotettu ”kolmen taseen malli” on WWF:n mielestä tarpeeton, huonosti perusteltu, ja pikemminkin hämärtää kuin yksinkertaistaa valtion alueiden hallintaa nykyisestä. Johdonmukaisinta on, että luontopalveluiden hallinnassa ovat vastaisuudessa kaikki Metsähallituksen ”muun oman pääoman” alueet. Hyvää lausunnolla olevassa esityksessä on, että julkisten hallintotehtävien ohjaus pysyisi ympäristöministeriöllä.

Nyt lausunnolla olevassa lakiesityksessä ei ole mukana edellisessä (6.5.2014) versiossa mukana ollutta pykälää (2014 version 10§) luonnonvarojen käytön suunnittelusta. Siinä edellytettiin selväsanaisesti, että alueelliset

luonnonvarasuunnitelmat laaditaan ”*vuorovaikutuksessa alueellisten ja paikallisten tahojen kanssa ottaen huomioon Metsähallitukselle asetetut yleiset yhteiskunnalliset velvoitteet*”. WWF:n mielestä tällaisen pykälän mukaan ottaminen uuteen lakiin on tarpeen. Perustelemattomana heikennyksenä edelliseen (2014) versioon nähden on esityksestä myös poistettu pykälät saamelaiden kotiseutualueita koskevista erityissäännöksistä, joilla voi olla vaikutusta paitsi saamelaiden oikeuksiin, myös alueen luonnon monimuotoisuuden suojeluun.

Metsätalouden harjoittamisen siirtyessä valtion metsätalousosakeyhtiöön on varmistettava avoimuus ja tiedonsaantioikeus esimerkiksi hakkuusuunnitelmista julkisuuslain periaatteiden mukaan. On myös tärkeää, että valtion metsäomaisuus pysyy uudistuksen jälkeenkin kokonaan valtion omistuksessa, ja tämä tulee kirjata lakiin.

WWF:n esitykset:

- kirjataan lain Metsähallituksen yleisiä yhteiskunnallisia velvoitteista koskevaan pykälään, että Metsähallituksen on turvattava omassa toiminnassaan biologisen monimuotoisuuden suojelu (luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestäväen käytön strategian mukaisesti)
- säilytetään nykyiseen tapaan kaikki Metsähallituksen ”muun oman pääoman” omaisuus julkisten hallintotehtävien hoitoon tarkoitettuna omaisuuden taseessa
- siirretään valtion retkeilyalueet julkisten hallintotehtävien taseeseen
- lisätään Metsähallituksen julkisiin hallintotehtäviin (5 §) nykyisen lain tapaan viittaus lakiin oikeudesta yleisiin vesialueisiin (204/1966)
- kirjataan lakiin, että perustettava valtion metsätalousosakeyhtiö on valtion kokonaan omistama osakeyhtiö, kuten arpaajaislaissa on kirjattu Veikkaus oy:n osalta
- varmistetaan laissa tiedonsaantioikeus esimerkiksi hakkuusuunnitelmista julkisuuslain periaatteiden mukaan metsätalouden harjoittamisen siirtyessä valtion metsätalousosakeyhtiöön
- lisätään lakiin pykälät luonnonvarojen käytön suunnittelusta ja saamelaiden kotiseutualueita koskevista erityissäännöksistä (lakiesityksen edellisen, 6.5.2014 version 10 §, 11 § ja 12 §)
- turvataan laissa (lakiesityksen 11 §) luonnonsuojelunäkökulman pysyvä edustus Metsähallituksen hallituksessa

Natur och Miljö

Syften med reformen

Natur och Miljö har förståelse för behovet att omorganisera den statliga skogsbruksverksamheten som opererar på en öppen marknad (kapitel 3.1, sid 19). Förslaget att skapa ett helt statligt ägt bolag som skulle ha ensamrätt att idka skogsbruk på den mark som finns i det statliga affärsverket Forststyrelsens ägo är ett ändamålsenligt sätt att möta kraven från EU. Natur och Miljö stöder förslaget att grunda bolaget och sluta ett avtal före den 30.3.2016 för att minska riskerna för att arrangemanget försvaras av det nya EU-direktivet om offentlig upphandling. Redogörelsen över andra alternativ som utretts (kapitel 3.2) är klar och tydlig.

I regeringsprogrammet för Regeringen Sipilä ingår en målsättning att Forststyrelsens ledningssystem borde förtydligas. Många av förslagen i utkastet till proposition kan härledas ur detta och har således ingenting med kraven från EU att göra. Natur och Miljö anser att en reform av ledningssystemet inte får leda till att gränserna mellan affärsverksamheten och offentliga förvaltningsuppgifter (OF) suddas ut. All planering av markanvändningen bör ske inom ramen för de offentliga förvaltningsuppgifterna.

Den autonomi som Naturtjänsterna har idag får inte begränsas. Det är av största vikt att den del av organisationen som sköter offentliga förvaltningsuppgifter även i fortsättningen styrs av miljöministeriet genom resultatstyrningsmekanismer samt att chefen för OF inte är underställd koncernens ledning. Bara på detta sätt kan man säkerställa en balans mellan de olika sinsemellan motstridiga intressena som gäller vård och användning

av statens vatten- och markområden. Ett sätt att i viss mån förtydliga ledningssystemet vore att viltchefen skulle underställas chefen för de offentliga förvaltningsuppgifterna.

Natur och Miljö anser, att det föreslagna avtalet mellan ministeriet och det nya skogsbruksbolaget gällande ensamrätt till skogsbruksverksamhet kan göras utan att man ändrar på fördelningen av mark- och vatten-egendomen i balansen.

Centrala förslag

Administration

Natur och Miljö anser att den verksamhet som idag utförs av Naturtjänster även i fortsättningen bör ha en egen bokföring (33 §), eftersom den till sin karaktär är helt olik Forststyrelsens övriga verksamhet. Det är viktigt att OF:s ekonomi är helt åtskild från den vinstbringande verksamheten och att ekonomiförvaltningen är anpassad till den mångsidiga projektverksamheten som i betydande utsträckning är externt finansierad.

Ledning

Natur och Miljö stöder förslaget att avdelningen för offentliga förvaltningsuppgifter (OF) skall bibehållas som en självständig del av Fortsstyrelsen (15 §), att ledningen inte skall vara underställd koncernens styrelse (17 §) och skötas av ministerierna (19 §). Det är av största vikt att det finns en tydlig och trovärdig brandmur mellan de offentliga tjänsterna och den kommersiella verksamheten.

Allmänna vattenområden

Enligt utkastet skulle förvaltningen av de allmänna vattenområdena inte höra till OF:s ansvarsområde (5 §). Det här skulle innebära en stor förändring jämfört med nuläget, då Naturtjänsterna företräder ägarens intressen gällande dessa områden. Natur och Miljö motsätter sig starkt detta förslag, som är ytterst vagt motiverat i propositionen (s 47). De allmänna vattenområdena är förknippade med en stor mångfald av allmänna intressen. Därför borde det vara självklart att OF skall föra ägarens talan.

Naturrekursplaneringen

Eftersom medborgarna kommer att ha betydligt mindre insyn i den operativa skogsbruksverksamheten efter reformen är det viktigt att planeringen av hur olika områden utnyttjas blir betydligt mera öppen än idag. Natur och Miljö stöder förslaget att stärka den övergripande naturrekursplaneringens roll genom att planerarna skall fastställas av koncernens styrelse (12 §, punkt 9), men i övrigt är förslagen helt otillräckliga.

All naturrekursplanering bör skötas av OF. Man bör även i lagen skriva in tydliga krav på hur medborgare och olika intressenter skall höras i processen och hurdana konsekvensbedömningar som bör göras för att säkerställa hållbarhetskrav. Natur och Miljö anser att planerna för utnyttjande av statens egendom bör godkännas genom beslut som kan överklagas.

Ändringar i Forststyrelsens balans

Det är självklart viktigt att i det här skedet av beredningen klargöra vilket kapital som skall placeras i det nya skogsbruksbolaget. Värdet på den maskinpark och de arbetsverktyg som skall flyttas från den nuvarande koncernen till det nya bolaget bör definieras. Likaså måste man ta ställning till hur mycket övrigt kapital det nya bolaget behöver.

Däremot motsätter sig Natur och Miljö bestämt att man parallellt med omorganiseringen bereder en omfattande reform av klassificeringen av statens vatten- och markområden (motiveringarna till § 16 punkt 2, sid 57 i utkastet). I dag är egendomen indelad i två kategorier ("korgar") i Forststyrelsens balans. Endast den ena korgen, som huvudsakligen består av ekonomiskogar, har krav på ekonomisk vinst. Områdena i den andra korgen förvaltas av Naturtjänster, som fungerar utgående från helt andra målsättningar där rekreativ bruk och naturens biologiska mångfald står i fokus.

Enligt förslaget skulle egendomen omfördelas så att man skapade en tredje separat balanspost, som inte skulle förvaltas av OF utan av koncernen. Till denna kategori skulle exempelvis allmänna vattenområden höra. Natur och Miljö anser att man inte i utkastet till proposition presenterar några godtagbara motiveringar för en sådan reform. Natur och Miljö ser däremot stora risker för att den föreslagna modellen skulle leda till en betydligt hårdare exploatering av vattenområden, vilket skulle inverka negativt på rekreation och naturvård. Forststyrelsens ekologiska kunnande skulle inte heller lika tydligt synas i utlåtanden om planer gällande verksamhet i närliggande områden.

Natur och Miljö anser att § 26, som i utkastet är en definition av den egendom som är avsedd för offentliga förvaltningsuppgifter, bör skrivas om med utgångspunkten att all den egendom som inte skall användas för att skapa en ekonomisk vinst skall förvaltas av OF. Det här betyder i praktiken att man borde flytta över exempelvis följande områden från Skogsbruket/ Koncernen till OF:

- Alla de markområden där man inte idkar skogsbruk och som således endast skulle vara en belastning i skogsbrukets balans
- Alla områden som klassas som tvinmark och impediment
- Alla omfattande gammelskogsområden i östra och norra Finland
- Alla områden som ingår i METSO-programmet
- Områden som ingår i statsrådet principbeslut om komplettering av myrskyddsprogrammet
- Myrområden där skogsdikningar har misslyckats och som kunde återställas.
- Alla vattenområden som staten äger
- Statens rekreationsområden

Sammanfattning: Natur och Miljö anser att det är motiverat att i brådskaande takt genomföra en delreform som går ut på att skapa ett nytt bolag som sköter och virkesodling och försäljning. Först när detta är genomfört kan beredningen av övriga förändringar fortsätta.

Lapin Matkailuelinkeinon Liitto r.y.

Matkailuelinkeinon merkitys kasvaa koko ajan kansantaloudellisesti. Lapin maakunnan yksi suurimmista ja voimakkaimmin kehittyvistä elinkeinoista on matkailu. Lapin maakunnan matkailutulo on noin 700 miljoonaa euroa vuodessa. Matkailu työllistää Lapissa yli 5000 henkilötyövuotta ja lisäksi merkittävän määrän vuokratyövoimaa. Rekisteröityjä yöpymisiä Lapissa on yli 2,3 miljoonaa, joista lähes puolet jatkuvasti kasvavia ns. kansainvälisiä yöpymisiä. Matkailuelinkeinon työllisyysvaikutukset ja verotulokertymät ovat erittäin merkittävät Lapin maakunnalle ja sen eri kunnille sekä koko Suomelle.

Lapin matkailu on osa suurempaa globaalia matkailuelinkeinoa, jossa toimitaan kansainvälisen liike-elämän säännöillä ja ehdoilla. Lappi ja Suomi kilpailevat näillä markkinoilla lukuisien erilaisten matkailukohteiden kanssa. Kilpailukyvyyn säilyttämiseksi kaikkien liiketoimintaan vaikuttavien osa-alueiden tulee mahdollistaa matkailun kehittäminen kestäväällä ja kilpailukykyisellä tavalla mahdollistaen Lapin luontoon ja imagoon perustuvien toimintojen harjoittaminen ja investointien tekeminen. Tässä suhteessa merkittävässä asemassa on Suomen valtio ja Metsähallitus omistaessaan ja hallitessaan Lapin maa-alueitaan. Lapin matkailuelinkeino tukeutuu vahvasti luontoon. Yrityksiä perustetaan haja-asutusalueille ja varsinkin ohjelmapalveluita tarjotaan eri puolilla luontoa kansallis- ja luonnonpuistoista muihin erämaa-alueisiin asti.

Suomen valtio Metsähallituksen kautta omistaa noin 65 % Lapin maakunnan maa-alueista ja useat merkittävät matkailulle tärkeät tunturikohteet. Suomen valtion/Metsähallituksen, olipa toiminta organisoitu liikelaitoksen muotoon tai yksityiseksi osakeyhtiöksi, tulisi voimakkaasti kansantaloudellisilla perusteilla mahdollistaa matkailuelinkeinon kilpailukykyinen kehittyminen ja kasvu Lapin maakunnan alueella.

Metsähallituksen roolista matkailuelinkeinossa: Tällä hetkellä Metsähallituksen toiminnassa ei ole ollut matkailuelinkeinon huomioon ottavaa näkökulmaa juuri lainkaan. Myöskään uudelleen organisointia koskevassa lainvalmistelussa ja lainsäädännössä ei ole huomioitu tätä merkittävää asiaa ja näkökulmaa. Matkailuelinkeinon kannalta olisi erittäin tärkeää, että valtion omistamia matkailua koskevia maa-alueita koskevat kaikki asiat hallinnoitaisiin ja päätettäisiin saman ministeriön ja organisaation alla. Muutoin jo tälläkin hetkellä tiedossa olevat ristiriitaiset näkemykset ja linjavedot tulevat olennaisella tavalla haittamaan ja jopa estämään matkailuelinkeinon asianmukaisen kehittymisen. Päätöksenteon keskittäminen yhteen ministeriöön mahdollistaisi myös matkailuelinkeinon koskevan asiantuntemuksen kehittymisen valtion omassa organisaatiossa. Hajautettu johtamisjärjestelmä on omiaan tuomaan ainoastaan epävarmuutta, tehottomuutta ja ristiriitaisia linjanvetoja matkailuelinkeinon kokonaisvaltaisen kehittämisen kannalta. Lisäksi Metsähallituksen päätoimipaikka tulisi tuoda alueelle, jota se suurimmalta osaltaan koskee eli Lappiin. Tällöin toimijat ja kyseessä olevat alueet olisivat kaikkien ulottuvilla mahdollisimman helposti ja paikallisuus tukisi asioiden asiantuntevaa käsittelyä ja päättämistä kaikilla eri tasoilla.

Matkailuelinkeinon, metsätalouden ja luontoarvojen yhteensovittaminen eivät ole ristiriidassa keskenään, mutta nämä kaikki tulee huomioida lain sisältöjä ja organisaatiota (yhtiöitä) luotaessa. Lapin matkailua pyritään markkinoimaan ”Puhtaana Euroopan viimeisenä erämaana, jossa on kuitenkin korkea teknologia ja hyvä infra rinnakkain aidon luonnon kanssa”. Matkailuelinkeinon kehittämisen mahdollistaminen tulee ottaa selkeästi huomioon jo lainsäädännön tasolla luotaessa uutta Metsähallinnon organisaatiota.

Matkailun puitteissa tapahtuva liikkuminen kansallis- ja luonnonpuistoissa tulee kestävän kehityksen periaatteet huomioon ottaen mahdollistaa tulevaisuudessa ja kehityksen tulee tukea ihmisten liikkumisen lisäämistä näillä alueilla, kunhan liikkumisen periaatteista on selkeät määräykset ja ohjeistukset. Kansallis- ja luonnonpuistot ovat kuitenkin viime kädessä ihmisiä varten, eivätkä itseisarvoisesti ”tyhjillään säilytettäviä” alueita.

Myös matkailun käytössä olevat erilaiset maa- ja vesireitit voidaan ja tulee suunnitella siten, että ne kyetään toteuttaa matkailun tarpeista lähtien järkevästi ja tarkoituksenmukaisesti (samalla kuitenkin muidenkin elinkeinojen tarpeet huomioon ottaen). Näiden reitistöjen käytöstä perittävässä korvauksissa tulisi myös ottaa huomioon matkailuelinkeinon kehittämisen kansantaloudellinen merkitys erityisesti verotulojen kerryttäjänä.

Maa-alueiden käytössä ei voida mennä ”metsätalous edellä”, vaan pikemminkin metsätalouden toimintoja voitaisiin jopa tietyiltä osin rajoittaa, mikäli ne vaarantavat Lapin omaleimaisen luonnontilaan ja luontoarvoihin perustuvan matkailuelinkeinon toimintaa. Ainakin matkailukeskusten ympärille ja muille matkailun käytössä oleville alueille tulisi luoda metsästrategia, joka tukisi ja mahdollistaisi matkailuelinkeinon kehittämistä. Myös kansallis- ja luonnonpuistojen läheisyydessä metsänhakkuita tulisi rajoittaa vain ns. maisemahakkuihin. Edelliset vain esimerkkinä mainitaksemme.

Lainvalmistelu on perustunut liiaksi metsätalouden näkökulmaan. Lainvalmistelun mukaiset tavoitteet ja toiminta uuden osakeyhtiön muodossa ja hallinnollisesti muutoinkin mitä ilmeisimmin vaarantavat matkailuelinkeinon kehittämisen sen edellyttämällä tavalla Lapissa, ellei matkailuelinkeinon tarpeita turvata jo lainsäädännön tasolla. Erityisen tärkeää on muun muassa se, että metsänhakuissa, kansallis- ja luonnonpuistojen käyttöä koskevissa asioissa ja maa-alueiden vuokrauksessa/myynnissä matkailuelinkeinon tarpeet ja Lapin matkailun erityispiirteet tulee ottaa merkittävällä tavalla huomioon lainsäädännön tasolla.

Lapissa on valtava määrä tietoa ja asiantuntemusta Suomen ja Lapin matkailuelinkeinon koskien; Lapin liitos, Lapin yliopistolla, elinkeinon piirissä, elinkeinon vuosikausia käyttämien asiantuntijoiden taholla jne. Tätä asiantuntemusta ja näillä tahoilla hallussa olevaa tietoa ei ole käytetty tarpeellisessa määrin hyväksi lainvalmistelussa.

Metsähallituksen asema maanomistajana Lapissa: Oman ongelmansa muodostaa se, että valtio omistaa 65 % Lapin maa-alueista ja käytännössä kaikki merkittävät tunturikohteet. Tämä johtaa siihen, että todellista kilpailua maankäytön markkinoille ei voi edes syntyä. Tämä on ollut jo tällä hetkellä ongelmana maankäytön alueella ja riski ongelmien kasvamisesta vain suurenee, mikäli toiminta yhtiöitetään yksityisen osakeyhtiön alle.

Perusteltua on kysyä, voidaanko Lapin maakunnan maanomistukseen luoda yksityinen osakeyhtiö, joka lähes monopolimaisesti hallitsee markkinoita? Jos tällainen ratkaisu tehdään, tulee lainsäädännön tasolla turvata kansantaloudellisten näkökohtien huomioon ottaminen ja toteuttaminen eri elinkeinoja koskien (ja tässä tapa-

uksessa matkailuelinkeinoa koskien), sen sijaan, että päätösvalta maankäytön osalta jätettäisiin yksityisen osakeyhtiön intressien varaan tai ulkoapäin asetettujen tavoitteiden varaan. Matkailuelinkeinon käyttämien ja tarvitsemien maa-alueiden markkinoiden tulee toimia normaalien liiketaloudellisten periaatteiden mukaisesti eikä niihin saa sisältyä mitään kilpailuoikeudellisesti rajoittavia tekijöitä. Uudelle osakeyhtiölle ei tulisi voida asettaa mitään sellaisia taloudellisia tai toiminnallisia tavoitteita, jotka eivät perustu tai voi perustua normaaleihin liiketaloudellisiin periaatteisiin.

Valtion intressissä kokonaistaloudellisesti Suomen kannalta olisi mitä suurimmassa määrin tukea matkailuinvestointien tekemistä liiketaloudellisilla perusteilla. Jo nyt tilanne on lähes päinvastainen. Metsähallitus on käynyt vuosikausia neuvotteluja maa-alueiden vuokratasosta jo olemassa olevista kohteista Lapin matkailuyrittäjien kanssa pääsemättä asiassa sopimusratkaisuun. Tällä hetkellä Metsähallitus, jonka on todettu kilpailuviranomaisen toimesta olevan määräävässä markkina-asetuksessa tunturikohteissa Lapissa, hinnoittelee maa-alueiden arvot kohtuuttomiksi ja maa-alueiden vuokrapyynnöt kohtuuttomiksi (tällä hetkellä vuokrapyynnöt vuotuisen vuokran osalta ovat 6 % maan arvosta, joka on jo sinänsä kohtuuttomaksi hinnoiteltu) hidastaen ja näin jopa estäen muutoin liiketaloudellisesti järkevien uusinvestointien toteuttamisen. Uuden osakeyhtiön myötä riski tämän suuntaisesta toiminnan jatkumisesta vain kasvaisi.

Valtion maa-alueiden arvon määrittäminen matkailuelinkeinon käyttöön ei tulisi perustua ulkoapäin asetettuihin tuottotavoitteisiin eikä käytännössä monopoliasemassa olevan maanomistajan yksipuolisiin näkemyksiin ja intresseihin. Asialla on tätä suurempi kansantaloudellinen merkitys Suomelle. Tämän vuoksi valtion maaomaisuuden luovuttamisesta matkailuelinkeinon käyttöön tulisi säätää jopa omalla lainsäädännöllään tai asia tulisi joka tapauksessa säädellä lainvalmisteluohjauksella sekä omistajaohjauksella.

Suomen metsäkeskus

Vaikutukset valtion ja kuntien talouteen

Metsähallituksen tulouttavat verotulot ovat merkittävät erityisesti Lapin suurien kuntien kannalta. Lakiluonnosperusteluissa on arvioitu, että kuntien saamat verotulot pysyisivät nykyisen suuruisina, mutta kuntakohtaisista vaihteluista saattaa nykytilanteeseen verrattuna tulla. Metsähallituksen toiminnasta tuloutetuilla verotuloilla on tärkeä merkitys kuntien ja myös valtion talouteen, minkä vuoksi olisi tarpeen selvittää lakiuudistuksen vaikutuksia kunta- ja valtiontalouteen. Metsähallituksen alueellinen työllistävä vaikutus tulisi turvata myös jatkossa.

Julkisten hallintotehtävien yksikön asema ja hallinnolliset tehtävät

Julkisten hallintotehtävien riippumattomuus on turvattava. Julkisten hallintotehtävien yksikön itsenäisyyttä ohi liikelaitoksen johdon ja hallituksen on merkittävästi vahvistettu lakiesityksessä. Suomen metsäkeskus kiinnittää huomiota julkisten hallintotehtävien yksikön tehtävien laajuuteen. Julkisten hallintotehtävien yksikön vastuulla olevien hallinnollisten tehtävien määrittelyjen tulisi olla selkeämpiä ja tarkemmin rajattuja. Osa lakiesityksen julkisten hallintotehtävien yksikön tehtävistä on sellaisia, joiden osalta tulisi tarkastella, kuuluvatko ne julkisten hallintotehtävien yksikön tehtäviin.

Johtamismalli

Suomen metsäkeskus kiinnittää huomiota siihen, että edellisellä lausuntokierroksella olleeseen lakiluonnokseen verrattuna tehtävien ja vastuiden suhteita on kuvattu paremmin. Johtamisjärjestelmä vaatisi kuitenkin edelleen selkeyttämistä ja eri tahojen roolien kirkastamista. Lakiesityksen Metsähallitus-liikelaitoskonsernin johtamismallissa Suomen metsäkeskus näkee edelleen haasteeksi vastuiden ja päätösvalan hajautumisen ja roolit. Maa- ja metsätalousministeriö on ottamassa lailla vahvan roolin metsätalouslyhtiön suorassa ohjauksessa käyttöoikeussopimuksella. Samalla merkittävä osa koko Metsähallitus-liikelaitoskonsernin tuloutuksesta sekä yleisten yhteiskuntavelvoitteiden ohjauksesta ja seurannasta kulkee ohi Metsähallitus-liikelaitoskonsernin hallituksen ja johdon. Käyttöoikeussopimuksesta ei ole mallia lausunnolla mukana, joten lakiluonnoksen toimivuutta ei voi tältä osin yksityiskohtaisesti arvioida.

Lakiehdotuksessa ympäristöministeriöllä on vahva rooli Metsähallitus-konsernissa vahvan ja itsenäisen aseman saavassa julkisten hallintotehtävien yksikössä. Metsähallitus-konsernin hallituksen ja johdon ohjausvalta

tytäryhtiöihin ja julkisten hallintotehtävien yksikköön on heikko esitetystä lakiluonnoksessa. Käytännössä toimintaa ohjaavat maa- ja metsätalousministeriö ja ympäristöministeriö. Käytännön johtamistyössä voi syntyä ongelmatilanteita kahden toimintaa ohjaavan ja rahoittavan ministeriön ohjauksen takia. Konsernijohdon heikon aseman ja kahden ohjaavan ministeriön takia Metsähallituksen yhtenäisyyden saavuttaminen on vaikeaa.

Maa- ja vesiomaisuuden hallinnointi

Lakiesityksen pohjalta julkisten hallintotehtävien yksiköstä tulisi uusi valtion maa- ja vesiomaisuutta hoitava taho. Julkisten hallintotehtävien hoitoon tarkoitettu omaisuudesta säädetään lakiluonnoksen 26 §. Suomen metsäkeskus pitää puutteena sitä, että muun, nykyisen Metsähallituksen hoidossa olevan maa- ja vesiomaisuuden hallinnoinnista ei ole säädetty lakiehdotuksessa.

Valtion kiinteistöomaisuuden hallinnoinnin hajauttaminen on vastoin valtion kiinteistöstrategian maan hallinnoinnin selkiyttämistavoitteita.

Yhteistoiminta ja alueiden käytön yhteensovittaminen

Metsähallituksen yhteiskunnallisten velvoitteiden yhteensovittaminen edellyttää paitsi kuulemista, myös erilaisten tavoitteiden konkreettista yhteensovittamista. Se on haasteellista esitettyllä organisaatorakenteella, jossa metsätaloutta, maankäyttöä ja luonto- ja eräpalveluita ohjataan eri tavalla. Tällä hetkellä Metsähallituksen metsätalous-yksikkö on käytännössä hoitanut alueiden tavoitteiden yhteensovittamista luonnonvarasuunnitteluprosessilla. Vaarana on, että esitetystä Metsähallitus-liikelaitoskonserni-mallista johtuen intressiristiriidat alueiden käytön suunnittelussa Metsähallituskonsernin sisällä vahvistuvat. Tämä hankaloittaa jo entisestään sinänsä haasteellista luonnonvarasuunnitteluprosessia.

Pellon kunta

Lakiesitystä ei tule hyväksyä, koska tällainen käyttöoikeus-sopimukseen ja yksinoikeuteen perustuva metsätalouden yhtiöittäminen on 1.4.2016 voimaan tulevan EU-hankintadirektiivin vastainen. Muissa EU-maissa ei kyseisen direktiivin katsota liittyvän mitenkään valtion metsätalouden harjoittamiseen.

Metsätalouden järjestäminen osakeyhtiönä on MMM:n kanssa tehtävän käyttöoikeussopimuksen pohjalta epävarma ja EU-valituksille altis malli. Se vaarantaa biotalouden kehittämiselle tärkeät vakaat puuntoimitukset tulevaisuudessa erityisesti Pohjois-Suomessa, missä puuvarat ovat valtavassa kasvussa. On erinomaisen tärkeää, että tulevat investoijat voivat luottaa toimintaympäristön vakauteen.

Nyt lausunnolla oleva esitys lisää byrokratiaa merkittävästi, koska nykyiset metsätalouden henkilöt eivät saa hoitaa maankäyttöön liittyviä asioita. Lakiesityksen mukaan metsätalouden toimihenkilöt ja 400 metsuria siirtyvät uuteen yhtiöön, mutta 75 % toimihenkilöistä tekee tällä hetkellä ainakin osana toimenkuvaansa töitä, joihin heillä ei ole tulevaisuudessa valtuuksia. Onko lainsäädännöllä järkeä luoda päällekkäisiä järjestelmiä, sillä Sipilän hallituksen tavoitteena on pikemminkin purkaa byrokratiaa kuin lisätä sitä?

Lakiluonnoksella kavennetaan metsätalous koskemaan vain puuntuotantoa ja -toimituksia. Tämä herättää ihmetystä, koska valtion metsätalouden metsämaista 71 % sijaitsee poronhoitoalueella. Tämä prosenttiosuus kertoo siitä, että kyseessä on Lapin kuntien kannalta merkittävästä lainsäädäntöhankkeesta. Mikäli laki hyväksytään tässä muodossaan, vaarantaa se kaiken sen valtavan kehityksen, jolla valtion metsätaloudesta on tehty monikäyttömetsätaloutta. Nykyinen toimintamalli on mahdollistanut eri elinkeinojen päällekkäiskäytön ja hyvän vuoropuhelun. Ylläksen ja Saariselän maanvuokraneuvottelut ovat kuitenkin osoittaneet sen, että vuoropuhelua on edelleen kehitettävä, ja valtion jo nykymuodoissaan olisi huolehdittava omistajaohjauksella tiukemmin alueiden elinvoimaisuudesta.

Nyt esitetystä lakiluonnoksessa yhtiön ulkopuolinen maankäytön päättäjä määrittää hakkuutavoitteet sekä toiminta-alueet, ja metsätalous keskittyy vain rahantekoon. On suuri todennäköisyys, että ristiriidat lisääntyvät ja metsätalouden toiminta-alueet kapenevat. Tämä tuo vääjäämättä riskin, että Lapin sahat ja tehtaajat jäävät vaille tarvitsemaansa puuta.

Mitään ei ole näköjään myöskään opittu Lapin metsäkiistoista ja niiden ratkaisusta. Erityisesti Lapissa valtion maiden kokonaishyöty on paljon tärkeämpi kuin lyhytnäköinen puutuotantoon perustuva liiketoiminta. Miksi suoraan yhtiön tehtäviin ei haluta kirjoittaa nykyisiä yhteiskunnallisia velvoitteita, joita ovat metsien monimuotoisuus, virkistys, matkailu, poronhoito, saamelaiskulttuuri ja työllisyys? Edellä mainituilla velvoitteilla, ja niiden toteutumisella, on erittäin suuri vaikutus koko maakunnan elinvoimaan.

Uuteen lakiin tulisikin kirjata metsähallitukselle velvollisuus huolehtia alueiden elinvoimaisuudesta. Pellon ja koko Lapinkin tulevaisuuden kannalta ei ole yhdentekevää, miten Metsähallitus tulevaisuudessa järjestää toimintonsa. Toimihenkilöiden ja metsurien lisäksi kuljetusala on merkittävä työllistäjä. Uuden organisaatiomallin toteutuessa ja tuottovaatimusten kasvaessa on suuri riski, että kyseiset työpaikat katoavat Lapista. Riskinä on myös, että Lapin elinvoimaisuuden kannalta tärkeän matkailun toimintaedellytykset kaventuvat edelleen.

Pellon kunnanhallitus kritisoi myös tapaa, jolla Metsähallituslain kuulemiset on järjestetty. Kuntien varsinaiselle kuulemiselle ei annettu riittävästi aikaa, kirje on saapunut 11. päivä ja lausunto tulisi jättää jo 24.11.2015, ilman oikeutta hakea pidennyksiä. Tästä syystä katsomme, että oikeusministeriön ohjetta kuulemisesta säädösvalmistelussa (OM 18/2010) ei ole noudatettu. Hyvä ja avoin säädösvalmistelu nimittäin turvaisi sidosryhmille ohjeessa tarkoitetun osallistumisoikeuden toteutumisen. Kansanvaltaisesti johdettujen kuntien lausuntopyynnöille asetetuista laatuvaatimuksista on myös oikeuskanslerin linjaus saatavilla (ratkaisu OKV 3/21/2012). Valtion metsämaiden osuus poronhoitoalueella on niin merkittävä, että kyseessä on kuntien kannalta merkittävästä lainsäädäntöhankkeesta. Tästä syystä oikeusministeriön ohjeita ja oikeuskanslerin ratkaisusta saatavia linjauksia olisi tullut noudattaa tässä lainsäädäntövalmistelussa.

Lakiesitys on huonosti valmisteltu, se on vaikeaselkoinen ja perusteiltaan sekava. Toteutuessaan se loisi entistä byrokraattisemman, kaiken mahdollistavan, kalliimman ja epä johdonmukaisen järjestelmän, joka aiheuttaisi Lapin elinvoimaisuudelle erityistä haittaa. Tästä syystä sitä ei tule tässä muodossa hyväksyä.

Sodankylän kunta

Esityksessä maa- ja vesiomaisuus on jaettu selvästi julkisten hallintotehtävien (JHT) omaisuuteen ja erikseen liiketoiminnan omaisuuteen. Liiketoiminnan omaisuuteen kuitenkin sisältyy sekä tuottovaatimusten alaista omaisuutta (ns. metsätalousalueet) että tuottovaatimuksen ulkopuolelle jäävää omaisuutta (luontaistalousalueet ja osa yleisistä vesialueista).

Liikelaitoksen tehtäviin ja pääjohtajan toimivaltaan, saati yhtiön tehtäviin ei ole lakiesityksessä kirjattu maa- ja vesiomaisuuden hoitoa ja käyttöä sekä maankäytön yhteensovittamista eli maanhaltijatehtäviä. Laissa todetaan, että Liikelaitos vain... *harjoittaa liiketoimintaa, jonka toimiala on maa- ja vesiomaisuuden taloudellinen hyödyntäminen sekä liiketoimintaa harjoittavien yhtiöidensä osakkeiden hallinnointi.* Valtion kiinteistöstrategiassa Metsähallitus-liikelaitokselle on kuitenkin asetettu laaja maanhaltijarooli valtion omistuksiin. Nykyisin liikelaitoksen tehtävät ovat liiketoiminta, julkiset hallintotehtävät ja maanomistajuus/haltijuus. Maa- ja vesiomaisuuteenhan liittyy oleellisesti se, että sitä voi joku muukin käyttää taloudellisesti tai muuten hyödyntää. Silloin pitää olla maiden hallinnointi ja omaisuuden kokonaistaloudellinen hoito ja käyttö sekä eri toimintojen yhteensovittaminen liikelaitoksen tehtävänä. Julkisten hallintotehtävien osalta maiden ja vesien hoito ja käyttö on kuitenkin laissa kirjattu JHT:n tehtäviin.

Esityksen mukaan Metsähallituksen sisällä on yksikkö (JHT), jolle kuuluvat laissa erikseen luetellut tehtävät. Sinällään on hyvä, että hallintotehtäviä hoitava yksikkö on erotettu liiketalousperiaatteella toimivasta yksiköstä, jolloin julkisten hallintotehtävien toimet ovat läpinäkyvästi erotettavissa liiketoiminnasta eikä synny kuvaa kilpailuasetelmasta esimerkiksi luontomatkatkailuyritysten kanssa. Metsähallituksen Julkisten hallintotehtävien hoitoon tarkoitettu omaisuus tulee Ympäristöministeriön ohjaukseen.

Tällä hetkellä Ympäristöministeriö käyttää puhevaltaa ainoastaan luonnonsuojeluasioissa. Lakiesityksen mukaan Metsähallitus on Ympäristöministeriön toimialaan kuuluvissa JHT hoitoa koskevissa asioissa Ympäristöministeriön ohjauksessa. Ympäristöministeriön toimivalta maankäyttöön liittyvissä asioissa on laaja. Lakiesityksessä julkisten hallintotehtävien itsenäisyyttä ohi liikelaitoksen johdon ja hallituksen on vahvistettu merkittävästi verrattuna nykytilanteeseen.

JHT:sta tulisi, toisin kuin nykylaissa, julkisten hallintotehtävien hoitoon tarkoitettujen maa- ja vesialueiden maanhaltijavirasto. Lakiluonnoksessa on aivan epäselvää, miltä osin JHT:n tehtävät ovat virkavastuulla tehtäviä hallintopäätöksiä ja miltä osin maan haltijuuteen ja kiinteistöhoitoon liittyviä tehtäviä, jotka eivät ole julkisen vallan käyttöä. Erityisesti maankäytön suunnittelussa ja kaavoituksessa, jotka ovat yksiselitteisesti kunnan vastuulla, pitäisi välttyä ristiriitaisilta lausunnoilta yhden valtio-omistajan taholta ja kun Metsähallituksen ohjaus tapahtuisi esityksen mukaan kahden eri ministeriön toimesta, on siihen olemassa ilmeinen riski. Tämä voi tulla esille mm. kaavoitusvaiheessa. Lakiin tulee yksiselitteisesti kirjata Metsähallituksen hallituksen ja pääjohtajan päätös- ja toimivalta kaikissa Metsähallitukseen liittyvissä asioissa.

Valtion maanomistus alueella pitäisi olla yhtenäistä, jolloin alueella toimivat viranhaltijat, kansalaiset ja mahdolliset muut tahot saavat palvelua vain yhden viranomaisen suunnalta.

Metsähallitus käyttää, hoitaa ja suojelee hallinnassaan olevaa valtion maa- ja vesiomaisuutta kestävästi. Lakiluonnoksen 2 §:ssä todetaan, että Metsähallituksen tulee toimia tuloksellisesti sekä liiketaloudellisten periaatteiden mukaisesti. Mikäli alueellinen tai paikallinen etu sitä vaatii, on Metsähallituksen kyettävä toimimaan joustavasti siten, etteivät tuloksellisuus tai liiketaloudelliset vaatimukset vaaranna liikelaitoksen sosiaalista toimilupaa tai aluekehitystä kokonaisuutena. Mikäli Metsähallituksen toimenpiteet vaikuttavat paikallisten asukkaiden elämiseen, asumiseen tai viihtyvyyteen, tulee Metsähallituksen neuvotella asiasta asianomaisten kanssa. Tämä tulee kirjata lakiin.

Nykylaissa luonnonvarasuunnitelma on vapaaehtoinen ja sitä on joustavasti voitu toteuttaa kulloisenkin puunmarkkinatilanteen mukaan. Esityksessä luonnonvarasuunnitelman noudattaminen on kirjattu lakiluonnokseen. Sen noudattaminen on siis pakollista. Enää ei voida valtion metsistä hakattavalla puulla ohjata puumarkkinoita. Tästä voi koitua taloudellisia menetyksiä yksityisille metsänomistajille.

Neuvottelukunnilla tulee olla huomattava rooli Metsähallituksen hallinnassa olevien alueiden käytöstä paikallisesti päätettäessä, koska näillä päätöksillä on suuri merkitys paikallisiin elinkeinoihin ja alueen elinvoimaisuuteen. Sen vuoksi on tärkeää, että neuvottelukunnan kokoonpanosta määrättäisiin laissa tarkemmin. Koska neuvottelukunnat asetetaan kunnittain, tulee kunnilla olla niissä määrävä asema, koska kunnan tehtäviin kuuluu maankäytön suunnittelu ja kunta luontaisesti ottaa huomioon kaikki kunnan alueen toimijat tasapuolisesti.

Sodankylän kunnan neuvottelukunta mainitaan kyllä perusteluissa, mutta lakitekstissä lukee: *Saamelaiden kotiseutualueeseen kokonaisuudessaan kuuluvaan kuntaan asetetaan kuntakohtaiset neuvottelukunnat....* Sodankylästähan ainoastaan aivan pohjoinen osa kuuluu Saamelaisalueeseen. Tarkoittanee sitä, että Sodankylään ei perustelutekstistä huolimatta aseteta neuvottelukuntaa. Pykälä 39 tulee muuttaa muotoon: *Saamelaiden kotiseutualueeseen kuuluvaan kuntaan asetetaan kuntakohtaiset neuvottelukunnat...*

Sodankylän kunta kannattaa metsätalouden liiketoiminnan konkurssisuojan ja veroetujen poistamista sekä toiminnan läpinäkyvyyden lisäämistä. Kunta ei näe luonnoksessa esitettyä metsätalouden liiketoiminnan yhtiöittämistä riittävästi perusteltuna ja tarkoituksenmukaisena ratkaisuna. Lisäksi lakipykälät ovat tulkinannvaraisia ja toimivalta Metsähallituksen sisällä epäselvä.

City-Sámit ry

Yhdistys on huolissaan siitä, millaisia vaikutuksia Metsähallituksen uudelleen organisointia koskevalla lakiehdotuksella olisi voimaan tullessaan saamelaiselle kulttuuriperinnölle ja sitä koskevalle päätöksenteolle. Lakiuudistusta tehtäessä tulee muistaa, että YK:n alkuperäiskansajulistus koskee Suomea. Saamelaiden oikeus osallistua ympäristöönsä koskevaan päätöksentekoon on turvattava, jotta voidaan turvata kulttuurin ja luontosuhteen säilyminen. Tällä hetkellä laissa ei ole suoritettu lainkaan perus- ja ihmisoikeusvaikutusarviota, vaikka esityksellä on merkitystä saamelaiden oikeuksiin ja ympäristöperusoikeuden toteutumiseen. Julkisuusperiaatteen rajaaminen pois vaikuttaa ympäristöpäätöksentekoa koskevaan tiedonsaantioikeuteen, osallisuus-oikeuksiin ja muutoksenhakuoikeuksiin.

Lakiluonnokseen tulisi palauttaa saamelaisia koskevat heikennyskielto- ja muutoksenhakuoikeudet, kuten ne olivat lakiluonnoksessa ennen syyskuussa tullutta uutta lakiluonnosta ja sen jälkeen korjattua luonnosta. Jatkovalmistelun tulee olla avointa ja mahdollistaa saamelaiden osallistuminen ja neuvottelumahdollisuudet.

Inarin kunta

Yhteiskunnalliset velvoitteet § 6

On hyvä, että uuteen luonnokseen on palautettu työllisyyden edistämistä koskeva lause, sillä sekä metsätalouden palveluketjuun liittyvät alihankinta- ja työllistämistyöt että erilaiset luonnonvaroihin perustuvat elinkeinot muodostavat olennaisen osan Ylä-Lapin väestön työllistymismahdollisuuksista ja elannon hankinnasta.

Työllistämismahdottomuus on tärkeä ulottaa käyttöoikeussopimusten avulla koskemaan myös mahdollisesti perustettavaa Metsätalous Oy:tä, joka käytännössä hoitaa puun korjuuseen ja logistiikkaan liittyvät toiminnot kilpailu- tuksineen.

Lain perusteluissa olisi lisäksi tärkeää todeta, että ei ainoastaan metsätaloudella vaan myös luonnon virkistyskäytön edistämällä ja monimuotoisuuden turvaamisella on työllisyyttä edistäviä vaikutuksia mm. matkailun näkökulmasta.

Neuvottelukunnat § 39

Saamelaiden kotiseutualueeseen kuuluviin kuntiin asetettavien neuvottelukuntien tehtävä on merkittävä käsiteltäessä Metsähallituksen hallinnassa olevien valtion maa- ja vesialueiden sekä niihin kuuluvien luonnonvarojen kestävä käyttöä ja hoitoa paikallisella tasolla. Neuvottelukuntien kokoonpanosta olisi tärkeä määrätä laissa tarkemmin ja on olennaista, että kunnalla on niissä keskeinen asema, koska maankäytön suunnittelu kuuluu kunnan perustehtäviin.

Saamelaisalueen elinvoiman turvaamiseksi tulee alueen kaikkia elinkeinoja pystyä kehittämään ja luomaan niille toimintaedellytyksiä tasapuolisesti. Maankäytössä syntyy helposti intressiristiriitoja, joiden neutraali ja kaikki näkemykset huomioonottava käsittely on varmistettava kunnan toimesta maankäytöstä päätettäessä.

Julkisia hallintotehtäviä hoitavan yksikön rooli § 16

Esityksen mukaan metsähallituksen sisällä on julkisia hallintotehtäviä hoitava yksikkö, jolle kuuluvat laissa erikseen luetellut tehtävät. Inarin kunta katsoo aiemmin lausumansa mukaisesti, että valtion maanomistus alueella pitäisi olla yhtenäistä, jolloin alueella toimivat viranhaltijat, kansalaiset ja muut osalliset tietäisivät kenen kanssa toimivat ja asioinnissa toteutuisi ns. yhden luukun periaate. On erittäin todennäköistä, että julkisia hallintopalveluita hoitavan yksikön ja toisaalta metsätalouslyksikön näkemykset maankäytöstä ainakin joissakin tapauksissa poikkeavat toisistaan.

Laissa tulee tarkasti määrittää, miten Metsähallituksen alueiden käyttö yhteen sovitetaan paikallisten toimijoiden toiveisiin ja tarpeisiin mahdollisimman joustavasti ja kokonaisuus huomioon ottaen.

Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry

Metsähallitus harjoitti vielä muutama vuosi sitten matkailualan yritysten kanssa kilpailevaa liiketoimintaa ohjelmajärjestelyalalla ja mökkien vuokrauksessa. Metsähallitus on sittemmin myynyt nämä liiketoiminnot, mitä MaRa pitää hyvänä ratkaisuna. Metsähallituksen ei tule harjoittaa sellaista liiketoimintaa, jossa se kilpailee yritysten kanssa. Liiketoiminnalle tulee olla erityiset perusteet. Metsähallituksen omistamille tytäryhtiöille ei tule asettaa toimintatavoitteita, jotka merkitsisivät Metsähallituksen harjoittaman liiketoiminnan laajentumista.

MaRa katsoo, ettei Metsähallituksen tule kehittää uutta liiketoimintaa kilpailemaan yritysten kanssa.

Metsähallituksen Luontopalvelut -yksikkö hoitaa luontomatkailun kannalta tärkeitä tehtäviä. Hyvässä kunnossa olevat kansallispuistot, ulkoilureitit ja taukopaikat luovat perustan luontomatkailuyritysten liiketoiminnalle. Valtion varojen uskomisen näiden kohteiden kunnossapitoon ja kehittämiseen tuo myös valtiolle luontomatkailuyritysten toiminnan kautta suuren määrän verotuloja ja työllisyyttä monilla alueilla. Työpaikkoja on luontomatkailuyrityksissä tarjolla etenkin nuorille. Luontomatkailun kasvunäkymät ovat hyvät. Matkailuala on ollut tyytyväinen tapaan, jolla Luontopalvelut on hoitanut tämän tehtävänsä ja katsoo, että Luontopalvelu-

jen tulee jatkossakin säilyä itsenäisenä yksikkönä eikä sen toimintaedellytyksiä tule heikentää. Tämä tulee ottaa huomioon myös Metsähallituksen taloudessa, taserakenteessa ja sitä koskevassa päätöksenteossa.

MaRa pitää myös tärkeänä, että Luontopalvelujen ylläpitämien kansallispuistojen ja muiden alueiden ylläpito matkailukäyttöön säilyy. Osa retkeilyalueista kuuluu nykyisellään tuottovaatimuksen alaiseen omaisuuteen ja niillä harjoitetaan myös metsätaloutta. Esimerkiksi moottorikelkka-, koiravaljakko- ja porosafarit käyttävät sellaisia reittejä ja taukopaikkoja, jotka kuuluvat tuottovaatimuksen alaiseen omaisuuteen. Näille yrityksille on tyypillistä toiminnan kausiluonteisuus, suuri riippuvuus kulloisestakin taloudellisesta tilanteesta ja raskas kullurakenne. Tämän vuoksi alan yritysten kannattavuus on heikko. Toisaalta valtio ja kunnat saavat yrityksiltä liikevaihtoonsa nähden paljon verotuloja.

Menneinä vuosina Metsähallitus on vaatinut alan yrityksiltä liian suuria korvauksia reitistöjen ja taukopaikkojen käytöstä. Näistä korvauksista tulisi luopua kokonaan, sillä yritykset tuovat edellä kerrotulla tavalla valtiolle suuren määrän verotuloja.

MaRa katsoo, että valtion tulee huolehtia siitä, että valtio osoittaa Luontopalvelut -yksikön tehtävien hoitamiseen riittävästi rahoitusta. Valtion tulee luopua luontomatkailuyrityksiltä perimistä reitti- ym. korvauksista.

Metsähallitus hallinnoi laajoja maa-alueita, joista osa on matkailun kannalta erittäin tärkeitä. Metsätalouden ja matkailun edut saattavat olla näillä alueilla ristiriidassa keskenään. Metsän kaataminen esimerkiksi tärkeiden matkailualueiden ja ulkoilureittien ympäriltä merkitsee sitä, että alue muuttuu matkailun kannalta käyttökelvottomaksi. Metsähallituksen tulee nykyistä paremmin ottaa huomioon luonnon virkistyskäytön vaatimukset ja matkailun edut metsänhakkuita suunnitellessaan. Tämä tarkoittaisi muun muassa metsien hakkuun ja uudistamistoimenpiteiden sekä muun maankäytön toteuttamista matkailualueiden ja -reittien vaikutuspiirissä siten, että haitat maisema-arvoille ja luontoelämyksille jäisivät mahdollisimman pieniksi. Ottaen huomioon metsän hidaskasvu ja luonnon uusiutumisen vaatima aika, hakattu alue on matkailualan näkökulmasta parhaimmillaankin käyttökelvoton useita kymmeniä vuosia. Tämä korostuu etenkin Pohjois-Suomessa, jossa metsän kasvu on hidasta.

Matkailu on suuressa osassa Pohjois-Suomea kunnan tärkein elinkeino. Sen pitkän aikavälin kasvunäkymät ovat hyvät. Matkailu tuo tuloja pitkälle tulevaisuuteen. Verrattuna moniin muihin elinkeinoihin matkailun luonnolle aiheuttamat vahingot ovat vähäisiä. Metsähallituksen tulee ottaa huomioon matkailutulon pitkäaikaisuus kun se suunnittelee matkailulle tärkeiden metsien hakkaamista. Metsätulo on vain kertaluonteinen tulo. Lisäksi matkailun työllistävä vaikutus on jo lyhyelläkin aikavälillä suurempi kuin metsänhakkuun synnyttämä työllisyys. Matkailuyrittäjät ovat pahimmillaan joutuneet maksamaan Metsähallitukselle siitä, ettei se hakkaa matkailun kannalta tärkeitä metsiä. Ei ole millään tavalla perusteltua, että matkailuyritys maksaa valtiolle siitä, ettei metsiä hakata.

MaRan jäsenyrityksiltään saamien tietojen mukaan etenkin ulkomaalaiset asiakkaat ihmettelevät myös laajoja avohakkuita pääliikenneväylien välittömässä läheisyydessä. Valtiolle ei aiheutuisi suurta taloudellista menetystä siitä, että matkailun kannalta tärkeiden väylien läheisyyteen jätettäisiin hakkaamatta eräänlainen suoja-alue.

MaRa katsoo, että Metsähallituksen tulee yhteistyössä alueen matkailuyrittäjien kanssa määritellä ne matkailun kannalta välttämättömät alueet, joilta metsää ei hakata. Tämä tuo valtiolle vähänkin pidemmällä aikavälillä enemmän tuloja kuin metsänhakkuu. Matkailualue luo myös enemmän työllisyyttä ja verotuloja.

Metsähallituksen Laatumaa -tulosalue on vuokrannut useille MaRan jäseninä oleville hotelleille, kylpylöille, ravintoloille ja hiihtokeskuksille maa-alueita. Näitä maa-alueita on erityisen paljon Pohjois-Suomessa. Laatumaa on vuokrannut alun perin hyvin vähäarvoisen maa-alueen matkailuyrittäjälle, joka on kantanut riskin liiketoiminnan onnistumisesta. Laatumaa on tarjonnut määräaikaisten maanvuokrasopimusten päättyessä useille MaRan jäsenyrityksille uutta vuokrasopimusta, jossa vuokran määrä on ollut monikymmenkertainen päättyneen vuokrasopimuksen mukaiseen vuokratason verrattuna. Laatumaa on perustellut vuokratason merkittävää nousua maan arvon kohoamisella. Laatumaa ei ole kuitenkaan esittänyt tästä luotettavaa selvitystä.

Laatumaan toiminta ei ole hyväksyttävää. Maan arvo on noussut hotelli-, hiihtokeskus- ja matkailuyrittäjän toiminnan ansiosta. Laatumaa ei ole myötävaikuttanut maan arvon nousuun. Maan arvoon perustuva vuokra

on liian korkea ja jopa vuokranmääritys on nykyään riskittömälle sijoitukselle liian suuri. Laatumaa on käytänyt hyväkseen vahvaa ja yrityksen alisteisesta asemasta aiheutuvaa neuvotteluylivaltaa esittäessään uusien maanvuokrasopimusten laatimisen yhteydessä maa-alueen hallinnasta perittäviä vuokravaatimuksia.

MaRan jäsenyritykset, joiden rakennuksia sijaitsee valtion mailla, maksavat liikevaihtoonsa nähden ylimitoitettuja veroja ja veronluonteisia maksuja valtiolle ja kunnille. Näitä veroja ja maksuja on korotettu useita kertoja lähivuosina. Näiden ja muun raskaan kulurakenteen vuoksi toimialan yritykset kannattavat heikosti. Heikon taloustilanteen vuoksi myös palvelun kysyntä on laskussa. Näiden seikkojen vuoksi on vaikea nähdä, minkä vuoksi valtio yrittää Laatumaan kautta lisätä matkailuyritysten maksurasitteita ja heikentää yritysten kannattavuutta kohtuuttomilla vuokravaatimuksilla. Laatumaa on käytännössä pakottanut matkailuyritykset alikirjoittamaan esitetyt vuokrasopimukset jopa rakennusten purkamista koskevan uhan nojalla.

Metsähallituksen tulee jatkossa ottaa nykyistä paremmin huomioon matkailuelinkeinon valtiolle verotulojen ja työllisyyden kautta tuottamat hyödyt ja huomioida tämä myös maa-alueiden vuokrauksen hinnoittelussa. Ministeriön tulee aktiivisemmin ohjata nykyistä Metsähallituksen johtoa, jottei matkailuyritysten liiketoimintaa tämän vuoksi tarpeettomasti vaikeuteta.

MaRa katsoo, että maa- ja metsätalousministeriön tulee puuttua Laatumaan esittämiin kohtuuttomiin maa-alueiden vuokravaatimuksiin.

Lapin kauppakamari

Kauppakamari pitää hyvänä, että korjattuun esitykseen on palautettu työllistämisen edistäminen yhteiskunnallisena velvoitteena. Esityksestä ei kuitenkaan käy tyhjentävästi ilmi, mitä työllistämisen edistämisen velvoite pitää ja ei pidä sisällään. Työllisyyden edistämisen velvoitteeseen tulisi sisällyttää luonnonvaroihin perustuviin elinkeinojen kehittämisen näkökulma.

Uuden esitysluonnoksen perusteluosaan on lisätty kirjaus metsätalouden toimivallasta. Metsätalouden alaan ei sen sijaan ole esityksistä huolimatta lisätty yleistä toimivaltaa maankäytön yhteensovittamistehtävästä. Metsätaloudelle ei ole myöskään osoitettu maankäytön puhevaltaa.

Yleiset yhteiskunnalliset velvoitteet on määritelty metsätaloutta harjoittavan yhtiön käyttöoikeussopimuksen ehtona ja niiden toteutuminen on sidottu siihen, että yhtiö noudattaa alueellisia luonnonvarasuunnitelmia. Velvoitteet tulisi kirjata yhtiötä koskevaan lakiin tai asetukseen. Puumarkkinoiden toimivuuden kannalta joustavampana ja kestävämpänä ratkaisuna olisi velvoite toimia luonnonvarasuunnitelmien puitteissa.

Suhteessa edelliseen versioon esitysluonnoksessa ei ole havaittavissa selkeitä parannuksia ohjaus- ja johtamisjärjestelmään. Tarkennuksia ja selkeytystä suojelualueiden ulkopuolisten maiden ja vesien hallintavastuun osalta ei ole tehty. Esitysluonnoksen mukaan ympäristöministeriö ohjaa julkisten hallintotehtävien hoitoa sen vastuulle säädetyissä asioissa. Kauppakamarin käsityksen mukaan tämä voi laajentaa ympäristöministeriön ohjausvaltaa valtion maiden ohjauksessa, mikä ei ole toivottava suunta.

Lapin kauppakamari toistaa huolensa esityksen suhteen siitä, että metsätalouden kuin siihen läheisesti liitännäisten muiden toimialojen ennakoitavuus heikentyisi teollisuuden puhuollon sekä maankäytön eri intressien yhteensovittamisen prosessien toimimattomuuden johdosta.

Saamelaismuseo Siida

Saamelaismuseo Siida on huolissaan siitä, millaisia vaikutuksia Metsähallituksen uudelleen organisointia koskevalla lakiehdotuksella olisi voimaan tullessaan saamelaiselle kulttuuriperinnölle ja sitä koskevalle päätöksenteolle. Perinteiset elinkeinot ovat saamelaisen kulttuuriperinnön kannalta merkittäviä, sillä ne ylläpitävät niihin liittyvää elämäntapaa, työtapoja ja sanastoa. Perinteisten elinkeinojen kautta kulttuuriperintöön liittyvää tietoa pidetään yllä ja siirretään eteenpäin seuraaville sukupolville. Saamelaisten kotiseutualueella tapahtuva maankäyttö on siten suorassa yhteydessä saamelaiskulttuurin ja kulttuuriperinnön elinvoimaisuuteen. Lisäksi suurin osa saamelaisten kulttuuriperintökohteista sijaitsee valtion mailla.

Saamelaismuseo Siida pitää erittäin huolestuttavana uudistusta, jonka mukaan luontaistalousalueet ollaan siirtämässä pois julkisen hallintotehtävän taseesta erilliseksi tase-eräksi, jolla ei ole estettä taloudelliselle toiminnalle. Luontaistalousalueet, joiden pinta-ala on yli 360 000 ha, muodostavat merkittävän osa saamelaisten kotiseutualueen maista. Näiden maiden merkitys saamelaisille luontaiselinkeinoille ja sen myötä koko saamelaiskulttuurille ja saamelaiselle kulttuuriperinnölle on korvaamaton.

Saamelaismuseo Siida esittää huolensa sen suhteen, että Saamelaisten kotiseutualueetta koskevat erityissäännökset on poistettu lakiluonnoksesta. Saamelaismuseo Siida pitää tärkeänä, että nämä pykälät lisätään takaisin lakiluonnokseen. On ensisijaisen tärkeä, että laissa mainitaan: “valtion maa- ja vesialueilla toteutettavat Metsähallituksen suunnitelmat ja hankkeet on laadittava ja toteutettava siten, etteivät ne olennaisesti heikennä saamelaisten mahdollisuuksia käyttää heille alkuperäiskansana kuuluvia oikeuksia harjoittaa perinteisiä saamelaiselinkeinoja tai muutoin ylläpitää ja kehittää kieltään ja kulttuuriaan taikka kolttien elinolosuhteita tai näiden mahdollisuuksia harjoittaa mainittuja elinkeinoja koltta-alueella”.

Saamelaismuseo Siida pitää valitettavana, että lakiuudistuksen myötä vuosien ajan hyvän yhteistyön hengessä rakennetut yhteistyöverkostot Metsähallituksen ja muiden maan käyttäjien kanssa häviävät. Lakiluonnos ei huomioi tarpeeksi maankäytön yhteensovittamista esimerkiksi muiden maankäyttäjien kuten saamelaisten, porotalouden, matkailun ja virkistyskäytön kanssa.

Jos lakiuudistuksessa ehdotetut muutokset maankäytön hallinnon osalta toteutuvat, Saamelaismuseo Siida pitää ensisijaisen tärkeänä, että metsähallituslakiin esitettävissä kuntakohtaisissa neuvottelukunnissa on riittävä edustus eri saamelaistahoilta mutta myös kulttuuriperinnön asiantuntemusta. Neuvottelukunnat ilman kulttuuriperintöön liittyvää asiantuntemusta eivät pysty maankäyttöön liittyvissä asioissa riittävässä määrin huomioimaan saamelaista kulttuuriperintöä.

Pohjois-Karjalan maakuntaliitto

Alueellisen näkökulman huomiointi on tärkeää, sillä Metsähallitus on yhteiskunnallisesti merkittävä toimija Itä- ja Pohjois-Suomessa. Huolta herättää mm. se, että uudistuksen yhteydessä luovutaan Metsähallituksen nykyisestä hyvin toimivasta organisointimallista. Pelkona on, että vaikka uudistuksessa puhutaan Metsähallituksesta kokonaisuutena, toimintoja eriytetään ja yhtiöitetään pikemminkin lokeroidaan ja tehdään rajaitoja. Kokonaisuuksia tai yhteyksiä ei nähdä. Liiketoimintapuoli tuottaa tulot ja on irrallaan muusta Metsähallituksesta. Vaikka rahoitus on eriytetty jo nykytilanteessa, pelkona on, että ”tuottamaton osa” eli mm. luonto- ja virkistyspalvelut tulevat yhtiöittämisratkaisun myötä jatkossa kärsimään.

Pohjois-Karjalan maakuntaliiton mielestä paras ratkaisu tässä tilanteessa olisi palauttaa laki uuteen valmisteluun, ottaa aikalisä ja valmistella metsien käyttäjien tavoitteet ja tarpeet huomioon ottava hyvä metsähallituslaki. Mikäli uudistus aiotaan toteuttaa, tulee ottaa huomioon tulevien itsehallintoalueiden rooli ja joustava aluelähtöisyys. Uudistuksessa tulee selkeyttää julkisten hallintotehtävien ja maanomistajuuden (yhtiön) roolit tehtävien tarkemmalla määrittelyllä sekä järjestää maanomistajuuden hoito maakuntien toimijoiden helposti tavoitettavaksi läheisyysperiaatteen mukaisesti, esimerkiksi seuraavilla tavoilla:

- Metsähallituksenliikelaitokselle annetaan tehtäväksi varmistaa valtion omaisuuden synerginen kokonaisuus, mikä pitää sisällään mm. maankäytön yhteensovittamisen.
- Julkisten hallintotehtävien yksikön tehtäväksi määrätään vain ne tehtävät, joissa tosiasiallisesti käytetään julkista valtaa.
- Turvataan uudistuksessa vaarantuvat alueiden vaikutusmahdollisuudet asettamalla Metsähallitukselle aluekehitysvelvoite, joka tarkoittaisi mm. maakuntaohjelmien ja -kaavojen edistämismallia sekä luonnonvarasuunnitelmien käsittelyä maakuntahallituksissa, ja myöhemmin toteutuvien itsehallintoalueiden hallituksissa.
- Selkeytetään ohjaavien ministeriöiden ohjausprosessit ja vastuut niin viranhoidon kuin poliittisenkin vastuun kohdalla.
- Metsähallituksen alueellisten neuvottelukuntien asemaa ja vaikuttamismahdollisuuksia pitää pyrkiä vahvistamaan heikentämisen sijaan.

Suomen luonnonsuojeluliitto

Mikäli lakiin tehdään muutoksia, Suomen luonnonsuojeluliitto ensisijaisesti esittää, että

- lakiin Metsätalous osakeyhtiöstä kirjataan, että yhtiö on kokonaan valtion omistama yhtiö.
- laissa määritellään selvemmin, että Metsähallituksen hallussa olevat alueet pysyvät pitkälläkin aikavälillä valtion omistamina.
- pykälään viisi palautetaan viittaus yleisiin vesialueisiin. Luonnon ja virkistykseen kannalta tärkeät alueet, kuten valtion retkeilyalueet, siirretään julkisen hallinnon taseeseen. Lakiluonnokseen kirjattua suunnitelmaa kolmannelta tase-erästä ei toteuteta, joka ei yksinkertaista Metsähallituksen organisaatiota tai ohjausta, vaan päinvastoin.
- kirjanpitovelvollisuuksiin (pykälä 33) ei tehdä nyt esitettyjä muutoksia. Lisäksi koko konsernin (myös uuden perustettavan osakeyhtiön) tulee noudattaa julkisuuslain periaatteita ja varmistaa kansalaisten ja eduskunnan tiedonsaantioikeus.
- lakiin lisätään poistettut pykälät liittyen saamelaiden kotiseutualueen heikentämiskieltoon.
- maankäytön suunnittelu tapahtuu julkisten hallintotehtävien puolella ja että 2014 versioon nähden poistettu pykälä 10 luonnonvarasuunnitelmista palautetaan lakiin.

Euroopan unionista tuleva vaatimus parantaa kilpailuneutraliteettia on huomioitu lakiluonnoksessa siten, että ehdotetaan Metsätalous oy:n perustamista Metsähallituskonsernin sisälle. Tämän lisäksi lakiluonnokseen on tehty lukuisia muita muutoksia, joihin EU ei millään tavalla edellytä. Luonnonsuojeluliitto ei ota kantaa siihen edellyttävätkö komission huomiot Tieliikennelaitoksesta Metsähallituksen uudelleen organisointia juuri esitetyllä tavalla tai Metsähallituksen metsätaloustoimien yhtiöittämistä. Luonnonsuojeluliitto esittää huomiona reunaehdot, joiden tulisi toteutua missä tahansa organisaatiomallissa.

Suomen luonnonsuojeluliiton mielestä on ensisijaisen tärkeää, että perustettava osakeyhtiö on tulevaisuudessakin kokonaan valtion omistama. Luonnonsuojeluliiton katsoo, ettei ole näyttöä siitä, että osakeyhtiötä voisi ohjata julkisen vallan taholta samalla tavalla kuin liikelaitosta. Yhtiön mahdollisuus hoitaa maa- ja vesiomaisuuden käytössä nykyisiä yleisiä ja yhteiskunnallisia velvoitteita on myös kiistanalainen.

Pykälään viisi on palautettava viittaus yleisiin vesialueisiin, jolloin ne pysyvät julkisten hallintotehtävien taseessa. Tämä on oleellista, koska vesialueisiin sisältyy yleisiä yhteiskunnallisia intressejä. Lisäksi kirjanpitovelvollisuuksiin ei saa tehdä nyt esitettyjä muutoksia pykälään 33. Esitetty muutos heikentäisi entisestään Metsähallituksen toiminnan avoimuutta ja läpinäkyvyyttä. Lisäksi koko konsernin (myös uuden perustettavan osakeyhtiön) tulee noudattaa julkisuuslain periaatteita ja varmistaa kansalaisten ja eduskunnan tiedonsaantioikeus.

Vaikka uudistus toteutettaisiin Suomen luonnonsuojeluliiton reunaehdoin, ei tämä estäisi valtionmaiden talouskäyttöä, vaan ainoastaan tekisi siitä demokraattisempaa ja avoimempaa sekä yhteiskunnallisesti hyväksyttävämpää ja ekologisesti kestävämpää.

Metsähallituksen tulee kaikissa tilanteissa

- pystyä vastaamaan laissa esitetyistä yleisistä ja yhteiskunnallisista velvoitteistaan tulos- tai tuloutustavoitteen tai muun taloudellisen intressin sitä estämättä.
- varmistaa maa- ja vesiomaisuuden säilyminen valtion omistuksessa myös pitkällä aikavälillä.
- olla organisaatorakenteeltaan sellainen, että maankäytön suunnittelu tapahtuu julkisten hallintotehtävien puolella.
- toimia yhteiskunnassa avoimesti ja osallistavasti. Metsähallituksen metsätiedot on oltava vapaasti poliitikkojen, kansalaisten ja järjestöjen käytettävissä ja Metsähallituksen luonnonvarasuunnitelmat tulee laatia siten, että on etukäteen selvää kuka asian valmistelee ja hyväksyy. Suunnittelua koskevan alueen asukkailla sekä järjestöillä on oltava suunnitelmiin osallistumismahdollisuus.
- turvata hallinnassaan olevat suojelullisesti arvokkaat alueet. Julkisten hallintotehtävien taseeseen on siirrettävä Metsätalouden hallinnasta muun muassa

- kaikki sellaiset alueet, joilla ei harjoiteta metsätaloutta ja jotka siksi vain rasittaisivat metsätalouden tasetta.
 - jouto- ja kitumaat sekä kaikki valtion vesialueet.
 - laajat luonnontilaiset metsäalueet ja vanhojen metsien alueet Itä- ja Pohjois-Suomessa (eli ns. dialogi-prosessin kohteet sekä Metsä-Lappi-kohteet)
 - METSO-ohjelman mukaiset kohteet valtionmailla sekä soidensuojelun täydennysohjelman valtionmailla olevat kohteet.
 - alue-ekologisten suunnitelmien erikoisalueet (mm. luontokohteet ja ekologiset yhteydet)
 - valtion retkeilyalueet
 - kansallisissa ja maakunnallisissa selvityksissä sekä kaavoituksen yhteydessä esille tulleet luonnonsuojellisesti tai virkistyskäytöllisesti arvokkaat alueet
 - saamelaisten kotiseutualue
 - epäonnistuneet metsäojitusalueet ja ennallistettavat suometsämaat
- olla eduskunnan ohjauksen alainen. Lisäksi julkisten hallintotehtävien tulee olla ympäristöministeriön tulosohjauksessa.
 - harjoittaa metsätalousalueillaan nykyistä paremmin ekologisesti kestävä metsätaloutta, jossa muun muassa turvataan uhanalaisten lajien esiintyminen.

Suomen luonnonsuojeluliiton huomioita metsähallituslaista sekä Metsähallituksen uudelleenorganisoinnista:

Lakiluonnoksen mukaan Metsähallituksen tehtävänä on harjoittaa toimialallaan liiketoimintaa laissa säädettyjen ja valtion talousarviossa täsmennettyjen yhteiskunnallisten velvoitteiden puitteissa sekä hoitaa sille säädettyjä valtion maa- ja vesiomaisuuden hallintaan liittyviä julkisia hallintotehtäviä. Yhteiskunnalliset velvoitteet asetettaisiin metsähallitusta koskevassa laissa ja talousarvion yhteydessä. Lakiluonnoksesta ei kuitenkaan käy ilmi kuinka yhteiskunnallisten velvoitteiden noudattamista seurataan tai kenen vastuulla niiden toteutuminen on.

Lisäksi on huomattava, että nykytilanteessakin liian suuri tuloutustavoite estää yhteiskunnallisten velvoitteiden toteuttamisen. Metsähallituksen tuloutustavoitetta tulisikin kohtuullistaa siten, että muut velvoitteet ovat toteutettavissa. Lakiluonnoksessa ehdotetaan, että toimintatavoitteisiin voitaisiin sisällyttää myös maa- ja vesialueiden vuokraamista ja myymistä koskevia kirjauksia, kuten esimerkiksi euromääräinen tavoite maan myynnistä saataville tuotoille. Maan myynnille erikseen asettavat tuottotavoitteet eivät ole hyväksyttäviä. Nämä tavoitteet omalta osaltaan olisivat luomassa painetta sellaisten maiden myymiselle, jotka tosiasiallisesti pitäisi siirtää julkisten hallintotehtävien taseeseen täyttämään ekologisesti kestävä metsätalouden vaatimuksia että sellaisten maiden myymiselle tai joilla olisi jatkossakin mielekästä harjoittaa valtion metsätaloutta.

Esityksessä todetaan, että kukin ministeriö vastaa Metsähallituksen ohjauksesta julkisten hallintotehtävien osalta ja päättää muun muassa palvelutavoitteista. Metsähallituksen hallitus puolestaan tekee esityksen palvelutavoitteiksi, muiksi toimintatavoitteiksi sekä tulostavoitteeksi ja tuloutustavoitteeksi. Onkin varmistettava, että poliittinen ohjaus ei toimi ainoastaan välillisesti hallituksen kautta, vaan ympäristöministeriö pystyy antamaan ohjeita ja ohjausta suoraan luontopalveluille.

Lakiluonnoksesta ei käy ilmi kuinka ohjaus itse metsätalousyhtiön puolelle toteutuu muutoin kuin, että esim. yleisten ja muiden yhteiskunnallisten velvoitteiden toteutuminen turvataan käyttöoikeutta luovutettaessa. Kuinka tämä tapahtuu ja kuinka ohjauksen varmistaminen luovutuksen jälkeen tapahtuu, jää epäselväksi.

Valtion yhtiöomistuksesta ja omistajaohjauksesta annetun lain (1368/2007) mukaan päätös, jonka toteuttamisen johdosta valtio lakkaisi olemasta yhtiön ainoa omistaja tai luopuisi enemmistöstään yhtiössä, edellyttää eduskunnan suostumusta. Suomen luonnonsuojeluliitto esittää huolensa yhtiöittämiseen liittyvästä riskistä, jossa eduskunnan päätöksellä Metsähallituksen liiketoimintaa harjoittamaan perustettu osakeyhtiö myytäisiin tulevaisuudessa pois valtion omistuksesta. Metsätalousyhtiön suoran ohjauksen puuttuessa omistajaohjauksen vaikutusmahdollisuuksilla on oleellinen rooli liiketoiminnan ohjaamisessa ja sen varmistamisessa, että yhtiölle asetetut yhteiskunnalliset velvoitteet toteutuvat. Lakiin onkin siksi kirjattava selkeästi, että yhtiö säilyy myös tulevaisuudessakin kokonaan valtion omistamana yhtiönä. Samoin on toimittu esimerkiksi Veikkaus oy:n kohdalla.

Esityksessä todetaan, että julkisia hallintotehtäviä varten Metsähallituksen hallinnassa on valtion omistamia luonnonsuojelualueita ja erämaa-alueita, muita suojelutarkoitukseen osoitettuja tai hankittuja alueita sekä muuta julkisten hallintotehtävien hoidon kannalta tarpeellista omaisuutta. Julkisten hallintotehtävien hoitoon tarkoitettu omaisuus kuuluu Metsähallituksen muuhun omaan pääomaan. Muusta pääomasta ja sen määrittelystä esitetään puolestaan, että Metsähallituksen aloittaessa toimintansa valtioneuvosto päättää eduskunnan valtion talousarvion käsittelyn yhteydessä antaman valtuutuksen nojalla Metsähallituksen hallintaan siirrettävästä valtion omaisuudesta sekä siitä, mikä osa omaisuudesta merkitään Metsähallituksen peruspääomaksi, muuksi omaksi pääomaksi tai lainaehdoin annetuksi.

Muun pääoman määrittely muodostuu siis oleelliseksi osaksi ehdotetun uudistuksen onnistumista luonnonsuojelun näkökulmasta. Muuhun pääomaan on siirrettävä esimerkiksi jouto- ja kitumaat, ns. dialogikohteet, valtion retkeilyalueet sekä saamelaisten kotiseutualue. Lisäksi on varmistettava, että julkisten hallintotehtävien taaseeseen menevät kaikki luonnonsuojelutarkoitukseen sopivat maat, kun Metsähallitus saa jatkossa lisämaita omistukseensa.

Yksi oleellisia uudistuksen tavoitteita tulee olla läpinäkyvän ja avoimen toiminnan varmistaminen tulevaisuudessa. Lakiluonnoksen mukaan Metsähallituksen omaa toimintaa suunnitellaan laajaan kansalais- ja sidosryhmäkuulemiseen perustuvana osallistavana luonnonvarasuunnitteluna, vastaavalla tavalla kuin tapahtuu nykyisen lainsäädännön mukaan. Ehdotuksessa esitetään, että suunnittelujärjestelmään kuuluvissa alueellisissa luonnonvarasuunnitelmissa tarkastellaan Metsähallituksen biologista monimuotoisuutta koskevia velvoitteita laajempien aluekokonaisuuksien yhteydessä, päätettäisiin alueiden suojelu- ja virkistyskäytöstä sekä määritettäisiin metsätaloustoiminnan reunaehdot. Lisäksi perustettava metsätaloutta harjoittava tytäryhtiö osallistuisi luonnonvarasuunnitelmien laadintaan vastaavalla tavalla kuin nykyinen Metsähallituksen Metsätaloustulosalue.

Alueellisten suunnitelmien lisäksi laissa esitetään perustettavaksi saamelaisten kotiseutualueelle kuntakohtaisia neuvottelukuntia, joiden tehtävistä, kokoonpanosta, toimikaudesta, asettamisesta ja palkkioista säädetään erikseen annettavalla asetuksella. Saamelaisten kotiseutualueelle esitettyjä neuvottelukuntia on perustettava kaikkien paliskuntien alueelle, siis myös Lapin paliskunnan alueelle.

Kuitenkin nykyisenkaltaisessa suunnittelumallissa on vakavia puutteita. Malli ei todellisuudessa pysty vastaamaan siihen tarpeeseen, jota varten se on perustettu, vaan tarve olisi enemmän paikallistason kysymyksiä huomioon ottavalle suunnittelumallille. Luonnonvarasuunnitelmien onkin oltava nykyistä yksityiskohtaisempia ja paikallisempia suunnitelmia metsien käytöstä. Luonnonvarasuunnitelmista on pyydetty lausunto muun muassa ELY- ja riista- ja metsäkeskuksilta sekä valtakunnallisilta ja alueella toimivilta ympäristöjärjestöiltä. Suunnitelmat hyväksyy Metsähallituksen esityksestä ympäristöministeriö yhdessä maa- ja metsätalousministeriön kanssa. Alue-ekologiset suunnitelmat ovat luonnonvarasuunnitelmien liiteaineistoa. Näitä yksityiskohtaisempia luonnonvarasuunnitelmia valmistelemaan on perustettava koko maahan vastaavia neuvottelukuntia kuin nykyisessä lakiluonnoksessa on saamelaisten kotiseutualueelle. Neuvottelukuntien tarkempi tehtävä, päätösvalta ja muut yksityiskohtaiset seikat on säädettävä samaan aikaan lain kanssa, eikä asiaa pidä jättää myöhemmin päätettäväksi. Lakiin on lisäksi kirjattava, että tehdyt suunnitelmat velvoittavat suoraan myös metsätalousyhtiötä sekä kirjattava Metsähallituksen velvollisuus toteuttaa ja raportoida neuvottelukunnille suunnitelmien oikeanmukaisesta toteutumisesta.

Lakiesityksen mukaan Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien toimialana on hoitaa ja käyttää sen hallintaan uskottua valtion maa- ja vesiomaisuutta ilman tuottovaatimusta. Julkisia hallintotehtäviä hoitaa erillinen Luontopalvelut-niminen viranomaisyksikkö, jonka päällikkönä toimii luontopalvelujohtaja. Esityksen mukaan

julkisia hallintotehtäviä hoitaa luontopalvelujohtajan lisäksi erätalousjohtaja. Lisäksi erätalousjohtajan nimitää maa- ja metsätalousministeriö, kun taas luontopalvelujohtajan nimittää valtioneuvosto. Suomen luonnonsuojeluliitto katsoo, että molempien nimittämisestä tulee vastata valtioneuvoston. Maastoliikennelakia koskevat asiat olla luontopalvelujohtajan alaisina kautta linjan.

Metsähallituskonsernin hallituksen kokoonpanosta on tarkoitus päättää myöhemmin annettavalla asetuksella. Suomen luonnonsuojeluliitto kuitenkin pitää välttämättömänä, että hallituksen kokoonpanoa määrittelevä aseus annetaan samaan aikaan lakiluonnoksen kanssa ja että hallitukseen varataan paikka ympäristöjärjestölle, jolla on koko maan alueella, myös Lapissa ja Itä-Suomessa, toimiva alueellinen organisaatio.

Suomen luonnonsuojeluliiton eräitä huomioita laista valtion metsätalouslyhtiöksi:

Metsähallituksen liiketoiminnan yhtiöittämisessä on riski siitä, että osakkeita myymällä ja suoran ohjauksen puuttuessa luovutaan osasta päätösvaltaa, joka Metsähallituksella ja poliittisella ohjauksella tulee jatkossakin olla suhteessa hakkuista suorittavaan tahoon. Eduskunnan päätöstä vaaditaan tilanteessa, jossa valtio lakkaa olemasta yhtiön ainoa omistaja tai jossa valtio luopuisi enemmistöstään yhtiössä. On tärkeää, että lakiin kirjaan, että osakeyhtiö on kokonaan valtion omistama yhtiö.

Lakiluonnoksessa lisäksi esitetään, että osakeyhtiötä ja yhtiöjärjestyksen muutosta ei saa ilmoittaa rekisteröitäväksi, jollei maa- ja metsätalousministeriö ole osaltaan hyväksynyt yhtiöjärjestyksestä tai sen muutosta. Kohtaa tulee täsmentää siten, että osakeyhtiön ja yhtiöjärjestyksen muutoksen hyväksyy valtioneuvosto ja tätä ennen hyväksyntä pitää olla paitsi maa- ja metsätalousministeriöltä myös ympäristöministeriöltä. Tämä on oleellista, sillä yhtiöjärjestyksessä määritellään esimerkiksi onko yhtiö puhtaasti liiketaloudellista voittoa tavoitteleva yhtiö tai mitä muita velvollisuuksia yhtiöllä on. Koska Metsähallituksella ja sitä kautta metsätalouslyhtiöllä on myös yleisiä ja yhteiskunnallisia velvoitteita, tulee ympäristöministeriön myös aina hyväksyä yhtiöjärjestyksen muutos.

Tämän lisäksi myös mahdollisen tulevan metsätalouslyhtiön on sitouduttava noudattamaan julkisuuslain periaatteita. Vain siten on mahdollista varmistaa, että Metsähallituksen toiminta ei jatkossa ole suljettua ja kansalaisvaikuttamisen ja poliittisen ohjauksen ulottumattomissa. Metsähallitusuudistusta valmisteltaessa ja mahdollista metsätalouslyhtiötä muodostettaessa on lisäksi tarkastettava muiden Metsähallituksen tytäryhtiöiden toiminta, niiden sitoutuminen julkisuuslainsäädäntöön sekä suhde perustettavaan uuteen metsätalouslyhtiöön sekä emokonserniin.

Lakiluonnoksen mukaan valtiolle perintönä tulleita kiinteistöjä siirretään Metsähallituksen hallintaan. Tarkoitus on, että Metsähallitukselle tulevaisuudessa siirrettävän valtion kiinteistövarallisuuden osalta metsätalouden harjoittamiseen tarkoitettujen alueet pidettäisiin metsätalouksikäytössä. Metsähallitukselle perintönä tulevat kohteet on aina ensin tarkastettava luontopalveluiden toimesta, jotta varmistutaan siitä, että luonnonsuojelullisesti arvokkaat alueet päätyvät julkisten hallintotehtävien taseeseen eli pois talouksikäytöstä. Tämä on välttämätöntä metsätalouden ekologisen kestävyuden varmistamiseksi.

Ehdotuksen mukaan metsätalouslyhtiöllä olisi myös rajoitettu oikeus käyttää valtion puhevaltaa. Suomen luonnonsuojeluliitto ei näe perusteltuna, että valtion puhevaltaa tulisi siirtää perustettavalle metsätalouslyhtiölle.

Suomen luonnonsuojeluliiton pykäläkohtaiset kommentit Metsähallituksen uudelleenorganisointia koskevasta lainsäädännöstä:

5.1 Luku 2:

- 2§ Kevään 2014 luonnokseen nähden tehtäviin on perusteluissa lisätty kulttuurisen pääoman vaaliminen, mikä on hyvä asia.
- 3§ perusteluista poistettava kirjaus maanmyynnille ja -vuokraukselle erikseen asetettavasta tuottotavoitteesta.
- 5§ Kevään 2014 versioon nähden on muutettu perusteluihin ja pykälään kirjaus oikeudesta yleisiin vesialueisiin. Annetun lain mukaisia Metsähallitukselle kuuluvia tehtäviä ei enää todettaisi julkisiksi hallintotehtäviksi, koska lain mukaa Metsähallitukselle kuuluu yleisellä vesialueella vain omistajanhallintatehtäviä, joihin ei liity

yleisempää yhteiskunnallista intressiä ja että Metsähallitus voisi luovuttaa vesialueella toteutettavalle hankkeelle tai toimenpiteelle omistajaluvan muiden lakien puitteissa.

- Nykyisin Metsähallituksessa on kaksi tasetta: Peruspääoma (liiketoimintojen tase) ja Muu oma pääoma (luontopalvelujen hallussa oleva tase). Lakiluonnokseen liittyvissä tasejärjestelyissä on tarkoitus perustaa muuhun omaan pääomaan uusi kolmas tase-erä. Tähän siirrettäisiin esimerkiksi yleiset vesialueet. Esityksessä ei kuitenkaan selkeästi tuoda esille mikä taho tätä tase-erää hallinnoisi. Tätä pitäisi selkeyttää siten että kaikkia muuhun omaan pääomaan kuuluvia tase-eriä hallinnoi julkisten palvelutehtävien yksikkö.
- Luontopalveluiden oletetaan hoitavan jatkossakin mittavat merialueiden inventoinnit, valvonnan sekä ammattikalastukseen ja vesiviljelyn liittyvät tehtävät, jotka ovat luonteeltaan viranomaistehtäviä tai niihin läheisesti liittyviä julkisia hallintotehtäviä. Suunniteltu tasesiirto hankaloittaa näitä toimia.
- Tämä kirjaus on muutettava siten, että vesialueet säilyvät Metsähallituksen sisällä julkisten hallintotehtävien taseessa. Ei siis riitä, että ne säilyvät valtiolla. Vesialueisiin liittyy yleisiä yhteiskunnallisia intressejä.
- Lisäksi Ylä-Lapin luontaiselinkeinojen alueet tulee säilyttää julkisten hallintotehtävien taseessa. Luontaiselinkeinojen käyttöön varatuilla alueilla on hoidettavanaan yleisiä yhteiskunnallisia velvoitteita ja niihin liittyy yleisiä yhteiskunnallisia intressejä muun muassa saamelais- ja kolttalain sekä poronhoitolain kautta. Niillä tapahtuvasta toiminnasta pitää jatkossakin päättää julkisten hallintotehtävien alla, eli näiden alueiden on kuuluttava julkisten hallintotehtävien taseeseen.
- Luonnonsuojeluliitto esittää palautusta pykälään viisi, momenttiin kaksi:

5 § *Julkiset hallintotehtävät*

Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien toimialana on tehtävissään hoitaa ja käyttää liikelaitoksen hallinnassa tätä tarkoitusta varten olevaa valtion maa- ja vesiomaisuutta. Julkisten hallintotehtävien hoitoon tarkoitettulla valtion maa- ja vesiomaisuudella ei ole tuottovaatimusta.

Metsähallitus hoitaa sille laissa säädetyt julkiset hallintotehtävät, joita ovat:

- 1) luonnonsuojelulaissa (1096/1996) sekä sen ja vuoden 1923 luonnonsuojelulain (71/1923) nojalla perustettu- ja luonnonsuojelualueita koskeviin säädöksiin perustuvat tehtävät sekä luonnonsuojelualueiden hankinta;
- 2) erämaalaissa (62/1991), kalastuslaissa (379/2015), kolttalaissa (253/1995), maastoliikennelaissa (1710/1995), metsästyslaissa (615/1993), **oikeudesta yleisiin vesialueisiin annetussa laissa (204/1966)**, vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetussa laissa (1299/2004), pelastuslaissa (379/2011), poronhoitolaissa (848/1990), porotalouden ja luontaiselinkeinojen rakennetuista annetussa laissa (986/2011) ja ulkoilulaissa (606/1973) säädetyt tehtävät;
- 3) luonnon virkistyskäyttöön liittyvien luonto- ja retkeilypalvelujen tuottaminen;
- 4) riista- ja kalataloudellisten hankkeiden toteuttaminen sekä metsästys- ja kalastuslupien myöntäminen;
- 5) Metsähallituksen erävalvonnasta annetussa laissa (1157/2005) tarkoitettu erävalvonta;
- 6) metsäpuiden siementen hankintaan ja varmuusvarastointiin liittyvät tehtävät.

5.2. Luku 4:

- 10§ Kevään 2014 versioon nähden laista on poistettu pykälä, joka koskee luonnonvarasuunnitelmia, on palautettava lakiin: ”*Metsähallitus hyödyntää hallinnassaan olevia luonnonvaroja alueellisten suunnitelmien mukaisesti. Luonnonvarojen käyttöä koskevat alueelliset suunnitelmat laaditaan vuorovaikutuksessa alueellisten*

ja paikallisten tahojen kanssa ottaen huomioon Metsähallitukselle asetetut yleiset yhteiskunnalliset velvoitteet.”

5.3. Vuoden 2014 lakiluonnoksen luku 5 on kokonaan poistettu. Nämä alla olevat pykälät 11 ja 12 on palautettava lakiin.

”Saamelaisten kotiseutualuetta koskevat erityissäännökset

11 § *Saamelaisten kotiseutualueella tapahtuva suunnittelu*

Valmisteltaessa saamelaisten kotiseutualueella valtion maa- ja vesialueiden hoitoa ja käyttöä Metsähallituksen tulee yhteistyössä saamelaiskäräjien ja kolttala-alueella kolttien kyläkokouksen kanssa selvittää suunnitelmista aiheutuvat vaikutukset saamelaisten oikeudelle alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan sekä harkita mahdollisten haittojen vähentämiseksi ja estämiseksi tarvittavat toimenpiteet.

12 § *Heikentämiskielto*

Saamelaisten kotiseutualueella sijaitsevat tai vaikutuksiltaan sinne ulottuvat, valtion maa- ja vesialueilla toteutettavat Metsähallituksen suunnitelmat ja hankkeet on laadittava ja toteutettava siten, etteivät ne olennaisesti heikennä saamelaisten mahdollisuuksia käyttää heille alkuperäiskansana kuuluvia oikeuksia harjoittaa perinteisiä saamelaiselinkeinoja tai muutoin ylläpitää ja kehittää kieltään ja kulttuuriaan taikka kolttien elinolosuhteita tai näiden mahdollisuuksia harjoittaa mainittuja elinkeinoja kolttala-alueella.

Saamelaiskäräjillä ja kolttien kyläkokouksella on oikeus hakea muutosta Metsähallituksen tekemään hallintopäätökseen sillä perusteella, että päätös on heikentämiskielton vastainen.”

5.4 Luku 5:

- 11 § tulee muuttaa siten, että kahdella hallituksen jäsenellä tulee olla luonnonsuojelun ja luonnon virkistyskäytön asiantuntemusta:

11 § *Hallitus*

Metsähallituksella on hallitus, jossa on enintään kahdeksan jäsentä.

Valtioneuvosto nimittää hallituksen jäsenet enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan ja määrää jäsenistä yhden puheenjohtajaksi ja yhden varapuheenjohtajaksi. Hallituksen jäsenen tulee olla kilpailutilanteen edellyttämällä tavalla riippumaton. **Kahdella henkilöllä tulee olla luonnonsuojelun ja luonnon virkistyskäytön asiantuntemus.** Vähintään yhden hallituksen jäsenen tulee edustaa Metsähallituskonsernin henkilöstöä. Henkilöstöä edustavan jäsenen tulee olla Metsähallituksen tai sen tytäryhtiön palveluksessa. Metsähallituksen toimitusjohtaja ei voi toimia hallituksen jäsenenä.

Hallituksen jäsenen sovelletaan, mitä osakeyhtiölain (624/2006) 6 luvun 4 §:ssä säädetään osakeyhtiön hallituksen jäsenen esteellisyydestä ja 10 §:n 1 momentissa kelpoisuudesta.

Valtioneuvosto vapauttaa hallituksen tai sen jäsenen tehtävästään.

5.5. Luku 6:

- 16 § Perusteluihin on tullut uusi kirjaus kirjaus: ”*Tarkoitus on, että julkisten hallintotehtävien yksikön käyttöön osoitettaisiin sellainen valtion maa- ja vesiomaisuus, joka on Metsähallitukselle osoitettujen julkisten hallintotehtävien hoidon kannalta tarpeellista. Julkisten hallintotehtävien hoitoon osoitetulla omaisuudella ei ole tuottovaatimusta. Peruspääomaan osoitettaisiin maa- ja vesiomaisuus, jota hyödynnetään taloudellisesti tai jonka taloudellista hyödyntämistä ei ole erikseen suojelu- tai kaavoituspäätöksillä estetty. Viime kädessä kysymyksen siitä, mikä osa Metsähallituksen hallinnassa olevasta maa- ja vesiomaisuudesta olisi taloudellisen hyödyntämisen piirissä, ratkaisisi eduskunta päättäessään peruspääoman muutoksista. Julkisten hallintotehtä-*

vien käyttöön osoitettujen maa- ja vesialueiden ja muun omaisuuden hoidossa on otettava huomioon, mitä valtion omaisuuden hoidon ja käytön osalta muuten on yleisesti säädetty ja määrätty”

- Taseiden rakentamisessa logiikan tulisi olla toisinpäin: Liiketalouden taseeseen tulee siirtää vain ne alueet, joita käytetään jo nyt puuntuotantoon. Julkisten hallintotehtävien taseeseen tulee siirtää esimerkiksi valtion retkeilyalueet, dialogikohteet sekä Metsä-Lappi-kohteet.
- Ristiriitaista on myös linjata, että Peruspääomaan osoitettaisiin maa- ja vesiomaisuus, jota hyödynnetään taloudellisesti tai jonka taloudellista hyödyntämistä ei ole erikseen suojelu- tai kaavoituspäätöksillä tai muilla sen kaltaisilla päätöksillä estetty. Tämän linjauksen lähtöolettamattomat ovat vihreellisiä, sillä esimerkiksi useat suojelupäätöksin suojellut alueet tuottavat taloudellisesti aluetalouteen enemmän rahaa matkailun ja muun kestävästä käytöstä, kuin ne tuottaisivat metsätalouden käytössä ollessaan. Lisäksi suojelualueita hyödynnetään esimerkiksi poronhoidossa, joka myös on taloudellista toimintaa.
- Uusi tase perustelutekstissä: *”Maa- ja vesiomaisuus, joka ei liity julkisten hallintotehtävien hoitoon ja jolle ei perustellusta syystä asetettaisi tuottovaatimuksia, sijoitettaisiin muuhun pääomaan erillisenä tase-eränä.”*
 - Kolmas tase sekoittaisi valtionmaiden hallintaa ja ohjausjärjestelmää. Tase-erien hallinnointia ei ole laissa kunnolla määritelty.
- 19 § Perusteluissa on uusi kohta kevään 2014 versioon nähden: *”Esityksen tavoitteena on luoda edellytykset Metsähallituksen yhtenäisemmälle johtamisjärjestelmälle siltä osin kuin se on julkisten hallintotehtävien hoidon riippumattomuudelle ja puolueettomuudelle asetettujen vaatimusten vuoksi mahdollista.”*
 - Metsähallituksen hallituksen aseman korostaminen mm. taloudellisten päätösten ohjaamisessa voi kuitenkin vaarantaa taseiden välisen palomuurin ja julkisten hallintotehtävien riippumattomuuden.
 - 1. momentista poistettava: *”(ohjauksesta ja)”*
- Julkisten hallintotehtävien hoito, ohjaus ja valvonta
 - Toimitusjohtajan toimivalta suhteessa luontopalveluihin ei saa olla hallituksen toimivaltaa laajempaa, vaan sitä koskevat samat lainsäädännön rajoitukset.
 - Muutoksena itse pykälätasolla kevään 2014 versioon nähden on esitetty, että maastoliikenne asiat kuuluvat sekä luontopalvelujohtajalle että eräjohtajalle. Tämä muutos pitäisi poistaa. Maastoliikennelainalaiset asiat tulee kuulua selkeyden nimissä luontopalvelujohtajalle.
 - Hallitusohjelman tavoitteena on selkiyttää Metsähallituksen johtamisjärjestelmää. Seminaarissa 19.10.2015 (Helsinki) maa- ja metsätalousministeriön kansliapäällikkö Jaana Husu-Kallio esitteli Metsähallituksen organisaatiota muutoksen jälkeen kaaviolla. Kaavio perustuu lausunnolla olevaan lakiluonnokseen. Kaaviosta jää erittäin epäselväksi mikä taho itseasiassa ohjaa mitään Metsähallituksen toimintaa. Esimerkiksi julkisia hallintotehtäviä ei näytä kaavion mukaan ohjaavan oikein kukaan, kun taas uuden osakeyhtiön ja eduskunnan välillä ohjausta kuvaava nuoli menee molempiin suuntiin. Aiemmissa organisaatiokaavioissa maankäyttö on lisäksi ollut erillisenä osanaan niiden yhteiskunnallisen merkittävyyden takia. Nyt ne on niputettu Laatumaa ja kiinteistötoimituksen kanssa samaan pakettiin. Maankäytön suunnittelua tulee hoitaa julkisten hallintotehtävien taholta. Myös suunniteltu kolmas tase-erä sotkisi ohjausta ja toimintaa entisestään. Alla organisaatiokaaviot vuoden 2014 lakiluonnoksesta sekä nyt lausunnolla olevasta lakiluonnoksesta. Kaavioista käy selväksi, että luonnosten välillä on selvä ero tulkinnassa, vaikka näennäisesti muutoksia ei lakiin ole juurikaan tehty.

5.6. Luku 7:

- 26§ Julkisten hallintotehtävien hoitoon tarkoitettun omaisuuden hoitoon on nykyisten sinne kuuluvien alueiden lisäksi siirrettävä ensisijaisesti valtion retkeilyalueet:

26 § *Julkisten hallintotehtävien hoitoon tarkoitettu omaisuus*

Julkisia hallintotehtäviä varten Metsähallituksen hallinnassa on valtion omistamia luonnonsuojelualueita erämaa-alueita ja **retkeilyalueet**, muita suojelutarkoitukseen osoitettuja tai hankittuja alueita sekä muuta julkisten hallintotehtävien hoidon kannalta tarpeellista omaisuutta. Julkisten hallintotehtävien hoitoon tarkoitettu omaisuus kuuluu Metsähallituksen muuhun omaan pääomaan.

- Lisäksi julkisten hallintotehtävien taseeseen on siirrettävä:
 - kaikki sellaiset alueet, joilla ei harjoiteta metsätaloutta ja jotka siksi vain rasittaisivat metsätalouden tasetta.
 - jouto- ja kitumaat sekä kaikki valtion vesialueet.
 - laajat luonnontilaiset metsäalueet ja vanhojen metsien alueet Itä- ja Pohjois-Suomessa (eli ns. dialogiprosessin kohteet ja Metsä-Lappi-kohteet)
 - METSO-ohjelman mukaiset kohteet valtionmailla sekä soidensuojelun täydennysohjelman valtionmailla olevat kohteet.
 - alue-ekologisten suunnitelmien erikoisalueet (mm. luontokohteet ja ekologiset yhteydet)
 - valtion retkeilyalueet
 - kansallisissa ja maakunnallisissa selvityksissä sekä kaavoituksen yhteydessä esille tulleet luonnonsuojelullisesti tai virkistyskäytöllisesti arvokkaat alueet
 - saamelaisten kotiseutualue

epäonnistuneet metsäojitusalueet ja ennallistettavat suometsämaat

5.7. Luku 9:

- 33§ On ehdotettu uusi (myös kevään 2014 lakiluonnokseen nähden) kirjanpitoa koskeva säännös, joka poikkeaa Metsähallitukseen sovellettavasta lainsäädännöstä siten, että julkisia hallintotehtäviä koskevasta erillisestä kirjanpidosta luovuttaisiin. Valtion talousarviolaisissa ja -asetuksessa tarkoitettu erillinen tilinpäätös laadittaisiin Metsähallituksen liikekirjanpidon perusteella.
 - Tämä vähentää oleellisesti Metsähallituksen toimien avoimuutta ja läpinäkyvyyttä, eikä ole perusteltavissa, kun kyse on kansallisomaisuuden käytöstä ja sen raportoinnista, joiden tulee lähtökohtaisesti olla julkista ja helposti saatavilla. Lisäksi yhteinen kirjanpito saattaa vaarantaa ulkoisen rahoituksen saamisen sellaisista lähteistä, jotka lähtökohtaisesti eivät rahoita yhtiöiden toimintaa ja joille toiminnan tarkoitus on esitettävä kirjanpidon avulla. Ehdotetusta kirjanpitomuutoksesta on luovuttava.
 - Tämän lisäksi koko konsernin (myös uuden perustettavan osakeyhtiön) tulee noudattaa julkisuuslain periaatteita ja varmistaa kansalaisten ja eduskunnan tiedonsaantioikeus.
- 34§ Metsähallitukselle avataan uusi vahvistava tase. Taseen yhteydessä on erittäin oleellista mitä alueita ja minkä verran menee mihinkin taseeseen. Tasemuutoksia pitäisi tehdä vain siihen suuntaan, että peruspääomasta siirtyy aiemmin perusteltuja alueita ilman tuottovaadetta olevaan muuhun omaan pääomaan.

Lausuntoon liittyy **Liite 3**.

Puolangan kunta

Haluamme painottaa uudistuksen kuntakohtaisten vaikutusten arviointia. Monille Kainuun ja Lapin kunnille Metsähallituksen ja sen alihankkijoiden työpaikat muodostavat huomattavan osan kuntien elinvoimasta. Metsähallituksen metsien vaikutus näiden kuntien yhteisöverotuloon voi olla useampia veroprosentteja. Tästä johdun kuntakohtaiset vaikutukset tulee selvittää ja julkistaa ennen asian eduskuntakäsittelyä.

Luonnoksen sivulla 52 todetaan: ”Hallituksen tehtävistä julkisten hallintotehtävien hoidon ja niitä hoitavan yksikön osalta säädettäisiin 22 §:ssä.” Mainittu 22 § käsittelee kuitenkin muutoksenhakua yksittäiseen lupapäätökseen. Lakiluonnoksen 12 § 4 momentissa todetaan: ”Hallituksen tehtävistä julkisten hallintotehtävien ohjauksessa ja valvonnassa säädetään 19 §:ssä.”

Metsähallitukselle nyt esitetyt julkiset hallintotehtävät tulee siirtää Maa- ja metsätalousministeriön alaisuuteen. Tällöin organisaatorakenne ja vastuut olisivat tältä osin kaikkien ymmärrettävissä.

Kannanottona itse pääasiaan esitämme, että Metsähallituslakia ei tule esittää eduskunnalle nyt esitetyn luonnoksen mukaisesti. Metsähallitus tulee julkisia hallintotehtäviä lukuun ottamatta säilyttää valtion liikelaitoksesta annetun lain mukaisena liikelaitoksena.

Rajavartiolaitos

Metsähallitusta koskevan lakiehdotuksen 7 §:ssä Metsähallitusta veloitetaan ottamaan toiminnassaan huomioon puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen maankäytön tarpeet. Tätä on pidettävä erittäin tärkeänä ottaen huomioon maanpuolustukselliset näkökohdat sekä Rajavartiolaitoksen rajaturvallisuuden ylläpitämisen tehtävät. Lisäksi tähän liittyen todetaan, että Metsähallitus ja Rajavartiolaitos ovat solmineet 16.10.2013 yhteistoiminnan puitesopimuksen, joka sisältää kohtia muun muassa yhteistyöstä, oikeuksista ja velvollisuuksista, palvelujen myynnistä, alueiden käytöstä sekä vuokrasta. Rajavartiolaitos edellyttää sopimusosapuolena, että mainittu sopimus sisältöineen pysyy sellaisenaan voimassa lakimuutosten jälkeenkin.

Lakiehdotuksen 34 §:n 5 momenttiin on asianmukaisesti lisätty Rajavartiolaitos puolustusvoimien ohella siten kuin Rajavartiolaitoksen esikunta on aiemmin antamassaan lausunnossa esittänyt. Näin ollen Metsähallituksen hallinnassa olevaa kiinteää omaisuutta, jonka käyttöoikeus on Rajavartiolaitoksella, ei saisi luovuttaa ilman sisäministeriön suostumusta, ellei valtioneuvosto toisin päättä. Tämä on tärkeää Rajavartiolaitoksen maanpuolustuksellisten ja rajaturvallisuuden ylläpitämiseen liittyen tehtävien suunnitelmallisen hoitamisen kannalta.

Lopuksi korostetaan Metsähallituksen yhteiskunnallista velvoitteista maa-alueiden hankintaa puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen tarpeisiin, mitä tulisi tulevaisuudessa tarkastella erityisesti strategisesti tärkeiden kohteiden osalta ja nimenomaan kansallisen turvallisuuden näkökulmasta. Tässäkin suhteessa Metsähallituksen hallinnassa olevan valtion maa- ja vesiomaisuuden pysyttämistä uudelleenorganisoinnissa edelleenkin valtion suorassa omistuksessa on pidettävä välttämättömänä.

Suomen Saamelaisten keskusjärjestö ry

HE-luonnoksen luvussa ”riippuvuus muista esityksistä” väitetään ILO-HE:tä koskien, että tulevassa eduskuntakäsittelyssä ”aikaisemmin annettua esitystä ei voida toteuttaa esitellyllä tavalla.”

Mikäli hallitus antaa HE-luonnoksesta laatimansa esityksen eduskunnalle, eduskunnan käsittelyyn tulee kaksi Metsähallitusta koskevaa lakiesitystä, koska ILO-HE on siirtynyt vaalien jälkeiselle eduskunnalle. Suomen perustuslain 49 §:n 3 momentin mukaan: ”Eduskunnassa vireillä olevan kansainvälisen asian käsittelyä voidaan tarvittaessa jatkaa myös eduskuntavaalien jälkeen pidettävillä valtiopäivillä.” Oikeusministeriö on kirjellään saamelaisvaltuuskunnalle (19.11.2015) ilmoittanut, että tarkoituksena on pitää ILO-HE (Metsähallituslakia koskevina muutoksineen) ”vireillä eduskunnassa ensi vuoden ajan.”

Valtion väitetty omistusoikeus valtioonmaahan. HE-luonnoksen julkilausumattomana lähtökohtana ja tarkoituksena näyttää keskusjärjestön mielestä olevan valtion väitetyn maa- ja vesiomistusoikeuden vahvistaminen uudella eduskuntalaille, jolla samalla heikennettäisiin saamelaisten asemaa saamelaisten kotiseutualueen maankäytössä.

HE-luonnos lähtee selväsanaisesti ja virheellisesti siitä, että valtio (Metsähallitus) olisi valtionmaan maa-alueiden ja yleisten vesialueiden omistaja. HE-luonnokseen sisältyvän metsätalousosakeyhtiötä koskevan lain lähtökohtana on, että eduskunta vahvistaa valtion omistusoikeuden valtionmaahan. Lakiehdotuksen 1 §:n 2 momentin mukaan yhtiön toimialana olisi metsätalouden harjoittaminen yksioikeudella ”valtion omistamalla maalla...”

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on yhtä useammassa yhteydessä todennut, että tutkimustoiminnan mukaan lapinkyläisten osakkailla näyttää olleen ja varteenotettavasti edelleenkin on omistusoikeus veromaihinsa. Valtiolla ei ole näihin maihin lainhuutoa eikä laillista perustetta omistusoikeudelleen. Uusin tutkimus ei ole tuonut mitään uutta tähän käsitykseen.

Valtion väitetty omistusoikeus valtion metsämaahan oli nimenomaan esillä eduskunnassa vuonna 2004 Pallas-Yllästunturin kansallispuistoa koskevan esityksen perustana. Esityksessä väitettiin valtiolla olevan omistusoikeuden rekisteröinti (lainhuudatus) kyseisiin alueisiin. Eduskunnan perustuslakivaliokunta totesi asiasta antamassaan lausunnossa otsikolla ”Valtionmaiden omistusoikeus”, että viimeaikainen tutkimus on asettanut valtion omistusoikeuden ”kyseenalaiseksi” ja että on osoitettu, että lapinkyläisten osakkailla on ollut ”omistusoikeus veromaihinsa”, joita olivat kalavedet, pyyntipaikat ja laidunmaat. Perustuslakivaliokunta toivoi tuolloin tulevaa lainsäädäntöä silmällä pitäen dokumentoitua tietoa (oikeusministeriön tilaamasta) Kemin ja Tornion lappien tutkimusohjelmasta, joka koski mm maanomistusoloja. (PeVL 29/2004 vp s. 4)

Ratkaisevaa uutta tietoa ei tullut. Tutkimuksista ja tutkimustuloksista esitettiin ”ristikkäisiä näkemyksiä” (HE 264/2014 s. 21). Erityisesti omistusoikeuskysymystä selvittänyt tutkija Juha Joonas katsoi, että lappalaisten vuoteen 1741 ”omistamat veromaat” (noin 1/3 valtion pinta-alasta) olivat toimivaltaisen hallintoviranomaisen antamalla päätöksellä laillisesti siirtyneet vuonna 1742 valtion omistukseen.

Joonan tutkimustulosta horjuttaa kuitenkin se, että tutkijan itsensäkin mukaan asiaa ei ollut annettu kyseisen hallintoviranomaisen ratkaistavaksi, vaan lausunnonantoa varten, jotta saataisiin kuninkaallinen lainselitys eli ratkaisu yksityisen ja valtion väliseen epäselvään maanomistuskysymykseen. Joonan mukaan hallintoviranomaisen ei tiedetä edes lähettäneen lausuntoaan kuninkaalle, jonka ei tiedetä ratkaisseensa asiaa. Joonas toteaaakin (s. 153): ”Mikäli asiassa olisi annettu kuninkaallinen päätös, se olisi saanut ratkaisunsa.” (Juha Joonas: Entisiin Tornion ja Kemin Lapinmaihin kuuluneiden alueiden maa- ja vesioikeuksista, Juridia Lapponica 32, Rovaniemi 2006 s. 138-143, 153-154 ja 330 ja forskningsammandrag s. 398)

Keskusjärjestö ei tiedä, että omistusoikeus maahan olisi vuoden 1734-lain aikaan edes voinut siirtyä osapuolelta toiselle muuten kuin lain mukaisella laillisella saannolla ja lainhuudatuksella. Toinen mahdollisuus olisi ollut olla lainvoimainen viranomaispäätös, jolla oikeuden olemassaolo olisi ensin nimenomaan todettu ja oikeus olisi sitten nimenomaisesti ja laillisesti lakkautettu. Tällaista laillista perustetta ei ole tiedossa, joten valtiolla ei ole HE-luonnoksessa väitetyille valtionmaan maan- ja veden omistusoikeudelle tiedossa olevaa oikeudellista perustaa. Perustuslakivaliokunta totesikin pronhoitolaista antamassaan lausunnossa (PeVL 3/1990 vp s. 2) Kaisa Korpijaakon tutkimukseen viitaten, että tieteellisessä tutkimustoiminnassa on esitetty varteenotettavia näkökohtia ”maahan kohdistuvan saamelaisen omistusoikeuden olemassaolon puolesta.”

Ehdotettu laki valtion metsätalousosakeyhtiöstä lähtee siitä, että valtio voi valtion omistamalla maalla siirtää metsätalouden harjoittamisen yksinoikeudeksi perustettavalle osakeyhtiölle. Kun valtion omistusoikeus lapinkyläisten osakkaiden aikaisemmin omistamiin maa- ja vesialueisiin on perustuslakivaliokunnan kannanottojen mukaan ”kyseenalainen” eikä valtiolla ole lainhuudatusta alueisiin, *keskusjärjestön mielestä osakeyhtiön perustamiselle ei ole laillista perustaa.*

Saamelaisien kulttuuriin kuuluvat elinkeinot. Saamelaisen kulttuurimuotoon kuuluu Suomen Perustuslain 17 §:n 3 momentissa tarkoitettuja perinteisiä elinkeinoja kuten pronhoito, kalastus ja metsästys. Saamelaisen kotiseutualueella saamelaisilla on kieltään ja kulttuuriaan koskeva perustuslain 121 §:n 4 momentin turvaama itsehallinto. Saamelaisen elinkeinon harjoittamisen oikeutta ja oikeussuojaa ei ole saamelaisen kotiseutualueen Metsähallituksen hallinnoimilla alueilla turvattu lainsäädännössä siten, että saamelaiset voisivat ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan niitä koskevan itsehallinnon perustalta.

Kalastus. Perustuslakivaliokunta on vahvistanut lausunnoissaan, että Inarin, Enontekiön ja Utsjoen maata omistamattomilla (oikeastaan tilattomilla) luontaiselinkeinosta elävillä lähinnä saamelaisilla asukkailla oli ve-

sipiirirajankäynnin aikaan (ja siitä eteenpäin) hallitusmuodossa turvattu *omaisuudensuojaa nauttiva oikeus kaikkeen kalastukseen kuntansa alueella* (PeVL 7/1978, 5/1981, 11/1982, 13/1989 ja 3/1990). ILO:n alkuperäiskansasopimukseen 169 ja eräisiin muihin kansainvälisiin sopimuksiin viitaten perustuslakivaliokunta totesi lausunnossaan (PeVL 30/1993 vp s. 2) näitä maanomistukseen perustumattomia kalastusoikeuksia ei voida kalastuslaissa sivuuttaa ”edes perustuslainsäätämisyjärjestyksessä”.

Tätä perustuslain omaisuudensuojaa nauttivaa kalastusoikeutta ei ole kalastuslaissa turvattu pelkästään oikeudenomistajilleen vaan kaikille kunnan jäsenille. Kalastuslain muuttamista koskevassa lausunnossaan perustuslakivaliokunta (PeVL 27/1997 vp s. 4) katsoi, että kunnassa vakituisesti asuville ja tietyt edellytykset täyttävillä henkilöille – varsinkin saamelaisille - voidaan turvata kalastuslailla oikeus kalastukseen valtion vesialueilla kyseisten kuntien alueilla. ”Tästä syystä esityksen voidaan sanoa osaksi turvaavan saamelaisten oikeutta käyttää kyseisiä vesialueita.”

Hallituksen esityksen perustalta säädetyllä kalastuslain muutoksella (1212/1997) tilattoman saamelaisväestön kalastusoikeus turvattiin lain 12 §:ään otetulla säännöksellä kunnan asukkaiden kalastusoikeudeksi. Oikeutta täydennettiin lain 14 a §:ään otetulla kalatalouskysymysten kuntakohtaisilla neuvottelukunnilla ja niiden vuositaisilla lausunnoilla, joilla on seuraava ominaisuus: ”Viranomaisen ei voi poiketa annetuista lausunnoista ilman erityistä syytä.” Neuvottelukunnan kokoonpanosta säädettiin lain 14 b §:ssä.

Vuoden 2015 alussa voimaan tulleeseen kalastuslakiin ei otettu säännöstä kuntakohtaisista neuvottelukunnista ja niiden lausunnon merkityksestä (HE-luonnos s. 71). Perustuslakivaliokunta ei käsitellyt kalastuslakia koskevaa esitystä, joten ei ole selvää oliko esitys saamelaisten omaisuudensuojan osalta edellä mainitulla tavoin ristiriidassa kansainvälisten sopimusten kanssa. Joka tapauksessa saamelaisten omaisuudensuoja kalastuksessa Metsähallituksen hallinnoimilla vesialueilla ei *keskusjärjestön* mielestä toteudu käytännössä.

Poronhoito. Poronhoitoa saamelaisten kotiseutualueen paliskunnissa ei ole poronhoitolailla turvattu saamelaisten poronhoitotapaa ja -oikeutta vastaavaksi.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on kansainvälisiin sopimuksiin viitaten kiinnittänyt poronhoitolain käsittelyssä maa- ja metsätalousvaliokunnan huomiota siihen, että paliskuntajohtoinen poronhoitomalli ulotetaan myös sellaisten (saamelais)paliskuntien alueille, joissa poroja hoidetaan perinteisesti kyläkunnittain. Tällaiseen yhdenmukaisuuteen ei valiokunnan mielestä pidä välttämättä pyrkiä. (PeVL 3/1990 vp s. 3).

Lisäksi perustuslakivaliokunta katsoi, että poronhoidon tärkeys saamelaisten kulttuurimuodon osana ja poronhoitolain käsittelyssä mainitut kansainväliset sopimukset kuten ILO 169 olisivat sellaisia erityisperusteita, joiden nojalla saamelaisille voitaisiin turvata etuoikeus poronhoidon harjoittamiseen kotiseutualueellaan. Lisäksi siirtymäsäännöksellä tulisi turvata lain voimaantullessa poroja omistavien muidenkin henkilöiden oikeuksien jatkuvuus. Tällainen kansallisuuteen, saamelaisuuteen, perustuva erityiskohtelu olisi sopusoinnussa perustuslain ja ETA-sopimuksen (sitemmin EU) kanssa. (PeVL 8/1993 vp) Poronhoitolakia ja siihen nojaavaa porotalouslainsäädäntö ei kuitenkaan ole muutettu perustuslakivaliokunnan viitoittamaan suuntaan.

Porotaloutta koskevan hallituksen esityksen käsittelyssä eduskunnan perustuslakivaliokunta Suomen Perustuslain 17 § 3 momentin perustalta piti tärkeänä, että valtioneuvoston piirissä ryhdytään kokonaisuudistukseen, jossa ”saamelaisten kulttuurinen ja oikeudellinen erityisasema” otetaan asianmukaisesti huomioon. Valiokunta viittasi samassa yhteydessä tässä edellä mainittuun aikaisempaan vuoden 1993 lausuntoonsa ja siihen, että saamelaiskäräjien edustus tulee varmistaa valmistelussa alusta lähtien. (PeVL 21/2007 vp s.2-3)

Perustuslakivaliokunnan mukaista saamelaisten kulttuurista ja oikeudellista erityisasemaa saamelaiselinkeinoja koskevassa lainsäädännössä ei ole otettu keskusjärjestön mielestä huomioon oikeuksien eikä itsehallinnon osalta niin, että saamelaiset alkuperäiskansana ja kansalaisina voisivat ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.

Keskusjärjestö katsoo,

- että Metsähallituksen uudelleenorganisoinnille ja valtion metsätalousosakeyhtiön perustamiselle hallituksen väittämän maanomistusoikeuden perustalta ei ole oikeudellisia edellytyksiä,

- että HE-luonnoksessa ei ole suunnittelun ja päätöksenteon osalta otettu huomioon saamelaisten kulttuurista, oikeudellista eikä itsehallinnollista erityisasemaa ja siihen kuuluvaa valitusoikeutta,
- että HE-luonnoksen esitysten toteutuessa saamelaisten asema maan ja veden käytössä saamelaisten kotiseutualueen Metsähallituksen hallinnoimilla alueilla tulee merkittävästi heikkenemään erityisesti kaupallisista lähtökohdista toimivan valtion metsätalousosakeyhtiön hakkuiden ja osakeyhtiölle siirrettävien viranomaistehtävien (poronhoito) vuoksi ja
- että HE-luonnosta, joka on sivuuttanut saamelaisten perus- ja ihmisoikeuksien sekä saamelaisten perustuslaillisen itsehallinnon toteutumisen, voitaisiin joiltakin osin parantaa siirtämällä siihen ILO-HE:stä Metsähallituksesta annetun lain muuttamiseen kuuluvien 16 a §:n (suunnittelu) ja 16 b §:n (heikentämiskiello) asiasisältö.

Suoma Boazosamit rs

Suomen porosaamelaiset vastustaa esitystä metsähallituksen uudelleenorganisointia koskevasta lainsäädännöstä, koska saamelaisten oikeudet harjoittaa kieltä ja kulttuuria - mukaan lukien perinteiset elinkeinot - heikenevät verrattuna vallitsevaan lainsäädäntöön. Yleisesti ottaen esityksellä on tarkoitus helpottaa markkinaehtoisen liikevoiton tekemistä valtion mailla ja vesillä eriyttämällä metsähallituksesta osakeyhtiö, joka kuitenkin olisi metsähallituksen kokonaan omistama tytäryhtiö. Suomen porosaamelaiset näkee tässä periaatteellisena ongelmana sen, ettei valtiolla ole lainhuudatusta eikä laillista saantoa saamelaisten aikaisemmin ja mahdollisesti edelleenkin omistamiin porolaidunmaihin, kalavesiin ja metsästysmaihin.

Otsikon ”valtion maanomistusoikeus” alla eduskunnan perustuslakivaliokunta lausui vuonna 2004 (PeVL 29/2004 vp), että tutkimuksen mukaan valtion omistusoikeus on ”kyseenalainen” ja lapinkylän osakkailla on ollut ”omistusoikeus veromaihinsa”, kalavesiin, pyyntipaikkoihin ja laidunmaihin. Nykyisen poronhoitolain käsittelyssä vuonna 1990 sama valiokunta piti lausunnossaan (PeVL 3/1990 vp) tutkimustiedon (Kaisa Korpijaakko) valossa saamelaisten maanomistusoikeuden ”olemassaoloa” varteenotettavana mahdollisuutena.

Oikeusministeriön tilamassa tutkimuksessa ja myöhemminkin Juha Joonan on virheellisesti väittänyt valtion omistusoikeuden lapinveromaihin syntyneen laillisesti jo vuonna 1742 annetulla viranomaispäätöksellä. Tällaista ratkaisua ei ole olemassa ja Joonan on erehtynyt asiassa.

Käytännössä saamelaisten elinkeinojen harjoittamisen oikeudet siirtyisivät pitkälti yritysmarkkinoilla toimivan osakeyhtiön alaisuuteen. Perustuslain 22 § mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen ja tässä tapauksessa oikeuksia käsittelee taho, joka ei ole viranomainen vaan osakeyhtiö.

Suomi on vuonna 1989 allekirjoittanut ILO:n alkuperäiskansasopimuksen 169, mikä koskee vain saamelaisia. Sopimuksen ratifioinnin edellytyksiä tulee edistää ja lainsäädännössä ja hallinnossa toimia (vuodesta 1990 lähtien) sopimuksen mukaisesti.

Hallituksen esityksen (HE 306/1990 vp). mukaan saamelaiset ovat Suomessa ainoa alkuperäiskansa, jota sopimus koskee. Suomen tuli sopimuksen mahdollista ratifioimista varten turvata saamelaisille nykyistä paremmin heidän ”perinteisesti omistamiinsa ja asuttamiinsa maihin” ja niiden luonnonvarojen käyttöön liittyvät oikeudet. Asian eduskuntakäsittelyssä 1990 oli sosiaalivaliokunnan lausunnon (SoVL 11/1990 vp) mukaan ryhdyttävä toimenpiteisiin ”ratifioinnin edellytysten luomiseksi” ja pyrittävä ennen ratifiointia ”lainsäädännössä ja hallinnossa toimimaan yleissopimuksen säännösten ja hengen mukaisesti”.

Kalastuslain uudistamisen yhteydessä 1993 perustuslakivaliokunta lausunnossaan (PeVL 30/1993 vp). viittasi ILO 169:ään (ja KP-sop 27 artiklaan) ja totesi, että maattoman saamelaisväestön asemaa kalastuksessa ei tule heikentää ”edes perustuslainsäätämisyjärjestyksessä”

Poronhoidon rahoituslakiin liittyen perustuslakivaliokunta katsoi lausunnossaan (PeVL 21/2007) asian kuuluvan Suomen Perustuslain 17 §: 3 momentin yhteyteen saamelaisten kulttuurimuotoon kuuluva poronhoidon kannalta. Valiokunta piti tärkeänä, että valtioneuvoston piirissä ryhdytään kokonaisuudistukseen, jossa ”saamelaisten kulttuurinen ja oikeudellinen erityisasema” otetaan asianmukaisesti huomioon (kuten poronhoidossa).

Suomi ei voi heikentää saamelaisia koskevien kansainvälisten sopimusten (ILO 169, KP-sopimus 27. artikla) mukaista asemaa lainsäädännöllä. Ottamalla kuntakohtaiset neuvottelukunnat käyttöön on seurauksena saamelaiden vaikutusvallan väheneminen luontaiselinkeinojen maiden ja vesien käytössä.

Lakiesityksen perusteluosassa kuntakohtaisten neuvottelukuntien perustaminen on perusteltu sillä, että muutkin kuin saamelaiset saisivat mahdollisuutta vaikuttaa maiden käyttöön saamelaiden kotiseutualueella. Luonnonvaraprosessien ja nyt lausunnolla olevan lakiesityksen käytännöistä on helposti nähtävillä, että saamelaiden näkemykset marginalisoituvat vähemmistöön useiden sidosryhmien joukossa. Esimerkkinä tästä on tämänkin lausunnolla olevan lakiesityksen perusteluosa, jossa jopa saamelaiskäräjien näkemykset tulevat samantarvoisesti esille pienten yhdistysten kanssa, joita on lukuisia. Saamelaiset käytännössä demokratisoidaan ulos päätöksentekoprosessista vähemmistöön.

Metsähallituslakiluonnoksesta on nykyinen hallitus poistanut saamelaiden kotiseutualuetta koskevat erityissäännökset, jotka edellinen hallitus oli hyväksynyt ja päättänyt esittää eduskunnalle hyväksyttäväksi uudistetavaan lakiin. Niissä linjattiin, että metsähallituksen suunnitelmat ja hankkeet eivät saisi heikentää saamelaiden mahdollisuuksia harjoittaa perinteisiä saamelaiselinkeinojaan kuten poronhoitoa, kalastusta ja metsästystä. Saamelaisille kuuluisi historiallisen maanomistusoikeuden perusteella nykyisin vähintäänkin oikeus hakea muutosta metsähallituksen tekemiin hallintopäätöksiin.

Perusteena tälle poistolle on maa- ja metsätalousministeriöstä julkisuudessa esitetty syksyn 2015 aikana se, että ILO 169-sopimusta ei aiota ratifioida. Peruste on vähintäänkin outo, koska heikentämiskielto on otettu myös vesilakiin (8 §) ja toisekseen myös KP-sopimuksen 27. artiklan mukaan voidaan perustella kyseinen kulttuurin heikentämiskielto.

Maa- ja metsätalousministeriön kommentteissa on saanut sijaa itseään todistava kehäpäätelmä: saamelaiden oikeuksia parantavaa lainsäädäntöä ei tarvitse ottaa huomioon, koska ILO 169-sopimusta ei aiota nyt ratifioida. Samalla toistetaan, että itse asiassa oikeudet ovat jo niin hyvät, ettei ratifiointi ole edes tarpeellinen. Luonnollinen päätelmä tästä on se, että ILO 169 -ratifiointi olisi helposti toteutettavissa.

Metsähallituksen hallinnassa olevat maa- ja vesialueet on tarkoitus jakaa kolmeen luokkaan Metsähallituksen uudelleenorganisoinnin yhteydessä. Luontaistalousalueet on esityksen mukaan tarkoitus siirtää pois julkisten hallintotehtävien taseesta ”erilliseksi tase-eräksi, jolla ei ole estettä taloudelliselle toiminnalle”. Porosaamelaiset vastustaa siirtoa, mikä vaikuttaa merkittävään osaan saamelaiden kotiseutualueen valtion maita. Luontaistalousalueiden arvo luontaiselinkeinoille on huomattava. Näin merkittävää valtion maihin kohdistuvaa ratkaisua ei voi tehdä neuvottelematta saamelaiskäräjien ja paliskuntien kanssa.

Suomen porosaamelaiden yhdistys haluaa, että hyvin perustellut aiemmat ehdotukset saamelaisia käsittelevine lukuineen kuten saamelaiskulttuurin heikentämiskiellosta palautetaan lakiehdotukseen. Samalla yhdistys pyytää, että ministeriö lopultakin ryhtyy toimenpiteisiin saamelaisille kuuluvan maanomistusoikeuden palauttamiseksi.

Lopuksi yhdistys toteaa, että maa- ja metsätalousministeriö on lähettänyt 10.11. 2015 laajalle lausuntokierrokselle ko. Metsähallituksen uudelleenorganisointia koskevan lainsäädäntöluonnoksen, mutta jättänyt jakelulistat ulkopuolelle saamelaisjärjestöt ja saamelaisalueen paliskunnat sekä saamelaisneuvoston. Asia kuitenkin koskee mitä suurimmassa määrin juuri ko. tahoja.

Yhdistys pyytää ministeriön toimijoita jatkossa kiinnittämään asiaan erityistä huomiota ja sisällyttämään saamelaiset toimijat lausunnonantajiin.

Käsivarren paliskunta

Käsivarren paliskunta vaatii, että tuottovaateista koskien luontoarvoiltaan ja kulttuuriselta näkökannalta tärkeitä kohteita, kuten tuntureita ja meren rantoja, tulisi luopua. Näillä kohteilla on itseisarvo ja tasevaatimukseen kiinnittäminen voidaan arvioida jo enakkoon ongelmalliseksi niin luonnon kuin saamelaiden kulttuuri-oikeuksienkin kannalta.

Toiseksi Käsivarren paliskunta vaatii että lain voimaantultua Metsähallituksen suunnitelmat ja hankkeet eivät saa heikentää saamelaisten mahdollisuuksia harjoittaa perinteisiä saamelaiselinkeinoja, erityisesti poronhoitoa, sekä lakiluonnokseen tulisi palauttaa saamelaisia koskevat heikennyskielto- ja muutoksenhakuoikeudet.

Kolmanneksi Käsivarren paliskunta vaatii, että Metsähallituslakiin esitettäviin kuntakohtaisiin neuvottelukuntiin olisi määrättävä aina edustukset kunnan alueella toimivista paliskunnista, saamelaiskäräjien, kolttien kyläkokouksen ja asianomaisten kuntien, ja muiden tarpeellisten sidosryhmien lisäksi. Paikalliset neuvottelukunnat ilman paliskunnan edustusta eivät pysty riittävässä määrin huomioimaan porotalouden vaatimuksia alueilla.

Viimeiseksi Käsivarren paliskunta haluaa painottaa jatkovalmistelun avoimuutta. Käsivarren paliskunta toivoo lakivalmistelussa porotalouden parempaa huomioimista ja avoimuutta.

Saamelaisneuvosto

Saamelaisneuvosto vastustaa Metsähallituksen uudelleenorganisointia koskevaa lakiesitystä, koska siitä on poistettu saamelaiskulttuurin heikentämiskielloa koskevat pykälät, ja koska esitettyyn lakiin sisältyy Metsähallituksen hallinnassa oleviin maa- ja vesialueisiin koskevia suunnitelmia, joilla toteutuessaan olisi haitallisia vaikutuksia saamelaisten luontaiselinkeinojen harjoittamiseen.

Metsähallituksen uudelleenorganisointia koskevassa lakiesityksessä Metsähallituksen hallinnassa olevat maa- ja vesialueet on tarkoitus jakaa kolmeen luokkaan. Saamelaisneuvosto vastustaa luontaistalousalueiden siirtämistä pois julkisten hallintotehtävien taseesta "erilliseksi tase-eräksi, jolla ei ole estettä taloudelliselle toiminnalle". Luontaistalousalueet, joiden pinta-ala on yli 360 000 ha, muodostavat merkittävän osan saamelaisten kotiseutualueen valtion maista ja niiden arvo luontaiselinkeinojen kannalta on merkittävä.

Valtion maita koskevan maankäytön suunnittelun tulisi olla pitkäjänteistä. Ylä-Lapin valtion maiden käytöstä on sovittu eri tahoja kuunnellen ja osallistaen luonnonvarasuunnittelun yhteydessä. Nyt esitetyllä luontaistalousalueita koskevalla ratkaisulla vahvistetut maankäyttöratkaisut tehtäisiin tyhjäksi ja se veisi pohjaa Metsähallituksen suunnittelujärjestelmän uskottavuudelta. Lisäksi Saamelaisneuvosto toteaa, ettei näin merkittävää valtion maihin kohdistuvaa ratkaisua voi tehdä neuvottelematta saamelaiskäräjien (Saamelaiskäräjälaki 9 §) ja paliskuntien (PHL 53 §) kanssa.

Suomen Kalankasvattajaliitto

Esityksessä ehdotetun 2 momentin 3 ja 4 kohdan mukaan Metsähallitus harjoittaisi maa- ja vesialueita koskevaa vuokraus- ja myyntitoimintaa sekä hanke- ja kehitystoimintaa. Hanke- ja kehitystoiminnassa Metsähallitus etsii esimerkiksi tuulivoiman tuotantoon soveliaita alueita ja tätä silmällä pitäen toteuttaa tuulimittauksia, osallistuu toiminnan vaatiman kaavan valmisteluun, rakentaa alueelle tarpeelliset tiet ja muun infrastruktuurin sekä hakee toiminnassa tarvittavia lupia. Eduskunta voisi ehdotetun 8 §:n nojalla asettaa Metsähallitukselle toimintatavoitteita. Toimintatavoitteisiin voitaisiin sisällyttää myös maa- ja vesialueiden vuokraamista ja myymistä koskevia kirjauksia, kuten esimerkiksi euromääräinen tavoite maan myynnistä saataville tuotoille.

Lähtökohta on, että peruspääomaan osoitettaisiin maa- ja vesiomaisuus, jota hyödynnetään taloudellisesti tai jonka taloudellista hyödyntämistä ei ole erikseen suojelu- tai kaavoituspäätöksillä tai muilla sen kaltaisilla maankäyttöpäätöksillä estetty. Maa- ja vesiomaisuus, joka ei liity julkisten hallintotehtävien hoitoon ja jolle ei perustellusta syystä asetettaisi tuottovaatimusta, sijoitettaisiin muuhun omaan pääomaan erillisenä tase-eränä. Viime kädessä kysymyksen siitä, mikä osa Metsähallituksen hallinnassa olevasta maa- ja vesiomaisuudesta olisi tuottovaateen alaista tai taloudellisen hyödyntämisen piirissä, ratkaisisi eduskunta päättäessään peruspääoman muutoksista. Julkisten hallintotehtävien käyttöön osoitettujen maa- ja vesialueiden ja muun omaisuuden hoidossa on otettava huomioon, mitä valtion omaisuuden hoidon ja käytön osalta muuten on yleisesti säädetty tai määrätty. Uuden lainsäädännön myötä on tarkoitus tosiasiallisesti jakaa maa- ja vesiomaisuus tarvittaessa kolmeen luokkaan. Peruspääomaa olisi edelleen maa- ja vesiomaisuus, joka on taloudellisesti hyödynnettävissä. Peruspääomalle asetettaisiin tuottovaade.

Kalankasvattajaliitto tukee lausunnossaan ministeriön ehdotusta vesialueiden hallinnollisesta siirrosta pitäen muutosta erittäin tervetulleena. Kalankasvattajaliitto vaatii kuitenkin että vesialueiden hyötykäyttö siirretään

suoraan valtion peruspääoman tuottovaateeseen mikä tukee vahvemmin kansallisen ja kansainvälisen vesiviljelypolitiikan tavoitteita.

Tuottovaadetavoite tukisi erityisen hyvin hallitusohjelman tavoitteita, sen strategista toimeenpanoa ja kärkihankkeiden toteutumista. Toimialalle tärkein kärkihanke on hallinnollisten ohjauskeinojen kehittäminen, joilla mahdollistetaan vesiin perustuvien liiketoimintojen kestävä kasvu, vesien hyvän tilan tavoitteet huomioon ottaen. Hallituksen erityisenä painopistealueena on kestävä vesiviljelytoiminnan kasvun edellytysten luonti ja kasvun mahdollistaminen vuosien 2016–2018 aikana.

Hallituksen tavoitteena on nostaa ruoantuotannon kannattavuutta ja parantaa kauppasetta 500 miljoonalla eurolla. Suomen kalatalouden kauppavaje on nyt 350 milj. euroa. Vesiviljelyn kasvun mahdollistavien hallintotoimien ansiosta ja toimintaedellytysten parantumisen myötä on vuosittaisen tuotannon kokonaismäärän arvioitu nousevan vähintään 20 miljoonan kilon tasolle ja arvon ylittävän 100 miljoonaa euroa vuonna 2022. Kerrannaisvaikutukset nousisivat noin 350 miljoonan euron tasolle.

EU:n yhteisen kalastuspolitiikan uudistus on nostanut vesiviljelyn kehittämisen kalastuspolitiikan prioriteetti-alueeksi. Unionin lainsäädäntö velvoittaa jäsenvaltioita edistämään vesiviljelyalaa ja luomaan edellytyksiä alan kestäväälle kasvulle. Kalankasvattajaliitto katsoo että vesialueiden hyötykäytön siirtäminen suoraan valtion tuottovaateeseen tukee myös EU politiikan tavoitteita.

Valtion vesialueiden käyttö vesiviljelyyn tukee alan kasvua jolloin valtio toteuttaa valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaista tavoitetta raivata kilpailukyvyyn parantamisen esteitä jotta kasvatusmäärä saadaan nousemaan. Tavoite on kalankasvatuksen kolminkertaistaa tuotanto vuoteen 2022 sillä nykyisin 85% syödystä kalasta tulee ulkomailta, vain 16 % on kotimaista.

Valtion vesialueiden avautuminen vesiviljelyn käyttöön toteuttaa valtioneuvoston periaatepäätöstä vesiviljelystrategiasta 2022 tukien yritystoiminnan taloudellista kasvua Suomessa ja mahdollistaisi uusien liiketoimintojen kehittämisen ja antaisi uusia tulonlähteitä niin valtiolle kuin yksityiselle sektorille. Toimella on merkittävä positiivinen vaikutus alkutuotannon taloudellisiin näkymiin.

Ravinnon kysyntä on kasvanut, kilpailu maa-alueiden käytöstä ruuan tuotannossa on kiihtynyt. Maapallon pinta-alasta 70% on vettä ja vain 3% siitä käytetään ruoantuotantoon. Vesiviljelyn merkitys maailman ruokahuollossa onkin kasvanut valtavasti. Lisäksi ravinnontuotanto vedessä on kestävin ja ekotehokkain tapa tuottaa lisää terveellistä ruokaa nopeasti kasvavalle väestölle.

Toimiala käyttää vesialueita kestävästi ja vesiviljelyn vaikutuksia ympäristöön seurataan tiukan ympäristöluvituksen ja -seurannan avulla. Kalankasvatuksen toimiala on edistynyt huomattavasti ympäristöosaamisessa. Osoituksena tästä on kokonaiskuormituksen leikkaaminen 1990-luvun alusta noin 70 prosenttia. Vuonna 2012 elinkeinon kokonaiskuormitus Manner-Suomessa oli enää noin 44 tonnia fosforia ja 374 tonnia typpeä. Tämä on noin 1,1 % fosforin kokonaiskuormituksesta ja noin 0,6 % typen kokonaiskuormituksesta.

Kotimaan politiikka on ohjannut suomalaiset vesiviljely-yritykset kasvattamaan liiketoimintaansa Ruotsissa. Naapurimaan kasvatusta onkin jo ohittanut kotimaisen tuotannon. Näin yritystoiminnasta saadut hyödyt, kuten verotulot ja työpaikat, on annettu naapurimaalle, tosin kala tuodaan pääosin takaisin kotimaan markkinoille. Yhtenä kotimaisen yritystoiminnan esteenä on ollut yritystoiminnan mahdollistavien vesialueiden ja ympäristölupien saanti.

Merialueella on potentiaalisimmat alueet ruokakalantuotannon lisäämiselle niin taloudellisesti kuin teknillisestikin. Myös sisämaasta löytyy hyviä alueita tuotannon kasvattamiseen. Etenkin tärkeä kalanpoikasten tuotanto tapahtuu pääasiassa sisämaassa. Perinteisillä, hyvillä kasvualueilla on tuotantoa pystyttävä kasvattamaan, mutta erityisesti sijainninhjaussuunnitelman tunnistamille uusille alueille tulee sijoittaa yksikkökooltaan suurempia laitoksia, kuten 1.000 tn yksiköitä.

Vesiviljely 2022 strategian ympäristövaikutusten arvioinnin yhteydessä kolme erilaista vaihtoehtoa vesiviljelytuotannon kasvattamiselle. Näistä ns. vaihtoehto 2 on lähimpänä nykytilaa ja taloudellisilta tuotto-odotuksiltaan parhain. Vesiviljelyn odotetaan kasvavan vuoteen 2022 vesiviljelystrategian mukaisesti (20.000 tn; 223 milj. €).

Posion kunta

Hajautettu päätöksenteko- ja ohjausmalli, jonka on ajateltu korvaavan Metsähallituksen nykyisenkaltaisen toiminnan, tuottaa moninkertaisia ongelmia Metsähallituksen eri osatoiminta-alueiden ja maakuntien toimijoiden välisessä yhteistyössä. Kun yhteisen kansallisuusvarannon hallintaoikeus siirretään yhtiömuotoisesti toimivalle organisaatiolle rajanveto saman maa- ja vesiomaisuuden käytöstä uudeksi yksiköksi kaavailun JHT:n kanssa tulee ongelmalliseksi samoin kuin paikallinen asioiminen ”Uuden Metsähallituksen” eri instanssien kanssa. Valtion maita, vesialueita, metsäkiinteistöjä ja rakennuksia hallinnoiva selkeä isäntämalli pirstoutuu esitetyn Metsähallituksen uudelleenorganisointia koskevan lainsäädäntöluonnoksen toteuttamisen seurauksena.

Yleiset yhteiskunnalliset velvoitteet (YYV), jotka on säädetty metsähallituslaissa, tulevat vaarantumaan, jos ne jäävät vain metsätalouslyhtiön käyttöoikeussopimuksen varaan, eikä suoraan yhtiön lakiin. Maankäyttöön liittyvän päätösvallan siirtämisestä paikallisilta metsätalouden toimijoilta kauemmas, vielä määrittelemättömään keskitettyyn organisaatioon, ei myöskään voi olla paikallista yhteistoimintaa edistävää.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki Metsähallituksesta. Lakiuudistuksen taustalla on esityksen laatijoiden näkemys EU:n komission kannasta, jonka mukaan nykyisellä mallilla valtion liikelaitoksena toimiva Metsähallitus ei täytä EU:n yhteismarkkinoiden ja lainsäädännön vaatimuksia. Lausuntopyyntöissä mainitaan että laadittu malli on hyväksytty EU komissiossa, joka on pitänyt uudistusta välttämättömänä. Asiakirjoja em. menettelystä tai asiasta komission kanssa käydyistä neuvotteluista ei ole kuitenkaan esitetty lausuntopyyntöjen yhteydessä sen perusteluina. Ylimalkaiset viittaukset joihinkin keskusteluihin eivät voi olla lainlaadittamisen perustana jos niitä käytetään aikaisempien lausuntojen sisältämien lainoppineiden tulkintojen kumoamiseksi.

Esitys sisältää kokonaan uuden, valtion liikelaitoksia koskevan lain korvaamista metsähallituksesta annettavalla lailla perustettavaa liikelaitosta varten. Lisäksi esitykseen sisältyy säädettäväksi ehdotettu lakiesitys valtion metsätalousosakeyhtiöstä. Lakiesityksien vaikutukset lukuisiin muihin lakeihin ja säädöksiin huomioidaan vain sen ja sen pykälän muuttamisena arvioimatta kyseisen pykälämuutoksen vaikutusta ko. lakeihin ja niiden merkitykseen kokonaisuudessaan.

Epäselvyyttä metsähallituksen eri ”osastojen” rooleista maamme kansallisvarannon hoitamisessa ja hyödyntämisessä myös paikallisten asukkaiden ja elinkeinojen hyväksi aiheuttaa paitsi metsätalouslyhtiön omien tulostavoitteiden niin myös eri ministeriöiden ohjausvastuiden määrittelyt. *Ympäristöministeriön* rooli esitetyssä mallissa on mahdollisimman epäselvä ja tulkinnanvarainen. Nykylain mukainen ohjausrooli on määritelty ”luonnonsuojelua koskevissa asioissa”. Uudessa esityksessä ohjausrooli on määritelty ”*sen vastuulle säädetyissä asioissa*” joka tarkoittaa paitsi ympäristönsuojelua niin myös alueiden käyttöä, luonnonsuojelua, rakentamista ja asumista. Mainitun kaltaisen laajan ohjausvastuun määrittelemisen metsätalouslyhtiön ja JHT:n toimintaan tulee kärjistämään metsähallituksen toimintaa syöden sisältä päin sen saavuttamaa ja vuosien saatossa rakentamaa alueellista yhteistyötä paikallisten toimijoiden kanssa.

Lain perusteluissa on korostettu, että ”*maa- ja metsätalousministeriö sekä ympäristöministeriö ohjaisivat ja valvoisivat toimialojensa osalta julkisten hallintotehtävien tehtävien hoitoa samalla tavoin kuin muitakin alaisiaan virastoja ja laitoksia.*” Kaksinapaisuus JHT:n ohjauksessa tulee merkittävästi lisäämään epäselvyyttä, tulkinnanvaraisuuksia ja erimielisyyksiä metsähallituksen toiminnassa. Sen lisäksi kaksinapaisesti ohjatun julkisten hallintotehtävien itsenäisyyttä ohi liikelaitoksen johdon ja hallituksen on vahvistettu merkittävästi nykyilaista, joka osaltaan lisää kaaosmaista hallintoa sen eri osa-alueiden toiminnassa. Lisäksi JHT:sta tulisi, toisin kuin nykylaissa, julkisten hallintotehtävien hoitoon tarkoitettujen maa- ja vesialueiden maanhaltijavirasto. JHT:n osalta on ymmärrettävää, että julkista valtaa käyttävillä virkamiehillä on niissä vallankäyttöasioissa vahva toimivalta ja se, että JHT:n taloudellinen riippumattomuus on avoimesti selvillä ja raportoitavissa, mutta mitään muuta ei pitäisi sisältyä suoraan virastojohtamiseen ohi liikelaitoksen.

Esityksessä valtion Metsähallituksen alaisuudessa oleva kiinteistöomaisuuden hallinta- ja käyttöoikeus luovutettaisiin perustettavalle metsätalouslyhtiölle. Esityksessä lain perusteluiksi mainittu siirtokelvoton hallintaoikeus tulee myös sisällyttää sekä valtion liikelaitosta koskevaan lakiin että lakiin valtion metsätalousosakeyhtiöstä.

Valtion mittavan kiinteistöomaisuuden luovuttamisessa toistaiseksi jatkuvan yksinoikeuden salliminen yhtiömuotoiselle toimijalle tulee edelleen kyseenalaiseksi ja synnyttää oikeutettuja paineita kanteluihin EU – tuomioistuimeen. Yksinoikeus joudutaan perustelemaan toistuvasti EU:lle ja ilman notifiointia yksinoikeuden säilyminen ei ole todennäköistä, jolloin muutostarpeet tulevat jatkamaan tämän esityksen aloittaman suomalaisen metsätalouden alasajoa ja taantumista sekä purkamaan suomalaisen Metsähallinnon, joka on pitkään ollut esimerkillisesti hoidettu eurooppalaisessa ja jopa globaalissa mittakaavassa.

Maamme kansallisuusomaisuuden hallintaoikeuden siirtokelvottomuus merkitsee myös sitä, **ettei Metsähallituksella tule olla oikeutta myydä** omistamansa, Suomen kansallisvarallisuutta hallinnoivan yhtiön osakkeita kolmansille osapuolille. Metsähallituksen hallinnassa oleva maa- ja vesiomaisuuden hallinnan siirtokelvottomuus koskee myös osittaisen osakeomistuksen myymisen kautta tapahtuvaa hallintaoikeuden siirtämistä, mikä seikka tulee kirjata myös metsätalousosakeyhtiöstä laadittavan lain sisältöön.

Uuden metsähallituksen uudelleenorganisointia koskevan lainsäädäntö-esityksen vaikutukset tulevat, ensisijaisesti luonnoksessa esitetyn hajautetun ohjauksen ja hallinnoinnin vuoksi, heikentämään metsähallituksen nykyistä, jo hyväksi havaittua yhteistoimintaa paikallisesti etenkin Lapissa. Porotalous, saamelaiskulttuuri, metsätalous, kaivostoiminta, eränkäynti, luontomatkailu ja matkailu yleensä ovat olleet haasteellisia paikallisen yhteistyön ja maankäytön yhteensovittamisen kannalta. Metsähallitus on vuosien kuluessa kehittänyt toimintatapojaan vuorovaikutteisiksi ja eri intressejä yhteen sovittavaksi. Liikelaitoksen tehtäviin ja pääjohtajan toimivaltaan, saati yhtiön tehtäviin ei ole lakiesityksessä vielä kirjattu maa- ja vesiomaisuuden hoitoa ja käyttöä sekä maankäytön yhteensovittamista. Uuden esityksen epäselvyydet YYV:n hoitamiseksi synnyttävät erilaisia tulkintoja JHT:n ja metsätalouslyhtiön ja niiden työntekijöiden rooleista ja velvollisuuksista paikallisen maankäytön ja sitä koskevan yhteistyön ja yhteisten tavoitteiden sovittamisen suhteen.

Matkailun merkitys kansantaloudellisesti ja erityisesti Lapissa on ohjannut myös nykyisen metsähallituksen toimintaa ja mahdollistanut yhteisten tavoitteiden saavuttamista ja yhteisymmärryksen saavuttamista, jota myös YYV – toiminta on vahvasti tukenut. Esityksen mukainen maa- ja vesiomaisuuden hallintaoikeuden siirto metsätalouslyhtiölle eriyttää myös niiden käytön perinteisestä YYV- toiminnasta ja JHT:n ohjauksen jakaminen sekä ympäristö- että maa- ja metsätalousministeriölle aiheuttaa sekaannusta maaomaisuuden käytölle, jolloin ristiriitoja ei voida välttää. Pahimmassa tapauksessa matkailun ja metsätalouden vastakkainasettelu kärjistyy niin että molempien elinkeinojen kestävä toiminta on uhattuna. Uudessa esityksessä ei ole riittävästi huomioitu myöskään yritysvaikutusten arviointia esim. matkailun maankäytön osalta eikä elinkeinotoiminnan harjoittamisen mahdollisuuksia metsätalouden hallinnoimilla maa- ja vesialueilla tai suojelualueilla. Aiheellista on myös selvittää ja määrittellä elinkeinotoiminnan harjoittamisen mahdollisuuksia yleensä ja osakeyhtiölain alaisen toiminnan mahdolliset vaikutukset *maan käyttöön ja sen hinnoitteluun*. Osakeyhtiön toimintaa pitää pystyä ohjaamaan muuta elinkeinotoimintaa tukevana ja paikallistaloutta muiden elinkeinojen osalta kohentavana yhtiön toimintaa ohjaavan lainsäädännön kautta.

Niitä alueellisesti, paikallisesti ja yhteiskunnallisesti tärkeitä tehtäviä, jotka tulee sisällyttää yhtiötä koskevaan lakiin, hallintaoikeuden siirtoon ja sitä koskevaan lainsäädäntöön ja sen yksityiskohtaiseen erittelyyn ovat muun muassa : 1) päätökset maanmyyntiin ja vuokraukseen soveltuvista kohteista ja niihin liittyvä paliskuntien kuuleminen, 2) kaavoitukseen osallistuminen valtion maiden maankäyttö-näkökulmasta (metsätalousalueiden kaavamerkinnot, teiden ja reittien linjaukset, alueiden kehityshankkeet, puolustusvoimien alueiden muutostarpeet, muiden käyttömuotojen esittämät rajoitukset ja rakennuspaikat valtion maalle jne), 3) suojeluohjelmien valmistelu, 4) alueelliset neuvottelut Saamelaiskäräjien kanssa ja muut alueelliset neuvottelut, joissa tehdään sopimuksia maankäytön rajoituksista liittyen esimerkiksi koiravaljakkoreitteihin, hakkuisiin, autotestaukseen jne, 5) paliskuntain yhdistyksen ja Metsähallituksen sopimus yhteistoiminnasta, samoin saamelaisalueen paliskuntien, saamelaiskäräjien ja koltaneuvoston ja Metsähallituksen sopimukset, 6) mahdollisuus sopia hakkuukohteiden määräaikaisista rauhoituksista, 7) neuvottelut paliskuntien kanssa hakuiden, tienrakennuksen, maan myynnin ja –vuokrausten, reittien ja soranoton kohteista, 8) alueisiin kohdistuvat vuokra- ja käyttöoikeussopimukset, matkailuyrittäjien ja kuntien sopimukset, 9) maa-ainesten tutkimusluvut ja otto-oikeussopimukset, Metsähallituksen omien teiden maa-ainospaikkojen luvitus, 10) maanomistajan suostumukset malminetsintään, turvetuotantoalueiden vuokraus, 11) puolustusvoimien, rajavartiolaitoksen, luonnonvarakeskuksen ym. käyttöoikeus- ja vuokrasopimukset. Paikallisten asukkaiden oikeudet nauttia metsästyksen, kalastuksen, jokamiehen oikeuksien ja muun virkistyskäytön osalta maamme kansallisuusomaisuudesta yksilöidysti ja eri tavoin tulee kirjata velvoittavina myös metsähallitusjärjestelyjä koskeviin sekä metsähallituksen JHT:tä että metsätalouslyhtiötä koskeviin lakeihin.

Valtion kiinteistövarallisuuden luovuttamista määrittää sitä koskeva perustuslaki. Vaikka esityksessä ei mainita kiinteistövarallisuuden luovuttamista, on sen hallintaoikeus esitetty siirrettäväksi ”toistaiseksi” uuden yhtiömuotoisen organisaation hallintaan. Edellä mainitun eduskunnan toimivallan kaventuminen merkitsisi myös kiinteistövarallisuutta koskevan päätösvallan siirtämistä yhtiöoikeudellisten perusteiden mukaan uudelle yhtiölle. Toisaalta vastuu kiinteistövarallisuuteen ja liikelaitoksen toimintaan kuuluvista velvoitteista katoaa poliittisesti yhtiön hallitukselle, joka on erillinen oikeushenkilö ja jolla on oma erillinen, ns. ”kasvoton” vastuu. Maamme lähihistoria tuntee useita tapauksia vastaavista tilanteista, joissa erityisesti yhteiskuntavastuuta on poliittisestikin peräänkuulutettu. Käyttöoikeussopimuksen sisältö on hyvin monitahoinen sekä juridiikan että käyttöoikeuteen liittyvien, Metsähallituksen toimintaan oleellisesti kuuluneiden toimien, velvollisuuksien ja ehtojen osalta. Esityksessä on siten edelleen kokonaan jäänyt yksilöimättä ne tehtävät, jotka sisältyvät metsätalouden harjoittamiseen sekä se, miten *yhtiön* tulee ottaa toiminnassaan huomioon yhteiskunnalliset velvoitteet; virkistyskäyttö, porotalous, luonnon monimuotoisuus, elinkeinojen yhteensovittaminen, saamelaiskulttuuri ja työllisyys sekä luonnonvarasuunnitelmat ja niiden tavoitteet. Nämä toiminnan vastuut ja velvollisuudet tulee kirjata yhtiötä koskevaan lainsäädäntöön muutoin eduskunnan toimi- ja budjettivalta ei JHT:n toimivallan puitteissa ulottuisi valtion omaisuutta hallitsevan yhtiön toiminnan ohjaukseen eikä siten pystyisi määrittämään yhtiön muita palvelu- ja toimintatavoitteita, jotka ovat erittäin merkittäviä Metsähallituksen ja sen harjoittaman kestävä, yhteiskunnallisen ja sosiaalisen metsätalouden nykyisessä toiminnassa.

Metsätalouden vaikutukset erityisesti Lapin ja Pohjois-Suomen metsävaltaisten kuntien aluetaloudelle ovat merkittäviä. Kuntien metsäverotulo valtiolta määräytyy metsäkeskusalueiden bruttokantorahatulokertymän mukaisesti kunnan alueella olevien metsämaiden pinta-alojen suhteessa. Myös luonnonsuojelualueilta saatava jääneet kantorahatulo lisätään metsäeräperusteeseen. Metsähallituksen toiminnan vaikutukset metsätalouden alueellisten hoito-, virkistysalue- ja yhteistyövelvoitteiden, luonnonvarasuunnitelmien toteuttamisen sekä metsänkorjuun ja sen logistiikan vuoksi ovat paikallisesti ja paikalliseen työllisyyteen myös merkittäviä. Metsätalouselinkeinon velvoitteiden ja yhteiskuntavastuun mukaisten toimintojen säilyttäminen ja sisällyttäminen yhtiömuotoiseen liiketoimintaan ei ole täysin ongelmattonta ja itsestään selvää. Ne synnyttävät tulkintaa ja myös ristiriitaisuutta liikelaitosta ohjaavien perustuslaillisten säädösten ja yhtiölain yhteensovittamisessa yhtiömuotoista toimintaa ohjaavan lain kanssa osakeyhtiölain ollessa etusijalla. Tällöin mahdollisen osakeyhtiömuotoisen metsätalouslyhtiön verotus määräytyy osakeyhtiölain mukaisesti ja liiketaloudellisten tuottavuusvaatimusten maksimointi edellyttää hallinnon keskittämistä ja käytettävissä olevan työvoiman hankkimista mahdollisimman edullisesti muiden valtioyhtiöiden tapaan jopa vierastyövoimaa hyödyntämällä. Paikallinen tai alueellinen sitoutuminen ei ole yhtiömuotoisessa toiminnassa osakeyhtiölain vaatimus eikä kannattavan ja taloudellisen liiketoiminnan edellytys. Paikallistalouden turvaaminen tulee sisällyttää paitsi lainvalmistelun perusteisiin myös sisällyttää metsätalouslyhtiötä koskevaan lainsäädäntöön.

Posion kunta esittää edellä mainittujen asiakokonaisuuksien perusteella, ettei Metsähallituksen uudelleenorganisointia koskevaa korjattua lainsäädäntöluonnosta ja sen toteuttamista tulisi hyväksymään vaan että Metsähallituksen toiminta säilytettäisiin ennallaan, etenkin kun alkuperäisenä syynä uudelleenorganisointiin esitetty EU vaatimus on asiantuntijoiden toimesta kyseenalaistettu eikä mainitusta asian uudelleen käsittelystä EU komissiossa ole esitetty tähän lausuntopyyntöön liitettyjä dokumentteja tai asiakirjoja. Esitetty uusi luonnos hallituksen esitykseksi Metsähallituksen uudelleenorganisointia koskevaksi lainsäädännöksi sisältää edelleen maamme kansallisomaisuuden hallintaan, hoitamiseen ja yhteiseen hyödyntämiseen ja sen ohjaukseen liittyviä puutteita, tulkinnanvaraisuuksia ja suoranaisia hajautetun hallinnon ja ohjauksen päällekkäisyyksiä, jotka toteutuessaan romuttaisivat kokonaan Suomen edistyksellisen ja tunnustetun Metsähallituksen toiminnan. Se ei voi olla lainsäädäntöesityksen tavoite vaikkakin on sen seuraus.

Saamelaiskäräjät

Nyt käsillä oleva luonnos eroaa aiemmasta hallituksen esityksestä erityisesti saamelaiskulttuuria koskevien suunnittelua ja heikentämiskieltoa koskevien säännösten osalta, jotka on jätetty pois uudesta luonnoksesta. Kyseiset säännösesitykset on valmisteltu maa- ja metsätalousministeriön asettamassa työryhmässä, jossa oli saamelaiskäräjien ja kolttien kyläkokouksen edustus. Työryhmän esitykset oli otettu sellaisenaan vuoden 2014 hallituksen esitykseen. Saamelaiskäräjät pitää sovellettua lainvalmistelumallia, jossa saamelaiskäräjät on saamelaisen kotiseutualuetta koskevilta osin osallistunut valmisteluun alusta asti, hyvänä ja kannatettavana. Saamelaiskäräjät ei hyväksy, että työryhmän ehdotuksia ei ole sisällytetty tähän uuteen esitysluonnokseen.

Saamelaiskäräjät ei voi kannattaa hallituksen esitysluonnosta Metsähallituksen uudelleenorganisoinniseksi. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan hallituksen esitystä ei tule antaa nykyisessä muodossaan. Saamelaiskäräjien tiedossa ei ole, että esitetyn mallin mukaisesta kokonaisuudesta olisi tehty asianmukaista vaikutusten arviointia suhteessa saamelaisten oikeuksiin nauttia kielestään ja kulttuuristaan, mukaan lukien perinteiset elinkeinot. Toisaalta Saamelaiskäräjille ei myöskään lausuntopyynnön yhteydessä ole toimitettu tarkkaa tietoa edes siitä, mitkä alueet saamelaisten kotiseutualueella on tarkoitus liittää esimerkiksi perustettavan osakeyhtiön alaisuudessa olevaan talousmetsäalueeseen. Saamelaiskäräjät tuo kuitenkin esille suuntaa antavat huomionsa lakiesitykseen ja niissä oleviin ongelmiin ja kehottaa ministeriötä toimittamaan pikimmiten Saamelaiskäräjien käyttöön tarvittavan saamelaisten kotiseutualuetta koskevan karttamateriaalin, josta käy ilmi, minkä järjestelmän alaisuuteen mikäkin alue on tarkoitus osoittaa.

Jos metsähallituksen uudelleenorganisointi kaikesta huolimatta toteutetaan, saamelaiskäräjät esittää, että saamelaisten kotiseutualue liitettäisiin kokonaisuudessaan luontopalveluiden taseeseen, jolla voitaisiin varmistaa saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksien täysimääräinen toteutuminen lakiehdotuksen mahdollisen voimaantumisen jälkeenkin. Mikäli huomattava osa saamelaisten kotiseutualueen maista kuuluu Saamelaiskäräjien käsityksen mukaisesti talousmetsäalueeseen, jonka taloudellisesti hyödyntämisestä vastaa perustettava yhtiö, seuraa tästä vakavia ristiriitoja alueiden käytön intressien yhteensovittamisessa, ja on todennäköistä, että ristiriitoja ei saada osapuolia tyydyttävästi ratkaistua, mikäli alueiden hyödyntämiselle asetetut taloudelliset tuottotavoitteet ovat vastaavat kuin talousmetsävyöhykkeellä tavanomaisesti. Näin ollen, ja mikäli myös ns. heikentämiskielto-pykälä esitetyin tavoin jää pois lakiesityksestä, tarkoittaa tämä sitä, että Suomen valtio syyllistyy hyväksyessään kyseisen esityksen samalla jäljempänä tarkemmin kuvatuin tavoin kansainvälisoikeudelliseen ihmisoi-keusrikkomukseen, koska saamelaisilla alkuperäiskansana ei ole käytössään oikeussuojakeinoja, joilla estää Metsähallitusta toimimasta alueilla käytännössä pelkästään taloudellisten tuottotavoitteiden saavuttamiseksi.

Saamelaiskäräjät kiinnittää huomiota lisäksi siihen, että metsähallituslain valmistelun yhteydessä ei ole tehty esityksiä poronhoidon, kalastuksen ja metsästyksen yleiseksi edistämiseksi, mitä saamelaiskäräjät pitää puutteena.

Nykyisen esityksen syntyyn johtanut prosessi sisältää todetuin tavoin vakavia puutteita siihen nähden, mitä nykyaikaiselta lainvalmistelulta tulisi edellyttää. Suomea sitovan YK:n alkuperäiskansojen oikeuksia koskevan julistuksen 19 artiklan mukaan valtioiden tulee neuvotella vilpittömässä mielessä ja toimia yhteistyössä kyseisten alkuperäiskansojen kanssa näiden omien edustuselinten kautta saadakseen niiden vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen ennen kuin valtiot hyväksyvät ja panevat täytäntöön lainsäädännöllisiä tai hallinnollisia toimia, jotka voivat vaikuttaa alkuperäiskansoihin. Nykyistä esitystä valmisteltaessa on toimitettu täysin päinvastoin. Esitys on käytännössä valmisteltu salassa ja edellisen esityksen aikaiset alkuperäiskansan oikeuksia koskevat pykäläesitykset on kaikki jätetty pois neuvottelematta asiasta alkuperäiskansan edustajien kanssa. Nykyaikaiselle oikeusvaltiolle, jollaiseksi Suomi vielä toistaiseksi mielletään, malli ei vuonna 2015 enää yksinkertaisesti sovi. Lainvalmisteluamme on erityisesti maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla leimannut viime aikoina erittäin kielteinen ilmapiiri, jossa esimerkiksi sidosryhmäkuulemiset suoritetaan – ei sen vuoksi, että kuulemisten kautta kerättäisiin tietoa ja aidosti osallistettaisiin eri tahoja – vaan ainoastaan siitä syystä, että ministeriö saisi näennäisesti täytettyä kuulemisvelvoitteensa. Saamelaiskäräjät ei hyväksy tällaista mallia ja esittää kyseistä lakiesitystä koskien ministeriölle haasteen kehottaen ministeriötä metsähallituslakiesitystä edelleen valmistellessaan osoittamaan, että näin ei ole ja ottamaan huomioon tässä lausunnossa esitetyt alkuperäiskansan tulevaisuuden näkökulmasta katsottuna elintärkeät parannusesitykset.

Saamelaiskäräjien muutosesitykset:

a. Saamelaiskäräjät pitää välttämättömänä, että metsähallituslakiin otetaan vuoden 2014 hallituksen esitykseen sisältyneet säännökset saamelaisten kotiseutualueella tapahtuvasta suunnittelusta ja saamelaiskulttuurin heikentämiskiellosta (HE 264/2014, metsähallituslain 16a ja 16b §). Saamelaiskulttuurin heikentämiskieltoa koskevassa säännöksessä sanan olennaisesti asemesta on käytettävä ilmaisua ”vähäistä suuremmassa määrin”, kuten vesilain 2 luvun 8 §:ssä.

b. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan hallituksen esitysluonnoksessa ei ole aukottomasti todistettu Metsähallituksen nykyisen hallintomallin olevan EU:n kilpailusäännösten vastainen. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan esitetty hallintomalli, jossa yhtiölle annetaan yksinoikeus valtion metsien hakkaamiseen, tuo paremminkin lisää kilpailulainsäädännöllisiä ongelmia kuin poistaa niitä. Hallituksen esitysluonnoksesta ei

ilmene, onko Metsähallituksen hallintomallin valmistelussa notifioitu EU:ta ja selvitetty esitetyn mallin yhdenmukaisuus EU-lakisäädösten kanssa. Metsätalousyhtiön toistaiseksi jatkuva yksinoikeus valtion hallinnassa olevien metsätalousalueiden hyödyntämiseen voidaan kyseenalaistaa kantelujen kautta. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan Metsähallitus voisi toimia nykyisellä hallintomallilla tehokkaasti ja yhteiskunnallisesti hyväksytyllä tavalla.

c. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan esitys heikentäisi maankäytön yhteensovittamista metsätalousalueella.

d. Kun saamelaisten kotiseutualueen valtion maa- ja vesialueiden käyttöön liittyvät kysymykset ovat edelleen ratkaisematta (osittain ILO 169 –sopimuksen ratifiointitilanteen vuoksi), saamelaisten kotiseutualueen metsätalous ja kiinteistönjalostuskäytössä olevat valtion maa- ja vesialueet tulee siirtää julkisten hallintotehtävien alaisuuteen. Tähän liittyy olennaisesti myös Metsähallituksen olemassa olevista sopimusvelvoitteista johdettujen vastuiden siirtoon liittyvä ongelmakokonaisuus. Saamelaisten kotiseutualueella esimerkiksi vuosina 2009 ja 2010 kahdeksikymmeneksi vuodeksi paliskuntien kanssa tehdyissä maankäyttösopimuksissa sovitusta viranomaisvelvoitteista vastaamista ei voida laillisesti delegoida yksityisen osakeyhtiön vastattavaksi, mistä syystä ainakin nämä alueet on säilytettävä julkisten hallintotehtävien alaisuudessa. Saamelaisten kotiseutualueen eri alueiden yhdenvertaisuuden näkökulmasta eri alueita ei tulisi kohdella eri tavoin, joten menettely tulisi ulottaa koskemaan koko saamelaisten kotiseutualuetta.

e. 9 § Ministeriön ohjaustoimivalta

Saamelaiskäräjät esittää lain 9 § toista momenttia täydennettäväksi seuraavalla tavalla (muutokset kursivilla).

Eduskunnan päätettyä valtion talousarviosta asianomainen ministeriö päättää Metsähallituksen palvelutavoitteista ja muista toimintatavoitteista, Metsähallituksen tulostavoitteesta ja tuloutustavoitteesta sekä tarvittaessa peruspääoman muutosta koskevan eduskunnan päätöksen toimeenpanosta. Saamelaisten kotiseutualuetta koskevien tavoitteiden osalta on kuultava saamelaiskäräjiä saamelaiskäräjälain § 9 mukaisesti sekä koltta-alueita koskevien tavoitteiden osalta on varattava kolttien kyläkokoukselle mahdollisuus lausunnon antamiseen ennen päätöksentekoa asiassa. Tulostavoite on asetettava niin, että Metsähallitus voi saavuttaa 8 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettut, liiketaloudellisesti kannattavat palvelutavoitteet, yhteiskunnalliset tavoitteet, saamelaisten kotiseutualueen erityistavoitteet sekä muut toimintatavoitteet kestävän kehityksen mukaisesti.

f. 39 § Neuvottelukunnat

Neuvottelukunnat eivät saamelaiskäräjien käsityksen mukaan voi toimia elimenä, jossa esimerkiksi käsiteltäisiin lain 6 § 2 momentin toimeenpanoa eikä se voi toimia sovitteluelimenä eikä päätöksentekoelimenä lain 6 § 2 momentin piiriin kuuluvissa asioissa. Kansainväliset velvoitteet edellyttävät, että saamelaisilla on oltava nykyistä paremmat mahdollisuudet päästä vaikuttamaan heitä koskevien asioiden valmisteluun ja päätöksentekoon. Neuvottelukuntamalli ei täytä näitä edellytyksiä. Neuvottelukuntamalli ei myöskään ratkaise ILO 169-sopimuksen ratifiointia eikä artiklojen 14 ja 15 velvoitteiden täyttymistä ja paremminkin vaikeuttaa sopimuksen ratifiointia. Saamelaiskäräjät ei kannata saamelaisten kotiseutualueen neuvottelukunnille esitettyjä tehtäviä jäljempänä tarkemmin esitetyin perustein.

g. Saamelaiskäräjät esittää, että lain 12 §:ä tarkennetaan siten, että luonnonvarasuunnitelma olisi hallintopäätös, ei vain Metsähallituksen sisäinen asiakirja.

h. Metsätalousosakeyhtiön tulee noudattaa julkisuuslakia. Perustettavan metsätalousyhtiön toiminnan läpinäkyvyyden turvaavat säädökset on lisättävä hallituksen esitysluonnokseen.

i. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan metsätalousyhtiö ei voi edustaa valtiota eikä käyttää ns. maanomistajan puhevaltaa, mikä näkemys tulisi selkeästi käydä ilmi hallituksen esitysluonnoksesta.

Pohjois-Pohjanmaan liitto

Pohjois-Pohjanmaan liitto arvioi, ettei luonnoksessa esitetty malli ja ohjausjärjestelmä tuota sellaista hyvää selkeää hallintoa, jonka tulisi olla keskeisenä tavoitteena uudistuksessa. Myös uudistuksen aluetalousvaiku-

tukset on jätetty arvioimatta. Lakia ei tule hyväksyä tässä muodossa, ja esitystä korjattaessa on otettava huomioon uutena toimintaympäristön muutoksena tulevien itsehallintoalueiden rooli. Esitykseen on tehtävä vähintään seuraavat muutokset:

- Selkiytetään varsinaisten viranomaistehtävien ja kiinteistöpuhevallan hoito suhteessa muihin tehtäviin ja Metsähallituksen ohjaukseen.
- Järjestetään kiinteistöpuhevallan ja viranomaistehtävien hoito asiakasläheiseksi etenkin alueilla, joilla on paljon valtion maita.
- Turvataan uudistuksessa vaarantuvat alueiden vaikutusmahdollisuudet asettamalla Metsähallitukselle aluekehitysvelvoite.

Saamelaismatkailu- ja yrittäjät ry

Saamelaisten kotiseutualueella valtion maiden ja vesien osalta tulisi kaikille eri saamelaisten elinkeinointressien edustajatahoille (järjestöt, yhdistykset) varata yhtäläiset edellytykset osallistua alusta saakka maankäyttö-hankkeissa eri intressien yhteensovittamisen valmistelutyöhön, hoitoja käyttösuunnitelmien ja lainsäädäntö-hankkeiden valmistelutyöhön sekä Metsähallituksen ja eräissä yhteyksissä Lapin ELY-keskuksen yhteydessä toimiviin eri neuvottelu- ja yhteistyöryhmiin ja mm. Akwé Kon työryhmiin asianomaisten toimielimien jäseninä.

Tärkeää on huomata, että uudessa MHL:ssä ei ole riittävää kaikkien saamelaiselinkeinojen oikeuksien yhdenvertaisen kohtelun (PL 6 §) kannalta ja perustuslain 17.3 § ja KP-sopimuksen 27 artikla huomioon ottaen se, että neuvottelukunnissa olisivat edustettuina vain saamelaiskäräjät, kolttien kyläkokous ja asianomaiset kunnat. Kaikilla keskeisillä saamelaiselinkeinoilla (4 kpl) tulee oma edustaja neuvottelukunnissa. Jos jokin elinkeinosektori, jota tulee edustaa järjestäytyneenä järjestö tai rekisteröity yhdistys ei pääse yksimielisyyteen omasta edustajastaan neuvottelukunnassa, edustajan tulisi määrätä tämän elinkeinosektorin osalta Lapin ELY-keskus valituskelpoisella päätöksellään.

Kun tarkemmat säännökset neuvottelukuntien tehtävistä, kokoonpanosta, toimikaudesta, asettamisesta ja niiden puheenjohtajien ja jäsenten palkkioista sekä kustannusten korvaamisesta annettaisiin valtioneuvoston asetuksella (39.3 §), olisi tärkeää, että edellä esittämistämme näkökohdista otettaisiin kirjaukset hallituksen esityksen 5 §:ää, 6 §:ää ja 39 §:ää koskeviin yksityiskohtaisin perusteluihin.

Ihmisoikeuskomitean soveltamiskäytäntö antaa näin ollen institutionaalista tukea esityksellemme siitä, että matkailuelinkeino oleellisena osana jokisaamelaista kulttuuria esimerkiksi Tenojoen jokilaaksoissa on mahdollista katsoa uudessa MHL:ssä osaksi sitä saamelaiskulttuuria, jonka edellytykset tulee turvata ja jonka edustajilla on oikeus neuvottelukuntien työhön jäsenensä välityksin.

Yhdenvertaisuuslainsäädäntö edellyttää, että MHL:ssä kaikkia keskeisiä saamelaisia ja saamelaiselinkeinoja kohdellaan yhdenvertaisella tavalla ja yhdenvertaisuutta edistäen.

Jotta maankäyttöhankkeissa kaikkien saamelaisen elinkeinojen yksityisetkin intressit tulevat asianmukaisesti huomioon otetuiksi, tulee eri neuvottelukuntiin ym. varata mahdollisuus osallistua jäsenenä seuraavien intressitahojen edustajat:

- poronhoito
- metsästys
- kalastus sekä
- mainittuihin saamelaiselinkeinoihin kiinteästi liittyvää pienimuotoinen matkailuelinkeino saamelaisten harjoittamana

Maan käyttöön liittyen porotalouden osalta elinkeinon yksityiset intressit on jo edustettuna valmistelussa ja päätöksenteossa (osallistettu) paliskuntien välityksin.

Metsästyksen, kalastuksen ja saamelaismatkailuyrittäjien elinkeinon yksityisluontoisten intressien edustus tulisi järjestää MHL:n neuvottelukuntien avulla esittämällämme tavalla. Jos maankäytön suunnittelun ja päätöksenteon osallistaminen tapahtuisi saamelaiskäräjien kautta, muiden elinkeinojen kuin porotalouden intressit

vaarantuisivat edunvalvonnassa ja lopullisten päätösten teon yhteydessä, joten eri saamelaisten elinkeinoryhmien suora edustus neuvottelukunnissa on perusteltua voimassa oleva oikeus ja em. syyt huomioiden. Muussa tapauksessa MHL:n lain 6 §:n lähtökohdat vaarantuisivat.

Mahdollisimman monen saamelaisen tulisi voida hyödyntää saamelaisten kotiseutualueen maa- ja vesialueita itse harjoittamaansa saamelaista elinkeinoa tai elinkeinojen yhdistelmää käyttäen kestävän käytön puitteissa lakiehdotuksen (5 §, 6 § ja 39 §) mukaisesti.

Tunturi-Lapin Kehitys ry

Metsähallituksen nykyinen toimintamalli on todettu toimivaksi eikä toiminnasta johtuvaa tarvetta uudistamiselle ole esitetty. Lakiuudistusta on valmisteltu sillä perusteella, että olemassa oleva laki ei olisi EU-säädösten mukainen. Kuitenkin EU:n jäsenmaissa valtion metsien hallinto on hoidettu monin eri tavoin ja Suomen malli eurooppalaisten eri vaihtoehtojen valossa ei ole kovinkaan poikkeava. Valmistelun pohjana on voitu pitää myös Destian vuonna 2007 saamaa päätöstä EU:n tuomioistuimelta, minkä seurauksena tehtiin vuonna 2009 valtioneuvoston periaatepäätös markkinoilla toimivien liiketoimintojen yhtiöittämisestä. EU-komission mukaan päätöksestä ei kuitenkaan ole johdettavissa liikelaitoksiin kohdistuvaa yleistä yhtiöittämisvelvoitetta. Yhtiöittämisen perusteluna on käytetty EU-säädösten vaatimuksia ja toiminnan läpinäkyvyyttä. EU-säädökset eivät edellytä yhtiöittämistä. Edellä mainituista syistä johtuen Tunturi-Lapin Kehitys ry esittää, että laki palautetaan uudelleen valmisteltavaksi. Kuuleminen ja osallistaminen tulee ottaa huomioon siten, että lakivalmisteluprosessin aikana sidosryhmät voivat tosiasiallisesti vaikuttaa lain valmisteluun. Tunturi-Lapin Kehitys ry katsoo, että metsähallituksen metsätaloustoimintaa ei tule yhtiöittää. Yhtiöittämisen jälkeen metsätalouden liiketoiminta on osakeyhtiölain alaista toimintaa ja sen mukaan toiminnasta annettavat tiedot ovat rajatummalla ja vähäisemmällä kuin erillisillä toimivan valtion yksikön toiminnasta annettavat tiedot. Tämä ei lisää toiminnan läpinäkyvyyttä.

Metsähallituksen yleistehäviin kuuluu käyttää, hoitaa ja suojella hallinnassaan olevaa valtion maa- ja vesiomaisuutta kestävästi. Lakiluonnoksessa todetaan, että yhteistä kansallista omaisuutta tulee käyttää, hoitaa ja suojella kestävästi. Kestävyyden elementeiksi mainitaan ekologinen, taloudellinen ja sosiaalinen kestävyys. Nämä edellä mainitut arvot nojaavat vahvasti alueelliseen ja paikalliseen etuun sekä aluetalouden näkökulmaan. Paikallisen edun huomioon ottaminen tulee turvata liiketoiminnassa. Tämä tarkoittaa, että tuloksellisuuden vaatimuksesta pitää voida poiketa, mikäli alueen kokonaistaloudellinen ja/tai aluetaloudellinen näkökulma tai paikallinen etu sitä vaatii. Lakiluonnoksessa todetaan, että luonnonvarojen käyttöä koskevat alueelliset suunnitelmat laaditaan vuorovaikutuksessa alueellisten ja paikallisten tahojen kanssa ottaen huomioon Metsähallitukselle asetetut yleiset yhteiskunnalliset velvoitteet. Tunturi-Lapin Kehitys ry toteaa, että Suomea ohjaava biodiversiteettisopimuksen (CBD) toimeenpanon yhteydessä velvoitetaan suojelemaan alkuperäiskansojen lisäksi paikallisten yhteisöjen luonnon monimuotoisuuteen liittyvää perinteistä tietoa ja siitä johdettavia käytänteitä. Paikallisten yhteisöjen selvittämiseksi, tulee valtion tarkentaa ennen Metsähallituslain säätämistä Akwé-Kon-ohjeiden soveltamista, mitä tai mitkä ovat Suomessa biodiversiteettisopimuksen mukaisia paikallisia yhteisöjä.

Itä-Lapin kuntayhtymä

Itä-Lappi (Kemijärvi, Salla, Savukoski, Pelkosenniemi) vastustaa lakiluonnoksen mukaista MH:n metsätalouselinkeinotoiminnan yhtiöittämistä haitallisena alueelle ja monimuotoisen metsien ja vesialueiden käytön kehittämiseksi. Uudistuksen taloudellisia vaikutuksia ei ole vielä arvioitu, ja esitys on edelleen ristiriidassa useiden hallitusohjelman tavoitteiden kanssa. Esityksen mukainen laki heikentäisi esimerkiksi biotalouden kehittämisen mahdollisuuksia, monimutkaistaisi hallintoa, vaikeuttaisi yhteistyötä ja heikentäisi alueiden taloudellista itsenäisyyttä.

Luonnoksen mukaan Ympäristöministeriön (YM) alaisesta julkisten hallintotehtävien organisaatiosta (JHT) tulisi maa- ja vesialueiden maanhaltijavirasto ja MH:n itsenäinen virasto, joka erotetaan yhtiöstä ”vahvalla palomuurilla”, kuten asia kuulemistilaisuudessa ilmaistiin. Metsätalouden ja JHT:n eriyttäminen sekä mittavan maa- ja vesialueomaisuuden siirtäminen YM:n vastuualueelle lisäävät merkittävästi byrokratiaa, monimutkaistavat ja etäännyttävät suunnittelua ja toimintaa, aiheuttavat päällekkäisyyksiä ja lisäävät maa- ja vesiomaisuuden hallinto- ja käyttökustannuksia. Nykylaisissa YM ohjaa MH:ta ”luonnonsuojelua koskevissa asioissa”, uudessa esityksessä jäsentymättömästi ”sen vastuulle säädetyissä asioissa”. Epäselvät rajanvedoissa ja vastuissa

toimintojen ja yksiköiden välillä johtavat tulkintaerimielisyyksiin ja rapauttavat hyviä yhteistoimintakäytäntöjä sekä vaikeuttavat asioimista MH:n kanssa. Organisaation monimutkaistaminen on vastoin lain tarkoitusta ja hyvän hallinnon periaatteita.

Ohjaus- ja johtamisjärjestelmässä mahdollistavien ja suojelevien luonnonvaranäkökulmien tulee tukea toisiinsa. Nykyisen MH:n perustavanlaatuinen etu esitettyyn järjestelmään verrattuna on hyvä vuoropuhelu intressien välillä - asia, johon yhteiskunnassa pyritään. Esityksen mukainen organisaatiomalli vaikeuttaa intressien yhteensovittamista, mikä haittaa sekä metsien talouskäyttöä että luonnonsuojelua tuloksena se, että ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävä puun käytön sijaan voidaan päätyä käyttämään sekä ympäristön että yhteiskunnan kannalta huonompia vaihtoehtoja (esim. tuontipolttoaine).

MH:n metsätalousosakeyhtiön (jatkossa: yhtiö) tehtäviä olisivat puutoimitus ja tehokas metsätalous. Yhtiön muista tavoitteista sovittaisiin maankäyttösopimuksessa, mikä on epävarmuustekijä. Se haittaisi yleisten yhteiskunnallisten velvoitteiden (YYV) toteutumista ja romuttaisi ajan saatossa paikallisten toimijoiden ja MH:n välille kehittyneet intressien yhteensovittamisen käytännöt, kun yhtiö ei voisi sopia alueiden muiden käyttäjien kanssa esimerkiksi matkailureiteistä tai hakkuurajoituksista. YYV:t tulee kirjata lakiin yhtiön velvollisuuksiksi. Paikallisten asukkaiden oikeudet nauttia kansallisomaisuudesta metsästyksen, kalastuksen, jokamiehen oikeuksien ja muun virkistyskäytön kautta tulee kirjata velvoitteina sekä JHT:tä että yhtiötä koskeviinkin lakeihin.

Valtiolla maanomistajana ja MH:lla maiden ja vesien haltijana tulee olla yksi selkeä näkemys maankäyttötarpeistaan ja tavoitteistaan sekä hyvä intressien sovittelujärjestelmä. Esitetty malli johtaa helposti siihen, että yhtiö ja JHT ohjaavine ministeriöineen ovat erimielisiä keskenään, mikä aiheuttaa uskottavuuskriisejä ja vaikeuttaa toimintaa. On myös odotettavissa, että Suomi päätyy puolustelemaan EU-tuomioistuimelle alueiden hallintaoikeuden luovuttamista yhdelle yhtiölle määräämättömäksi ajaksi. Itä-Lapissa epäillään, että kiistat ja niistä aiheutuvat muutostarpeet hajottavat hyvin toimivat metsähallinnon käytännöt ja vievät suomalaista metsätaloutta alamäkeen.

Alueellisista ja kansalaisoikeusnäkökulmista katsoen huolestuttavaa on maankäyttöön liittyvän päätösvallan siirtyminen paikalliselta tasolta tarkemmin määrittelemättömään keskitettyyn organisaatioon. Vaikuttava paikallistason vuoropuhelu edellyttää päätösvaltaa paikallistasolla. MH:n tulee voida paikallistasolla tehdä ainakin seuraavia toimenpiteitä 1) päätökset myytävistä ja vuokrattavista kohteista, 2) kaavoitukseen osallistuminen, 3) suojeluohjelmien valmistelu, 4) sopimukset maankäytön rajoituksista ja määräaikaista rauhoituksista, 5) poroelinkeinoja koskevat sopimukset, 6) alueiden vuokra- ja käyttöoikeussopimukset (esim. kuntien ja puolustusvoimien kanssa) 7) maa-ainesluvut ja sopimukset ja 8) suostumukset malminetsintään ja turvetuotantoalueiden vuokraus.

Valtion maa- ja vesiomaisuuden säilyminen yhteisenä kansallisomaisuutena ja yhteisessä käytössä tulee olla lain lähtökohta. Luonnoksessa kiinteistövarallisuuden hallintaoikeus esitetään siirrettäväksi ”toistaiseksi” uuden yhtiön hallintaan, minkä mukana päätösvalta siirtyisi yhtiön hallitukselle ja Eduskunnan toimivalta kansallisomaisuuteen heikkenisi. Omaisuuden osittainenkin myynti tai muu hävittäminen esimerkiksi valtion kassan kartuttamiseksi on kiellettyä, eli mikäli yhtiö perustetaan, sen osakkeiden eli kansallisvarallisuuden hallintaoikeuksien osittainenkin myyminen tai muu siirto kolmansille osapuolille tulee lailla estää. Myös yhtiön YYV:t tulee kirjata yhtiötä koskevaan lainsäädäntöön, jotta ne eivät katoa Eduskunnan ulottumattomiin.

Uusi laki heikentäisi merkittävästi monen Itä- ja Pohjois-Suomen kunnan taloudellista itsenäisyyttä. Moitimmekin sitä, että lain valmisteluissa ei useita vaatimuksista huolimatta ole selvitetty lain vaikutuksia kuntien veronsaaja-asemaan, asia, joka tulee selvittää kuntakohtaisilla laskelmilla. Tällä hetkellä MH:n kunnille mak saman yhteisöveron metsäerä riippuu puun myynnistä ja suojelualueista (esim. Savukosken verotulosta 19 %). Osakeyhtiölaissa veron jakoperuste on yhtiön henkilöstömäärä kunnassa, joten kuntien verotulot vähenisivät epäoikeudenmukaisesti ja hyöty valuisi toiminta-alueelta alueille, joissa metsiä ei merkittävästi ole. Lisäksi keskittynyt organisaatiomalli heikentäisi kuntien ja valtion vuoropuhelua. Kuntien talouden lisäksi tämä heikentäisi MH:n ja YM:n toiminnan hyväksyttävyyttä alueella ja aiheuttaisi vastustusta ympäristönsuojelua kohtaan.

Itä-Lapin kuntayhtymä vaatii, että yhtiöittäminen ei saa johtaa verotulojen menetyksiin kunnassa. Valtioomisteisen yhtiön tulokseen tulisi laskea mukaan myös toiminnan aiheuttamat yhteiskunnalliset ja paikalliset

vaikutukset, ja paikallistalouden turvaamisen tulee olla sekä peruste lain valmistelussa että kuulua yhtiön tulostavoitteisiin. Yhteisöverojen tuloutuksesta metsän sijaintikuntaan ei riitä maininta lakiesityksen perusteluisa, vaan kuntien veronsaaja-aseman säilyminen nykytasossa tulee sisältyä lakiin. Lisäksi valtion tulee selvittää muiden kuntaa koskevien veromenetysten (esim. suojelualueista aiheutuvat) oikeudenmukainen korvaaminen.

Lapin metsätalouspohjaisen elinkeinoelämän edellytyksiä heikentää uhka puuhuollon epävarmuuksista, vaikka kilpailuneutraaliteetin edistäminen itsessään voisi parantaa yritysten mahdollisuuksia. Luonnoksen mukainen laki lisää kiistoja, tekisi puun hinnanmuodostuksesta epävakaa ja metsänhoidon kannattavuudesta kyseenalaista. Yhtiölle esitetään velvoitetta ”noudattaa alueellisia luonnonvarasuunnitelmia”, minkä voidaan tulkinta velvoittavan hakkaamaan suurimman kestävän hakkuusuunnitteen mukaan myös heikon kysynnän aikana. Tämä sekoittaisi puumarkkinoita. Sanamuodon tulisi olla ”toimia alueellisten luonnonvarasuunnitelmien puitteissa”.

Lakiluonnokseen on palautettu työllisyyden edistäminen. Aluekehityksen tai luontoelinkeinojen kehittämisen näkökulma ei kuitenkaan sisälly työllisyyden edistämiseen, eikä yhtiön paikallinen sitoutuminen ole osakeyhtiölain vaatimus tai kannattavan liiketoiminnan edellytys. Tuottavuusvaatimus ja työn kilpailutus voivat johtaa jopa vierastyövoiman käyttöön, jolloin maininta työllisyyden edistamisestä jää kuolleeksi kirjaimiksi. Luonnoksen teksti työllisyyden edistamisestä (6§) tulee muuttaa muotoon, jonka mukaan yhtiön tulee toiminnassaan edistää työllisyyttä paikallistasolla.

Mikäli metsätalousosakeyhtiö perustetaan, sen pitää toimia yhteiskuntavastuullisesti. Alueen hyvinvoinnin edistämisen tulee sisältyä yhtiön tavoitteisiin ja tulostavoitteisiin. Yhtiöllä tulee olla mahdollisuus tehdä päätöksiä yhteistyössä paikallistason kanssa ja sen organisaatio- ja hallintorakenteen tulee olla selkeä. Toimintaa ohjaavan lain tulee olla valmisteltu osallisten kanssa yhteistyössä niin, että laki turvaa kuntien, biotalouden ja asukkaiden aseman niin metsistä saatavien tulojen kuin metsien ja vesistöjen moninaiskäytön osalta.

Itä-Lapin kuntayhtymä vaatii, että lakiesitykseen tehdään vähintään tässä ehdotetut muutokset ennen sen eteenpäin viemistä.

Sallan kunta

Sallan kunta hyväksyi ja toimitti omalta osaltaan Itä-Lapin kuntayhtymän laatiman lausunnon (edellä).

Lisäksi Sallan kunta korostaa, että metsähallituksen kokonaisjohtamista tulee selkeyttää ja vahvistaa pääjohtajan ja hallituksen asemaa, jotta aluekehittämisen ja muiden elinkeinojen kokonaistarpeet voidaan mahdollisimman hyvin yhteen sovittaa.

Inarin kalastusalue

Kalastusoikeuksien selkiennyttämiseksi Metsähallituksen hallinnoimissa valtion vesissä Inarissa ja muualla ns. pohjoisissa kunnissa, Inarin kalastusalue esittää kunnioittaen seuraavaa. Metsähallituslakiin tai sen perusteluihin kirjataan: Metsähallitus ryhtyy viipymättä toimiin kiinteistölain 101§ mukaisen maanmittaustoimituksen käynnistämiseksi pohjoisten kuntien valtion vesien kalastusoikeuden selvittämiseksi valtion toimesta ja valtion varoin.

Ensimmäiseksi tämä toimi on tehtävä Inarijärven, jossa kalastusaktiiviteetti ympäri vuoden on alueen suurin ja jossa kalastusoikeuteen liittyvät asiat ovat pahasti sekaisin ja laittomalla tolalla. (Tämä välttämätön toimi on osa pohjoisten kuntien keskeneräiseksi jääneen isojaon loppuun vientiä.) Korostamme pohjoisten kuntien valtion vesien pysyttämistä MH-luonnonsuojelun taseessa.

Suomen Latu

Jokamiehen oikeuksien ansiosta luonto on Suomessa vapaasti kaikkien saatavilla ja käytettävissä. Luonnossa liikkumisella on suuri taloudellinen arvo, joka ei näy ympäristöministeriön tai maa- ja metsätalousministeriön tulostavoitteissa. Jos Metsähallituksen tulostavoitteiden lisäyksessä puhutaan 10–20 miljoonasta euroista, niin liikkumisen lisäämisellä on mahdollisuus säästää UKK-instituutin arvion mukaan sosiaali- ja terveystalouden 1-2 miljardia euroa. Luonnon virkistyskäyttö ja alueiden taloudellinen hyödyntäminen ovat useimmiten

sovitettavissa yhteen, eikä virkistyskäyttö vaadi luonnon museoimista suojelulla. Alueiden siirto liiketoiminnan taseeseen vaarantaa nykyisen maksuttoman virkistyskäytön. Tällöin alueita hallitaan niistä realisoitujen välittömien eurojen kautta ja uhkana on, että osa virkistyskäytöstä vaikeutuu ja muuttuu tavalla tai toisella maksulliseksi. Rahallinen suora tuottovaade on huono huomioimaan alueiden tuottamia aineettomia arvoja ja euroissa vaikeammin mitattavia hyvinvointivaikutuksia. Lakiesityksessä viitataan eritekiöitä tasapainottavaan ”kokonaishyötyyn”, jota ei kuitenkaan määritellä. Virkistyskäyttö on sinänsä kirjattu lakiin periaatetasolla hyvin 6 § Yleiset yhteiskunnalliset velvoitteet. Suomen Latu huomauttaa kuitenkin, että luonnon virkistyskäytön terveyshyötyjen taloudellista vaikuttavuusarviota ei ole tehty, eikä virkistyskäytön edistämiseen liittyviä useiden eri tahojen lausuntoja ole huomioitu lainkaan uudessa versiossa.

Lakiesitys ei vastaa metsäpoliittisen selonteon monitavoitteisuutta. Hallitusohjelmassa asetettujen tavoitteiden rinnalla on lainvalmistelussa muutettu Metsähallitusta siten, että luonnon virkistyskäytön edistäminen vaikeutuu ja virkistyskäytön painoarvo vähenee.

Julkisessa keskustelussa Metsähallituksen Luontopalveluita on yksinkertaistaen kuvattu lähinnä suojelualueiden hoitajaksi. Vuonna 2014 kuitenkin noin puolet Luontopalveluiden bruttomenoista kohdentui luonnon virkistyskäyttöön. Ympäristöministeriön hallinnonalalta tämä oli 16,9 milj. euroa ja maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalta 4,3 milj. euroa. Suomen Latu katsoo, että Metsähallituksen Luontopalveluiden rooli tulee nähdä sekä suojelupalveluiden että virkistyskäyttöpalveluiden tuottajana ja edistäjänä.

Vaikka olisi tavoin perusteltua kirjata yksityiskohtaisten perusteluiden täsmennys varsinaiseen lakitekstiin, pidämme yksityiskohtaisten perustelujen täsmennystä tarpeellisena. Suomen Latu kiittää lain yksityiskohtaisissa perusteluissa olevaa yhteiskunnallisten velvoitteiden täsmennystä virkistyskäytön osalta: ”Pykälän 1 momentissa säädettäisiin myös Metsähallituksen velvollisuudesta ottaa toiminnassaan huomioon luonnon virkistyskäytön vaatimukset. Näillä vaatimuksilla tarkoitettaisiin muun muassa metsien hakkuu- ja uudistamistoimpiteiden sekä muun maankäytön toteuttamista matkailualueiden ja -reittien vaikutuspiirissä siten, että haitat maisema-arvoille ja luontoelämyksille jäisivät mahdollisimman pieniksi. Kyseessä oleva velvoite vastaa voimassa olevaan metsähallituslakiin sisältyvää velvoitetta.” Suomen Latu pitää hyvin perusteltuna, että lakiluonnokseen 6 § Julkiset hallintotehtävät on kirjattu oma erillinen tehtävä 3) luonnon virkistyskäyttöön liittyvien luonto- ja retkeilypalvelujen tuottaminen. Esitämme seuraavassa ko. kohdan täydentämistä.

Valtioneuvosto on Kansallisessa metsästrategiassa 2025 asettanut yhdeksi tavoitteeksi, että ”Metsien virkistyskäyttö ja terveysvaikutukset kasvavat ja metsät ovat kaikkien saavutettavissa.” Suomen Latu esittää, että 6 § Julkiset hallintotehtävät lakiin kirjataan tämä metsästrategian kasvutavoite lisäämällä kohtaan 3 sanat ”ja edistäminen” seuraavasti: 3) luonnon virkistyskäyttöön liittyvien luonto- ja retkeilypalvelujen tuottaminen ja edistäminen;”

Suomen Latu esittää, että 26 § Julkisten hallintotehtävien hoitoon tarkoitettu omaisuus lisätään lain § 5 seuraavan kohdan hallintalistaukseen valtion retkeilyalueet seuraavasti: ”Julkisia hallintotehtäviä varten Metsähallituksen hallinnassa on valtion omistamia luonnonsuojelualueita, erämaa-alueita muita suojelutarkoitukseen osoitettuja tai hankittuja alueita sekä valtion retkeilyalueita ja muuta julkisten hallintotehtävien hoidon kannalta tarpeellista omaisuutta.”

Heta Heiskanen

Vielä Kataisen hallituksen aikana lakiuudistukseen sisältyi säännöksi joissa linjattiin, että Metsähallituksen suunnitelmat ja hankkeet eivät saa heikentää saamelaiden mahdollisuuksia harjoittaa perinteisiä saamelaiselinkeinoja. Saamelaiden oikeudet perustuvat perustuslain 17 §:ssä turvattuun alkuperäiskansan oikeuteen ylläpitää ja kehittää kulttuuriaan ja kansainvälisestä oikeudesta kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan sopimuksen (KP-sopimus) 27 artiklaan. Saamelainen kulttuuri on vahvasti sidoksissa ympäristöön muun muassa perinteisen poronhoidon, metsästyksen ja kalastuksen kautta.

Kataisen hallituksen Metsähallituslain luonnoksessa Saamelaiskäräjillä olisi ollut oikeus myös hakea muutosta Metsähallituksen tekemiin hallintopäätöksiin, sillä perusteella, että päätös olisi ollut heikentämiskiellon vastainen. Linjaus olisi ollut KP-sopimusta valvovan ihmisoikeuskomitean linjauksen mukainen. Mm. tapauksessa Poma Poma v. Peru (2009) linjattiin, että alkuperäiskansojen osallistumisoikeuden tulee olla niin vahva että jos jokin toimenpide olennaisesti heikentää heidän oikeutta kulttuuriin, yhteisöltä on oltava lupa toiminnolle.

Lisäksi linjaus olisi vahvistanut perustuslain 20 § 2 sisältämiä tiedonsaannin, osallistumisen ja muutoksenhaun oikeuksia. Suomi on velvoitettu noudattamaan myös tiedonsaanti-, osallisuus- ja muutoksenhakuoikeuksia ympäristöpäätöksenteossa EU-lainsäädännön, Århusin sopimuksen ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ympäristöoikeustapausten nojalla.

Kataisen hallituksen lakiluonnokseen oli sisällytetty myös saamelaisten kotiseutualueella tapahtuvaan suunniteluun liittyen velvoite. Metsähallituksen olisi tullut ”yhteistyössä saamelaiskäräjien ja kolta-alueen kolttien kyläkokouksen kanssa selvittää suunnitelmista aiheutuvat vaikutuksen saamelaisten oikeuksille alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan sekä harkita mahdollisten haittojen vähentämiseksi ja estämiseksi tarvittavat toimenpiteet” (Metsähallituslain aiemman lakiluonnoksen 5 luvun 11 §).

Sipilän hallituksen kahdessa Metsähallituslakiluonnoksessa – mukaan lukien siinä hallituksen sisällä muotoilussa ”uudenlaisessa esityksessä”, joka maatalous- ja ympäristöministeri Kimmo Tiilikaisen (kesk) mukaan perustuu aiemmasta luonnoksesta kuulemistilaisuuksissa saadulle palautteelle – saamelaisten kotiseutualuetta koskevat erityissäännökset loistavat edelleen poissaolollaan. Tätä puutetta ei edes vaivauduta perustelemaan, vaan esitysluonnoksessa kiinnitetään eduskunnan huomio ainoastaan siihen, ettei uusi metsähallituslaki vastaa enää sisällöltään viime vaalikaudella eduskunnalle annettua ja valtiosopimuksen hyväksymistä koskevana esityksenä edelleen vireillä olevaa esitystä itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskevan yleissopimuksen hyväksymisestä sekä laeiksi yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja Metsähallituksesta annetun lain muuttamisesta (HE 264/2014 vp). Kyseisessä ILO-sopimukseen liittyvässä esityksessä ehdotetaan nimittäin muutettavaksi voimassa olevaa Metsähallituksesta annettua lakia siten, että siihen otetaan säännökset saamelaisten kotiseutualueella tapahtuvasta valtion maa- ja vesialueiden hoitoa ja käyttöä koskevasta suunnittelusta ja saamelaiskulttuurin heikentämiskiellosta. Uudessa metsähallituslakiesityksessä ehdotetaan kuitenkin kumottavaksi Metsähallituksesta annettu laki uudella Metsähallituksen organisaatiosta annettavalla lailla. Koska uuteen metsähallituslakiin ei sisälly aikaisempaan esitykseen sisältyviä säännöksiä, eduskuntakäsittelyssä tulisi ottaa huomioon, että aikaisemmin annettua esitystä ei voida toteuttaa esitetyllä tavalla.

Metsähallituslain uudistus ennen saamelaispykälien poistamista olisi ollut linjassa Suomea velvoittavien perus- ja ihmisoikeuksienkin kanssa riippumatta ILO sopimuksen ratifioinnin tilanteesta. YK:n alkuperäiskansajulistus on poliittisesti Suomea sitova ja sitä käytetään esimerkiksi Pohjoismaisen saamelaissopimuksen neuvottelujen yhtenä pohjana. Ihmisoikeussopimuksia valvovat toimielimet viittaavat siihen ja ovat laajentaneet perinteisiä tulkintoja alkuperäiskansojen osallistumisoikeuksien osalta julistuksen hyväksymisen jälkeen. Useissa valtioissa on luotu hyviä käytänteitä vastaamaan julistuksen sisältöä tai ne on hyväksytyt osaksi kansallista lainsäädäntöä.

Nykyisen lakiluonnoksen saamelaisten oikeuksien vahvistamatta jättäminen jatkaa tilannetta, joka ei ole Suomen kansainvälisten ihmisoikeuspoliittisten ja oikeudellisten velvoitteiden kanssa linjassa. Suomi on myös saanut YK:lta useita huomautuksia, että sen tulisi pyrkiä takaamaan ILO 169 sopimuksen suojataso.

Lisäksi Suomi on pyrkinyt profiloitumaan Arktisten alueiden kehittäjänä. Alkuperäiskansan oikeudet on keskeinen Suomen prioriteettialue muiden valtioiden ihmisoikeuksia tukiessa. Ulkopoliittiset ihmisoikeusprioriteettien tulisi olla symmetriassa kotimaan perus- ja ihmisoikeuspolitiikan kanssa, jotta Suomi on uskottava toimissaan.

Heikennyskielto on perus- ja ihmisoikeuksien yleinen oppi, joka on jo tällä hetkellä oikeuslähde, johon voi nojautua. Vaikka lakitasolla heikennyskieltoa ei olisi erikseen kirjattu, soveltaminen on mahdollista esimerkiksi oikeuskanteissa. Tuomareilla olisi kuitenkin matalampi kynnyksen operoida Metsähallituslain kontekstissa heikennyskielto-opilla, jos lainsäätävä on huomionut opin relevanssin tavallisen lain valmistelun yhteydessä.

Heikennyskiellon lisääminen parantaisi oikeudellista koherenssia. Esimerkiksi kaivoslain (621/2011) 165§ koskien valitusoikeutta linjaa seuraavasti:

Malminetsintä lupaa, kaivos lupaa ja kullanhuuhtontalupaa koskevaan päätökseen, mainitun luvan voimaolon jatkamista, raukeamista, muuttamista ja peruuttamista koskevaan päätökseen sekä kaivostoiminnan lopettamispäätökseen saa hakea muutosta:

5) saamelaiskäräjät sillä perusteella, että luvassa tarkoitettu toiminta heikentää saamelaisten oikeutta alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan;

Kaikkien saamelaisten kotiseutualueen maankäyttöön vaikuttavien lakien tulisi sisältää toisiaan vastaava heikennyskielto, sillä jos heikennyskielto ja muutoksenhakuoikeudet sisältyvät vain valikoivasti, ei kulttuurin ja perinteisen elinkeinon suoja ole todellinen.

Lakihankkeen aikainen kuuleminen ei ole täyttänyt hyvän lainvalmistelun edellytyksiä kuulemisen osalta (<http://kuulemisopas.finlex.fi/>). Aikataulu on ollut erittäin haastava, eikä ihmisoikeusjärjestöjä tai ulkoministeriötä ole kutsuttu kuulemis- tai lausuntokierroksille.

Lisäksi maa- ja metsätalousministeriö, joka on lainvalmistelusta vastaava ministeriö, ei ole laatinut lokakuun kuulemisista riittävää yhteenvetoa tai sisällyttänyt sitä hallituksen esitykseen. Yhteenvedot on laadittu vain suullisista kuulemisista ja niistäkin niukasti siten, että kirjallisten lausujien kohdalle on vain viitattu kirjalliseen lausuntoon, ei lainkaan sisältöön. Kirjallisista lausunnoista ei ole yhteenvetoa lainkaan. Nykyisessä lakiluonnoksessa viitataan, että marraskuun lausunnoista on laadittu lausuntoyhteenveto. Tämä on kirjattu ennen kuin marraskuun lausuntokierros on edes ohi. Tiedusteltaessa vastuuvirkamies Vilppu Talvitieltä, hän arvioi, ettei uutta lausuntoyhteenvetoa luultavasti ehditä sisällyttää hallituksen esitykseen, vaan se toimitetaan ainoastaan toimivaltaisille lautakunnille.

Suomen ei tulisi valmistella lainsäädäntöä, jolla on merkittäviä perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia, ilman perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointia (ks. Suomen kuvalehden puheenvuoro:

<http://suomenkuvalehti.fi/jutut/kotimaa/metsahallituslaki-ihmisoikeudet-unohtuivat-valmistelussa/>). Tällä hetkellä laissa ei ole suoritettu perus- ja ihmisoikeusvaikutusarviota, vaikka esityksellä on merkitystä saamelaisien oikeuksiin ja ympäristöperusoikeuden toteutumiseen. Julkisuusperiaatteen rajaaminen pois vaikuttaa ympäristöpäätöksentekoa koskevaan tiedonsaantioikeuteen, osallisuusoikeuksiin ja muutoksenhakuoikeuksiin. Vaikutusarviota varten tulisi kuulla saamelaisasioista vastaavia ministeriöitä, kuten oikeusministeriötä ja ulkoministeriötä. Lisäksi tulisi kuulla suoraan saamelaisia (saamelaiskäräjiä, yhdistyksiä ja paliskuntia), valtiösääntöoikeuden asiantuntijoita ja alkuperäiskansojen oikeuksien tutkijoita, jotta selvitys olisi kattava.

Muonion kunta

Muonion kunta vastustaa esityksen hyväksymistä. Matkailuelinkeinon näkökulmaa ja merkitystä ei ole huomioitu lainkaan. Metsähallituksen metsätaloustoimintaa ei tule yhtiöittää. Metsähallituksen valvonta ja ohjaus tulee säilyttää yhden ministeriön, maa- ja metsätalousministeriön, alaisuudessa. Ympäristöministeriön rooli on epäselvä ja tulkinnanvarainen. Ongelmia aiheuttaa julkisten hallintotehtävien yksikölle annetut maanhaltija-tehtävät ja YM:lle annettu laaja-alainen julkisen hallintoyksikön ohjaustehtävä.

Paikallisen edun huomioon ottaminen tulee turvata liiketoiminnassa. Tuloksellisuuden vaatimuksesta pitää voida poiketa, mikäli alueen kokonaistaloudellinen ja/tai aluetaloudellinen näkökulma tai paikallinen etu sitä vaatii.

Lainsäädäntöön tulee jatkossakin sisällyttää pykälät työllisyydenhoitoon liittyvistä velvoitteista sekä saamelaisalueen kulttuurin ja ihmisten oikeusaseman turvaamisesta.

Saamelaisten kotiseutualueen paliskunnat

Poronhoitolain 2 § mukaan maata ei saa poronhoitoalueella käyttää siten, että siitä aiheutuu huomattavaa haittaa poronhoidolle. Esitetty lakiluonnos muuttaisi Metsähallituksen organisaatiota ja sen sisäisiä vastuualueita, jotka vaikuttavat alueen maankäyttöä koskevaan päätöksentekoon ja toimenpiteisiin ja näin ollen suoraan poronhoitoon. Tällaisia muutoksia ovat esimerkiksi metsätaloustoiminnan siirto Metsähallituksen tytäryhtiölle sekä luontaistalousalueiden siirtäminen pois luontopalveluiden taseesta.

Lakiehdotuksessa Metsähallituksen hallinnassa olevat maa- ja vesialueet on tarkoitettu jakaa kolmeen luokkaan. Saamelaisten kotiseutualueen paliskunnat vastustavat luontaistalousalueiden siirtämistä pois julkisten hallintotehtävien taseesta "erilliseksi tase-eräksi, jolla ei ole estettä taloudelliselle toiminnalle". Luontaistalousalueet,

joiden pinta-ala on yli 360 000 ha, muodostavat merkittävän osan saamelaisten kotiseutualueen maista, joita Metsähallitus hallinnoi. Näiden maiden merkitys on saamelaisten kotiseutualueen poronhoidolle korvaamaton.

Saamelaisten kotiseutualueen paliskunnat lähtökohtaisesti vastustavat jyrkästi saamelaisten kotiseutualueen maiden siirtämistä liikelaitoksen alle ja tuottotaseisiin, mutta jos näin käy niin paliskuntien osallistumismahdollisuus näitä maita koskevassa päätöksenteossa on varmistettava.

Saamelaisten kotiseutualueen paliskunnat eivät hyväksy sitä, että paliskuntia ei ole sisällytetty Metsähallituslakiin esitettäviin kuntakohtaisiin neuvottelukuntiin, jotka toimisivat neuvoa antavina eliminä esimerkiksi metsätaloutta, hakkuusuunnitelmia, maan myyntiä, ostoa, vaihtoa ja vuokrausta, luonnonvarojen käyttöä koskevien suunnitelmia ja valtion retkeilyalueiden järjestyssääntöjä, moottorikelkkareittien suunnittelua, maksullisia maastoliikennelupia, metsästyslupia ja kalastuslupia sekä muita valtion vesien kalatalouskysymyksiä koskevissa asioissa. Paikalliset neuvottelukunnat ilman paliskunnan edustusta eivät pysty riittävässä määrin huomioimaan paikallista perinnetietoa ja maankäyttöä paliskuntien alueella. Neuvottelukuntiin tulisikin turvata paliskuntien edustus.

Saamelaisten kotiseutualueen paliskunnat haluavat huomauttaa, että nyt esitetyt kuntakohtaiset neuvottelukunnat eivät vastaa maankäytön yhteensovittamista metsätalouden ja muiden maankäyttömuotojen kanssa. Lakiluonnos ei huomioi tarpeeksi maiden monikäyttöä, eikä varsinkaan porotaloutta tai saamelaista poronhoitoa. Neuvottelukunnan tehtävistä, kokoonpanosta, toimikaudesta ja asettamisesta annetaan valtioneuvoston asetus. Tämän asetuksen valmistelussa tulisi varmistaa, että saamelaisen kotiseutualueen paliskunnat ovat edustettuina.

Lisäksi joidenkin paliskuntien ja Metsähallituksen välillä on voimassa olevia sopimuksia liittyen metsähakkuisiin, joiden tulevaisuus on nyt epäselvä. Näillä niin kutsutuilla metsäsopimuksilla rauhoitetut, poronhoidolle tärkeät alueet tulee kirjata tuottamattomaan taseeseen yhdessä esimerkiksi erämaa-alueiden kanssa. Lakiluonnokseen tulisi sisältyä vähintään yhteistoimintavelvoite, joka koskisi myös saamelaisen kotiseutualueen paliskuntia, kun suunnitellaan valtion maa- ja vesialueiden käyttöä.

Saamelaisten kotiseutualueen paliskunnat vastustavat saamelaiskulttuurin heikentämiskieltoa koskevien pykälien poistoa lakiluonnoksesta. Metsähallituksen uudelleenorganisointia koskevassa lakiuudistuksessa ei ole huomioitu poronhoitolain 53 pykälää ja paliskuntien kanssa ei ole neuvoteltu. Lisäksi lakiuudistus on ristiriidassa muiden vireillä olevien lakihankkeiden kanssa. Näin ollen oikeudelliset edellytykset viedä esitys Metsähallituksen uudelleenorganisointia koskevasta laista eduskunnan käsittelyyn eivät edelleenkaan täyty.

Yllä mainituista syistä johtuen me allekirjoittaneet saamelaisten kotiseutualueen paliskuntien edustajat emme kannata Metsähallituksen uudelleenorganisointia koskevaa lakiesitystä ja sen viemistä eduskunnan käsittelyyn.

Ympäristöasiantuntijoiden keskusliitto YKL

Nykymuotoinen Metsähallitus valtion maa- ja vesialueiden hoitajana on saavuttanut sille asetetut tavoitteet *metsäteollisuuden puuhuollon turvaajana, biotalouden raaka-aineiden tuottajana, valtion tulonlähteenä, luonnon suojelijana ja luonnon-suojelualueiden hoitajana, kansalaisten virkistysmahdollisuuksien kehittäjänä, työmahdollisuuksien tarjoajana ja muun maankäytön yhteen sovittajana* erittäin hyvin. Tämä on todettu niin asiakas- ja sidosryhmätutkimuksissa kuin kansainvälisissä arvioinneissakin. Uuden lain lähtökohta tulee kin olla mahdollisimman pitkälle valtionmaan ja Metsähallituksen kokonaisuuden ja toimivan organisaation säilyttäminen.

Metsähallituksen yleisten yhteiskunnallisten velvoitteiden tuottaminen onnistuu vain oman henkilöstön ja osaamisen avulla ja tulosalueiden yhteistyönä. Luonnonvarojen käytön yhteisen suunnittelun ohella tarvitaan paikallisia, toimintaan suoraan liittyviä maankäyttö- ja metsänhoitoratkaisuja, jotka on voitava päättää sillä tavalla.

Lakiesityksen mukaan ”Metsähallituksen on riittävästi otettava huomioon biologisen monimuotoisuuden suojele ja tarkoituksenmukainen lisääminen metsien, meren ja muiden luonnonvarojen hoidolle, käytölle ja suojelelulle asetettujen muiden tavoitteiden kanssa. Metsähallituksen on lisäksi otettava huomioon luonnon virkistys-

käytön sekä työllisyyden edistämisen vaatimukset.” Ilmaiset ”riittävästi otettava huomioon” ja ”otettava huomioon... edistämisen vaatimukset” ovat epämääräisiä, kun on kysymyksessä merkittävät valtion maan yhteiskunnalle tuottamat hyödyt. Niiden tulisi sisältyä sekä liikelaitoksen että metsätalousyhtiön tehtäviin. Sama koskee porotaloutta ja saamelaiskulttuurin turvaamista. Ympäristöasiantuntijoiden keskusliitto YKL ry ei pidä esitettyä yhtiöittämistä välttämättömänä tai tavoiteltavana tapana järjestää Metsähallituksen metsätalouden toiminta. YKL:n mielestä esitys johtaa Metsähallituksen pilkkoutumiseen osiin ja monimutkaistaa Metsähallituksen ja sen osien johtamista sekä on omiaan luomaan tulkintaongelmia koskien Metsähallituksen organisaation eri osien toimivaltasuhteita.

Liiketoiminnan ja julkisten hallintotehtävien raja on merkittävin valtion omaisuuden ja Metsähallituksen toimintojen jakolinja, jonka pohjana ovat perustuslaki, EU:n direktiivit ja hyvä hallintotapa. Julkiset hallintotehtävät muodostavat kokonaisuuden, missä Metsähallituksen omaa liiketoimintaa rajoittavat yleisten yhteiskunnallisten velvoitteiden lisäksi luonnonsuojelualueet ja muut säädökset sekä yhteiskunnan muun maankäytön tarpeet. Tälle kansallisuusomaisuudelle ei voida asettaa pääoman tuottotavoitetta. Sen hallinta ja hoito tulee järjestää siten että perustuslain ja muiden säädösten asettamat velvoitteet viranomaistoiminnalle ja valtion omaisuuden ja budjettivarojen käytölle edelleen täytetään. Lakiehdotuksessa esitetty Metsähallituksen hallintomalli kuvaa Metsähallituksen nykyisen hallintomallin. Se selventää hallinnon sisäisiä vastuuta verrattaessa sitä nykyisin voimassaolevaan lainsäädäntöön.

Metsähallituksen akavalaisilla ja Ympäristöasiantuntijoiden keskusliitto YKL ry:llä on perusteltu huoli työpaikkojen ja työolosuhteiden säilymisestä lähitulevaisuudessa. Henkilöstön asemaa on esityksessä käsitelty osin puutteellisesti ja ristiriitaisesti Metsähallituksen muutostilanteessa. Henkilöstön aseman turvaaminen on toiminnan tavoitteiden turvaamisen kannalta erittäin tärkeää, eikä sitä saa tarpeettomalla muutoksella heikentää. Uuteen metsätalousyhtiöön sijoittuisi lähes puolet koko Metsähallituksen henkilöstöstä. Metsätalousyhtiön tehtävät ovat kuitenkin suppeammat kuin nykyisen metsätaloustulosalueen, mikä tarkoittaa henkilöstön jakamista metsätalousyhtiön ja konsernin muiden osien välillä. Yleisperusteluissa kohdassa 3.3. todetaan, että perustettavaan osakeyhtiöön siirtyvä Metsähallituksen metsätaloustulosalueen henkilöstö siirtyisi liikkeenluovutusta koskevien periaatteiden mukaisesti, jolloin työntekijöiden työsuhteesta johtuvat oikeudet ja velvollisuudet pysyisivät ennallaan. Kohdassa 4.2. kuitenkin todetaan, että tarkoitus on, että siirtyvän henkilöstön työsuhteen ehdoista sovitaan työehtosopimuksin jo ennen yhtiön perustamista.

Henkilöstön palvelussuhteiden ehdot on turvattava nykyisen tasoisena riippumatta siitä onko kyse virka- vai työsuhteisesta henkilöstöstä ja siirtyykö henkilö uudenmuotoiseen liikelaitokseen vai yhtiöitettävään osaan. Henkilöstön aseman ja sen palvelussuhteiden ehtojen määräytymisperusteiden selkeyttämiseksi lakiin tulee ottaa maininta sopimuseuraannosta, jonka mukaan erityisliikelaitos Metsähallitus noudattaa sen perustamishetkellä voimassa olleen virkaehtosopimuksen ja työehtosopimusten määräyksiä, kuten työehtosopimuslain (436/1946) 5 §:ssä säädetään. Myös osakeyhtiöön siirtyvän henkilöstön tulevan eläketurvan tulee vastata nykyistä eläketurvaa. Tämä on järjestettävä erillisellä eläkevakuutuksella.

Svenska lantbruksproducenternas centralförbund SLC r.f.

SLC anser det befogat att Forststyrelsen förblir ett affärsverk som hör till jord- och skogsbruksministeriets ansvarsområde.

Enligt propositionen skall de offentliga förvaltningsuppgifter som anvisats Forststyrelsen förbli huvudsakligen oförändrade och de skall fortfarande finansieras ur statsbudgeten och med intäkter som inflyter av skötseln av offentliga förvaltningsuppgifter. Oavhängigheten i fråga om skötseln av de offentliga förvaltningsuppgifterna tryggas så att skötseln av uppgifterna separeras personellt, ekonomiskt och funktionellt. De offentliga förvaltningsuppgifterna ska skötas i en separat enhet, vars finansiering kommer direkt ur statsbudgeten. Enheten och de uppgifter som den sköter separeras från affärsverkets styrelses och verkställande direktörs behörighet. Jord- och skogsbruksministeriet och miljöministeriet ska styra enheten på samma sätt som andra ämbetsverk och inrättningar som lyder under dem.

SLC anser det inte ändamålsenligt att separera de offentliga förvaltningsuppgifterna från Forststyrelsens övriga verksamhet och dela styrningen av enheten mellan två ministerier. SLC anser att jord- och skogsbruksministeriet bör ansvara för styrningen även till den del verksamheten berör offentliga förvaltningsuppgifter. Man bör dessutom beakta att riksdagens och statsrådets rätt att styra Forststyrelsen förblir oförändrad.

I övrigt har SLC i detta skede ingenting att anmärka på gällande propositionen i övrigt.

Kuhmo Oy

Metsähallitus hallinnoi merkittävää kansallisvarallisuutta. Aikojen kuluessa Metsähallituksen toimialaa on laajennettu erilaisilla julkisilla tehtävillä. Nykyisessä keskustelussa Metsähallituksen suora ja välillinen taloudellinen merkitys kansan- ja aluetaloudelle jää liian vähälle huomiolle.

Kansan- ja aluetaloudellisin perustein Metsähallituksen toiminnassa tulee olla keskeisellä sijalla puunjalostusyritysten raaka-ainehuollon turvaaminen resurssiensa puitteissa. Metsähallituksen metsätalous toimittaa merkittävän osan valtakunnan raakapuusta, erityisesti Pohjoisilla ja Itäisillä alueilla sen puutoimitukset ovat ratkaisevan tärkeä elementti puunjalostuslaitosten nykyajajuisessa toiminnassa ja kasvun edellytys. Metsähallituksen puutoimituksilla on erittäin suuri merkitys alueen puujalostukselle sekä suuren vuosittaisen volyyminsä johdosta, että erityisesti tasaisuuden ja ennakoitavuuden johdosta. Metsähallitus toimittaa jalostukseen vuosittain suhdanteista riippumatta vakaa puumäärän. Teollisuuslaitoksille vakaa ja kustannustehokas puun saatavuus on toiminnan jatkuvuuden ja kehityksen kannalta kaikkein tärkein toimintaedellytys. Metsähallituksen puutoimituksilla on selvästi määräänsäkin suurempi merkitys paikallisen puunjalostuksen olemassaololle, eikä niitä tule missään nimessä nykyisestäään supistaa. Viimeaikaisessa lakivalmistelussa tämä asia on jäänyt liian vähäiselle huomiolle.

Perustuen Valtion metsäomaisuuden nykytilaan Metsähallituksen tavoitteena tulee olla tulevaisuudessakin kasvavat ja kilpailukykyiset puutoimitukset jalostavalle teollisuudelle, jotka perustuvat metsäomaisuuden vastuulliseen hyödyntämiseen.

- 1) Metsätalouden käytössä olevat metsäpinta-alat tulisi säilyttää vähintään nykyisen suuruisena.

Metsätalouden käytössä olevat pinta-alat supistuvat lähes vuosittain erilaisten suojelupäätösten seurauksena. Tässä yhteydessä unohdetaan suojelun taloudellinen hinta. Esimerkiksi mikäli Metsähallituksen Kainuun alueen suojelualueet (155 000 ha) olisivat metsätaloustaloudessa, niiden puutuotannolla (500 000 m³) voitaisiin luoda vuosittain noin 60 000 000 € vientitulot. Vastaavasti uusien suojelualueiden perustaminen syö jalostavan teollisuuden raaka-ainepohjaa ja heikentää teollisuuden kasvuedellytyksiä.

Suojelun tulisi olla vastikkeellista myös valtion mailla ja suojelupäätöksissä sekä vastikkeessa tulisi ottaa huomioon myös kansantaloudelliset menetykset työllisyydessä ja menetetyissä vientituloissa.

Metsäbiotooppien suojelutilanne on metsähallituksen hallinnassa olevilla alueilla hyvä ja suojeluresurssit tulisi kohdistaa mm. Metso ohjelmaan ja yksityisten maanomistajien vapaaehtoiisiin suojelupäätöksiin.

- 2) Suojelualueiden ulkopuolisille alueille ei tule säätää käsittelyrajoituksia.

Suojelualueiden ulkopuolisille alueille on tarpeetonta säätää erillisiä velvoitteita tai käyttörajoitteita metsähallituksen hallinnassa oleville alueille. Toimintaa metsissä säädellään jo erikseen metsälailalla sekä relevantilla muulla lainsäädännöllä, eikä näitä asioita tule kirjata lakiin Metsähallituksesta.

Yleisestä lainsäädännöstä poikkeavat rajoitteet ja velvollisuudet ovat tarpeettomia ja johtavat vain lisäkustannuksiin ja organisaatioiden tehostumukseen.

Erityiskäsittelytarpeet otetaan jo nykyisin hyvin huomioon Metsähallituksen toiminnassa.

- 3) Metsätalousorganisaation toimivaltuudet

Metsätalousorganisaatiolla tulee operatiivisen tehokkuuden varmistamiseksi olla riittävä toimivalta Suojelualueiden ulkopuolisilla alueille. Käytännössä parasta ja tehokkainta olisi, että suojelualueiden ulkopuolisia alueita hallinnoisi maaomistajan oikeuksilla metsätalousorganisaatio.

Mikäli Metsähallituksen nykyinen operatiivinen tehokkuus halutaan säilyttää, puhumattakaan sen parantamisesta, seuraavien toimintojen tulisi olla hakkuita ja puutoimituksia suorittavassa organisaatiossa.

- Aluesuunnittelun, joka määrittää suojelun ulkopuolisten metsien hakkuuraamit useiksi vuosiksi eteenpäin
- Vuosisuunnittelu hakattavista alueista, jolloin teollisuuden tarpeet mm puulajisuhteiden ja tavaralajijakauman osalta voidaan ottaa huomioon ja sovittaa yhteen metsähallituksen tavoitteiden ja intressien kanssa.

Toimivallan hajauttaminen suojelualueiden ulkopuolisilla alueilla kahteen organisaatioon (esimerkiksi aluesuunnittelu liikelaitokseen ja hakkuutoiminta osakeyhtiöön), johtaa tehottomuuteen ja kustannusten kasvuun ”Metsähallitus konsernissa”. Lisäksi tuollainen järjestely heikentäisi oleellisesti Metsähallituksen asiakaspalvelukykyä ja rapauttaa sekä puuta jalostavan teollisuuden toimintaedellytyksiä ja kansallisia vientituloja. Samalla kyseinen järjestely tulisi heikentämään metsähallituksen tulosta ja tulouttamiskykyä.

Nykymuotoinen metsähallitus on onnistunut hyvin tehtävissään ja mm. palvelemaan puutoimituksillaan puuta jalostavia asiakkaitaan. Lakiuudistuksessa ensisijaisena tavoitteena tulisi olla toiminnan edelleen tehostaminen. Siinä onnistumisessa edellytyksenä on riittävän toimivaltainen ja suoraviivaisesti ohjattu organisaatio. Organisaation tehokkuuden kannalta voisi olla tehokkaampaa, jos suojelualueiden hallinnointi siirrettäisiin selkeästi omaan organisaatioonsa.

Olisi toivottavaa, että teollisuuden tarpeet otettaisiin huomioon siten, että metsätalousorganisaation toimintaedellytykset säilyvät vähintään nykyisellä tasolla ja toivottavasti paranevat.

Antti Tossavainen

Ehdotukseni koskee metsästyslupien lupamyyntiä valtion maille etenkin Pohjois-Suomessa ja Ylä-Lapissa. Lyhyesti: palautetaan mahdollisuus paikallisesti toimiville Ylä-Lapin metsästysmatkailuyrittäjille rajoitettu metsästyslupien myyntimahdollisuus valtion maille. Tällä mahdollistetaan Ylä-Lapin paikallisten metsästysmatkailuyrittäjien, jotka harjoittavat metsästysopastustoimintaa, liiketoiminta. Etenkin se mahdollistaisi vientiteollisuuden kun olisi mahdollisuus saada ulkomaalaisia asiakkaiksi. Kyseessä ei tulisi olemaan kovinkaan suuri osa myydyistä metsästysluvista, mutta alueen kokonaistaloudelle sekä toimiville yrittäjille tämä olisi merkittävä asia. Käytännössä tämä ehdotus koskisi vain riekonmetsästystä Ylä-Lapissa.

Tällä hetkellä metsästyslupamyynti tapahtuu joko nettimyynninä tai puhelinmyynninä kahdessa jaksossa, ensimmäinen jakso touko-kesäkuun taitteessa, toinen elokuussa. Lupia on myynnissä tietty määrä, osittain riippuen riistakannoista. Metsähallitus ei ole koskaan kertonut myytävien lupien määrää vedoten liikesalaisuuteen. Luvat myydään yleensä loppuun jo 1–2 tunnin aikana.

Mikäli Ylä-Lapissa toimiva metsästysmatkailua järjestävä yrittäjä haluaa saa asiakkaakseen ulkomaalaisen asiakkaan, on ulkomaalaisen asiakkaan saatava tiedot luvista/majoituksista vapaista opasajoista yleensä vuotta aikaisemmin (tai useampaa kuukautta aikaisemmin). Nykyisellä lupapolitiikalla ei ole mahdollista järjestää toimintaa. Ulkomaalaisen asiakkaan on käytännössä mahdotonta osallistua tuohon touko-kesäkuun myyntitilaisuuteen, sekä yrittäjäkään ei voi kovin helposti ostaa lupaa asiakkaansa puolesta. Suomalaisen metsästysmatkailijan kohdalla asia on hieman erilainen, sillä matkaa varten järjestettäviä asioita on huomattavasti vähemmän.

Miksi tämä olisi tärkeä muutos? Ylä-Lapin matkailu elinkeinot perustuvat paljolti luonnon olosuhteisiin, muuta teollisuutta ei juurikaan ole. Nykyisellä käytännöllä käytännössä kaikki metsästysmatkailijat ovat kotimaisia metsästäjiä, jotka ovat saaneet hankittua metsästyslupien tuossa lupamyyntitapahtumassa. Suomalaiset metsästysmatkailijat ovat kuitenkin sen verran omatoimisia, että he eivät käytä esimerkiksi metsästyksen opaspalveluita, ainoastaan majoituspalveluita, eli yksittäisten kämppien/mökkien vuokraamista. Usein heillä on omat metsästyskoirat mukana, sekä tuovat tarvitsemansa tarvikkeet ja ruoat etelän kaupoista. Tämä ei juurikaan tuo tänne Ylä-Lappiin taloutta kohentavaa rahaa eikä työsuorituksesta maksettavia korvauksia, työllistävä vaikutus on melkein 0. Muutamat mökkiä/kämppiä vuokraavat saavat pieniä korvauksia, näistäkin mökkien vuokraajista suurin osa on yksityisiä ihmisiä, jotka eivät ilmoita saamia vuokratuloja veroilmoituksissa.

Sen sijaan ulkomaalainen metsästysmatkailija, tyypillisesti hyvin toimeentuleva, hieman varakkaampi henkilö tai ryhmä, on valmis käyttämään paikallisia palveluita. Tämä on tullut jo monesti esille ”tavalliset” matkailun

puitteissa. Ulkomaalainen metsästysmatkailija tarvitsee majoituksen, kuljetuspalveluita, ruoka/ravintolapalveluita, metsästystarvikkeita sekä etenkin työllistävää opaspalvelua. Käytännössä ulkomaalaisen on hyvin vaikea saada suoritettua metsästystapahtuma omatoimisesti (vertaa suomalainen metsästäjä), metsästysalueet täällä ovat erilaisia, metsästysmuodot ovat erilaisia, ulkomaalaisella voi olla myös omia metsästyskoiria, mutta usein heillä ei ole niitä. Esimerkiksi Ylä-Lapissa toimii muutamia yrittäjiä, jotka tarjoavat metsästysopastuspalveluita. Tällainen lupapolitiikka on ollut aikaisemmin vuosia sitten jo olemassa, mutta muutettiin jonkin syrjimislain vuoksi, suurin osa suomalaisista metsästysmatkailijoista haluaisi tällaisen koskevan myös suomalaisia metsästäjiä. Kuitenkin tarjoamalla tietty määrä metsästyslupia alalla toimiville yrittäjille mahdollistuisi metsästysmatkailun toteuttaminen ammattimaisesti ulkomaalaisille.

Tällä hetkellä tällaista teollisuutta ei ole mahdollisuus täällä tehdä. Saatavilla olevat metsästysluvut voisi kohdistaa juuri tietyin edellytyksin ensisijaisesti ulkomaalaisille metsästysopasyrittäjille ulkomaalaisille asiakkaille opaspalveluita tarjoavien käyttöön. Tällä en tarkoita että kaikki luvat myytäisiin tällä tavoin. Metsästysopaspalveluita voi käytännössä tuottaa vain tietyn kokoiselle ryhmälle käytännössä maksimi on 4–5 asiakasta kerrallaan, joka tämäkin on jo suuri ryhmä. Yhtaikaisen asiakasmäärän rajoittaa juuri tuo opastus, metsästystilanteessa näissä Ylä-Lapin olosuhteissa käytetään yleensä koira etsimään riistaa tai sitten se tehdään "naakimalla" ilma koira.

Metsästysoppaalla on yleensä käytössään seisova lintukoira, joka tekee tämän työn. Ylä-Lapin metsästysolosuhteet erovat etelän ja keski-Euroopan metsästyksistä suuresti, sillä täällä riistaa ei riitä suurelle määrälle metsästäjiä ja metsästettävä riista on etsittävä esille kävellen/kulkien maastossa, ei karkottaen passipaikalle kuten Eurooppalaisissa metsästyksissä. Juurikin tämä tarjoaa hyvä mahdollisuuden saada erityisen hyvää vientiteollisuuden liikevaihtoa nimenomaan oppaan työstä.

Laskelma: Ajatellaan, että täällä Utsjoella toimii 6–7 syksyllä päätoimista metsästysopasta. Tällä hetkellä toiminta rajoittuu siihen, että etsitään vapaa kämppä asiakkaalle ja se vuokrataan heille. Tuottoa ei tule, koska rahat menevät kämpän omistajalle ja vuokravälityksestä ei käytännössä saa mitään. Ulkomaalainen metsästäjä: asiakkaita saapuu 2 kappaletta Ivalon lentoasemalle. Ennakkoon on varattu kuljetus, majoitus, ruokat/ravintolapalvelut ja opastus 5 päiväksi. Kuljetukseen työllistyy joko paikallinen taksi tai yrittäjä noutaa asiakkaan, kuljetus noin 300€/sivu. Majoitus tai majoitusvälitys 100–150€. Ruoka/ravintolapalvelut, ainakin illallinen 50€x6, maastolounaat 30€x5. Opaspalvelut 40–500€x5. Yhteensä liikevaihtoa noin 3500€, josta työn osuus 3000€. Kun tämä toistuisi metsästyskauden aikana syys-lokakuussa 8–10 kertaa (8–10 viikkoa), kertyisi yhden metsästysoppaan liikevaihtoa vastaavasti 28000–35000€. Jos oppaita on esimerkiksi 7 kappaletta niin kokonaisuus 224000–280000€. Huom! Tästä suurin osaon työn myyntiä asiakkaalle. Ja millä pienellä muutoksella tämä saadaan aikaan, annetaan mahdollisuus Utsjoella toimivalle sertifioidulle metsästysopasyrittäjälle myydä metsästyslupa ulkomaalaiselle asiakkaalleen.

Edellä mainitussa esimerkissä näitä metsästyslupia kuluisi 8 oppaalla 16kpl / metsästysvuorokausi kahden asiakkaan kanssa. Tämä ei liene erityisen merkittävä osuus/määrä metsästyslupien kokonaisuudesta. Kaiken lisäksi tämä ei maksaisi mitään, ei juurikaan mitään erityisiä kuluja, edelleenkin metsähallitus saa myydyistä luvista rahat, valtio saa metsästysmatkailijoista arvonlisäverotuotot sekä yritysten tuottamat verotulot. Lisäksi tämä on kaikki vientitoimintaa. Paikallisesti asialla on suurikin merkitys, voisi verrata suhteellisesti Talviväärän työnpaikkoihin.

Suomen ratsastajainliitto

Suomessa on 170 000 ratsastuksen harrastajaa, joista 75 000 enintään 18-vuotiasta ja 95 000 aikuista harrastajaa. 94 % harrastajista on naisia. Ratsastus on yksi suurimmista naisten harrastamista terveysliikunta, kuntoilu ja urheilumuodoista. Suomessa tapahtuneen muuttoliikkeen myötä ratsastusharrastus on siirtynyt taajamiin ja niiden läheisyyteen. Ratsastusharrastuksen kannalta tärkeät olosuhteet ja infrastruktuuri puuttuvat useista kunnista. Julkinen liikuntapaikkarakentaminen palvelee enemmän miesten ja poikien liikuntaa. Ratsastus on lähtökohtaisesti jokamiehenoikeutta. Hevosreitit ja tallien läheisyydessä olevat luontoalueet muodostavat olosuhteiden puuttumisen ja hevosten tilan tarpeesta johtuen tärkeän liikuntapaikan ratsastuksen harrastajille. Valtion ja kuntien omistamat maa-alueet ovat tässä suhteessa tärkeässä asemassa. Juuri valmistuneen Hevoset ja kunta -hankkeen julkaisemassa kirjassa "Hevoset ja kunta – rajapintoja" todetaan mm., että hevostoiminnan läheisyyteen tulee varata viheralueita ja suojavyöhykkeitä joilla voidaan turvata hevosten liikkumisen.

Suomen Ratsastajainliito lausuu uudesta Metsähallituslaista seuraavaa:

Luonnon virkistyskäyttö

1. Luonnon virkistyskäytön terveyshyötyjen taloudellista vaikuttavuutta tulee selvittää. Luonnon virkistyskäytön edistämistä ja sen merkitystä ei ole riittävässä määrin huomioitu uudessa laissa. Pelkäämme, että tämä voi johtaa siihen, että luonnon virkistyskäytön edistäminen vaikeutuu ja, että virkistyskäytön painoarvo vähenee. Lakiin tulee kirjata virkistyskäytön tavoitteellinen edistäminen.
2. Alueiden siirto eri taseiden välillä Metsähallitus -konsernissa ei saa vaarantaa nykyistä maksutonta virkistyskäyttöä. Esitämme, että Metsähallituksen kaikki ei-tuottovaateen alainen omaisuus säilytetään Luontopalveluiden taseessa.

Metsähallituksen hallitus

Esitämme, että Metsähallituksen kokoonpanossa huomioidaan ulkoilujärjestöjen edustus laajentamalla nykyistä kokoonpanoa.